

Museu del Ter
MNACTEC

Promou i finança:

Col·labora

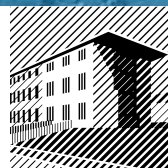
#museudelter #MANLLEU

Museu del Ter Plaça de les Dones del Ter, 1
08560 - Manlleu - T 938515176
info@museudelter.cat
www.museudelter.cat

LA FAMILIAR DE SANT PERE DE TORELLÓ: HISTÒRIA D'UNA COOPERATIVA CENTENÀRIA (1920-2025)

Joan Torrents Juncà

LA FAMILIAR DE SANT PERE DE TORELLÓ: HISTÒRIA D'UNA COOPERATIVA CENTENÀRIA (1920-2025)

Joan Torrents Juncà

Museu del Ter
MNACTEC

Ateneu Cooperatiu
Catalunya Central

Ajuntament

de Manlleu

Generalitat de Catalunya
Departament
de Cultura

Generalitat de Catalunya
Departament d'Empresa i Treball

Col·labora

Diputació
Barcelona

Ajuntament de
Sant Pere de Torelló

Façana de la cooperativa La Familiar (1965)
(Autor: Ignasi Vaqué).

Correcció: Anna Truyols Vázquez

Disseny: StudiDF

ISBN 978-84-09-55160-6

Setembre de 2025

Direcció editorial **e-MUSEUdelTER**

PRESENTACIÓ.....	6
PRÒLEG.....	8
1. INTRODUCCIÓ.....	12
2. EL COOPERATIVISME: BREUS APUNTS SOBRE ELS SEUS ORÍGENS HISTÒRICS.....	28
3. LA COOPERATIVA SAMPERENSE: LA BAULA PERDUDA DEL COOPERATIVISME SANTPERENC (C. 1903-1932)....	38
4. LA FAMILIAR: DE LA FUNDACIÓ A L'ÈPOCA D'ESPLENDOR (1920-1930)	60
4.1. L'ANY FUNDACIONAL: UNITS SOTA EL LEMA «PES EXACTE, JUSTA MESURA I PREU LIMITAT» (1920)	60
4.2. ELS ANYS CRUCIALS (1920-1930).....	77
4.2.1. CREIXEMENT I ADQUISICIÓ D'UN LOCAL PROPI	77
4.2.2. DIVERSIFICACIÓ DELS SERVEIS COOPERATIUS: LA BOTIGA, EL CAFÈ I LA MUTUALITAT DE LA FAMILIAR.....	84
4.2.3. UN SUPOSAT CAS DE MALA ADMINISTRACIÓ	98
4.2.4. EL REGLAMENT REFORMAT DE 1929	102
4.2.5. L'INGRÉS A LA FEDERACIÓ PROVINCIAL DE COOPERATIVES DE BARCELONA (1929-1930).....	108
5. DE LA FAMILIAR A LA UNIÓ DE COOPERADORS: EL ROL D'UNA COOPERATIVA OBRERA DE CONSUM EN TEMPS CONVULSOS (1931-1939)	112
5.1. L'ANY DE LA CONSOLIDACIÓ DEL COOPERATIVISME OBRER: MODIFICACIONS DEL REGLAMENT EN L'AVANTSALA REPUBLICANA (1930).....	112
5.2. ELS ANYS REPUBLICANS (1931-1936).....	115
5.2.1. LA FAMILIAR, IMPULSORA DE LA SEGONA REPÚBLICA.....	115
5.2.2. LA NORMALITAT REPUBLICANA.....	124
5.2.3. LA UNIÓ DE COOPERADORS DE SANT PERE DE TORELLÓ.....	136
5.2.4. DONES SANTPERENQUES I COOPERATIVISME.....	144
5.3. ELS ANYS A LA REREGUARDA (1936-1939)	152
5.3.1. LA COOPERATIVA EN RELACIÓ AMB EL NOU PODER REVOLUCIONARI.....	152
5.3.2. PROVEIR EN TEMPS DE GUERRA.....	160
6. LA LLARGA LLUITA PER LA RECUPERACIÓ DE LA FAMILIAR (1939-1964).....	172
6.1. ELS ANYS DE LA PÈRDUA (1939-1946).....	172
6.2. ELS ANYS HEROICS (1947-1957).....	181
6.2.1. LA TASCA INFRUCTUOSA DE LA COMISSIÓ REORGANITZADORA DE 1947.....	181
6.2.2. LES «FINTES» DE 1953 I 1957.....	187

7. LA FAMILIAR CONTEMPORÀNIA: UNA COOPERATIVA, MALGRAT LA SOCIETAT CANVIANT (1964-2025).....	196
7.1. ELS ANYS DE LA RECUPERACIÓ, LA RECONSTITUCIÓ I LA REOBERTURA (1964-1965)	196
7.2. ELS ANYS DE LA NOVA CONSOLIDACIÓ (1964-1970S).....	205
7.3. ELS ANYS DE CANVI I DETERIORAMENT... I L'ANY DE LA REFORMA (1970S-2016).....	220
8. A MODE DE CLOENDA	232
AGRAÏMENTS	242
BIBLIOGRAFIA.....	244
ARXIS, HEMEROTEQUES I REPOSITORIS CONSULTATS.....	252
PUBLICACIONS PERIÒDIQUES CONSULTADES.....	254
ANNEXOS	256
CRONOLOGIA	256
TAULES.....	262
TAULA 10. SOCIS I SÒCIES DE LA COOPERATIVA SAMPERENSE (C.1903-1932).....	262
TAULA 11. CÀRRECS DIRECTIUS DE LA COOPERATIVA SAMPERENSE (1907-1932).....	268
TAULA 12. SOCIS FUNDADORS DE LA FAMILIAR	270
TAULA 13. CÀRRECS DIRECTIUS DE LA FAMILIAR (1920-1938).....	274
ANNEX DOCUMENTAL	278
TEXT 1. ESTATUTS DE LA COOPERATIVA SAMPERENSE (1907)	278
TEXT 2. ESTATUTS DE LA SOCIETAT COOPERATIVA «LA FAMILIAR» DE SANT PERE DE TORELLÓ (1920).....	284
TEXT 3. REGLAMENT REFORMAT DE LA SOCIETAT COOPERATIVA «LA FAMILIAR» DE SANT PERE DE TORELLÓ. ASSOCIACIÓ OBRERA PEL REPARTIMENT DE COMESTIBLES (1929).....	293
TEXT 4. REFORMA DE REGLAMENT DE LA COOPERATIVA OBRERA DE CONSUM «LA FAMILIAR» DE SANT PERE DE TORELLÓ (1930).....	306
TEXT 5. ESTATUTS I REGLAMENT INTERIOR DE LA UNIÓ DE COOPERADORS DE SANT PERE DE TORELLÓ (1934)	310
TEXT 6. REGLAMENT PEL RÈGIM DE LA SECCIÓ DE SOCORS PER MALALTIA ESTABLERTA A LA SOCIETAT COOPERATIVA «UNIÓ DE COOPERADORS» DE SANT PERE DE TORELLÓ (1933)	341
TEXT 7. REGLAMENT PEL RÈGIM DE LA SECCIÓ DE SOCORS PER MALALTIA A FAVOR DELS ASSOCIATS DE LA COOPERATIVA POPULAR UNIÓ DE COOPERADORS DE SANT PERE DE TORELLÓ (1935).....	345

ATENEU COOPERATIU DE LA CATALUNYA CENTRAL

6

Venim de lluny: el llarg recorregut de La Familiar

El cooperativisme ha estat, al llarg de la història recent, un model social i econòmic de gran pes a nombrosos pobles i ciutats de Catalunya. L'impuls que va prendre des de finals del segle XIX va marcar una etapa decisiva per les aspiracions d'emancipació de la classe treballadora, que tot i les dificultats i interrupcions, ha deixat un llegat que encara avui perdura.

Aquesta publicació vol recuperar i explicar la trajectòria d'una cooperativa centenària que, a través d'un cas concret però representatiu, ens permet comprendre el recorregut del moviment cooperatiu a la Catalunya Central. La recerca representa el tercer volum de la col·lecció "El fil de la cooperació", un projecte conjunt del Museu del Ter i l'Ateneu Cooperatiu de la Catalunya Central. En aquesta ocasió, també hi han sumat esforços l'Ajuntament de Sant Pere de Torelló i l'Associació d'Estudis Torellonencs, que han fet possible aquesta edició.

L'estudi és obra de l'historiador santperenc Joan Torrents, que ja havia participat en el primer volum del projecte, dedicat a un estat de la qüestió sobre el cooperativisme a la Catalunya Central. Ara presenta un monogràfic centrat en la cooperativa La Familiar de Sant Pere de Torelló. Una recerca històrica feta des del rigor acadèmic, però alhora propera i compromesa. La seva mirada posa en relleu el paper de les cooperatives com a institucions sorgides de la iniciativa popular, fortament arrelades al paisatge urbà i fonamentals en la construcció democràtica.

En els darrers anys, des de l'Ateneu Cooperatiu de la Catalunya Central hem volgut reconèixer i acompanyar a les cooperatives centenàries que mantenen la seva activitat. Vincular aquestes cooperatives històriques amb el nou moviment cooperativista ens permet dimensionar millor la seva importància i construir una memòria compartida que en reforça el seu llegat.

7

JOSEP CASANOVAS I PRAT

Vic, estiu de 2025

8

Ens resistim a oblidar el nostre passat, volem saber d'on venim per aventurar cap on anem. Aquest llibre d'història de la cooperativa de Sant Pere de Torelló, escrit per en Joan Torrents, és un mitjà de resistència a l'oblit i un bon instrument d'arrelament comunitari. És un relat de memòria personal i col·lectiva, contra l'amenaça de diluir la pròpia identitat, d'oblidar qui som. Vivim al moment, en un món accelerat, amb canvis ràpids i constants. Vivim en la immediatesa d'una modernitat líquida, on el passat equivocadament no sembla ser gens important, on falsament alguns han considerat difunta la història. La mort de la història? No, no; no és així, sinó que com imbueix aquest llibre, la Història en majúscula (o sense) sobreviu, desactiva l'actual atmosfera d'incertesa aclaparadora. Amb aquest panorama global, podeu llegir aquesta genuïna història local de La Familiar, que ens narra el passat, per explicar el present i encaminar-nos cap al futur.

D'entrada m'he permès començar aquest pròleg amb una reivindicació, la del rol de la història en un món globalitzat. En un marc universal, els llibres d'història local com aquest ajuden a configurar una identitat comuna, concretada en una població, que contrasta amb la creixent uniformització imperant, d'un avorrit monocolor repetitiu. Un llibre d'història local, però no de localisme triomfalista, que narra els èxits i els fracassos de La Familiar. Una obra que explica l'origen i evolució de la cooperativa de consum fins als nostres dies. Una anàlisi clarificadora d'història total, que dona a conèixer aquesta emblemàtica entitat santperenca sense perdre de referència el seu context social, econòmic, polític i cultural. Un text que també examina la participació d'aquest centre obrer en el moviment cooperatiu osonenc i català.

Entre els principals mèrits del llibre, també voldria destacar la múltiple capacitat de relació que permet formular. A partir de la seva lectura, podem

establir ponts entre el passat i el present, entre la identitat local específica i una memòria col·lectiva més àmplia, entre el dia a dia d'una cooperativa i l'organització del moviment cooperatiu, entre una generació de joves historiadors universitaris i els hereus continuadors del vell cooperativisme. En conjunt, ens trobem amb una composició d'interaccions fonamentades amb la història d'una cooperativa centenària, que transcendeixen a l'àmbit estrictament local, que ens interpel·len sobre el present i el futur de Sant Pere de Torelló, però també ens interroguen respecte del món en general en el qual vivim.

El llibre va una mica més enllà de presentar un escandall d'informacions més o menys ordenades. Una altra virtut d'aquesta obra és que l'autor, a partir d'una acurada recerca històrica, escriu una història dessacralitzada, propera a tothom. El text redactat per Joan Torrents estableix una gran proximitat amb qualsevol persona que el llegeixi, especialment si és de Sant Pere de Torelló o té interès cap el cooperativisme i la història social. Una narració àgil, captivadora a moments, capaç de connectar amb el lector a partir de les vivències personals de l'autor, com queda palès en la introducció. Un text amb una argumentació adequada per desentrellar amb claredat la sovint feixuga documentació oficial, com són els estatuts i reglaments; també les fredes dades econòmiques, com les xifres dels balanços de la cooperativa. Unes pàgines amanides amb citacions textuais, amb nombroses taules resum i gràfics explicatius, també amb imatges representatives, no gens fàcils d'aconseguir, algunes d'elles extraordinàries, com les de l'acte oficial d'inauguració de la cooperativa, on es veu una munió de gent congregada davant l'edifici confiscat. Uns annexos finals on, entremig d'una endreçada cronologia i de reglaments estatutaris oficials, podem buscar amb noms i cognoms qui eren els fundadors de la cooperativa, els càrrecs directius i els socis de l'entitat; saber d'on eren, on vivien, de què treballaven. Una forma més de personalitzar la història i vincular-la amb la gent.

Reconstruir al detall la història de la cooperativa La Familiar és una labor complexa. L'autor del llibre ha portat a terme una recerca ingent, explorant les múltiples fonts possibles i interpretant-les amb l'eficiència del bon ofici de l'historiador. A remarcar que una part de la documentació i de les fotografies més transcendents estan conservades per particulars, familiars hereus de

9

personatges que van tenir un paper significatiu en la història de la cooperativa. Un fet potser sorprenent, però que s'explica per la mateixa història de la cooperativa. Entre altres coses, pel seu tancament durant bona part dels anys de la dictadura franquista, també pels esforços personals de molts socis per construir una obra comuna i, encara diria més, perquè immerescudament la cooperativa La Familiar no ha acaparat l'atenció i el reconeixement de la historiografia dominant, que durant molt temps ha deixat de banda el cooperativisme. No obstant això, com podem llegir, la cooperativa de Sant Pere de Torelló va ser el principal centre obrer de la població. Potser precisament per això, per obrerista, per abordar la història popular, la de les persones treballadores i humils, que la història de la cooperativa ha estat oblidada fins ara. En contrapartida, els qui han conservat la seva memòria, a través dels records, també de bona part de la seva documentació, han estat les famílies cooperativistes.

Aquest llibre de la centenària cooperativa La Familiar cobreix un buit important en la historiografia contemporània de Sant Pere de Torelló. No en va, aquesta entitat ha estat molt significativa al poble per diferents motius, de tipus econòmic, social o cultural. En voldria recalcar un de ben apreciable, però que sovint no hi posem prou atenció: el fet que la cooperativa ha estat un focus de democràcia al llarg de la història. Enmig d'una onada d'autoritarisme reaccionari, amb l'ascens d'una ultradreta desacomplexada, reconèixer el paper rellevant de La Familiar en la participació democràtica local, o explicar la repressió dictatorial rebuda amb el tancament de la cooperativa durant la negra nit del franquisme, és fer memòria democràtica. És ara quan convé, més que mai, recordar i donar a conèixer aquesta història. Només un detall exemplar, que no passa gens desapercebut, és el fet que els primers alcaldes democràtics de Sant Pere de Torelló, tant el 1931 després de la dictadura de Primo de Rivera, com també el 1979 acabada la dictadura franquista, eren homes estretament vinculats a la cooperativa.

El 1998 vaig publicar el llibre *El cooperativisme a Osona*, sobre la història d'aquest moviment d'emancipació social, singularment remarcable a la nostra comarca. En aquells moments, amb alguna lloable excepció, el cooperativisme comarcal semblava tocat de mort. Gairebé tres dècades després, però, constato un renaixement del cooperativisme, aglutinat al

voltant de l'Ateneu Cooperatiu de la Catalunya Central. Un moviment que ha recuperat la història de l'antic cooperativisme, per seguir un fil que ens porta cap al present, per mirar també cap al futur. A Sant Pere de Torelló, amb aquest llibre sobre la història de La Familiar es van assentant les bases per una nova fase del cooperativisme local. Una tercera etapa que va començar fa pocs anys amb la rehabilitació del seu antic edifici, que li ha donat un nou dinamisme. Un cooperativisme amb canvis respecte el passat, però amb la memòria històrica ben present, gràcies al treball d'en Joan Torrents. Tot un seguit de coses que han de permetre construir col·lectivament, a nivell local i global, una societat més participativa, democràtica i equitativa, a contracorrent de l'individualisme excloent que sembla voler-se imposar.

Per acabar, voldria felicitar l'autor del llibre per aquesta interessant història de la cooperativa La Familiar de Sant Pere de Torelló. És d'agrair que en Joan Torrents, un jove historiador embrancat de ple en la seva tesi doctoral, hagi fet un parèntesi i complert el seu compromís d'escriure la història de la cooperativa del seu poble. Un llibre que és un entretingut mitjà de coneixement i, a la vegada, també és una potent eina cultural, un mirall per interrogar-nos. I, en fi, tot això és important perquè com he volgut argumentar en aquest pròleg, rememorant el passat de la cooperativa, construïm el present i augurem el futur de tots.

12

Si la lectora o el lector m'ho permet, m'agradaria desempallegar-me de la cuirassa d'historiador –i, per tant, d'autor en cerca constant de l'honestetat intel·lectual i de la sempre fugissera objectivitat– per encetar aquestes pàgines. I voldria fer-ho per adoptar un to més íntim i evocador, tal com crec que mereix l'ocasió i el tema que tracta aquest llibre.

Com a premissa, he de dir que he nascut i he tingut la sort de passar la major part de la meua vida a Sant Pere de Torelló, tret d'algunes estades temporals a Barcelona i al Regne Unit per qüestions d'estudi i feina. Soc santperenc de soca-rel, de can Torrents o, com encara la coneix algú, Can Tacaro. I, com a tal, és inevitable que la cooperativa La Familiar –o, millor dit, «la coope» o «la compertiva»– sigui present en multitud de vivències personals.

Per exemple, recordo quan, de petit, la meua germana i jo acompanyàvem la nostra mare a les compres quasi diàries a la botiga, a principis dels anys 2000. L'entrada pel carrer Anselm Clavé, a través de l'ara desapareguda escalinata de quatre graons i d'una porta reixada amb vidre translúcid, ens conduïa a un edifici que semblava aturat en

Imatge commemorativa del centenari de l'adquisició de l'edifici de La Familiar (2023)
(Font: Damià Bas)

el temps. A mà esquerra ens rebia la caixa, mentre que a mà dreta ho feia una petita oficina, separades per una estructura amb ganxos on deixàvem el cabàs. Més endins, aixoplugades sota un alt sostre i envoltades de parets embrutides pel pas del temps, unes góndoles exhibien els productes. Al fons a la dreta, uns grossos barrils presidien la secció de begudes i vins, que recordo especialment fosca. Al final del local, sota l'atenta mirada d'una imatge de la Mare de Déu de Bellmunt –encara present–, el repic dels ganivets marcava el ritme d'una carnisseria on, amb una mica de sort, de tant en tant queien dos o tres llardons de part de la casa. L'Enric i en Ramon Cucurull, la Paquita Font, la Jefa Pastor, la Nuri Culí, la Teresa Pujol i la Margarita Ginebra eren les encarregades, junt amb la clientela, de donar vida a l'espai durant aquells anys.

El bar de la cooperativa, amb l'entrada situada a l'avinguda Joan Maragall, també forma part dels meus records d'infantesa. Fosc i amb una estètica nostàlgica i *vintage*, amb en Santi Cuadrado darrere la barra, recordo haver-hi vist innumerables partits del Barça amb

L'edifici de la cooperativa després d'una nevada, (1986) (Autora i font: Lourdes Castells)

13

La Familiar de Sant Pere de Torelló

el meu pare. Em ve al cap, especialment, el clàssic de la temporada 2005-2006, quan Ronaldo va ser aplaudit per l'afició madridista a l'estadi Santiago Bernabéu. Per mi, la imatge d'aquesta mítica escena de la història blaugrana és indissociable del televisor del bar de la cooperativa on la vaig veure en directe.

I, per no oblidar cap espai, no puc deixar d'esmentar l'esplanada del pati de la cooperativa, on de petit encara vaig tenir la sort de viure la rifa de Festa Major del Racó de Bellmunt –i de guanyar, de tant en tant, algun pèril o cistella. Com bé recorda un opuscle editat recentment, aquell espai, muntat sota una característica carpa, fou clau per finançar les obres i el manteniment de la carretera que condueix cap a «l'ermita al cel suspesa».¹

En el fons, tot això són records personals que, amb més o menys canvis, segurament estan a la ment de qualsevol persona de Sant Pere de Torelló. No en va, la cooperativa ha format i forma part del dia a dia de molta gent. El seu edifici, enclavat en el cor del poble, ha estat i és el decorat involuntari d'escenes quotidianes, però també de jornades especials per les santperenques i santperencs, des de les carretilles –que, any rere any, deixen el seu rastre a les parets exteriors de la cooperativa– fins a la traca de Festa Major, tot passant per qualsevol cercavila de gegants i capgrossos o les activitats organitzades al parc del Mas Collell. Narrar aquestes evocacions personals pot ajudar a revelar, encara que sigui de manera mínima, el profund capital emocional i simbòlic que les cooperatives –o, almenys, les seves restes materials– representen per als nostres pobles.

¹ ASSOCIACIÓ AMICS DE BELLMUNT. *Cinquanta anys de la carretera de Bellmunt, 1975-2025*. Sant Pere de Torelló: Associació Amics de Bellmunt, 2025.

Tanmateix –i ara em torno a posar la indumentària d'historiador–, limitar la història d'entitats com aquesta a una successió de memòries i records no és operatiu per conèixer, en conjunt, la realitat històrica local. No només perquè el passat pot quedar distorsionat per la subjectivitat, sinó també pel perill que suposa caure en visions idealitzadores, reduccionistes o localistes. Contràriament, cal estudiar les cooperatives amb una metodologia històrica, basada en l'anàlisi crítica de les fonts escrites, orals i fotogràfiques disponibles, i situant-les, alhora, en diàleg amb el seu context.

L'aplicació d'aquesta perspectiva a l'estudi del cooperativisme no sempre ha estat senzilla. Tot i que aquest no és l'espai per a un estat de la qüestió exhaustiu sobre l'assumpte,² cal destacar el pes que, durant anys, van tenir, d'una banda, les narratives internes –escrites pels mateixos cooperativistes, sovint amb un to propagandístic, organicista i de defensa del moviment– i, de l'altra, les visions de la història social marxista més ortodoxa, que relegaven el cooperativisme a un paper secundari. Aquestes darreres visions es fonamentaven en la idea que el cooperativisme era una forma d'organització obrera inferior i reformista.

Un exemple clar d'aquesta percepció el constitueix un fulletó que vaig trobar per atzar a l'arxiu de la Universitat de Stirling (Escòcia), escrit l'any 1924 per la socialista nord-americana Olive M. Johnson. En aquell text, l'autora contraposava el sindicalisme industrial al cooperativisme, tot descrivint aquest darrer com una forma primitiva d'associació, com un remei «decididament antiobrer» destinat a apedaçar un capitalisme malalt i corromput. El presentava com un moviment propi de la classe mitjana, alimentat per obrers ignorants

² Em remeto a l'exercici que vam fer a TORRENTS JUNCÀ, Joan; VALLEJO BOSCH, Gerard, *La història del cooperativisme a la Catalunya Central. Un estat de la qüestió i reptes de futur*. Manlleu: Publicacions del Museu del Ter, 2021, pàg. 10-20.

La història del cooperativisme a la Catalunya Central. Un estat de la qüestió i reptes de futur.
Joan Torrents i Gerard Vallejo

i bocamolls oportunistes, que no només contribuïa a la devaluació dels salaris i a la perpetuació de l'atur, sinó que, per la seva lògica pragmàtica, capitalista i mercantil, esdevenia també un obstacle per a l'assoliment final del socialisme.³

Afortunadament, la renovació de la història social que va experimentar la historiografia de l'Estat espanyol a partir dels anys vuitanta va contribuir a revertir, en part, aquestes dinàmiques heretades. Tot i que encara persisteixen algunes mancances —com el retard historiogràfic respecte a altres països, la predominança d'estudis jurídics o econòmics i la tendència a centrar-se en contextos locals o comarcals de forma aïllada i descriptiva—, en els darrers anys, diverses investigadores i investigadors, que se citaran al llarg d'aquesta obra, han recuperat l'interès pel cooperativisme com a objecte d'estudi, aportant-hi nous enfocaments i perspectives d'estudi.

Tenint en compte aquest marc general, i amb l'objectiu inicial d'avaluar l'estat de la literatura sobre la història del cooperativisme a les comarques interiors catalanes, fa uns 5 anys va néixer el projecte «El fil de la cooperació», impulsat per l'Ateneu Cooperatiu de la Catalunya Central i el Museu del Ter de Manlleu. Una iniciativa que va donar, com a resultat, la publicació del primer estat de la qüestió sobre la història del cooperativisme a la Catalunya central, obra de l'historiador manlleuenc Gerard Vallejo i l'autor d'aquestes línies. A través d'aquest estudi, es va constatar que, donada la forta implantació històrica del cooperativisme a Osona, no només existia una completa visió del fenomen a nivell comarcal, obra de Josep Casanovas,⁴ sinó també una abundant producció d'estudis locals.

³ JOHNSON, Olive M. *The Cooperative Movement. An Infantile Disorder and an Old-Age Disease*. Nova York: New York Labor News Company (Socialist Labor Party), 1924.

⁴ CASANOVAS PRAT, Josep. *El cooperativisme a Osona*. Vic: Eumo Editorial, 1998. Ens consta que, en el moment d'escriure aquestes línies i en el marc del mateix projecte «El fil de la cooperació», s'està treballant en una reedició actualitzada d'aquesta obra.

La cooperativa, preparada per una nit de carretilles, durant la Festa Major (Autor: Damià Bas)

De celebració a l'interior del bar de la cooperativa. D'esquerra a dreta: Pere Serrallonga Canyusco, Enric Cucurull, Joan Rubió, Josep Maria Cirera, Josep Bahamonde, Manel Muñoz, Josep Serrassolses, Tomàs Vaqué, Josep Font, Josep Linares i Josep Casas (1994) (Autora i font: Lourdes Castells)

En aquest darrer sentit, a nivell de la Vall del Ges, on es troba el municipi de Sant Pere de Torelló,⁵ la bibliografia es mostrava prou abundant.⁶ La cooperativa de Torelló—fundada el 1896 amb el nom de La Moral del Comerç, o també La Moral Torellonense, per, des de 1909, denominar-se La Casa del Poble i, finalment, a partir de la dictadura franquista, La Moral— comptava amb dues publicacions: per una banda, un sintètic fulletó en ocasió del centenari de la seva fundació —amb dates clau de l'entitat i reproduccions de documents i fotografies—i, per l'altra, el complet estudi sobre la seva història a càrrec de Lluís Vila Serra, publicat a les portes del seu cent desè aniversari.

Pel que fa a les cooperatives de Sant Vicenç de Torelló, també havien rebut certa atenció dels historiadors locals. Pasqual Bernat, Pere Colomer i Josep Sellarès, en la seva obra col·lectiva sobre la història d'aquesta població, oferien un breu apunt sobre la cooperativa La Fraternitat. Més enllà del principal nucli poblacional, Colomer també havia dedicat algunes línies a les cooperatives La Unió d'Amics i L'Aliança, de la colònia tèxtil de Vila-seca. Finalment, en una obra sobre la també colònia santvicentenca de Borgonyà, coordinada per Joan Morera i amb la participació de diverses plomes, es dedicava tot un capítol a La Familiar Borgonyense, creada com una falsa cooperativa — en estar tutelada pels propietaris de l'empresa— i, més tard, convertida en economat.

Emperò, dins d'aquesta quota de publicacions sobre la història del cooperativisme a Osona i la Vall del Ges, ens va sorprendre la poca atenció que havia rebut una de les poques cooperatives que, fins avui, ha perviscut: la centenària La Familiar de Sant Pere de Torelló.

⁵ Per al públic poc familiaritzat amb aquesta geografia, cal precisar que la Vall del Ges està situada al nord d'Osona i pren el nom del riu que la travessa, un afluent del Ter. En termes de població, està formada pels municipis de Torelló (antigament, Sant Feliu de Torelló), Sant Pere de Torelló (que inclou l'entitat de població de Sant Andreu de la Vola) i Sant Vicenç de Torelló (on es troben les colònies de Vila-seca i Borgonyà). Actualment, aquestes poblacions formen part del Consorci de la Vall del Ges, Orís i Bisaura, una agrupació de municipis que també inclou Orís, Montesquiu, Santa Maria de Besora, Sant Quirze de Besora, Sora i Vidrà.

Tot i no disposar d'una monografia específica, el cert és que aquesta entitat no havia estat del tot descuidada per la historiografia comarcal i local. Encara que no s'hi dediqui un estudi particularitzat, La Familiar apareix de manera recurrent a la citada obra de Josep Casanovas. De fet, a l'annex documental del seu llibre es reproduïen els estatuts i el reglament interior de l'any 1934 de l'entitat santperenca com a exemple representatiu de la normativa cooperativa de l'època.

⁶ Les obres citades tot seguit es poden trobar referenciades a la bibliografia.

Els abanderats de la Festa Major de 2012, amb l'edifici de la cooperativa al fons (d'esquerra a dreta, Ernest Molas, Aleix Coll, Oriol Cuní i Jordi Fàbrega) (Autor: desconegut. Font: *La Grevolosa*, 24, 2013, pàg. 74)

Per la seva banda, Agustí Dalmau Font, historiador i arxiver de l'Arxiu Municipal de Sant Pere de Torelló, ha llegat algunes valuoses aportacions sobre la història d'aquesta cooperativa. Igualment, i de forma destacada, s'ha de subratllar l'apunt biogràfic que Jaume Campàs va brindar a la figura de Pere Rierola Prat, primer alcalde santperenc després de la dictadura franquista, militant carlista i, com es veurà, soci actiu i lluitador incansable de La Familiar.

Vist aquest panorama, es feia evident la necessitat d'un estudi específic, aprofundit i monogràfic sobre la història de La Familiar. A

aquesta urgència historiogràfica local, a més, s'hi sumava la voluntat dels actuals socis per commemorar els cent anys de la seva entitat amb una retrospectiva històrica. D'aquesta manera, en el marc dels actes d'aquest centenari –endarrerits, forçosament, a causa de la pandèmia de COVID-19–, qui escriu aquestes línies ja va redactar un petit fulletó amb l'objectiu d'oferir un primer avançament, breu i sintètic, de les pàgines que venen tot seguit.⁷

L'anhel d'ampliar la tasca iniciada amb aquest fulletó és, doncs, l'espurna que ha donat vida a aquest llibre, que té com a objectiu

Una colla de pabordes encenent la traca de Festa Major de 2019 (Autor: desconegut. Font: Ajuntament de Sant Pere de Torelló)

Sardanes en temps de pandèmia, durant la Festa Major petita de 2020, amb la cooperativa de fons (Autor: desconegut. Font: Ajuntament de Sant Pere de Torelló)

⁷ TORRENTS JUNCÀ, Joan. *100 anys de cooperativisme a Sant Pere de Torelló*. Sant Pere de Torelló: Cooperativa La Familiar, 2023. El fulletó va ser repartit i presentat pel mateix autor en un acte celebrat al Bar Coope SPT, el 15 de setembre de 2023

Informe-Memoria, relativa a la Sociedad Cooperativa de consumo "LA FAMILIAR" de San Pedro de Torelló (Barcelona), inscrita en el Ministerio de Trabajo, Dirección General de Provisión, Servicio de Cooperación al nº 6.213.

Fue en el año 1920, en que un grupo de productores, con miras a procurarse mejores medios de vida y librarse en lo posible de la especulación privada en lo que a los artículos para el sustento se refiere, fundó en esta localidad en la calle de José Villanova nº 2, una Sociedad Cooperativa de consumo, con el fin como queda indicado de proporcionar a sus socios, artículos para la vida bajo el lema de peso exacto, justa medida y precio limitado.

Aprobados sus reglamentos por el Gobierno Civil de la Provincia el 20 de Febrero del año que arriba se indica, quedó constituida bajo la denominación de "LA FAMILIAR", con un número de treinta y cinco asociados.

Desarrollándose bajo las normas de sus Estatutos, y siendo bien notorias enseguida sus ventajas en el orden económico, ingresaron durante el año 1920 al 21, considerable número de nuevos socios, la mayoría productores de humilde condición.

Ello repercutió como es natural en el aumento de sus cuentas de consumo y por lo tanto en el aumento de sus Reservas Colectivas.

En el año 1923, y como la Sociedad no disponía de Local propio, se decidió a iniciativa de sus dirigentes y por acuerdo total de mayoría de sus componentes, la adquisición de unos terrenos para edificación de un Local amplio y adecuado para el buen y mejor servicio a las necesidades de sus consumidores.

Para este plan que se puso en práctica durante los años 1923 y 24, se invirtió la totalidad de las Reservas Colectivas acumuladas hasta entonces desde la fundación de la Cooperativa y aportaciones de algunos de sus asociados que más adelante fueron reintegradas por la Sociedad a los aportantes en determinados plazos y fechas convenidas.

Resultado de la aportación y esfuerzo mutuo fué la construcción del edificio emplazado en el Paseo de José Antonio nº 2 de esta Localidad, en el que tienen puesto su grano de arena, unas cien familias de modestos y humildes productores, ascendiendo su coste en aquella época a unas 35000 pesetas.

En el año 1934, al promulgarse la Ley de Cooperativas, la Sociedad adaptó sus reglamentos a aquella legislación y adoptó la denominación de "UNION DE COOPERADORES DE SAN PEDRO DE TORELLÓ", siendo inscrita en el registro especial del Ministerio de Trabajo al nº 434.

De activa y fecunda puede calificarse la labor realizada por las diversas Juntas Directivas de la Cooperativa hasta el año 1936, en el sentido de proporcionar a sus asociados, el máximo de ventajas para dejarlos a cubierto de cualquier contingencia que de las muchas que a menudo nos depara la vida, y así se puede

principal resseguir amb rigor i exhaustivitat els precedents i la trajectòria interna de La Familiar, sense caure en una intrahistòria tancada, aïllada i descriptiva. Al contrari, es pretén fer un exercici de microhistòria que situï aquesta cooperativa en diàleg amb el seu context territorial, històric, social, cultural i de gènere. En definitiva, es tracta d'anar més enllà d'una simple successió d'anècdotes i dades aïllades per comprendre La Familiar com una peça més dins del moviment cooperativista osonenc i català, amb les seves especificitats locals. Alhora, amb això es vol recuperar una part de la història de Sant Pere de Torelló, del seu moviment obrer i de la seva pràctica democràtica, fins ara només explicada de manera parcial.

Per tal de dur a terme aquest exercici, s'ha realitzat una anàlisi exhaustiva de fonts primàries, procedents de diferents arxius, institucions i particulars. Més que una elecció premeditada –tot i que també– aquesta diversificació ha estat, en part, una necessitat derivada de la limitada documentació disponible, una dificultat recurrent en l'estudi del moviment cooperatiu.

D'aquesta manera, s'ha revisat el fons documental de la cooperativa La Familiar, conservat per l'entitat al seu domicili social i designat com a Arxiu Històric de la Cooperativa La Familiar (AHCF). Aquest fons està integrat principalment per factures, albarans, llibres d'actes, còpies d'estatuts, projectes d'obres i correspondència no classificada, la majoria dels quals corresponen a la segona etapa de l'entitat, des de l'any 1964 fins a l'actualitat. Cal destacar, però, que hi existeix un forat documental que abasta del 1975 al 1992.

Diversa documentació relativa a La Familiar
(Font: Anna Maria Prat)

Per tal de cobrir parcialment la primera etapa de La Familiar (1920-1939), així com el període de clausura i lluita per la reobertura (1939-1964), s'ha hagut d'accedir a l'Arxiu Municipal de Sant Pere de Torelló (AMSPT) i a l'Arxiu General de la Subdelegació del Govern a Barcelona (AGSGB), on es conserven les comunicacions de La Familiar amb l'ajuntament santperenc i el Govern Civil de Barcelona, respectivament. Finalment, per resseguir, específicament, l'activitat de la cooperativa durant la Guerra Civil de 1936-1939, s'han consultat els expedients judicials de diversos dels seus socis, emmagatzemats a l'Archivo del Tribunal Militar Territorial Tercero (ATMT3), i l'expedient de la causa general relativa a Sant Pere de Torelló, de l'Archivo Histórico Nacional (AHN). Finalment, alguna documentació, més aviat complementària, s'ha consultat a l'Arxiu Nacional de Catalunya (ANC), a l'Arxiu Comarcal d'Osona (ACOS), a l'Arxiu Parroquial de Sant Pere de Torelló (APSPT) i a la Biblioteca Nacional de España (BNE).

Amb tot, totes aquestes consultes arxivístiques s'han completat amb una cerca exhaustiva de referències sobre el cooperativisme santperenc a la premsa cooperativista catalana de l'època i a algunes de les principals capçaleres d'àmbit general català, osonenc i de la Vall del Ges.

Tot i que aquestes fonts hemerogràfiques han estat força productives, l'accés a diversos fons i documents particulars ha resultat molt més enriquidor. Aquests materials, produïts per antics cooperativistes santperencs i conservats pels seus descendents, han estat fonamentals en la nostra recerca. En aquest sentit, s'ha de destacar, especialment, la documentació d'Antoni Prat Segurañas (preservada per Anna Maria

Prat), relacionada amb la lluita per la recuperació de La Familiar durant el franquisme, així com la de Josep Forn Bonay i Josep Forn Creus (custodiada per Josep Sayós Forn), que tracta sobre una cooperativa primigènia i anterior a La Familiar, la Cooperativa Samperense. Altres donacions de socis actuals de La Familiar han permès, sobretot, enriquir el repertori fotogràfic d'aquesta publicació. Finalment, algunes entrevistes i comunicacions personals s'han erigit com a fonts orals imprescindibles per completar certes informacions.

Totes aquestes fonts, a més, han permès confeccionar una base de dades d'uns 321 socis i sòcies que, entre 1920 i 1964, van formar part de La Familiar. Aquesta base ha estat essencial per seguir certes trajectòries personals, així com conèixer millor les característiques de la massa social que formava la cooperativa.

Pel que fa a l'estructura, el llibre s'obre amb una breu introducció històrica al cooperativisme i a la seva trajectòria a Catalunya, per després traçar un relat cronològic de la història de La Familiar, amb una mirada prèvia a la Cooperativa Samperense. La lectora o el lector notaran, en aquest sentit, que el llibre presenta un cert desequilibri, ja que el primer període de La Familiar, comprès entre 1920 i 1939, rep més atenció que no pas l'etapa del seu tancament (1939-1964) i la fase actual, que s'estén des de 1964 fins als nostres dies. La raó d'aquest fet és que s'ha considerat més necessari i interessant rescatar la història de les primeres dècades de l'entitat, autèntics anys daurats del seu funcionament cooperativista. Sigui com sigui, la resta de períodes no han estat pas negligits: també s'hi ofereix una aproximació rigorosa als anys de declivi i al paper que La Familiar ha continuat jugant, fins avui, en la vida associativa del poble.

En conclusió, les pàgines que segueixen neixen de la voluntat de rescatar una part essencial del passat col·lectiu de Sant Pere de Torelló, mitjançant un estudi rigorós i documentat sobre la trajectòria de La Familiar. Només així es podrà comprendre el paper que el cooperativisme va tenir –i continua tenint⁸– en la configuració del teixit social i econòmic santperenc, posant en relleu la seva capacitat de resistència i transformació al llarg del temps. Alhora, aquest llibre no només aspira a omplir un buit en la historiografia local, sinó també a esdevenir una eina per a futures recerques locals o sobre el cooperativisme i, sobretot, ser un testimoni del llegat d'una entitat que, més enllà de ser una cooperativa, es pot considerar com un símbol propi de Sant Pere de Torelló.

La Familiar a l'actualitat, encara amb els desperfectes causats a la teulada per la pedregada del 2 d'agost de 2024 (2025)
(Autor: Ramon Crespi)

⁸ Em refereixo, especialment, a la Cooperativa Santperenca d'Energia Sostenible (COSPES), així com també a la cooperativa Sambucus, amb instal·lacions al Mas Vinyoles de Sant Pere.

EL COOPERATIVISME: BREUS APUNTS SOBRE ELS SEUS ORIGENS HISTÒRICS

28

El cooperativisme és el moviment que propugna l'associació voluntària de les persones per tal de satisfer en comú les seves necessitats econòmiques, socials i culturals. Al llarg de l'època contemporània han existit –i continuen existint– diferents tipologies de cooperatives: agràries, de producció, d'habitatge, energètiques, culturals... Ara bé, a Sant Pere de Torelló, com a la majoria de les poblacions de la comarca d'Osona, la principal cooperativa va ser de consum. És a dir, una cooperativa que tenia com a objectiu primordial la compra a l'engròs, i directament als productors, de productes de primera necessitat per tal d'assegurar-ne l'abastiment i la qualitat, abaratir preus i repartir els beneficis entre els socis i l'entitat. Però, per què i on havien sorgit aquestes associacions?

Entre els segles XVIII i XIX, Europa va viure el desenvolupament del capitalisme i de la revolució industrial, que va motivar, alhora, un procés d'urbanització i un augment demogràfic. En tota aquesta dinàmica, els obrers no només van patir la imposició d'unes miserables condicions de treball, sinó també un empitjorament de les seves condicions de vida. En aquest últim sentit, el proveïment d'aliments va esdevenir una gran preocupació per un proletariat urbà cada cop més desvinculat

⁹ DUCH-PLANA, Montserrat; PONS-ALTÉS, Josep M. "Introduction" a DUCH-PLANA, Montserrat; PONS-ALTÉS, Josep M. (eds.). *Social Alternatives in Southern Europe and Latin America. Solidarity, Mutual Aid, and Cooperation in Comparative Perspective (19th-21st Century)*. Nova York, Londres: Routledge, Taylor & Francis Group, 2024, pàg. 1-8.

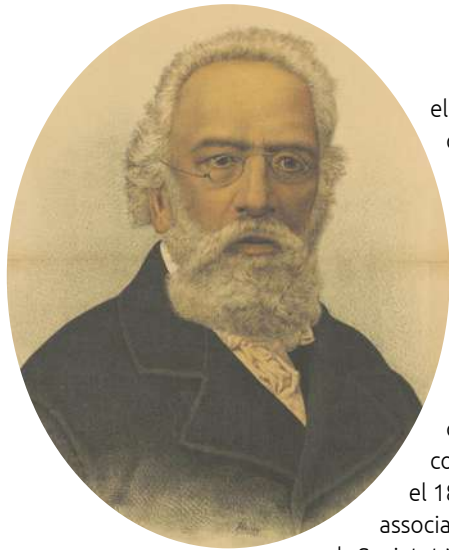
Façana de la primera botiga cooperativa de la Rochdale Society of Equitable Pioneers (Autor: desconegut. Font: Harvard Art Museums/Fogg Museum)

de l'agricultura i dependent d'uns intermediaris, els botiguers, que encarien i, en moltes ocasions, adulteraven els productes. Davant d'això, i per no dependre de la beneficència i la caritat, les cooperatives de consum van sorgir com un mecanisme d'autodefensa de la classe treballadora per garantir unes condicions de vida dignes i una major llibertat econòmica. El cooperativisme va ser, en definitiva, una de les múltiples estratègies associatives que va adoptar el moviment obrer per defensar els seus interessos, a través d'una economia moral i solidària a favor de l'interès col·lectiu.⁹

La Rochdale Society of Equitable Pioneers, fundada a la ciutat anglesa de Rochdale el 1844, sol ser considerada la primera cooperativa de consum moderna de la història.¹⁰ Això és així perquè els cooperativistes de Rochdale foren els inspiradors d'uns principis rectors que, des de llavors, guiarien el cooperativisme: la lliure i voluntària adhesió,

¹⁰ Per una història propagandística d'aquesta entitat, veg. HOLYOAKE, Georges J. *Historia de los Pioneros de Rochdale. Orígenes del movimiento cooperativo internacional*. Pròleg de Marc Dalmau Torvà i presentació de Dante Cracogna. València: Montaner, 2020 [1857].

29

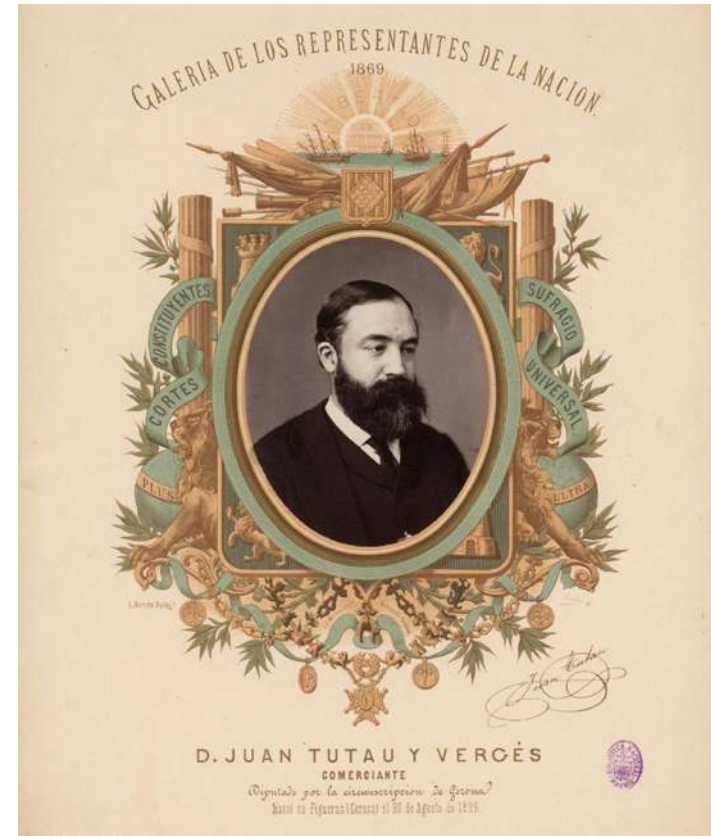

el control democràtic, la compra i venda al comptat, el reembossament de guanys als socis proporcionalment a les compres efectuades i la neutralitat política i religiosa.

Catalunya, immersa també en la seva pròpia revolució industrial, va començar a rebre els principis del cooperativisme a partir de la dècada de 1860, gràcies a la tasca de propagandistes com el fourierista Fernando Garrido Tortosa o el republicà Joan Tutau Vergés, que havien conegut de primera mà l'experiència de Rochdale, el 1862.¹¹ Així, tot i que ja havien existit experiències associatives de caràcter cooperatiu anteriorment –com la Societat Mútua de Teixidors de Barcelona (1840)–, no va ser fins a la dècada de 1860 que van fundar-se les primeres cooperatives rochdalianes, com La Económica Palafrugellense (1865), considerada la primera cooperativa catalana de consum d'aquest tipus.

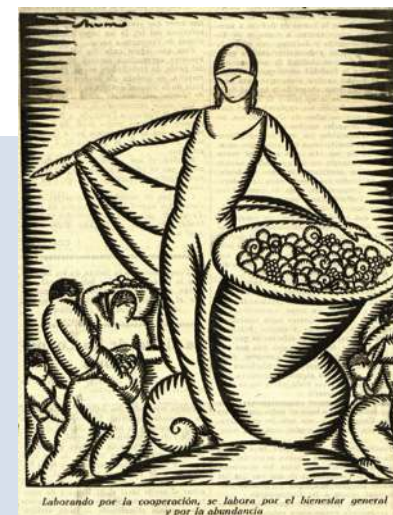
A partir d'aquest moment, el cooperativisme va proliferar progressivament a terres catalanes. Ara bé, l'arrelament i consolidació d'aquest moviment a Catalunya no es produiria fins a finals del segle XIX i principis del XX, sobretot a partir de la promulgació de la Llei d'Associacions de 1887 que, amb l'objectiu de canalitzar i controlar legalment el moviment obrer, va dotar les cooperatives d'un marc legal. Durant aquests anys, les cooperatives catalanes van créixer,

Retrat de Fernando Garrido (Autor: Antonio Macipe Samper. Font: Biblioteca Nacional de España – Biblioteca Digital Hispánica).

Retrat de Joan Tutau Vergés (Autor: Leopoldo Rovira. Font: Biblioteca Nacional de España – Biblioteca Digital Hispánica)

¹¹ GABRIEL, Pere. *Fernando Garrido Tortosa. Agitació i escriptura política. La pulsio cooperativista*. Barcelona, Valls: Fundació Roca i Galès, Cossetània Edicions, 2019, esp. pàg. 55-74.; FERRER GIRONÈS, Francesc. *Joan Tutau i Vergés*. Barcelona, Valls: Fundació Roca i Galès, Cossetània Edicions, 2006, esp. pàg. 29-41.

Al·legoria de la cooperació amb una cornucòpia, símbol de l'abundància, protegint els treballadors (Autor: Alfons Vila i Franquesa, "Shum". Font: *Acción cooperatista*, núm. 113, 3 de juliol de 1925, pàg. 1).

Portada del fulletó *Cooperativismo. Reivindicación social sin violencia ni colaboración. Lucha en el terreno puramente económico* (c. 1931), d'Alfonso Martínez Rico (Font: Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona)

van començar a unir-se més enllà de l'àmbit local –amb la destacada creació, el 1899, de la Cambra Regional de Cooperatives Catalanoblear, la primera coordinadora de cooperatives catalanes– i van adoptar una visió menys pragmàtica i més ideològica del cooperativisme¹² concebut com una via d'emancipació social, gradual i pacífica, de la classe treballadora.¹³ Sigui com sigui, en el si de les cooperatives sempre existiren dos tipus de socis: els que creien en el potencial transformador del cooperativisme i els que, simplement i més enllà d'ideologies, valoraven els seus avantatges econòmics i socials.

En aquest context, Osona esdevingué una protagonista destacada del procés d'industrialització català. Des de principis del segle XIX i, especialment, entre 1840 i 1875, la comarca es configurà com una regió d'economia dual: d'una banda, amb una agricultura encara predominant, però ja impregnada per la lògica capitalista i per l'articulació d'un mercat nacional; i de l'altra, amb una indústria emergent i puixant, relocalitzada i concentrada principalment a la conca del Ter i especialitzada en el sector cotoner. Aquesta industrialització anà acompanyada d'un intens procés de proletarització de la població, marcat pel control social exercit per l'Església i pel «caciquisme industrial», per l'empitjorament generalitzat de les condicions de vida i per la creixent conflictivitat social.¹⁴

Com en altres indrets de Catalunya, l'expansió de la industrialització a Osona anà lligada a l'emergència d'un moviment obrer organitzat,¹⁵ dins del qual destacà la fundació de cooperatives de consum. Inicialment concebudes com a associacions pragmàtiques de treballadors per resoldre necessitats immediates, aquestes cooperatives es

¹² GARAU ROLANDI, Miguel. «3. El desenvolupament del cooperativisme a la Catalunya urbana» a DUCH, Montserrat; ARNABAT, Ramón; GAVALDÀ, Antoni (eds.). *La Catalunya associada (1868-1938)*. València: Universitat de València, 2020, pàg. 105-119.

¹³ MARTÍNEZ RIZO, Alfonso. *Cooperativismo. Reivindicación social sin violencia ni colaboración. Lucha en el terreno puramente económico*. Fulletó núm. 9 de la col·lecció «Divulgación Sociológica». Barcelona: Ediciones Mar, c. 1931.

¹⁴ ALBAREDA, Joaquim; FIGUEROLA, Jordi. «Una visió de la comarca d'Osona: anàlisi del control social en una comarca d'economia dual» a MIR CURCÓ, Conxita (ed.). *Actituds*

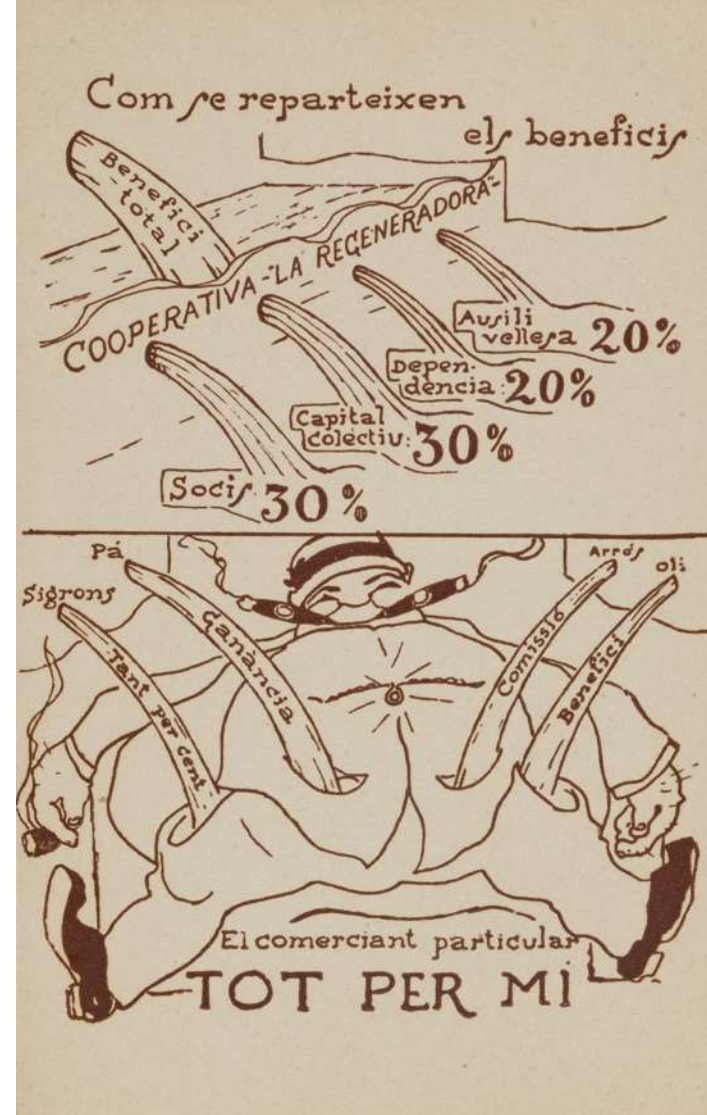
polítiques i control social a la Catalunya de la Restauració (1875-1923). Lleida: Editorial Virgili & Pagès, Estudi General, Institut d'Estudis Ilerdencs, 1989, pàg. 171-190; SERRALLONGA URQUIDI, Joan. «Tom I. La vida i la mort a la Catalunya treballadora: Osona, 1880-1920» a SERRALLONGA URQUIDI, Joan; MARTÍN RAMOS, Josep Lluís. *Condicions materials i resposta obrera a la Catalunya contemporània*. Sant Quirze de Besora: Associació cultural Gombau de Besora, 1992, pàg. 11-154, esp. pàg. 73-86

¹⁵ DUARTE, Àngel; SERRALLONGA, Joan. «Una aproximació a l'obrerisme osonenc en el darrer quart del segle XIX» a FIGUEROLA, Jordi (ed.). *Osona i Catalunya al segle XIX. Estudis d'història*. Vic: Eumo Editorial, 1990, pàg. 185-200.

transformaren ben aviat en instruments d'emancipació i transformació social. La cooperativa L'Antigua de Vic, fundada el 1867, és la més antiga que s'ha pogut documentar, mentre que la resta de cooperatives pioneres es localitzaren a les principals localitats fabrils de la comarca: Roda de Ter (1872), Manlleu (1886), Torelló (1896) i Sant Quirze de Besora (1898).¹⁶

Dins aquest relat, Sant Pere de Torelló seguí una trajectòria particular, ja que, a diferència de les altres poblacions osonenques esmentades, va patir un procés de desindustrialització i despoblament com a conseqüència de la crisi de la manufactura tradicional de la llana –amb paraires i teixidors com a protagonistes– i de la migració de la mà d'obra local cap als nous centres fabrils. Aquest procés no començaria a revertir-se fins a la consolidació de la indústria de la torneria,¹⁷ un fet que, probablement, explicaria la relativa tardança en l'aparició de cooperatives de consum al municipi. En aquest sentit, la primera entitat santperenca d'aquest tipus no es constituïria fins als voltants de 1903. I no, no va ser La Familiar, sinó una entitat anomenada Cooperativa Samperense.

Postal de propaganda cooperativista de La Regeneradora Villanovesa (Vilanova i la Geltrú), on es contraposa el repartiment de beneficis d'una cooperativa i d'un botiguer (dècada de 1930) (Autor: desconegut. Font: Biblioteca Nacional de España)

¹⁶ CASANOVAS PRAT, JOSEP. *El cooperativisme...*, op. cit., pàg. 21-33.

¹⁷ ALBAREDA SALVADÓ, JOAQUIM. *La Vall de Torelló en els segles XVIII i XIX*. Torelló: Ajuntament de Torelló, 1989, pàg. 53-54.

Socis més vells de la Cooperativa Mútua de Pa i Queviures de Manlleu
(Font: Arxiu l'Abans - Fons Cooperativa Mútua de Pa i Queviures de Manlleu)

LA COOPERATIVA SAMPERENSE: LA BAULA PERDUDA DEL COOPERATIVISME SANTPERENC (C. 1903-1932)

38

Una de les hipòtesis plantejades al principi d'aquesta recerca era que La Familiar hauria estat la primera i única experiència cooperativista de consum de Sant Pere de Torelló, a part de la més

reeixida. Tanmateix, aquesta primera intuïció es va esvaïr ràpidament en consultar l'atles del cooperativisme català de Rafael Celada¹⁸ i la *Base de dades de l'associacionisme català contemporani*,¹⁹ on figurava una misteriosa Cooperativa Samperense, fundada tretze anys abans que La Familiar i amb una trajectòria paral·lela, ja que apareixia activa fins al 1932. I dic misteriosa perquè, fins aquest moment, cap de les monografies d'àmbit local i comarcal consultades n'havia, ni tan sols, fet esment. Aquest capítol, doncs, té per objectiu aportar alguns apunts sobre aquesta cooperativa primigènia, una informació que considero essencial per situar La Familiar en el seu context local.

Segell de la Cooperativa Samperense (1930) (Font: Josep Sayós Forn)

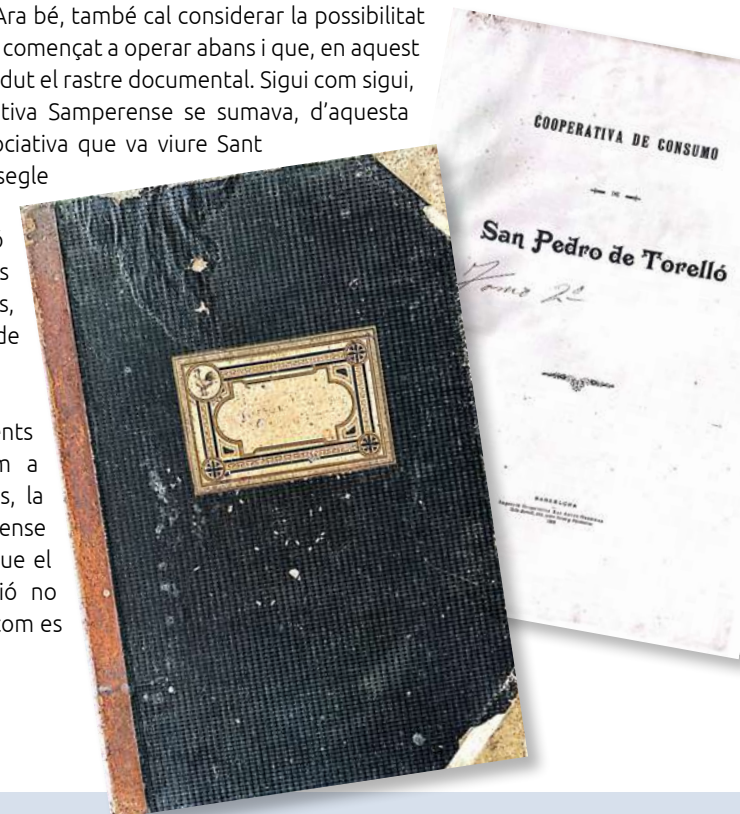
E-MUSEUdelTER

La primera evidència documental que s'ha localitzat d'aquesta Cooperativa Samperense és els llibres de registre del consum dels seus socis, que comprenen de l'any 1903 al 1932. És a dir, uns quaderns on, cada trimestre, es feia un recompte d'allò consumit per cada soci, junt amb l'estat del seu capital particular.²⁰ En primer lloc, aquests llibres permeten saber que, almenys a partir del 1903, aquesta entitat ja estava en funcionament. Ara bé, també cal considerar la possibilitat que la cooperativa hagués començat a operar abans i que, en aquest cas, simplement s'hagi perdut el rastre documental. Sigui com sigui, el fet és que la Cooperativa Samperense se sumava, d'aquesta manera, a la vitalitat associativa que va viure Sant Pere entre finals del segle XIX i principis del segle XX, amb la proliferació de nombroses entitats polítiques, econòmiques, culturals, religioses i de socors mutu.²¹

En segon lloc, els documents també revelen que, com a mínim durant quatre anys, la cooperativa va funcionar sense tenir existència legal, ja que el seu procés de legalització no es produiria fins al 1907, com es veurà tot seguit.

Coberta i portada d'un dels llibres de registre de consum de la Cooperativa Samperense (Font: Josep Sayós Forn)

¹⁸ CELADA, Rafael. *Aproximació a l'atlas [sic] cooperatiu de Catalunya fins 1936*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Treball; Institut per a la Promoció i la Formació de Cooperatives, 1989, pàg. 131.

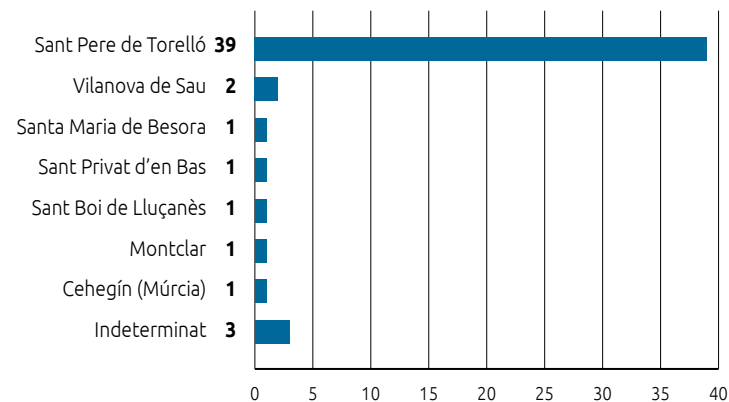
¹⁹ Es tracta d'un dels resultats dels projectes HAR2011-28123 i HAR2014-54230, del grup de recerca Història, Societat, Política i Cultura des de Catalunya al Món (ISOCAC) de la Universitat Rovira i Virgili, consultable en línia: <https://www.irmu.org/base-de-dades-associacionisme>.

²⁰ Josep Sayós Forn ens va facilitar sis volums de registres de consum dels socis de la Cooperativa Samperense, que abasten tots els seus anys d'existència: 1903-1908, 1909-1913, 1913-1919, 1918-1924, 1924-1929 i 1929-1932.

²¹ DALMAU FONT, Agustí. *L'essència de Sant Pere de Torelló. Retalls i fets de la seva història*. Sant Pere de Torelló, Ajuntament de Sant Pere de Torelló, 1994, pàg. 225-226 i 231-233.

En tercer lloc, en analitzar el perfil social de les 49 persones que, en algun moment entre 1903 i 1932, van ser sòcies de la Cooperativa Samperense –47 homes i 2 dones que van heretar els drets societaris dels seus difunts marits– (vegeu taula 10 de l'annex), s'observa que la gran majoria, com era d'esperar, havien nascut a Sant Pere de Torelló o a les Masies de Sant Pere: 39 en total. La resta procedien de Vilanova de Sau (2), Santa Maria de Besora (1), Sant Privat d'en Bas (1), Sant Boi de Lluçanès (1), Montclar (Berguedà) (1), Cehegín (Múrcia) (1), i, finalment, 3 són d'origen indeterminat (vegeu gràfic 1).

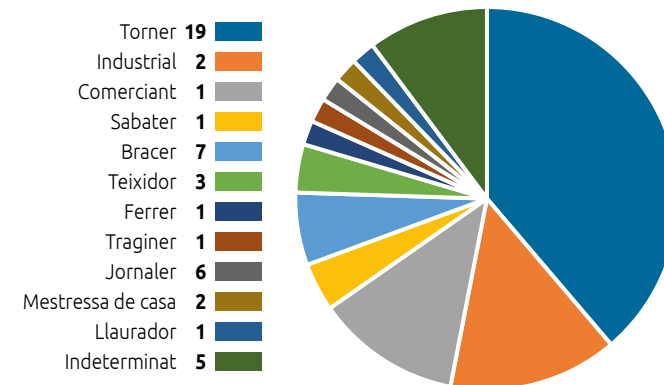
Gràfic 1: Origen dels socis i sòcies de la Cooperativa Samperense (1903-1932)

Font: Elaboració pròpia a partir dels llibres de registre (arxiu particular Josep Sayós Forn), els padrons municipals de 1900, 1910 i 1924 i censos electorals de 1906-1921 (AMSPT).

Pel que fa a les professions, i també com era previsible, atesa la dinàmica econòmica santperenca, la majoria eren torner (19), seguits de bracers (7) i jornalers (6) i, més enrere, diverses ocupacions: industrials (2), teixidors (3), mestresses de casa (2), comerciants (1), ferrers (1), llauradors (1), sabaters (1) i traginers (1), amb 5 d'ofici que no s'ha pogut concretar (vegeu gràfic 2).

Gràfic 2: Ocupacions dels socis i sòcies de la Cooperativa Samperense (1903-1932)

Font: Elaboració pròpia a partir dels llibres de registre (arxiu particular Josep Sayós Forn), els padrons municipals de 1900, 1910 i 1924 i censos electorals de 1906-1921 (AMSPT).

Un cop feta aquesta visió general de la massa social de la Cooperativa Samperense, i tal com s'ha avançat unes línies més amunt, l'entitat no es va legalitzar fins al 14 d'octubre de 1907, quan Josep Codina Fàbrega, com a president de la cooperativa, va enviar els estatuts de l'entitat al Govern Civil de Barcelona per sol·licitar-ne la constitució, tal com manava la Llei d'Associacions de 1887. El 26 d'aquell mateix mes, Àngel Ossorio Gallardo, governador civil de la província, va donar el vistiplau al text base de la cooperativa i, finalment, aquesta fou constituïda definitivament, sota el nom de Sociedad Cooperativa Samperense, el dia 9 de novembre de 1907.

L'acte de constitució es va dur a terme en un local situat al número 1 del carrer Mas Colléll (actual carrer Castanyer), on probablement estava ubicat el domicili i botiga de la cooperativa durant els anys anteriors. La sessió va ser presidida pel mateix Josep Codina, amb Jaume Vilageliu Rovira actuant com a secretari. Tot seguit, aquell mateix dia, es va elegir la primera junta directiva de l'entitat, els càrrecs de la qual es van repartir entre els únics 9 socis que hi havia en aquell moment:²²

- Josep Codina Fàbrega (president)
- Josep Forn Bonay (gerent)
- Jaume Miarons Torné (secretari)
- Jaume Vilageliu Rovira (tresorer)
- Segimon Bufí Fàbregas (comptador)
- Bartomeu Majoral Ferrer (vocal primer)
- Ramon Casas Dalmau (vocal segon)
- Ramon Rovira Molas (vocal tercer)
- Antoni Rosell Vilarrasa (distribuïdor de mercaderies)

²² AGSGB. Fons Asociaciones. Caixa 220. Exp. 5372 (Sociedad Cooperativa Samperense). Tret que s'indiqui el contrari, aquest capítol es basa en aquest fons documental.

Al pueblo de San Pedro de Torelló, a nueve de
 Noviembre de mil novecientos siete.
 Reunidos los organizadores de la Sociedad Co-
 operativa Samperense con los individuos que ha
 manifestado el deseo de pertenecer a dicha asocia-
 ción, siendo las nueve de la noche de este día, bajo
 la presidencia de D. José Codina y Fàbrega y
 actuando de secretario D. Jaime Vilageliu Ro-
 vira la misma manifestando acto seguido el
 Señor Presidente que el objeto de la misma era
 su razón a haberse reunido más de ocho días
 desde la presentación de los estatutos al Gobierno
 Civil. Declarar constituida definitivamente es-
 ta Sociedad y proceder al nombramiento y elec-
 ción de la Junta Directiva. En virtud y por
 el voto unánime de todos los presentes decla-
 ra solemnemente constituida la Sociedad Co-
 operativa Samperense domiciliada en la ca-
 lle de Mascolléll número uno del pueblo de
 San Pedro de Torelló y que lo nombra la Jun-
 ta Directiva de la siguiente forma:
 Presidente: D. José Codina y Fàbrega, indus-
 trial, domiciliado en la calle Mascolléll
 número tres. Gerente: D. José Forn y Bonay, de
 domiciliado en la Plaza Alta número cinco
 industrial. Secretario: D. Jaime Vilageliu Ro-
 vira, haba jeu, domiciliado en la calle Sa-
 mper número cinco. Tesorero: D. Jaime Ma-
 joral, herrero, domiciliado en la calle San-
 tiago número tres. Contador: Legitimado
 Bufí, agricultor, domiciliado en la calle ge-
 ra número cinco. Vocal I: D. Bartomeu
 Majoral, fontanero, domiciliado en la calle
 Colomer número veinte. Vocal II: D. Ramon
 Casas, tornero, domiciliado en la Plaza Alta
 número doce. Vocal III: D. Ramon Boira
 jornalero, domiciliado en la calle de
 San Rafael número seis. Distribuïdor de
 Mercaderies: D. Antoni Rosell, lebriga
 domiciliado en la Plaza Alta de San Pe-
 dro sin número. Y para que conste se le-
 vanta la presente hasta por formar los
 infrascriptos presidentes y secretaris.
 El presidente El secretario
 José Codina y Fàbrega Jaime Vilageliu Rovira

Acta de constitució de la
 Cooperativa Samperense
 (1907) (Font: Josep Sayós
 Forn)

Estadutos de la Cooperativa Samperense.

Título I De la denominación, domicilio y objeto de la Sociedad.

Artículo 1. Bajo la denominación "Cooperativa Samperense" se crea una asociación de carácter cooperativo de consumo que estará domiciliada en este pueblo de San Pedro de Torelló calle de Manollet número uno; y tendrá por objeto suministrar toda clase de comestibles y bebidas y demás artículos de primera necesidad o de mera utilidad para la vida a los socios comitantes en el mercado, en las justas condiciones de peso y medida y en las mejores de calidad que sea posible.

Título II Del capital social. Del balance y de la distribución de ganancias.

Artículo 2. Cada socio pagará por derecho de entrada, cinco pesetas; 25 para proporcionarse los meritos...

Gairebé tots aquests membres eren naturals de Sant Pere de Torelló, excepte Vilageliu, de Santa Maria de Besora, i Rosell, de les Masies de Sant Pere de Torelló. Pel que fa a les professions, es tractava de tres jornalers, dos torners, un bracer, un ferrer i dos industrials. Aquests dos darrers, que eren Josep Codina –vinculat a la torneria– i Josep Forn Bonay –també relacionat amb l'agricultura–, probablement havien estat els principals impulsors de l'entitat, atès el seu estatus social més elevat. De fet, sobre el darrer, ens consta que era un home adinerat i benestant gràcies a la rendibilitat de les seves terres de conreu de gra, al comerç porcí i, sobretot, a les inversions en borsa.²³

Més enllà del moment fundacional, hom es pot fer una idea de la naturalesa, organització i funcionament de la Cooperativa Samperense a través dels seus primers i únics estatuts, redactats el mateix 1907 (vegeu text 1 de l'annex documental). Per començar, en el títol I, s'especificava com a únic objectiu de la cooperativa el subministrament de comestibles, begudes i altres articles de primera necessitat als preus corrents del mercat, en condicions justes de pes i mesura i amb la millor qualitat possible. En relació amb això, a través d'un buidatge dels llibres de registre del consum dels socis de la cooperativa –en total sis, que abasten entre 1903 i 1932– es poden conèixer els productes que va proveir la cooperativa al llarg de quasi 30 anys:

- **Productes bàsics:** arròs, blat de moro, cafè, farina, llegums (cigrans, faves i mongetes), oli, pa, pastes de sèmol (fideus, macarrons...), patates, sucre, vinagre i xocolata.
- **Begudes:** aigua embotellada, anís, refrescos i dos tipus de vins.

²³ Aquesta prosperitat permetia a Josep Forn Bonay disposar, fins i tot, de servei domèstic. De fet, almenys entre 1910 i 1924, consta que Apolònia Ribera Roca, natural de Nevà (Toses, Ripollès), treballava com a serventa a casa seva (comunicació personal de Josep Sayós Forn, besnet del personatge en qüestió, 26 de març de 2025).

- 46

²³ A una comunicació amb el Govern Civil de Barcelona, del 24 d'octubre de 1909, la cooperativa ja consta domiciliada a la «Calle Grande nº 22», antic nom del carrer Doctor Casas. Posteriorment, des de 1913, any en què es dona d'alta, i fins a 1932, la Cooperativa Samperense sempre figura domiciliada al número 22 del carrer Doctor Casas en les matrícules de contribució industrial, on pagava pel servei de «abacería» (corresponent a la tarifa 1, classe 11, epígraf 6). AMSPT. Contribucions industrials de 1913, 1915-1918, 1922-1925 i 1932.

y cubierta de tejas [...]. El Sr. asegurado declara, que para la venta al por menor, tiene una pequeña existencia de petróleo, que no excede de treinta litros, debidamente acondicionado».²⁵

Aquest local era de lloguer: el 1910 es van pagar 168,85 pessetes i, el 1911, la quantitat va ascendir a 173,06 pessetes. Durant els darrers anys de la seva existència, almenys entre 1927 i 1932, el lloguer es va establitzar en 100 pessetes anuals.

Seguint amb els estatuts, al títol II –dedicat al capital social, als balanços i a la distribució de beneficis– s'establia que, per esdevenir soci, calia aportar una quota d'entrada de 25 pessetes per cobrir el cost del mobiliari necessari, així com 25 pessetes més en concepte d'accions, amb la possibilitat de fraccionar el pagament en dos o més terminis. A partir de llavors, el soci havia de formar un capital propi amb una quota setmanal mínima de 50 cèntims, fins arribar a crear un fons de 25 pessetes. Un cop assolit aquest esforç inicial, la quota setmanal es reduïa a 25 cèntims fins arribar a l'acumulació de 250 pessetes. Totes aquestes operacions, junt amb els beneficis obtinguts cada trimestre, eren plasmades en una llibreta individual que es venia a la cooperativa mateixa.

En aquest punt, cal ressaltar que s'establia un repartiment de beneficis híbrid i, en certa manera, allunyat dels principis cooperativistes, ja que no només tenia en compte el consum efectuat, sinó també el capital aportat per cada soci. Això feia que la distribució fos menys solidària, ja que afavoria els socis amb més capital. Sigui com sigui, una part dels beneficis era destinada a un fons social per ajudar els socis pobres,

adquirir un local propi –un objectiu que, com s'acaba de veure, mai es va aconseguir– i fomentar activitats laborals.

Pel que fa als drets i deures dels socis, recollits al títol III, s'estipulava que per ingressar a la cooperativa calia seguir una bona conducta, ser acceptat per la Junta Directiva i per almenys tres quartes parts dels socis reunits en Assemblea General, i complir els estatuts. Un cop com a soci, dins del local social es prohibia discutir sobre qüestions polítiques i religioses, blasfemar i «armar bronca». Incomplir-ho suposava una multa –amb possibilitat de recurs davant l'Assemblea General– els ingressos de la qual es destinaven, exclusivament, al fons social. L'impagament de la sanció comportava l'expulsió. També eren motius d'exclusió l'acumulació de deu quotes retirades o l'esgotament del capital –a excepció de casos justificats de necessitat. Finalment, es restringia la retirada de fons a tres supòsits: la separació per crear una cooperativa anàloga, l'expulsió per incompliment dels estatuts i el canvi de localitat, en aquest darrer cas, amb l'abonament de només el 25 % del capital corresponent. A tall d'exemple, el 1914, i per alguna d'aquestes raons, va registrar-se la baixa del soci Francesc Parés Guiteras, torner de professió, i la retirada de 179,66 pessetes.

Més endavant, el títol V estipulava que els estatuts només es podien

Fideus de Cada Classe
betas 1@
macarrons 1 id

pastas de Goula
3@ 9 lliuras pes Brut
90 55
75
65

²⁵ Arxiu particular Josep Sayós Forn.

Vers i revers d'un petit full amb les següents anotacions de compra (c. 1914): 1) "Fideus de cada classe, betas 1@, macarrons 1 id." i 2) "pastas de Goula, 3@ 9 lliuras pes Brut" (Font: Josep Sayós Forn)

Consum del soci Nazari Serrallonga Planas durant el quart trimestre de 1909 (Font: Josep Sayós Forn)

Año	D. Serrallonga 4 ^a trimestre												Núm.
MESES	Diciembre												Continúa 695
DIAS	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1 Patas...	25	50		37	80		50	25	25	25	25	25	31
2 Harinas...			20		20								
3 Arroz...	60	60	60		60		60	75	25	60	60		
4 Vino 1 ^o ...	120	120	30	120	150	150	150	150	150	150	150	150	20
5 M. 2 ^o ...													
6 Anís...	75	75	75		75	75	150		75	75			
7 Aceite...			70										
8 Bacalao...	35	35		37	25	65	41	41	33	95	33		
9 Jabón...													
10 Petróleo...	45	45	45	45	45	45	45	45	45	45	45	45	
11 Surt...	25	147	100	120	90	40	90	100		100			
12 Cansalada...													
13 Manteca...						100							
14 Arroz...					50					30			
15 Chocolate...					25	45				25			
16 Pimienta...					5								
17 Acefrin...	5	15	10	10		10	30	10	10	10			
18 Canela...					5								
19 Sal...						10				240			
20 Espumas...													
21 Papel...					5							5	
22 Vinagre...							5						
23 Escobas...													
24 Legumbres...							50		50		55		
25 Alperguitas...									300	756			
26 Cuerns...													
27 Mair...	225	225	225		225	570	110					640	
28 Habas...					55	40	90	60	200		45		
29 Tocino...													
30 Clavos...	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	
31 Vinos...						90			215				
32...													
SOMA...	100	645	645	250	605	610	615	495	305	655	740	515	476
Repeticion de la suma...	2	8	6	50	88	5	23	6	83	6	5	23	16
PAGADO...	2	2	6	2	6	6	6	6	6	6	6	6	6

modificar en Asamblea General i que la cooperativa tan sols es podria dissoldre en dos casos: per l'existència de pèrdues en almenys tres balanços consecutius o per la reducció dels seus socis a només 3.

Finalment, respecte al règim d'administració i gestió de la cooperativa, el títol IV recollia dos òrgans de govern: la Junta Directiva i el gerent. De caràcter permanent, aquest últim era designat amb l'aprovació de tres quarts parts dels socis i assumia la direcció de la cooperativa, així com la gestió de les compres, la fixació de preus i l'ordenació i verificació dels pagaments. Aquest càrrec el va ocupar, des del moment de la fundació de la cooperativa i fins a 1930, Josep Forn Bonay i, després de morir aquest darrer any, el càrrec va desaparèixer.²⁶

Pel que fa a la Junta Directiva, havia de vetllar pel compliment dels estatuts, imposar multes i sancions, convocar l'Assemblea General per tractar infraccions greus, controlar i corregir faltes i fiscalitzar la tasca de l'expenedor o distribuïdor de mercaderies –és a dir, l'encarregat del subministrament del gènere, que estava obligat a actuar amb puntualitat, imparcialitat i sense poder cobrar directament als socis, ja que se n'encarregava el secretari. La junta estava integrada per dos càrrecs permanents –el secretari i el distribuïdor de mercaderies– i sis de renovables cada tres mesos –el president, el tresorer, el comptador i els tres vocals.

Si s'analitzen els titulars d'aquests càrrecs al llarg de la història de la Cooperativa Samperense (vegeu taula 11 de l'annex), es pot constatar que mai va existir-ne una renovació real. Els llocs sempre s'alternaven entre les mateixes persones i, en alguns casos, alguns socis ocupaven

²⁶ L'acta de la renovació de la Junta Directiva del primer de gener de 1931 fa constar «un sentido elogio a la meritísima labor realizada por el Gerente José Forn Bonay recientemente fallecido». A continuació, es mostra un llistat de càrrecs en què ja no figura el de gerent, absència que es manté també els anys 1931 i 1932. Entenc que aquesta llarga gerència és el motiu pel qual els llibres de registres de consum dels socis estaven en poder dels descendents de Josep Forn Bonay.

el mateix càrrec durant anys. En aquest sentit, és paradigmàtic el cas de la presidència, exercida per Josep Codina Fàbrega durant 22 anys seguits. És més, durant els primers moments, «en virtud de estar poco acostumbrados los socios de esta cooperativa a las funciones necesarias para su buen régimen», se li van atorgar poders absoluts en les vessants econòmica i administrativa de l'entitat.²⁷

Aquesta poca mobilitat en els càrrecs directius es devia, bàsicament, al nombre reduïdíssim de socis que va tenir la Cooperativa Samperense. Certament, durant els primers anys, abans de la constitució legal (1903-1907), el nombre de socis de la Cooperativa Samperense havia estat prou elevat i havia experimentat un augment prou significatiu. Concretament, entre 1903 i 1905, el nombre de socis va passar de 17 a un màxim de 26. Tanmateix, a partir d'aquell darrer any, va començar una forta davallada que, al 1907, en el moment de la legalització, reduiria els socis a 9. Tot i que el motiu d'aquesta disminució no s'ha pogut conèixer amb certesa, és probable que es degués a desavinences entre els socis. A partir de la legalització, la cosa tampoc milloraria i el nombre de socis s'estancaria en, més o menys, una desena fins a 1932 (vegeu taula 1 i gràfic 3).

Davant d'aquesta situació, el 1909, en una comunicació al Govern Civil, Codina Fàbrega havia de reconèixer que «en esta sociedad, en virtud de su escaso número de socios, pues solo se compone de 11, no se puede cambiar la junta pues esta a [sic] sido permanente desde el día de su fundación». No seria la primera vegada que la Cooperativa s'hauria d'excusar. Al llarg dels anys, i en diverses comunicacions al Govern Civil, la cooperativa va haver de justificar repetidament l'incompliment en la renovació reglamentària dels seus càrrecs

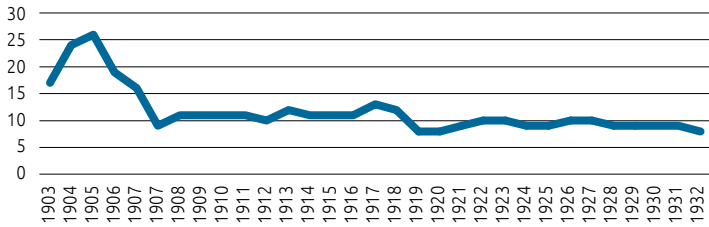
rectors, al·legant la insuficiència de socis. Així, s'argumentava que tots els membres de la cooperativa ocupaven algun càrrec de la Junta Directiva «muy a su gusto y satisfacción de los demás [y] no tiene necesidad ni puede alterar o efectuar cambio alguno, hasta que las circunstancias, por admisión de nuevos socios, así lo exigieran».

Taula 1. Evolució del nombre de socis de la Cooperativa Samperense (1903-1932)

1903	1904	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912
17	24	26	19	16	11	11	11	11	10
1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
12	11	11	11	13	12	8	8	9	10
1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932
10	9	9	10	10	9	9	9	9	8

Font: Llibres de registres de consum dels socis de la Cooperativa Samperense (Arxiu particular Josep Sayós Forn)

Gràfic 3. Evolució del nombre de socis de la Cooperativa Samperense (1903-1932)

Font: Llibres de registres de consum dels socis de la Cooperativa Samperense (Arxiu particular Josep Sayós Forn)

²⁷ Arxiu particular Josep Sayós Forn. Acta de la sessió del 12 de desembre de 1907, pàg. 3.

Aquest nombre reduït de socis hauria fet que la cooperativa funcionés amb uns beneficis molt escassos, sense capacitat de créixer i amb força dificultats. En aquest últim sentit, en la línia de la majoria de cooperatives, el 3 d'agost de 1919 va haver d'acordar l'expulsió de tot aquell soci que no realitzés les seves compres a la cooperativa, ja que la falta de fidelitat suposava un greu entrebanc pel bon funcionament. Fins i tot, mig any després, arran de «lo poco favorables que resultan los balances trimestrales», es va haver de convenir la supressió de les dietes que cobrava el distribuïdor de mercaderies «hasta mejores tiempos, a fin de que la Sociedad no deba soportar tan onerosa carga y así contribuir a su prosperidad».

En realitat, la minsa quantitat de socis va estar al darrere de la desaparició final de la Cooperativa Samperense. Com es desenvoluparà més endavant, el 1931, la proclamació de la Segona República va portar la promulgació de la primera Llei de cooperatives de la història d'Espanya. En el reglament per a la l'execució d'aquesta llei, l'article 2 establia que el nombre de socis d'una cooperativa no podria ser inferior a 20. Com que, per aquelles dates, la Cooperativa Samperense només comptava amb 8 socis, en una sessió extraordinària celebrada el 21 de març de 1932, es va acabar decidint la dissolució de l'entitat. Els executors d'aquesta resolució van ser Clara Amat Molas (vídua de

Josep Codina Fàbrega), Josep Bartrina Calm, Pere Bufí Font, Segimon Bufí Fàbregas, Maria Creus Balls (vídua de Josep Forn Bonay), Josep Forn Creus, Gaspar Padrós

Taulell que s'hauria utilitzat a la botiga de la Cooperativa Samperense (Font: Josep Sayós Forn)

Gordell i Martí Sánchez Sánchez.²⁸ D'aquesta manera es posaven fi a 29 anys d'història de la Cooperativa Samperense.

Tanmateix, això no va suposar pas un final definitiu: els mateixos 8 últims socis van associar-se i, el 20 de maig de 1932, van invertir el capital que restava de la liquidació de la cooperativa –unes 1605,09 pessetes– per crear la societat L'Econòmica de Pere Bufí. És a dir, van destinar els fons restants –i, segurament, també el gènere– de la Cooperativa Samperense per crear un economat que, en realitat, funcionaria d'una manera similar: com una mena d'híbrid entre una societat mercantil i una cooperativa.

Així, en els seus estatuts, L'Econòmica es definia com una societat particular de compra i venda d'articles de consum per als seus socis, però també per al públic general. Cada soci havia de formar un capital particular de 250 pessetes, el qual es controlava a través d'una llibreta on també s'anotaven les despeses de compra i el pagament d'una quota. Igualment, s'estipulava que cada semestre es farien balanços generals i que la distribució de beneficis es faria tenint en compte el capital particular aportat i el valor total de mercaderies consumides.

La societat estava regida per una junta directiva, presidida per Pere Bufí –qui havia estat el darrer president de la Cooperativa Samperense i, a més, donava nom al nou negoci– i formada per un vicepresident, un secretari –encarregat de portar els llibres d'acords i de comptabilitat–, un comptador, un dipositari –amb la missió de guardar les quantitats recollides i fer els pagaments– i diversos vocals.

²⁸ Arxiu particular Josep Sayós Forn. Acta de la sessió extraordinària de 21 de març de 1932, pàg. 10.

La botiga de L'Econòmica, ubicada als mateixos baixos llogats del número 22 del carrer Doctor Casas, estava regentada pels mateixos socis que, amb l'obligació de ser puntuals i imparcials, formaven «dos turns [sic] o més per a servir-se [sic] a si mateixos i al públic, en els quals hi haurà dos expendedors [sic] i un escriptent». Un cop allà, l'expedició dels productes es duia a terme de la següent manera: «es donarà la preferència al primer que arribi, es facilitarà nota al anotador o escriptent de lo expedit i cobrarà, una vegada tret el conte [sic] per l'escriptent l'import o quantitats [sic] que se li entreguin».²⁹ El funcionament, per tant, era molt igual al de la Cooperativa Samperense. Fins i tot la comptabilitat de la societat mostra com, any rere any, encara es mantenia la revetlla de Sant Joan, i l'adquisició de panallets suggereix que també celebraven Tots Sants.

També a través de la comptabilitat, que registra els productes i les quantitats pagades als proveïdors, es pot saber el tipus de gènere que oferia L'Econòmica:

- **Productes bàsics:** arròs, mongetes, oli, pasta de sèmola, sucre, vinagre i xocolata.
- **Begudes:** aiguardent, anís, moscatell i vi.
- **Carns i derivats:** porc (pagaven per matança) (cansalada, budells, greix...)
- **Peixos:** bacallà (salat) i sardines (enllaunades).
- **Condiments i espècies:** canyella, pebre negre, pebre vermell, safrà i sal.
- **Torró** (només durant dates properes a Nadal)
- **Productes químics:** lleixiu.
- **Altres productes:** carbó i sabó.

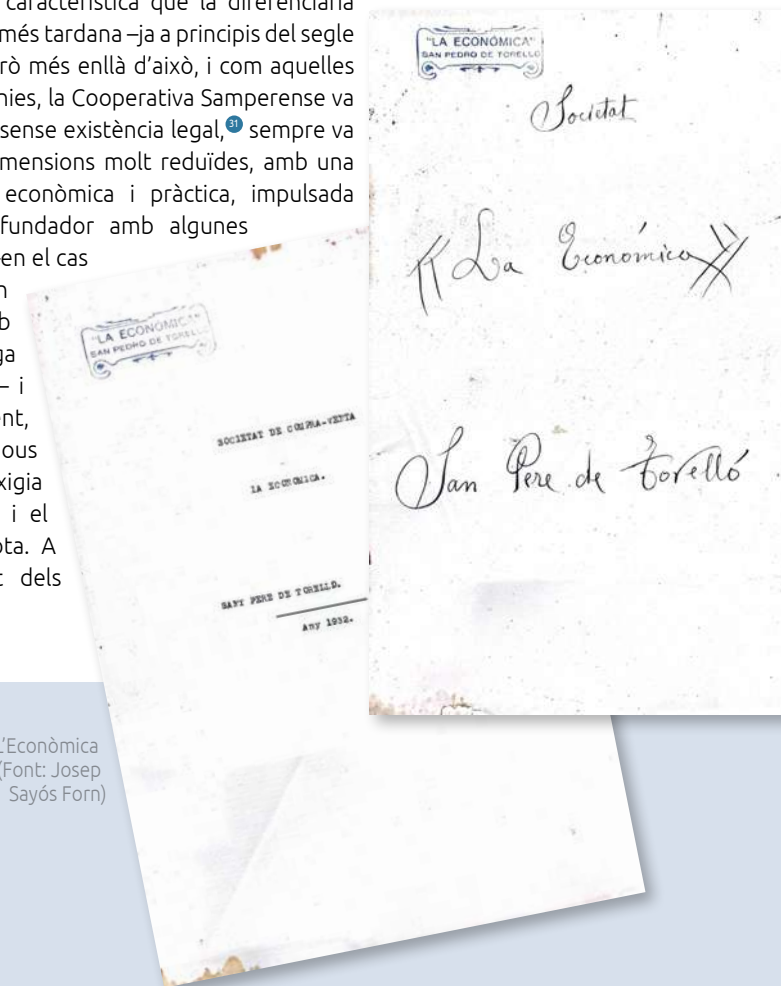
²⁹ Arxiu particular Josep Sayós Forn. Estatut de la Sociedad de Compra y Venta La Económica.

³⁰ Arxiu particular Josep Sayós Forn. Llibre de comptabilitat de la Societat La Económica, pàg. 15-16.

³¹ Moltes de les cooperatives primigènies, de fet, mai s'acabarien de legalitzar, tal com es demostra pel cas de Manlleu: CASANOVAS PRAT, Josep. *La Cooperativa de Manlleu: cent anys d'història. La Cooperativa Mútua de Pa i Queviures (1903-2003)*. Vic: Eumo Editorial, 2004, pàg. 29.

En qualsevol cas, la vida de L'Econòmica va ser ben curta. El 13 de juliol de 1935 es van liquidar les 1124,04 pessetes que romanien a caixa i es va dissoldre la societat, amb l'acord de tots els seus socis: Clara Amat, Josep Bartrina, Pere Bufí, Segimon Bufí, Josep Forn Creus, Ramon Rovira, Gaspar Padrós i Martí Sánchez.³⁰

A la vista de tot això, es pot concloure que la Cooperativa Samperense és plenament equiparable a les primeres cooperatives que Josep Casanovas va identificar com a emergents a Osona durant l'últim terç del segle XIX. L'única característica que la diferenciaria seria la seva fundació més tardana —ja a principis del segle XX— i la longevitat. Però més enllà d'això, i com aquelles cooperatives primigènies, la Cooperativa Samperense va funcionar molts anys sense existència legal,³¹ sempre va ser una entitat de dimensions molt reduïdes, amb una funció estrictament econòmica i pràctica, impulsada per un petit nucli fundador amb algunes figures destacades —en el cas santperenc, podrien identificar-se amb Josep Codina Fàbrega i Josep Forn Bonay— i que, posteriorment, es va ampliar amb nous socis, als quals s'exigia una aportació inicial i el pagament d'una quota. A més, el repartiment dels

Portada dels estatuts de L'Econòmica de Pere Bufí (1932) (Font: Josep Sayós Forn)

LA FAMILIAR: DE LA FUNDACIÓ A L'ÈPOCA D'ESPLENDOR (1920-1930)

60

4.1. L'ANY FUNDACIONAL: UNITS SOTA EL LEMA «PES EXACTE, JUSTA MESURA I PREU LIMITAT» (1920)

«Fue en el año 1920, en que un grupo de productores, con miras a procurarse mejores medios de vida y librarse en lo posible de la especulación privada en lo que a los artículos para el sustento se refiere, fundó en esta localidad en la calle José Vilanova nº2, una Sociedad Cooperativa de consumo, con el fin como queda indicado de proporcionar a sus socios, artículos para la vida bajo el lema de peso exacto, justa medida y precio limitado.

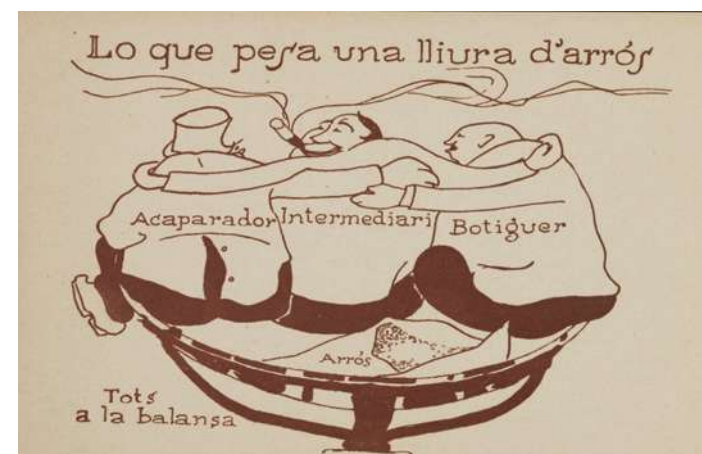
»Aprobados sus reglamentos por el Gobierno Civil de la Provincia el 20 de Febrero del año que arriba se indica, quedó constituida bajo la denominación de 'LA FAMILIAR', con un número de treinta a treinta y cinco asociados».³³

Cap a l'any 1953, un informe-memòria escrit per un grup de socis de La Familiar rememorava la fundació de la seva cooperativa amb les

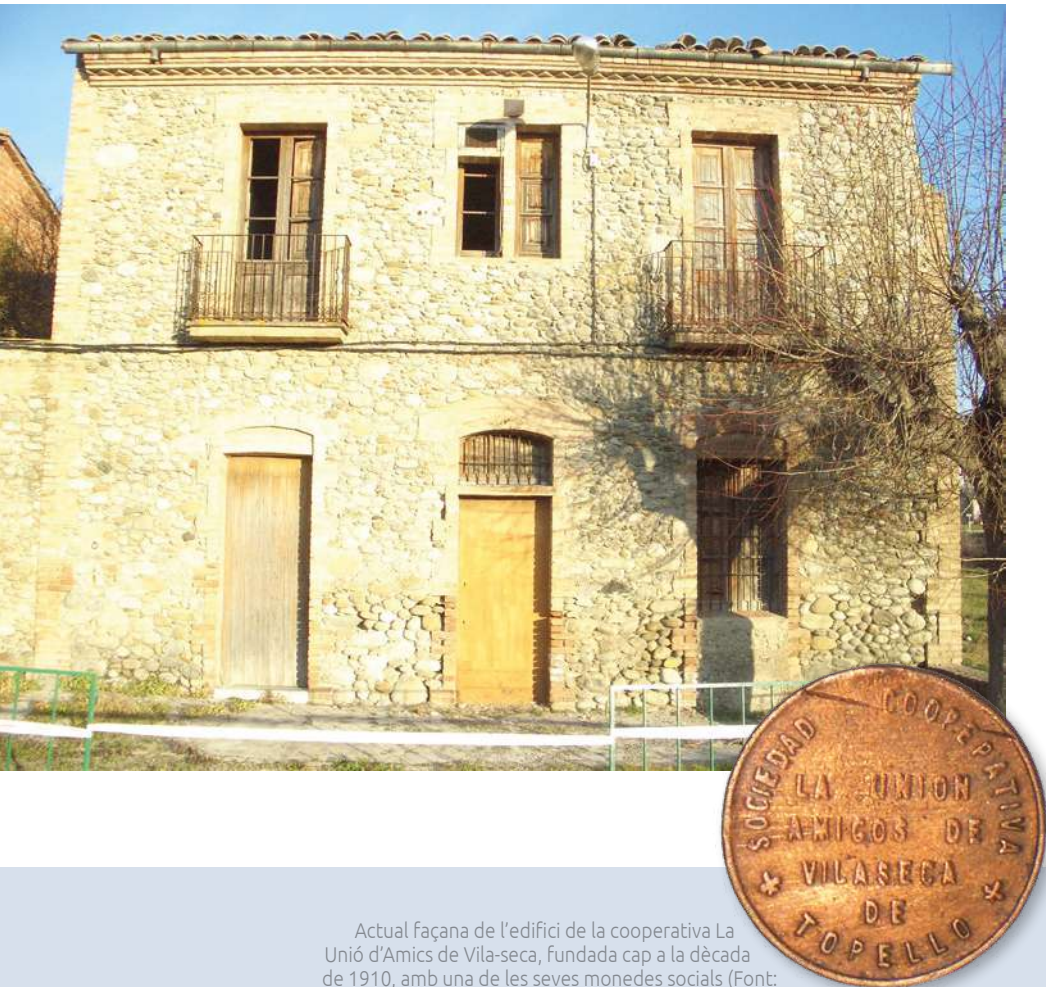
³³ Arxiu particular Anna Maria Prat. «Informe-Memoria, relativa a la Sociedad Cooperativa de consumo "LA FAMILIAR" de San Pedro de Torelló (Barcelona), inscrita en el Ministerio de Trabajo, Dirección General de Previsión, Servicio de Cooperación al nº6213», sense data però, segurament, escrit el 1953, amb un informe previ del 31 de març de 1947 com a base.

paraules que encapçalen aquest subcapítol. Havien transcorregut més de trenta anys des d'aquell esdeveniment i, com es detallarà més endavant, la cooperativa es trobava en un moment delicat, gairebé al límit de la seva desaparició definitiva. Malgrat les adversitats, la memòria d'aquell moment fundacional seguia viva. Però no ens avancem als fets.

Com bé assenyalava el text, La Familiar es va fundar el 1920 per un «grupo de productores» que, unes línies més endavant, eren descrits com «de humilde condición». És a dir, es tractava d'una part de la classe treballadora santperenca que va decidir unir-se per garantir-se l'accés a productes bàsics, impulsats, segurament, per tres raons.

Postal de propaganda cooperativista de La Regeneradora Villanovesa (Vilanova i la Geltrú). Sobre una balança, el pes dels acaparadors, intermediaris i botiguers que s'afegeix al d'una lliura d'arròs simbolitza l'encariment dels productes bàsics (Autor: desconegut. Font: Biblioteca Nacional de España)

Actual façana de l'edifici de la cooperativa La Unió d'Amics de Vila-seca, fundada cap a la dècada de 1910, amb una de les seves monedes socials (Font:

COLOMER, Pere, «L'edifici de la Cooperativa de la colònia de Vila-seca: un patrimoni a punt de perdre's». Història empresarial i colònies industrials [en línia], 2013. Extret de: <https://perecolomer.blogspot.com/2013/02/ledifici-de-la-cooperativa-de-la.html>

En primer lloc, cal partir del fet que Sant Pere de Torelló no va ser una excepció pel que fa a les dinàmiques socials que van transformar Osona durant la segona meitat del segle XIX. Així, com en la resta de poblacions de la comarca, la integració en el mercat capitalista va comportar un empitjorament generalitzat de les condicions de vida de la classe treballadora santperenca. Existeixen diverses evidències que demostren aquesta constatació. Una d'aquestes seria l'extensió de malalties associades a la pobresa, com les epidèmies de febres tifoides i còlera que van afectar Sant Pere els anys 1908 i 1911.³⁴ O la proliferació d'iniciatives benèfiques per alleugerir les mancances alimentàries dels obrers. En aquest sentit, és especialment il·lustrativa la creació d'una comissió de veïns potentats de Sant Pere, encarregada de repartir aliments entre les famílies afectades per les esmentades epidèmies. Aquesta acció s'anunciava amb un fulletó clarament paternalista, que advertia que «baix la capa de mendicant s'hi amaga de vegades el viciós, el vividor (quan no, un pervers) qui ha trobat en lo procediment de la capta un sistema de viure a costa dels demés, ab certa independència social, lliure de les molèsties del treball».³⁵

A aquesta dinàmica general caldria afegir-hi el context particular de la Primera Guerra Mundial (1914-1918) i els anys immediatament posteriors. En aquest sentit, és vastament sabut que l'impacte de la conflagració bèl·lica a Catalunya, més enllà d'enriquir grups ja privilegiats, va generar una inflació i encariment de les subsistències que no es va veure compensat per un augment proporcional dels sous, de manera que va ocasionar una disminució dels salaris reals i, per tant, un empobriment i pèrdua de la capacitat adquisitiva dels treballadors catalans.³⁶ Encara més, aquesta situació va propiciar l'esclat d'un cicle

³⁴ DALMAU FONT, Agustí. *L'essència...*, op. cit., pàg. 211 i SERRALLONGA URQUIDI, Joan. «Tom I. La vida i la mort...», op. cit., pàg. 42 i 79.

³⁵ AMSPT. Fulletó «Als vehins de Sant Pere de Torelló» (1912), apud., *Ibidem*, pàg. 86.

³⁶ CATALÁN, Jordi. «Les depressions de l'economia catalana durant l'ascens i declivi de la segona revolució industrial, 1914-2015», *Recerques: història, economia, cultura*, vol. 72-73, pàg. 211-266.

64

Segell de La Familiar (1929)
(Font: Pius Vilaró)

de vagues al sector de la torneria de la Vall del Ges, els anys 1915 i 1919.³⁷ Tenint en compte aquest fet conjuntural, no és casualitat que La Familiar es creés, justament, el 1920.

En segon lloc, cal tenir en compte el paper dels botiguers i dels seus comerços privats, que en aquell moment experimentaven un increment de l'activitat comercial arran de l'expansió dels nous mitjans de transport. Almenys en els pobles d'Osona, tot i disposar sovint de recursos modestos –o fins i tot escassos–, aquests botiguers formaven part dels grups locals dominants pel simple fet de no dependre d'un salari.³⁸ Aquesta posició privilegiada els conferia una certa impunitat per no corregir deficiències higièniques, especular amb els preus, adulterar productes o manipular pesos i mesures. Amb això s'entén que La Familiar es formés sota la consigna de «librarse en lo posible de la especulación privada [...], peso exacto, justa medida y precio limitado». No en va, en múltiples ocasions, la formació i consolidació de cooperatives va despertar l'hostilitat d'uns botiguers que veien perillar el seu monopoli en el proveïment de productes de consum, donant peu a veritables conflictes amb campanyes de desprestigi, sabotatges i guerres de preus.³⁹ En el moment fundacional de La Familiar, les botigues de queviures que existien a Sant Pere eren les següents:

- Josep Andreu Palau (plaça de la Constitució, 1)
- Carles Bru Gilis (carrer Castanyer, 3)

³⁷ ALBAREDA SALVADÓ, Joaquim. *La Vall del Ges...*, op. cit., pàg. 85.

³⁸ SERRALLONGA URQUIDI, Joan. «Tom I. La vida i la mort...», op. cit., pàg. 78.

³⁹ Per exemple, entre 1931 i 1934, els comerciants de Puig-reig (Berguedà) van abaratir els seus productes per sota del preu de cost i van estendre calúmnies i difamacions per combatre la competència que els suposaven les cooperatives L'Esperança Mútua i La Flor de Maig. RAYA CRESPI, Daniel. *130 anys de cooperativisme al Berguedà (1881-2011)*. Manlleu: Publicacions del Museu del Ter, 2024, pàg. 81-82 i 112-113.

- Josep Campàs Pujol (carrer de Bellmunt, 1)
- Cooperativa Samperense (carrer Doctor Casas, 22)
- Francesc Parés Prat (carrer Doctor Casas, 2)
- Pere Prat Fàbregas (carrer Sant Feliu, 7)
- Josep Rierola Jordana (carrer Major, 1)
- Segimon Serrallonga Ordeig (carrer de l'Església, 4)
- Francesc Viñeta Ordeig (carrer Doctor Casas, 21)
- Josep Font Vergés (carrer de l'Església, 2) (forn de pa)

Finalment, en tercer lloc, cal considerar que en la decisió de fundar una cooperativa obrera de consum també hi hauria influït l'exemple positiu d'altres entitats veïnes, com La Casa del Poble de Torelló, La Fraternitat de Sant Vicenç de Torelló o La Unió d'Amics de Vilaseca. De fet, aquestes tres cooperatives de la Vall del Ges, poc abans de 1920, vivien un moment dolç: el juny de 1918 s'havien unit per crear La Triple Unió, una cooperativa de segon grau amb l'objectiu de distribuir entre els seus socis el pa elaborat al forn del passeig del Tint de Torelló.⁴⁰ Com bé ha apuntat Josep Casanovas, les primeres dècades del segle xx van suposar el moment de màxim desenvolupament del cooperativisme a Osona, fet que no només va comportar la consolidació de les societats ja existents, sinó també la creació de noves, com La Familiar.

Tenint en compte tots aquests factors, la cooperativa La Familiar es va fundar el 18 de febrer de 1920, tal com consta en l'acta enviada al Govern Civil de Barcelona i que, pel seu valor històric, és necessari reproduir en la seva totalitat:

130 anys de cooperativisme al Berguedà (1881-2011)
Raya Crespi, Daniel

⁴⁰ Cooperativa «La Moral», «La Casa del Poble» 1896-1996. Torelló: Impremta Puig, pàg. 14.

65

Acta de Constitución de la ~~Sociedad~~
Cooperativa "La Familiar de Sn. Pedro de
Torelló."

Exmo Sr.

Reunidos varios amigos de esta pobla-
cion, acordaron constituirse en Sociedad
Cooperativa de consumo para repartirse
los géneros que en ella se expendan entre to-
sus asociados y al efecto mandamos a V.E.
esta acta junto con el Reglamento por du-
plicado y la constitucion de junta Directiva
porque ha de regirse esta Cooperativa y e-
sperando se dignará aprobarlo para nuestro
buen gobierno?

Gracia que esperamos alcanzar a
la bondad de V.E.

Dios guarde a V.E. muchos años.

El Presidente El Secretario

Ramon Viñeta Juan Candell

San Pedro de Torelló a 18 Febrero de 1920.

Exmo Sr. Gobierno Civil de

«Acta de Constitución de la Sociedad Cooperativa 'La Familiar'
de Sn. Pedro de Torelló

»Reunidos varios amigos de esta población, acordaron
constituirse en Sociedad Cooperativa de consumo para
repartirse los géneros que en ella se expendan entre todos sus
asociados y al efecto mandamos a V.E. esta acta junto con el
Reglamento por duplicado y la constitución de Junta Directiva
porque ha de regirse esta Cooperativa y esperando se dignará
aprobarlo para nuestro buen gobierno.

»Gracia que esperamos alcanzar de la bondad de V.E.

Dios guarde a V.E. muchos años.

El Presidente – Ramon Viñeta

El Secretario – Juan Candell

San Pedro de Torelló a 18 de Febrero de 1920

Exmo. Sr. Gobierno [sic] Civil de la Provincia de Barcelona»⁴¹

El 25 d'aquell mateix mes –i no pas el 20 de febrer, tal com es diu al
fragment que encapçala el subcapítol–, el Govern Civil va aprovar els
estatuts que s'havien adjuntat amb l'acta de fundació. Amb aquesta
autorització i sota el nom de Sociedad Cooperativa La Familiar, l'entitat
es va constituir definitivament el primer de març de 1920, en una
sessió celebrada a un local del número 1 –no del número 2– del carrer

⁴¹ AGSGB. Fons Asociaciones. Caixa 387. Exp. 10441 (Sociedad Cooperativa La Familiar). «Acta de constitución de la Sociedad Cooperativa "La Familiar" de San Pedro de Torelló», del 18 de febrer de 1920. Tret que s'indiqui el contrari, tot allò relacionat amb actes d'assemblees i balanços citats en aquest capítol prové d'aquest fons documental.

Josep Vilanova –també conegut com a carrer del Colomer–, sota la presidència interina de Ramon Viñeta Targarona i amb Joan Candell Redortra actuant com a secretari. Durant aquella sessió, i després de llegir-se els estatuts aprovats pel governador civil, es va elegir la primera junta directiva, formada pels següents socis:

- Ramon Viñeta Targarona (president)
- Josep Arxé Aguilar (vicepresident)
- Tomàs Miarons Riba (tresorer)
- Francesc Balart Peroliu (vicetresorer)
- Joan Candell Redortra (secretari)
- Joan Fornols Puig (vicesecretari)
- Joan Padrós Gordell (vocal)
- Gaspar Ricart Viñeta (vocal)

La presidència interina —i immediatament ratificada— de Ramon Viñeta no sembla haver estat una decisió fortuïta. Torner de professió, Viñeta ja havia estat soci de la Cooperativa Samperense entre 1917 i 1920. De fet, es va donar de baixa d'aquesta entitat el 4 de gener d'aquell darrer any i, molt probablement, va reinvertir immediatament el capital retornat com a soci per impulsar la fundació de La Familiar. Un camí similar hauria pres Joan Mora Grilló, bracer i membre de la

68

Baixa de Ramon Viñeta Targarona com a soci de la Cooperativa Samperense (1920) (Font: Josep Sayós Forn).

Cooperativa Samperense entre 1903 i 1907 i que, el 1920, també consta com un dels pioners de La Familiar.

A part dels 8 càrrecs directius, La Familiar va comptar amb 18 socis fundadors més —és a dir, un total de 26, i no pas 30 o 35 com afirmava el fragment que obre aquest subcapítol. Tot i que els seus noms i dades bàsiques es poden consultar a la taula 12 de l'annex, la seva rellevància històrica justifica que siguin reproduïts també a continuació:

Josep Candell Sanglas	Francesc Puig Arxé
Lluís Casas Vilanova	Pere Pujol Corominas
Josep Graceras Marguí	Jaume Raulet Bascú
Joan Guix Fiol	Josep Revé
Jaume Miarons Prat	Isidre Ribas Pujol
Joan Mora Grilló	Ramon Roger Freixa
Alfons Noguera Nogué	Josep Segurañas Viñolas
Lliser Piñol Torrents	Jaume Viñeta Targarona
Àngel Prat Rosell	Pere Viñolas Roviró

Com en la Cooperativa Samperense, d'aquests 26 socis fundadors, la immensa majoria (21) eren nascuts a Sant Pere de Torelló. Només Lliser Piñol Torrents era de la Quar (Berguedà), Joan Mora Grilló de Sant Boi de Lluçanès, Josep Graceras Marguí de Sant Esteve d'en Bas i Ramon Roger Freixa de Torelló (vegeu gràfic 4).

69

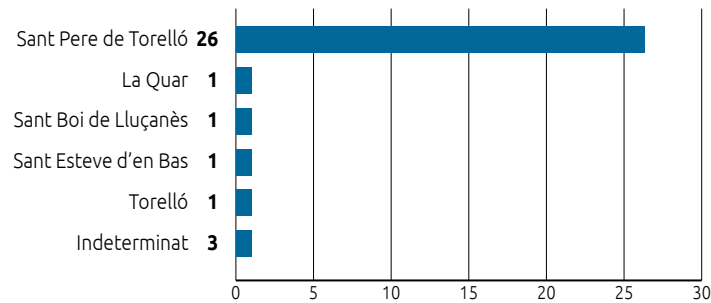
La Familiar de Sant Pere de Torelló

Año	D.	Núm.
1910	Viñeta Ramon	
	Capital social 40'38 ptes.	
MESES	DÍAS	
1	Pastas.	1
2	Harinas.	2
3	Arroz.	3
4	Vino 1.ª	4
5	Id. 2.ª	5
6	Anis.	6
7	Aceite.	7
8	Bacalao.	8
9	Jabón.	9
10	Petróleo.	10
11	Sagr.	11

Recibir el capital de socio y todo lo puesto en la casa comestible en 40'38 ptes

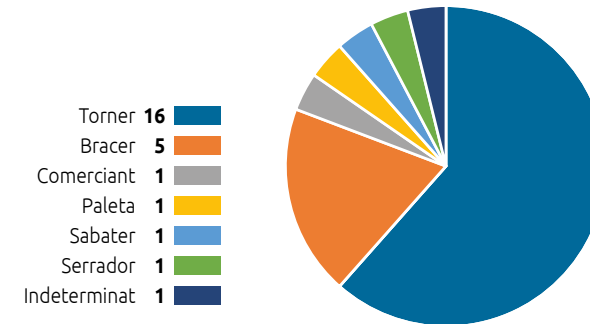
J. P. de Torelló 4 del año 1920

Ramon Viñeta

Gràfic 4: Origen dels socis fundadors de La Familiar

Font: Elaboració pròpia a partir d'AGSGB. Fons Asociaciones. Caixa 387. Exp. 10.441 (Sociedad Cooperativa La Familiar) i padró municipal de Sant Pere de Torelló de 1924 i cens electoral de 1920 (AMSPT).

Pel que fa a l'ocupació, és clarament evident que La Familiar va ser fundada principalment per treballadors de la torneria: amb 16 torners, constituïen una majoria aclaparadora, seguits de 5 bracers, 1 comerciant, 1 paleta, 1 sabater, 1 serrador i 1 cas d'ocupació indeterminada (vegeu gràfic 5). Aquestes dades no són gens casuals si es té en compte que, des de mitjan segle XIX, Sant Pere havia experimentat una reordenació de la seva estructura econòmica com a resposta a la crisi de la tradicional indústria de paraïres i teixidors. Un procés que, en gran part com a suport a la naixent filatura del cotó, es va traduir en la consolidació de la indústria de la torneria i en la diversificació progressiva dels seus productes.⁴²

Gràfic 5: Ocupacions dels socis fundadors de La Familiar

Font: Elaboració pròpia a partir d'AGSGB. Fons Asociaciones. Caixa 387. Exp. 10.441 (Sociedad Cooperativa La Familiar) i padró municipal de Sant Pere de Torelló de 1924 i cens electoral de 1920 (AMSPT).

Més enllà d'aquesta informació, i igual que en el cas de la Cooperativa Samperense, una revisió dels estatuts fundacionals de La Familiar resulta útil per comprendre millor la naturalesa de l'entitat (vegeu text 2 de l'annex documental). El capítol primer definia la cooperativa com una entitat apolítica i de duració indefinida, amb l'objectiu principal de proveir els socis i les seves famílies de productes bàsics a preus estables i amb garantia de qualitat. Així mateix, es preveia la possibilitat d'elaborar o fabricar els propis gèneres, sempre que el capital ho permetés i que la mesura fos aprovada per dues tercers parts dels socis. El mateix capítol fixava el domicili social en una part dels baixos del número 1 del carrer Josep Vilanova i restringia

⁴² DALMAU FONT, Agustí. *L'essència...*, op. cit., pàg. 100-105.

D'esquerra a dreta,
Martí Sánchez
Sánchez, Josep
Jofré Crosas i
Francesc Puig Arxé,
tots ells socis de La
Familiar (dècada de
1920 o 1930) (Font:
Maria Jofré)

la condició de soci als caps de família amb feina fixa o eventual i de bona conducta i reputació.

Pel que fa al capítol segon, aquest regulava aspectes relatius a la constitució del capital social i les aportacions dels socis. Així, s'establí que cada membre havia de reunir un capital total de 200 pessetes —quantitat que es podia incrementar si la situació ho requeria—, en un termini màxim de dos anys, llevat de casos de «desgracia justificada». Es fixava, a més, una aportació inicial obligatòria de 25 pessetes durant els dos primers mesos, l'incompliment de la qual comportava la pèrdua de la condició de soci i la integració del capital lliurat al fons comú de la cooperativa. A banda, també s'estipulava una quota setmanal de 10 cèntims destinada a l'adquisició i manteniment del mobiliari, import que no es considerava part del capital estalviable ni donava dret a cap retorn econòmic.

Quant al capítol tercer, contemplava un únic òrgan rector: una junta directiva formada per vuit membres —president, vicepresident, tesorero, vicetresorer, secretari, vicesecretari i dos vocals—, tots ells amb càrrecs obligatoris, no remunerats i de caràcter honorífic. La renovació de la junta es feia per meitats cada sis mesos, de manera que cessava el membre més antic de cada càrrec.

Segons el capítol cinquè, aquesta junta directiva havia de reunir-se setmanalment de manera ordinària —amb convocatòria feta amb

una setmana d'antelació— i, de manera extraordinària, sempre que fos necessari, amb un preavís mínim de 48 hores. En aquestes sessions, que quedaven recollides en el llibre d'actes, s'hi decidien qüestions relatives al funcionament de la cooperativa, com les compres de productes, el percentatge de càrrec sobre els preus, la distribució de tasques entre els socis i els dies i hores d'obertura del local, que variaven segons l'època de l'any. A més, la junta tenia autoritat per amonestar o expulsar qualsevol soci que, dins el local, es comportés de manera inapropiada, com ara embriagar-se, blasfemar o faltar al respecte.

A part de la junta directiva, els estatuts, en el capítol quart, observaven la creació d'una junta del jurat, formada pels tres socis fundadors amb més capital —o de més edat, en cas d'empat— i encarregada de resoldre conflictes entre socis o entre aquests i la junta directiva. Els seus membres no podien ocupar cap altre càrrec dins la cooperativa ni tenir lligams de parentiu, amistat o enemistat amb els litigants.

Els drets i deures dels socis quedaven recollits als capítols sisè i setè dels estatuts. Pel que fa a les obligacions, s'establí el deure de

Interior de la torneria de Joan Puig Arxé (can Puig)
(1915-1925) (Autor: Nicolau Coma Llitjós. Font:
AGUPACIÓ FOTOGRÀFICA DE SANT PERE DE TORELLÓ. *Sant
Pere de Torelló, abans-d'ahir*. Sant Pere de Torelló:
Ajuntament de Sant Pere de Torelló, 2003, pàg.
119)

mantenir un clima de respecte mutu entre els membres. A més, per garantir la viabilitat econòmica de la cooperativa, s'aconsellava la idoneïtat d'adquirir-hi tots els productes, prohibint-ne l'adquisició per a terceres persones no associades. Igualment, els socis havien d'assumir, de manera proporcional al seu consum, les possibles pèrdues derivades de deterioraments dels articles o fluctuacions en el seu preu. Finalment, atès que en aquesta primera etapa la botiga de la cooperativa era gestionada pels mateixos socis, aquests estaven obligats a obeir els torns i encàrrecs imposats per la Junta Directiva –que sempre estava present al local, un cop obert, a través de dos membres– i a servir als seus companys amb puntualitat, diligència i eficàcia.

Entre els drets dels socis, hi havia la possibilitat de demanar la convocatòria de junta o assemblea general i el de disposar de dues llibretes personals: una per registrar-hi el capital estalviat i una altra per consignar-hi el consum efectuat. A partir d'aquest darrer registre, i en proporció al consum anotat, cada semestre es distribuïa un 75 % dels beneficis excedents entre els socis, mentre que el 25 % restant s'incorporava al fons comú de la cooperativa. Pel que fa al capital individual, els socis tenien dret a llegar-lo a qui consideressin oportú i, en cas de no haver-ho estipulat, passava, per defecte, a l'esposa, al fill primogènit, a la filla o a qui correspongués segons «los usos y costumbres del País».

Tot seguit, el capítol vuitè establí les condicions per a l'ingrés de nous socis –havien de ser patrocinats per dos socis i, al cap de 8 dies, ser admesos bé per acord de la Junta Directiva o per votació en junta

Portada dels primers estatuts de La Familiar
(1920) (Font: Arxiu General de la Subdelegació del
Govern a Barcelona)

ESTATUTOS DE LA SOCIEDAD COOPERATIVA "LA FAMILIAR" DE SAN PEDRO DE TORRELLÓ.

CAPITULO 1º.

DE DENOMINACION DE LA SOCIEDAD, DURACION Y DOMICILIO.

- 1º.- Con el nombre de la "Cooperativa Familiar" se crea en San Pedro de Torelló una Sociedad cooperativa de consumo, con objeto de proporcionar a los socios y sus familias los géneros mas comunes para la vida a precios bajos y sin alteraciones de calidad.
- 2º.- La duración de esta sociedad será indefinida.
- 3º.- Su domicilio será en una parte de los bajos de la casa número uno de la calle de "Josep Vilanova".
- 4º.- Podrá extenderse esta sociedad en la elaboración de géneros y hacerse acuerdo por las dos terceras partes mas un voto de los individuos que constituyan la Sociedad.
- 5º.- Esta Sociedad no tiene ideal político. Podrán ser socios todos los cabezas de familias del término municipal que tengan jornal fijo o eventual y personas reputadas de buena conducta.

CAPITULO 2º.

- Artº 1º.- Para llevar a efecto lo expuesto en el capitulo primero se creará un capital de doscientas pesetas por cada socio que deberá ingresar en el término de dos años (salvo una desgracia justificada, en cuyo caso dará por su cuyo fallo será indiscutible.)
- Artº 2º.- A los dos meses de haber entrado socio deberá haber entregado a la Sociedad la cantidad de veinticinco pesetas; En caso de incumplimiento se entenderá que renuncia a ser socio, y al capital entregado, el cual pasará a formar parte del capital a los efectos del siguiente artículo.
- Artº 3º.- Todo socio pagará anualmente una cuota de diez céntimos de peseta por gastos de escritorio y compra de muebles y conservación y amortización de los mismos hasta que la Sociedad tenga los muebles convenientes; y lo a socios que entren después de haberse formado la sociedad, se pondrán al corriente del capital de cuotas de este artículo como los fundadores salvo que se rectificará en sentido contrario este artículo.- Esta cuota no sirve para el capital repartible de ahorro, de manera que se da a la Sociedad sin derecho a reclamación.
- Artº 4º.- Para crear el capital de las doscientas pesetas de que habla en artículo 1º de este capítulo, se recibirán las cantidades en las partidas que al efecto aporte al socio.
- Artº 5º.- Los ahorros que obtengan los socios dentro de la Cooperativa, se añadirán al capital recibido según el artículo anterior hasta formar el capital definitivo o total de las doscientas pesetas.-
- Artº 6º.- Si fuera menester aumentar el capital de la Sociedad a mas de doscientas pesetas por socio, deberá mediar acuerdo especial en Junta General extraordinaria, cuyo acuerdo será tomado por las dos terceras partes mas un voto de los socios para que sea eficaz.
- Artº 7º.- Ningún socio podrá retirar el capital procedente de ahorros hasta

general– i regulava la desvinculació voluntària, el retorn del capital segons disponibilitat i sancions greus per frau o malversació.

Finalment, el novè i darrer capítol reservava la interpretació dels estatuts a la junta general i fixava que la dissolució de l'entitat només es podria fer per acord de tres de cada quatre socis i seguint un procediment de liquidació que donava prioritat a la satisfacció dels creditors.

En conclusió, La Familiar va fer les seves primeres passes com una cooperativa de consum amb un marcat caràcter obrer, actuant com a veritable societat de resistència dels treballadors santperencs – especialment del sector de la torneria– i distingint-se, a diferència de la Cooperativa Samperense, per uns estatuts molt més complets, ambiciosos, democràtics i, al capdavant, cooperativistes. No en va, el seu funcionament es basava en principis clarament alineats amb aquest moviment, com l'ajuda mútua, el control i la participació democràtica dels socis i el repartiment equitatiu dels beneficis en funció del consum realitzat. Seria d'acord amb aquests ideals que La Familiar començaria la seva trajectòria centenària.

4.2. ELS ANYS CRUCIALS (1920-1930)

4.2.1. CREIXEMENT I ADQUISICIÓ D'UN LOCAL PROPI

Seguint amb l'informe-memòria de 1953, els socis de La Familiar recordaven l'èxit immediat de la cooperativa, posat de manifest en l'increment del nombre d'associats, amb aquestes paraules:

«Desarrollándose bajo las normas de sus Estatutos, y siendo notorias enseguida sus ventajas en el orden económico, ingresaron durante el año 1920 al 21, considerable número de nuevos socios, la mayoría productores de humilde condición.

»Ello repercutió como es natural en el aumento de sus cuentas de consumo y por lo tanto en el aumento de sus Reservas Colectivas.»⁴³

⁴³ Arxiu particular Anna Maria Prat. «Informe-Memoria,...», op. cit.

No s'ha pogut trobar cap fotografia de l'interior de la botiga de La Familiar durant els anys 1920 i 1930. Tanmateix, no devia diferir gaire d'aquesta imatge, corresponent a l'interior de la cooperativa L'Amistat de Montesquiu (c. 1930) (Font: José Antonio Molina Moreno)

Aquest creixement quedava reflectit ja el març de 1920 en una comunicació de l'Ajuntament de Sant Pere de Torelló al Govern Civil de Barcelona, on s'informava que la cooperativa comptava aleshores amb 44 socis. Cal suposar que, durant els anys immediatament posteriors, el nombre de socis també va augmentar de manera considerable. No s'ha pogut localitzar cap documentació que confirmi aquesta suposició fins a l'any 1927, quan, en una junta extraordinària, consten les signatures de 71 socis –una xifra que, tot i no representar probablement la totalitat dels membres, sí que en deu reflectir una part significativa.

Els socis se sentien atrets, naturalment, pels avantatges que suposava el proveïment de productes de primera necessitat –probablement els mateixos que, com s'ha vist, oferia també la Cooperativa Samperense– a La Familiar. I és que no només s'hi garantien productes de bona qualitat, sense alteracions i a preus ajustats, sinó que, a més, tal com recollien els estatuts, els socis participaven en els beneficis generats per la cooperativa, tant a nivell individual com a través de l'estalvi acumulat en el fons col·lectiu, que es reinvertia en l'entitat mateixa.

Aquests productes només es podien adquirir a la botiga i exclusivament per part dels socis, als quals, en un principi, se'ls recomanava comprar únicament a la cooperativa. Tal com s'ha apuntat més amunt, i d'acord amb els estatuts, és probable que a la primera botiga, ubicada al carrer Josep Vilanova, les tasques de venda es limitessin a uns quants dies per setmana i fossin assumides per grups de socis designats per la Junta Directiva, que atenien els clients per torns i darrere d'un taulell. Un cop realitzada la compra, al soci se li anotaven les seves compres en la seva llibreta de consum, amb la qual cosa es podia calcular posteriorment

Moneda social de La Familiar, de data desconeguda (Font: Arxiu Històric de la Cooperativa La Familiar)

la quantitat que li corresponia durant el repartiment de beneficis.

Pel que fa al sistema de pagament, entre 1920 i 1939, La Familiar hauria compaginat dues modalitats. La primera consistia en què els socis havien d'haver aportat prèviament un capital individual, i les seves compres s'anotaven en una llibreta personal sense necessitat de pagament en metàl·lic en el moment de l'adquisició. A continuació, cada dijous, es feia el recompte del valor dels productes consumits durant la setmana anterior i s'iniciava un nou període comptable. La segona modalitat, introduïda en algun moment indeterminat, es basava en l'ús de moneda social pròpia. És a dir, una moneda emesa per la mateixa cooperativa que es bescanviava per diners de curs legal i només era vàlida per fer compres dins l'entitat. Aquest sistema afavoria la fidelització dels socis i assegurava una major liquiditat interna.⁴⁴

El creixement de la filiació va portar, consegüentment, un increment del consum i, en darrer terme, dels fons col·lectius de la cooperativa, com es pot observar en una comparació dels balanços de 1920 i 1922:

Taula 2. Balanços de La Familiar dels segons semestres de 1920 i 1922

1920 (segon semestre)	
	Diner metàl·lic a caixa: 2.191,50 ptes.
	Mercaderies: 12.865,60 ptes.
Actiu	Mobiliari: 1.421,75 ptes.
	Saldo deutor de proveïdors (Goula-Riera): 18,60 ptes.
	Total actiu: 16.497,95 ptes.
	Comptes personals i societàries: 8.609,70 ptes.
Passiu	Capital col·lectiu: 1.374,38 ptes.
	Total passiu: 9.984,08 ptes.
Patrimoni net	Total patrimoni net: 6.513,37 ptes.
1922 (segon semestre)	
	Diner metàl·lic a caixa: 4.934,90 ptes.
	Mercaderies: 20.069,60 ptes.
Actiu	Mobiliari: 3.131,15 ptes.
	Comptes personals a càrrec de la cooperativa: 296,00 ptes.
	Total actiu: 28.431,65 ptes.
	Comptes personals i societàries: 10.430,60 ptes.
Passiu	Capital col·lectiu: 5.343,20 ptes.
	Total passiu: 15.773,80 ptes.
Patrimoni net	Total patrimoni net: 12.657,85 ptes.

Font: AGSGB. Fons Asociaciones. Caixa 387. Exp. 10441 (Sociedad Cooperativa La Familiar). Balanços dels segons semestres de 1920 i 1922. En aquesta documentació no hi consta cap balanç de 1921 ni de 1923.

⁴⁴ CASANOVAS PRAT, Josep. *El cooperativisme...*, op. cit. pàg. 45-50.

Llibreta d'estalvi de
Jaume Vilaró Faja
(1929) (Font: Pius
Vilaró)

Davant del creixement de la massa social i de l'augment dels fons de la cooperativa, el pas següent –seguint la tònica general del cooperativisme català i osonenc del moment– fou l'adquisició d'uns

terrenys per edificar-hi, des de zero, un local ampli i adequat que permetés oferir un bon servei als associats. Segons un certificat del Registre de la Propietat expedit el 1957, el terreny en qüestió, de 724 metres quadrats, era una part segregada de la finca del Mas Collell, propietat del barceloní Lluís Clapés i de Niubó, i fou comprat, davant el notari manlleuenc Josep Piñol, el 17 de juny de 1923.⁴⁵

Tal com recordaven els socis de l'any 1953, per a l'adquisició del terreny i les tasques constructives posteriors, es destinaren la totalitat de les reserves col·lectives dels exercicis de 1923 i 1924, així com donacions particulars d'alguns membres, posteriorment retornades.⁴⁶ Aquesta inversió va quedar reflectida, evidentment, en els balanços de l'entitat: en el segon semestre de 1924, a l'actiu hi consten 23.434 pessetes a raó dels «capitales empleados en construcción del edificio». Pel que fa al valor de l'immoble resultant, i tenint en compte la lògica amortització, aquest va fluctuar entre les 40.000 i les 36.000 pessetes en els balanços d'entre 1927 i 1931:

Taula 3. Valor de l'edifici de La Familiar (1927-1931)

Semestre	Valor
1927 (1r semestre)	40.000 ptes.
1927 (2n semestre)	38.000 ptes.
1928 (1r semestre)	36.100 ptes.
1928 (2n semestre)	40.000 ptes.
1929 (1r semestre)	40.000 ptes.
1929 (2n semestre)	40.000 ptes.
1930 (2n semestre)	36.000 ptes.
1931 (1r semestre)	36.000 ptes.
1931 (2n semestre)	36.000 ptes.

Font: AGSGB. Fons Asociaciones. Caixa 387. Exp. 10441 (Sociedad Cooperativa La Familiar). Balanços dels semestres indicats.

Com pot suposar la lectora o el lector, l'edifici en qüestió –acabat, segurament, entre els anys 1923 i 1924– és el mateix que encara avui acull la cooperativa, a l'actual número 2 de l'avinguda Joan Maragall. A partir de plànols i fotografies posteriors, es pot deduir que aquell

⁴⁵ AMSPT. Carpeta Cooperativa La Familiar. Certificat A.7.345.893 expedit per Joaquim Espona Puigserinane, advocat i substitut del registrador de la propietat de Vic, del 6 de maig de 1957.

⁴⁶ Arxiu particular Anna Maria Prat. «Informe-Memoria,...», op. cit.

edifici original ja comptava amb dues plantes i que la porta principal d'accés, amb dues de secundàries a cada costat, es trobava als baixos d'aquesta avinguda, on s'ubicava la botiga –a diferència d'avui dia, en què aquesta es troba a la planta superior.

Amb un edifici propi, d'estil popular i gens ostentós, La Familiar començaria a viure no només la seva consolidació com a entitat, sinó també el seu moment de màxima esplendor.

4.2.2. DIVERSIFICACIÓ DELS SERVEIS COOPERATIUS: LA BOTIGA, EL CAFÈ I LA MUTUALITAT DE LA FAMILIAR

Al llarg de la dècada de 1920 i els primers anys de la de 1930, el nou local va afavorir una millora quantitativa i qualitativa en els gèneres de la cooperativa, amb una oferta que hauria començat a incloure, a més dels productes bàsics habituals, altres articles. A partir de diverses llibretes de consum conservades d'aquells anys, es poden identificar alguns d'aquests productes, que eren:

- **Productes bàsics:** arròs, cafè, cigrons, llet, oli, mongetes, pasta, pasta seca, sucre, vinagre i xocolata.

- **Begudes:** aiguardent, aiguanaf, malvasia, ratafia, rom, dos tipus de vins, Vichy i xarop.
- **Carns i derivats:** botifarra negra, cansalada, llard, llonganissa i sagí.
- **Peixos:** bacallà (salat).
- **Condiments i espècies:** pebre, safrà i sal.
- **Merceria i roba:** espardenyes, espart i fil.
- **Perfumeria i drogueria:** crema, colònia, esperit de vi, magnèsia, lleixiu, loció, perfum i sosa càustica.⁴⁷
- **Altres:** codonyat i espelmes.

Encara més rellevant és el fet que hi ha indicis sòlids que, a partir de 1929 o principis de 1930, i gràcies al nou edifici, La Familiar va poder disposar d'un forn de pa propi amb empleats, cosa gens excepcional a les cooperatives d'aquell temps –i que, de fet, com ja s'ha vist, es contemplava en els propis estatuts. Apunta cap a aquesta direcció el fet que, el 19 de gener de 1930, Miquel o Josep Jofré Crosas i Antoni Prat Segurañas van assistir, com a delegats de La Familiar, a una reunió de la Federació Regional de Cooperatives de Catalunya, organitzada per informar sobre l'aplicació de les bases de treball pels comitès paritaris del sector flequer a totes aquelles cooperatives que disposessin de forn de pa.⁴⁸ Per si això no fos suficient, a l'actiu dels balanços de 1930 i 1931 figuren diverses quantitats relatives a les existències de la «Sección pan».

A part del forn de pa, és possible que la cooperativa també comptés amb carnisseria o, si més no, un obrador on es preparava la seva pròpia

⁴⁷ Almenys a partir de 1930, i al llarg de la dècada fins a 1936, La Familiar apareix repetidament com a clienta de la fàbrica de perfumeria La Oriental de Badalona en la publicitat d'aquesta empresa. A tall d'exemple: *Acción cooperatista*, núm. 380, 15 d'agost de 1930, pàg. 4.

⁴⁸ «La aplicación de las bases del comité paritario de la panadería. Reunión de las Cooperativas que poseen horno de pan», *Acción cooperatista*, núm. 351, 24 de gener de 1930, pàg. 3.

Avinguda Joan Maragall entre 1916 i 1919, amb el terreny on s'emplaçaria l'edifici de La Familiar poc després (Autor: Jesús Mauri Radó. Font: Antoni Prat)

⁴⁹ PLANAS, Fortián. *Mi actuación en la Cooperativa La Familiar de San Pedro de Torelló. Contestando*. Torelló: Imp. J. Soler, 1930.

⁵⁰ ESTIVILL, Jordi; DALMAU, Marc. «L'estat de la qüestió sobre la història de l'economia social i solidària» a DUCH, Montserrat; ARNABAT, Ramón; GAVALDÀ, Antoni (eds.). *La Catalunya associada (1868-1938)*. València: Universitat de València, 2020, pàg. 257-292.

⁵¹ La cooperativa pagava pel servei de «café a 0,30 [céntimos]» (tarifa 1, secció 1, classe 9, epígraf 20) i per «un billar» (tarifa 1, secció 1, classe 7, epígraf 8). AMSPT. Contribucions industrials de 1934-1939.

carn i embotits. No en va, consta que, durant aquells anys, l'entitat utilitzava l'escorxador municipal per sacrificar-hi porcs.⁴⁹

Ara bé, més enllà dels productes de consum, el nou edifici també va suposar un estímul perquè La Familiar, en la línia del món associatiu català, també pogués oferir nous serveis que permetien una major fidelització dels socis.⁵⁰

En aquest sentit, a la planta superior del nou edifici —a la qual es devia accedir des de la botiga, per unes escales interiors, i que comptava amb tres portes que donaven a un gran balcó— la cooperativa hi va habilitar un cafè amb saló de billar, un espai dedicat a les activitats recreatives i a la socialització entre socis —i on, segons un reglament interior del 1934, estava prohibit realitzar-hi jocs il·legals. A banda de figurar en el registre de contribucions industrials,⁵¹ la primera referència a aquest espai apareix en un article de febrer de 1929 de *La Gazeta de Vich*. En l'escrit, un santperenc anònim informava que la cooperativa estava enmig del procés de compra d'un billar i, tot aprofitant aquest fet, es queixava amargament de la decadència intel·lectual que, al seu parer, comportava la popularització d'aquell

joc i altres noves formes d'oci, com el cinema, la ràdio, el futbol («la cossa») o la boxa («cops de puny»):

«Qui conegui nostre poble y estigui al marge lo que en ell succeeix d'un quant temps ençà, sens dubte exclamarà: ;sembla talment que aquest està en l'època de les diverticions!; lo que en realitat és, ja que dies enrera s'establí un nou cafè, posant al servei de sos clients un nou i magnífic billar; vingué una Societat e instalà per el desenrotllo de l'instrucció i moralitat de tot un poble, un cine; al cap d'uns dies no pogué prescindir de montar un billar [...]; **la Societat Cooperativa La Familiar està en tractes per la compra d'un altre**; encara en comuniquen que'ls de la Joventut Catòlica, reaccionen volguent instalar un aparell de radio.

»Nosaltres preguntém: ¿tindrà tanta concurrencia i serà tant visitada nostra biblioteca municipal oberta tots els dies festius a disposició de tothom, com tot lo que acabém de transcriure? Podém contestar sense equivocar-nos, que nó, ;quina llàstima! [...] Desitgeríem també, que aquesta jovenalla que avui sols sab parlar de la cossa i cops de puny, dediqués part de ses hores d'esbarjo en conèixer i llegir les obres dels homes eminents, com el gran filòsof Balmes, el poeta Verdaguer, l'immortal Dr. Torras y Bages, l'insigne Guimerà i tant i tants d'altres».⁵²

Sigui com sigui, el billar no es va estrenar fins a finals d'aquell any 1929 i va estar a disposició dels socis fins al 1935. Enric de Bellmunt narrava la inauguració a *La Veu del Ter*:

«La cooperativa “La Familiar” desitjosa de proporcionar als seus socis, un medi útil d'esbargir-se ha establert en son cafè un magnífic saló de billar, i a competència –o a coincidència– la societat L'Unió (Coral) ha usat del mateix procediment estrenant el dia 14 de l'actual, un magnífic billar que ara per ara com els altres, es veu molt concorregut».⁵³

Més enllà d'això, resseguint la premsa de l'època s'han pogut trobar petites anècdotes relacionades amb aquest cafè de la cooperativa. Per exemple, sembla que el 29 d'abril de 1929, «després de beure unes quantes copes de vi a la Cooperativa de Sant Pere de Torelló», Francesc Solà Mundó va intentar assassinar el seu sogre, Francesc Parés, per heretar-ne els béns, tirant-lo de daltabaix del barranc de La Rocosa.⁵⁴ I el 2 d'agost de 1930, un lladre va entrar a «la “Cooperativa Obrera” de Sant Pere de Torelló, en la qual es trobaren de menys cap a unes 100 ptes. i un rellotge».⁵⁵ Per sort, «mercès a la poca existència de capital en el calaix del Cafè, la defraudació fou molt poc considerable».⁵⁶

Finalment, entre els altres serveis que La Familiar va començar a oferir, cal destacar la creació d'una mutualitat. Aquesta consistia en una secció amb funcions assistencials i de previsió social privada, pensada per donar cobertura als socis en situacions de malaltia o invalidesa. Les mutualitats obreres, molt esteses durant les dècades de 1920 i 1930, van tenir una implantació especialment notable a la província de Barcelona i eren presents en una gran part de les cooperatives catalanes.⁵⁷ En realitat, a la comarca d'Osona, cooperativisme i mutualisme van anar sempre de la mà.⁵⁸

⁵² «De St. Pere de Torelló. Diverticions», *Gazeta de Vich*, núm. 3252, 1 de febrer de 1929, pàg. 7.

⁵³ ENRIC DE BELLMUNT. «Sant Pere de Torelló», *La Veu del Ter*, núm. 13, 11 de gener de 1930, pàg. 6.

⁵⁴ «Els Tribunals. Qualificació fiscal», *La Publicitat*, núm. 17410, 25 de gener de 1930, pàg. 5.

⁵⁵ «Torelló», *Gazeta de Vich*, núm. 3759, 7 d'agost de 1930, pàg. 8.

⁵⁶ E[NRIC]. DE B[ELLMUNT]. «Sant Pere de Torelló», *La Veu del Ter*, núm. 27, 9 d'agost de 1930, pàg. 6.

⁵⁷ LARGO JIMÉNEZ, Fernando. «Mutualismo en tiempos convulsos. El papel de la Federación de Mutualidades de Cataluña durante la República, la Guerra Civil y la Posguerra», *IUSLabor*, núm. 2, 2024, pàg. 216-235.

⁵⁸ CASANOVAS PRAT, Josep. *El cooperativisme...*, op. cit., pàg. 55.

A Sant Pere de Torelló, uns antecedents d'aquestes mutualitats serien algunes entitats catòliques de socors mutu, que volien evitar el conflicte social i apartar els obrers de la lluita de classes a través d'aquests serveis en cas de malaltia. La Germandat de Sant Lluís Gonçaga (1886), la Germandat de Sant Pere (1888),⁵⁹ el Mont de Pietat Auxiliari (1897), la Mutualitat Escolar Verge de Bellmunt (1916)⁶⁰ o la Secció de Socors Mutus de la Joventut Catòlica Obrera (1917)⁶¹ en serien alguns exemples.

En tot cas, el servei de mutualitat de La Familiar devia entrar en funcionament, almenys, a partir de 1927 i, de seguida, es va consolidar, tal com s'observa en els següents balanços:

Tampoc no s'ha pogut trobar cap fotografia de l'interior del cafè de La Familiar. Altra vegada, ens n'hem de fer una idea amb l'interior de la Cooperativa Mútua de Pa i Queviures de Manlleu (Arxiu l'Abans - Fons Família Feixas Castells)

Taula 4. Balanços de La Familiar (1926-1930)

1927 (segon semestre)	
	Diner metàl·lic a caixa: 3.334,36 ptes.
	Mercaderies: 23.285,15 ptes.
	Mobiliari: 2.313,75 ptes.
Actiu	Utensilis: 2.984,90 ptes.
	Inmoble: 38.000 ptes.
	Saldo deutor de proveïdors: 4,00 ptes.
	Total actiu: 69.922,16 ptes.
	Capital col·lectiu: 26.007,90 ptes.
	Socs aportadors: 12815,65 ptes.
	Saldo creditor de proveïdors: 21.632,87 ptes.
Passiu	Baixes a liquidar: 1052,70 ptes.
	Mutualitat (saldo creditor): 306,95 ptes.
	Fons de reserva: 8106,16 ptes.
	Total passiu: 69.922,16 ptes.
Patrimoni net	Total patrimoni net: 0 ptes.

⁵⁹ *Reglamento de la Hermandad de San Luís Gonzaga, instalada en San Pedro de Torelló*. Vic: Imprenta y Librería de Juan Soler, 1886 i *Reglamento de la Hermandad de San Pedro, fundada en San Pedro de Torelló. Partido de Vich – Provincia de Barcelona*. Vic: Tipografía y Librería Católica de San José, 1888.

⁶⁰ Consultable en línia

⁶¹ AGSGB. Fons Asociaciones. Caixa 259. Exp. 6315 (Juventud Católica Obrera).

1929 (primer semestre)

Actiu	Diner metàl·lic a caixa: 3.128,59 ptes.
	Mercaderies: 20.373,10 ptes.
	Mobiliari: 3.946,85 ptes.
	Utensilis: 5.005,45 ptes.
	Immoble: 40.000 ptes.
	Saldo deutor de proveïdors: 20,00 ptes.
	Saldo deutor de socis: 6515,70 ptes.
	Total actiu: 78.989,69 ptes.
Passiu	Estalvis de socis: 29.708,25 ptes.
	Creditors: 27181,07 ptes.
	Baixes a liquidar: 1318,76 ptes.
	Amortitzacions: 6.433,66 ptes.
	Mutualitat (saldo creditor): 1391,45 ptes.
	Socis protectors (donatius): 123,20 ptes.
	Estalvi col·lectiu: 12.833,30 ptes.
	Total passiu: 78.989,69 ptes.
Patrimoni net	Total patrimoni net: 0 ptes.

Segell de La Familiar (1929)
(Font: Pius Vilaró)

1929 (segon semestre)

Actiu	Diner metàl·lic a caixa: 961,06 ptes.
	Mercaderies: 21.853,25 ptes.
	Mobiliari: 4.061,85 ptes.
	Utensilis: 5.936,60 ptes.
	Immoble: 40.000 ptes.
	Saldo deutor de proveïdors: 144,00 ptes.
	Saldo deutor de socis: 7015,35 ptes.
	Total actiu: 79.972,11 ptes.
Passiu	Estalvis de socis: 31.447,69 ptes.
	Creditors: 25.222,75 ptes.
	Baixes a liquidar: 1.318,76 ptes.
	Amortitzacions: 6.737,76 ptes.
	Mutualitat (saldo creditor): 3247,00 ptes.
	Estalvi col·lectiu: 11.971,15 ptes.
	Total passiu: 79.972,11 ptes.⁶²
Patrimoni net	Total patrimoni net: 0 ptes.

⁶² Si bé, amb aquestes quantitats, al document original el passiu s'eleva a 79.972,11 ptes., en realitat la suma és de 79.945,11 pessetes.

1930 (segon semestre)	
Actiu	Diner metàl·lic a caixa: 837,24 ptes.
	Mercaderies: 24.934,30 ptes.
	Mobiliari: 4.146,85 ptes.
	Utensilis: 4.757,24 ptes.
	Immoble: 36.000 ptes.
	Secció pa: 161,25 ptes.
	Saldo deutor de proveïdors (Pujol, Subirachs y Cia.): 5.000 ptes.
	Saldo deutor de socis: 6.660,25 ptes.
	Total actiu: 82.497,13
Passiu	Estalvis de socis: 34.893,02 ptes.
	Creditors: 22.597,45 ptes.
	Baixes a liquidar: 1.297,77 ptes.
	Amortitzacions: 573,91 ptes.
	Mutualitat (saldo creditor): 7.805,28 ptes.
	Estalvi col·lectiu: 15.329,70 ptes.
	Total passiu: 82.497,13 ptes.
Patrimoni net	Total patrimoni net: 0 ptes.

Font: AGSGB. Fons Asociaciones. Caixa 387. Exp. 10441 (Sociedad Cooperativa La Familiar). Balanços dels semestres indicats, pàg. 38r, 51r, 60r i 72r.

S'han localitzat uns reglaments dels anys 1933 i 1935 que descriuen l'organització de la secció de socors mutus per malaltia (vegeu text 6 i 7 de l'annex documental), una data força posterior als fets aquí narrats però que, en línies generals, devia mantenir un model molt similar al de la dècada de 1920.⁶³

Així, en els primers articles, s'establia que l'objectiu de la secció era, lògicament, oferir subsidis per malaltia als socis de la cooperativa, els quals es finançaven a càrrec d'un fons específic de mutualitat de l'entitat.

A continuació, sense fer distincions per raó de sexe –tenint en compte que els textos foren redactats en un context molt diferent al de la dècada de 1920–, s'atorgava el dret a ser beneficiari de la mutualitat a qualsevol persona que hagués estat sòcia de la cooperativa durant almenys mig any –allargat fins a un any en el reglament de 1935. Paral·lelament, es limitava l'accés al servei per als socis de nou ingrés, que haurien de tenir entre 17 i 45 anys –posteriorment, entre 16 i 35 anys–, esperar un any i acreditar bon estat de salut mitjançant un certificat.

Tot seguit, el reglament de 1933 establia una escala per calcular la quantitat del subsidi segons el consum efectuat durant el semestre precedent. La quantitat mínima de consum per rebre l'ajuda era de 350 pessetes i, si no s'hi arribava, es podia optar per un ingrés bàsic de 2 pessetes diàries. Per la seva banda, en el reglament de 1935, es classificaven les malalties com a «mals de Medicina i Cirurgia Major» o «mals de Medicina i Cirurgia Menor», en funció de si requerien repòs al

⁶³ Arxiu particular Encarnació Capdevila. *Reglamento para el régimen de la Sección de socorros por enfermedad establecida en la Sociedad Cooperativa «Unión de Cooperadores» de San Pedro de Torelló*. Palamós: Lloréns Castelló, 1933 i *Reglament per el règim de la Secció de Socors per Enfermetats a favor dels associats de la Cooperativa Popular Unió de Cooperadors de Sant Pere de Torelló classificada al Registre amb el número 144*. s.l.: s.e., 1935.

Portades dels reglaments de la secció de mutualitat de 1933 i 1935 (Font: Encarnació Capdevila)

llit o no. A partir d'aquí, les malalties «majors» donaven dret a percebre un subsidi diari equivalent al 8 % del consum setmanal efectuat pel malalt durant el darrer semestre, mentre que en les «menors» el percentatge era del 4 %.

En els dos reglaments, la percepció del subsidi s'estenia durant tres mesos i, en el de 1933, si se superava aquest límit temporal, durant els tres mesos següents es cobrava només la meitat. Passat aquest temps, el soci seria considerat invàlid i cobraria 50 cèntims diaris. Pel que fa al text de 1935, la condició d'invàlid ja s'adquiria just després dels tres primers mesos –i només si es continuaven adquirint els productes de consum a la cooperativa. Un cop recuperat, el soci havia

de presentar l'alta mèdica al president de la secció i, entregada al secretari i amb l'autorització del president, se li abonaven les quantitats corresponents, que també es podien lliurar durant la malaltia.

En ambdós reglaments, algunes condicions mèdiques quedaven excloses de la mutualitat, com les malalties venèries, les mentals i aquelles produïdes per alcoholisme, tòxics, intents de suïcidi, baralles o atacs d'animals.

El subsidi es podia perdre si el soci en qüestió devia més d'un terç del valor del seu fons individual en concepte de compres o si, durant la baixa, es posava a treballar, duia a terme «diversions impròpies d'un malalt», sortia de casa sense permís mèdic o es dedicava a jugar – amb l'excepció dels malalts «menors», que podien anar a la secció recreativa de la cooperativa, al cafè. Àdhuc, si un soci fingia estar malalt per cobrar el subsidi –cosa que s'intentava prevenir amb denúncies dels mateixos socis i amb inspeccions mèdiques– podria ser expulsat de la cooperativa.

Per administrar aquest servei, els reglaments preveïen la creació d'una junta formada per un president, un secretari i dos visitadors, els quals havien de visitar els socis malalts setmanalment per detectar possibles anomalies. Aquests càrrecs eren renovables per meitats cada any. Finalment, l'Assemblea General de la cooperativa es constituïa com el màxim òrgan de decisió en casos no previstos pel reglament o en situacions d'epidèmia.

4.2.3. UN SUPOSAT CAS DE MALA ADMINISTRACIÓ

L'augment de socis i, per tant, de recursos no només va portar una millora i la diversificació dels serveis de la cooperativa, sinó també les primeres disputes en la seva gestió. En aquest sentit, val la pena destacar un episodi tan curiós com significatiu, vinculat a un cas de presumpta malversació de fons a la cooperativa, i que resultarà molt més rellevant del que pot semblar d'entrada.

L'afer en qüestió va esclatar a mitjans de febrer de 1930, quan, enmig d'una gran expectació,⁶⁴ es va fer públic el fulletó «Mi actuación en la Cooperativa "La Familiar" de San Pedro de Torelló», datat l'1 de febrer i signat per Fortià Planas, antic escrivent de l'entitat. En ell, Planas es defensava de les sospites i rumors que el vinculaven amb irregularitats comptables durant l'exercici de 1926.⁶⁵

La resposta acusadora no es va fer esperar. A principis de març va aparèixer un altre fulletó titulat «Nuestra intervención en el asunto de la Cooperativa "La Familiar" de San Pedro de Torelló», signat per

⁶⁴ La publicació del fulletó s'havia publicitat, amb fulls volants, el 2 de febrer de 1930, segons s'informava a ENRIC DE BELLMUNT. «Sant Pere de Torelló», *La Veu del Ter*, núm. 15, 8 de febrer de 1930, pàg. 5.

⁶⁵ ENRIC DE BELLMUNT. «Sant Pere de Torelló», *La Veu del Ter*, núm. 16, 22 de febrer de 1930, pàg. 6.

Isidre Ribas Pujol, Agustí Miarons Forn, Josep Segurañas Viñolas, Francesc Puig Arxé, Josep Molas Espona, Josep Arxé Aguilar, Joan Roger Prat i Josep Jofré Crosas. En l'escrit recordaven que, l'1 de juliol de 1927, una cinquantena de socis havien demanat a la secretaria de la cooperativa un aclariment sobre l'estat dels comptes, arran de les sospites sobre una «vida anormal» de l'entitat. Davant la manca de resposta, es va crear una comissió investigadora formada per Ribas, Miarons i Segurañas amb la missió de revisar la comptabilitat. La creació d'aquesta comissió es va decidir el primer d'agost de 1927, per iniciativa del mateix Josep Arxé, que llavors era president de la Junta Directiva, tal com va quedar estipulat a l'acta:

«[...] se levanta el Señor Arxé en calidad de Presidente y expone a los reunidos la necesidad de proceder a la abertura de una nueva contabilidad en lo que a la Administración de la Sociedad se refiere; pues dado el desarrollo que ha adquirido la misma resulta deficiente por la que se venía rigiendo desde su principio hasta la fecha, por lo que pide un voto de confianza para proceder a la formación inmediata de un Inventario que refleje la situación exacta de la entidad en el día de la fecha y sobre el que se basará la nueva apertura de cuentas.»

Tot i que, inicialment, els antics administradors de la caixa de la cooperativa i principals sospitosos de la malversació —el mateix Planas i Ramon Viñeta Targarona i Joan Candell Redortra, aquests darrers com a secretari i tresorer— es van mostrar col·laboradors, de seguida van deixar d'ajudar i van negar qualsevol responsabilitat quan es va descobrir una greu confusió comptable i, sobretot, un desfalc

de 18.387,30 pessetes entre el saldo de caixa i l'efectiu real. Fins al moment de la publicació del fulletó, els fets no s'havien aclarit i, per tant, els signants exigien explicacions.⁶⁶

Planas va tornar a defensar-se a través d'un nou fulletó, on argumentava que no se li podien atribuir les irregularitats detectades, ja que havia exercit, únicament, com a simple auxiliar d'escrivent. Assenyalava, per tant, com a veritables responsables, els encarregats directes de la gestió econòmica, Candell i Viñeta, i retreia als denunciants el seu comportament, acusant-los d'haver proferit insults i provocar incidents que, fins i tot, havien requerit la intervenció de la Guàrdia Civil.⁶⁷

Aparentment, l'assumpte no va quedar conclòs amb aquest darrer fulletó.⁶⁸ Tanmateix, no s'ha pogut rastrejar cap més informació al respecte. Simplement, només s'ha pogut verificar que Fortià Planas, Ramon Viñeta i Joan Candell desapareixen de la documentació a partir d'aquest moment i, per tant, és possible que abandonessin voluntàriament la cooperativa o que en fossin expulsats. En aquest sentit, cal tenir present que l'article 5 del capítol 8 dels estatuts era ben clar: qualsevol soci que defraudés o malversés fons de la cooperativa seria expulsat, perdent tot el seu capital individual i sense dret a cap reclamació, llevat que reparés prèviament els danys i perjudicis ocasionats.

⁶⁶ AMSPT. Carpeta Cooperativa La Familiar. Fulletó *Nuestra intervención en el asunto de la Cooperativa «La Familiar» de San Pedro de Torelló*. Vic: Imp. Bassols, 1930.

⁶⁷ PLANAS, Fortià. *Mi actuación...*, op. cit.

⁶⁸ ENRIC DE BELLMUNT. «Sant Pere de Torelló», *La Veu del Ter*, núm. 19, 12 d'abril de 1930, pàg. 7.

Fulletó «Nuestra intervención en el asunto de la Cooperativa «La Familiar» de San Pedro de Torelló» (Font: Arxiu Municipal de Sant Pere de Torelló)

4.2.4. EL REGLAMENT REFORMAT DE 1929

Tots els canvis, avenços i problemàtiques observades al llarg d'aquest capítol van comportar, de manera inevitable, que els primers estatuts de La Familiar quedessin desfasats, fet que va fer necessàries certes modificacions que acabarien cristal·litzant-se en la promulgació d'un reglament totalment reformat (vegeu text 3 de l'annex documental).

Aquest nou reglament fou acceptat en una junta extraordinària del 3 de març de 1929, sota la presidència de Miquel Isern Vives, i fou aprovat per Joaquim Milans del Bosch i Carrió, governador civil de Barcelona, el 14 d'aquell mateix mes. Imprès i repartit entre tots els socis,⁶⁹ aquest nou reglament va actualitzar nombrosos aspectes normatius de la cooperativa que, al llarg dels anys, s'havien introduït com a afegitons als estatuts originals. A continuació, es presenten les principals novetats d'aquest reglament reformat de 1929 en relació amb els estatuts originals de 1920.

En el capítol primer, relatiu a la denominació, objecte i domicili de la cooperativa, es va introduir que la seu de l'entitat passava a ser,

⁶⁹ No només s'han pogut consultar els reglaments originals disponibles a AGSGB, sinó també els particulars que, avui en dia, encara conserven Encarnació Capdevila (descendent del soci Josep Capdevila Prat) i Maria Jofré (descendent del soci Josep Jofré Crosas).

lògicament, l'edifici del número 2 de l'avinguda Joan Maragall. A més, es va puntualitzar que els objectius de la cooperativa, atès el seu caràcter econòmic i cultural, transcendien el simple proveïment d'aliments. Així, es proposava impulsar seccions dedicades a la cultura, el socors mutu, la instrucció i l'oci lícit, amb la finalitat de «mejorar moral y materialmente las condiciones de vida de sus Asociados».⁷⁰

Pel que fa al patrimoni social, el capítol segon va introduir un canvi significatiu: amb l'objectiu de fidelitzar els socis i consolidar el patrimoni de la cooperativa, es va incrementar de 200 a 500 pessetes la quantitat que cada soci havia d'aportar com a capital individual no retirable, durant els primers dos anys.⁷¹ Més endavant, pels socis de nou ingrés, es conservava la quota d'entrada de 25 pessetes i, a més, se li afegia una segona quantitat de 10,50 pessetes, a ingressar en un mes, en concepte d'amortització de béns mobles i immobles.

El capítol tercer incorporava diverses precisions sobre els drets i deures dels socis. Per tal de reforçar el control sobre l'accés, s'establia que qualsevol aspirant havia de seguir un procediment d'admissió que s'estenia fins als quinze dies, durant el qual calia presentar una sol·licitud amb el nom, domicili, ofici, estat civil i edat, i es podia requerir la documentació addicional que es considerés oportuna. Un cop acceptat, el nou soci rebia una còpia del reglament, una llibreta d'estalvi i una llibreta de consum –aquesta última, imprescindible per fer les compres i registrar-les correctament. Restava automàticament exclosa d'aquest procés qualsevol persona que hagués estat expulsada d'una altra cooperativa. De fet, tota persona que hagués estat afiliada a una altra entitat cooperativa havia de presentar un informe favorable del president corresponent.

⁷⁰ Aquests canvis ja s'havien proposat un mes abans, durant la junta general de 3 de febrer de 1929.

⁷¹ Aquest augment ja s'havia acordat dos anys abans, durant la junta extraordinària de 28 de setembre de 1927.

Seguint amb el capítol tercer, si fins aquell moment només s'havia recomanat als socis que procuressin adquirir tots els productes a la cooperativa, el nou reglament en va establir l'obligatorietat. Com ja s'ha dit, aquest aspecte era clau per a la viabilitat econòmica de les cooperatives, i especialment en un moment de creixement com el que s'estava vivint. Per tant, l'incompliment injustificat d'aquest precepte, després de tres advertiments, comportaria l'expulsió del soci i la pèrdua total dels seus estalvis. La inobservança d'aquesta obligació devia ser tan generalitzada, en aquell moment, que ja s'havia acordat introduir la mesura en dues ocasions prèvies, el maig i el novembre de 1927.

Encara en relació amb els drets i deures dels socis, i amb l'objectiu evident d'evitar-ne la sortida, es va establir que, en cas de baixa voluntària, el termini per poder retirar l'import del capital individual s'ampliaria fins als cinc anys —quan fins aleshores havia estat de només tres mesos.¹² A més, el soci sortint quedaria exclòs del repartiment de l'excés de percepció corresponent al semestre en curs i, en cas de voler-se reincorporar, hauria d'abonar 50 pessetes. Aquestes restriccions, però, no s'aplicaven als socis que canviessin de municipi per motius laborals.

Tot seguit, i probablement tenint en ment el cas de malversació esmentat més amunt, es va incorporar la possibilitat de traslladar el tant de culpa als tribunals de justícia en cas de detectar-se algun tipus de frau. Això suposava l'expulsió immediata del soci i la pèrdua total dels seus estalvis. També s'establia l'expulsió en cinc altres supòsits, tot i que en aquests casos només es perdria una quarta part

dels estalvis, destinats a la mutualitat: l'incompliment del reglament, provocar «alborotos, gritos y disturbios» dins del local, l'impagament de deutes, insults a la junta directiva o al personal de la cooperativa i la difusió de mentides o calúmnies contra l'entitat.

Quant al capítol quart, dedicat al règim i govern de la cooperativa, es va substituir la junta del jurat per una junta consultiva, formada pel president de l'entitat i tres vocals electius, amb la funció d'interpretar el reglament i assessorar la Junta Directiva. Sobre aquesta última, el nou reglament també detallava les funcions dels seus vuit membres: el president, que era el responsable del compliment del reglament, del control de cobraments i pagaments i de donar el vistiplau als rebuts; el vicepresident, que assumia les mateixes funcions en cas d'absència o malaltia del president; el tresorer, encarregat de gestionar els fons de l'entitat; el vicesoror, com a substitut del tresorer; el secretari, responsable dels llibres oficials i administratius; el vicesecretari, que l'assistia; i dos vocals, encarregats de supervisar les compres i fixar els percentatges de recàrrec.

A continuació, el capítol cinquè fixava la celebració de quatre juntes generals —dues per a l'elecció de les juntes directiva i consultiva i dues més per als balanços—, totes d'assistència obligatòria sota amenaça de multa.

El capítol sisè va introduir la figura de tres revisors de comptes per ajudar i supervisar al secretari en els inventaris i balanços semestral. Igualment, va regular-se un nou repartiment de l'excés de percepció per incrementar-ne la inversió en la cooperativa mateixa: un 20 %

¹² De nou, aquesta mesura ja s'havia acordat dos anys abans, durant la junta extraordinària de 28 de setembre de 1927.

per al fons col·lectiu, un 5 % per a l'amortització de béns mobles i immobles, un destacat 25 % per al fons de la mutualitat i per finançar les activitats instructives i recreatives i, finalment, el 50 % restant per repartir-lo a prorrata segons el consum efectuat per cada soci.

Una de les principals novetats del nou reglament va ser tot el capítol setè, que per primera vegada regulava la presència de dependents a la botiga de la cooperativa, probablement fills de socis. Bàsicament, se'ls exigia actuar amb respecte i amabilitat, portar les operacions al dia i evitar qualsevol tipus de frau. Això fa pensar que, en aquell moment, la botiga ja no era gestionada directament pels socis amb torns assignats per la Junta Directiva, tot i que aquest sistema es va mantenir en cas de necessitat.

Finalment, en el vuitè i últim capítol, s'establia que qualsevol canvi al reglament havia de ser aprovat pel 75 % dels socis presents a la junta general. A més, en cas de dissolució, es prioritzaria el finançament d'obres de beneficència i cultura de la cooperativa, no pas el pagament als creditors. I, ja per acabar, es creava la figura del soci protector: una persona –home o dona major de setze anys i cap de família– que, tot i no participar en la gestió de la cooperativa ni tenir veu ni vot a les juntes, podia adquirir productes pagant al comptat i obtenia un abonament del 3 % sobre el seu consum. Aquesta figura resultava beneficiosa tant per a les famílies amb menys recursos –que podien accedir als serveis de la cooperativa sense haver de fer un esforç econòmic per l'aportació inicial– com per a la cooperativa mateixa, que incrementava el nombre de consumidors i, en conseqüència, els ingressos.⁷³

⁷³ Aquesta figura ja s'havia inclòs un mes abans, durant la junta general de 3 de febrer de 1929.

En definitiva, el nou reglament de 1929 va suposar una necessària posada al dia de la normativa d'una cooperativa que, a causa del seu creixement i diversificació, havia de donar resposta a noves necessitats. Tota una demostració de com aquella empresa col·lectiva va saber adaptar-se als canvis per garantir el seu bon funcionament i la continuïtat del projecte comú.

Portada del reglament reformat de La Familiar (1929) (Font: Maria Jofré)

4.2.5. L'INGRÉS A LA FEDERACIÓ PROVINCIAL DE COOPERATIVES DE BARCELONA (1929-1930)

En l'article 1 del seu darrer capítol, el reglament reformat de 1929 feia una autèntica declaració d'intencions en asseverar que «esta Sociedad procurará formar parte de cuantas federaciones y grupos Cooperativos estime convenientes para la protección y bien de sus intereses». Fins i tot, un any més tard, en una modificació de l'article 2 del mateix capítol, s'obrien les portes al fet que, per a la fabricació i transformació del gènere –bàsicament, el pa–, la cooperativa ho fes «de común acuerdo con las demás cooperativas existentes». El nou reglament, per tant, animava els contactes i la federació de La Familiar amb altres entitats locals o supralocals cooperativistes. Com es va dur a terme això, a nivell pràctic?

Abans de 1929, sembla que les relacions entre La Familiar i altres cooperatives i federacions hauria estat, més aviat, testimonial. En relació amb això, només s'ha pogut rastrejar que, el 30 d'agost de 1923, una delegació de la cooperativa santperenca es va desplaçar

fins al local de la Cooperativa Mútua de Pa i Queviures de Manlleu – una de les més destacades i reeixides de la comarca⁷⁴ per assistir a una conferència impartida pels cooperativistes Joan Salas Anton⁷⁵ i Francisco Montalvo. En aquesta trobada, on els ponents van exposar les gestions per impulsar dos avantprojectes de Llei de cooperatives a l'Institut de Reformes Socials, La Familiar va compartir espai amb delegacions de la Cooperativa Mútua Catòlica Obrera de Manlleu, La Casa del Poble de Torelló i La Unió d'Amics de Vila-seca, així com La Flor de Maig de Barcelona.⁷⁶

Més enllà d'aquella reunió, no seria fins a principis de 1929 que es farien evidents gestos d'apropament a altres organitzacions. El 19 de febrer d'aquell any, La Familiar, donant forma a uns desitjos

Capçalera d'Acción cooperatista, òrgan de la Federació Regional de Cooperatives de Catalunya, amb al·legories de la ciutat industrial, el camp i la cooperació amb una cornucòpia de l'abundància (Autor: desconegut. Font: Acción cooperatista, núm. 217, 1 de juliol de 1927, pàg. 1)

⁷⁴ Sobre aquesta cooperativa, veg. CASANOVAS PRAT, Josep. *La Cooperativa Mútua de Pa...*, op. cit.

⁷⁵ Sobre aquest personatge, veg. SERRANO BLANQUER, Jordi. *Joan Salas Anton*. Barcelona, Valls: Fundació Roca i Galès, Cossetània Edicions, 2010, esp. 57-58.

⁷⁶ «Reunión de cooperativas en Manlleu», *Acción cooperatista*, núm. 70, 20 de setembre de 1923, pàg. 3.

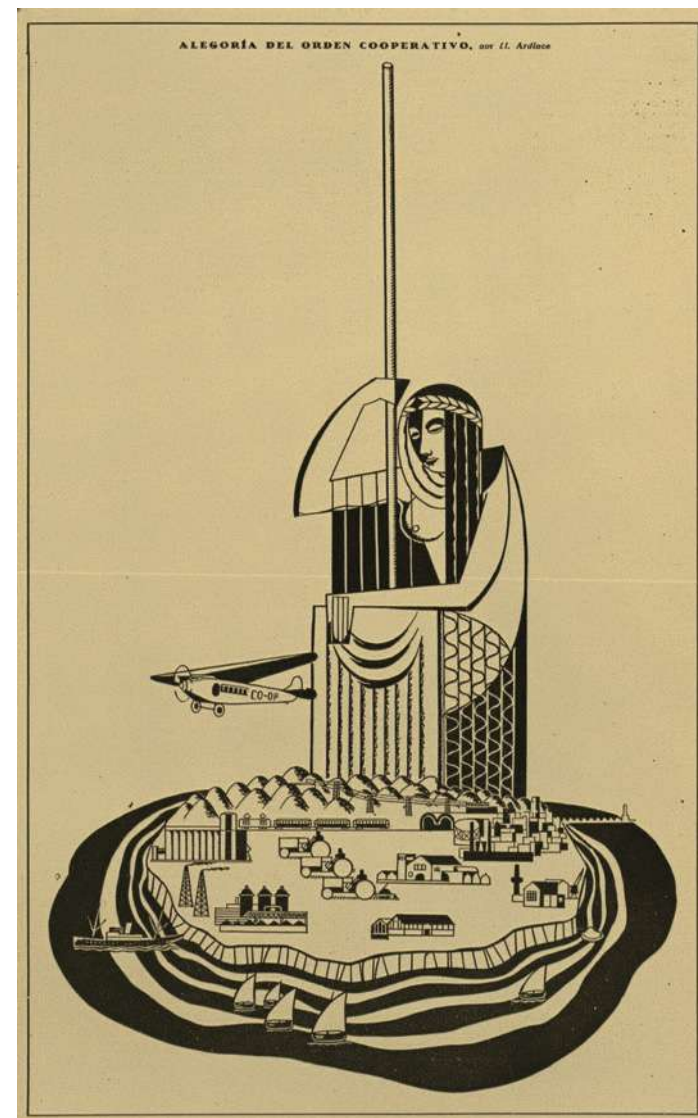
ja manifestats anteriorment,⁷⁷ va expressar la seva voluntat d'ingressar a la Federació Provincial de Cooperatives de Barcelona, la secció provincial de la Federació Regional de Cooperatives de Catalunya –ahora, hereva de la primigènia Cambra de Cooperatives de Catalunya i Balears. De fet, tot indica que la reforma del reglament de 1929 va ser un pas previ en aquest sentit, ja que es va fer constar que aquella normativa havia estat modificada per adaptar-la als principis de la federació provincial.⁷⁸ En una reunió d'aquella entitat, celebrada el 5 de març de 1929, es va encoratjar La Familiar a formalitzar per escrit la seva sol·licitud d'ingrés⁷⁹ i, finalment, l'adhesió fou acceptada poc després i ratificada a l'Assemblea General del 7 i 8 de setembre de 1930.⁸⁰

A part d'aquest ingrés, no consta que La Familiar s'unís, en cap moment, amb la resta de cooperatives de la Vall del Ges per ajuntar forces en les compres o en la producció de pa.⁸¹ Tampoc no entraria en contacte amb la Federació Comarcal de Cooperatives de Vic –una reeixida entitat creada el 1924 per a la realització de compres en comú–, fins a l'any 1932, com es veurà més endavant.

⁷⁷ «Sección federativa», *Acción cooperatista*, núm. 243, 30 de desembre de 1927, pàg. 2.

⁷⁸ «Sección federativa», *Acción cooperatista*, núm. 309, 4 d'abril de 1929, pàg. 3.

⁷⁹ «Sección federativa», *Acción cooperatista*, núm. 311, 19 d'abril de 1929, pàg. 2.

Al·legoria de l'ordre cooperatiu (Autor: Lluís Ardiaca i Alés. Font: *Acción cooperatista*, núm. 426, 3 de juliol de 1931, pàg. 8).

⁸⁰ «La Asamblea de la Federación Provincial», *Acción cooperatista*, núm. 384, 12 de setembre de 1930, pàg. 1.

⁸¹ En aquest sentit, La Familiar no va participar en la constitució, el 12 d'abril de 1931, de la Unió Cooperativa Obrera Panificadora de Torelló, cooperativa de segon grau impulsada per La Casa del Poble (Torelló), La Fraternitat (Sant Vicenç de Torelló) i La Unió d'Amics (Vila-seca). VILA, Lluís. *Història de la cooperativa de Torelló...*, op. cit., pàg. 84.

DE LA FAMILIAR A LA UNIÓN DE COOPERADORES: EL ROL D'UNA COOPERATIVA OBRERA DE CONSUM EN TEMPS CONVULSOS (1931-1939)

112

5.1. L'ANY DE LA CONSOLIDACIÓ DEL COOPERATIVISME OBRER: MODIFICACIONS DEL REGLAMENT EN L'AVANTSALA REPUBLICANA (1930)

«Siendo el carácter de esta cooperativa puramente económico y cultural, será completamente neutral a toda idea política y religiosa, aunque esta neutralidad no podrá entenderse como indiferencia de la entidad ante los problemas políticos y sociales en todo lo que representa la defensa de los intereses de la misma y los de la Cooperación en general.»⁸²

Durant la junta general de La Familiar del 9 d'octubre de 1930, presidida per Josep Fàbregas Juvanteny, es van aprovar alguns canvis al reglament reformat que s'havia adoptat tot just l'any anterior (vegeu text 4 de l'annex documental). Ratificades pel governador civil Ignasi Maria Despujol i de Sabater el 21 del mateix mes, aquestes esmenes són especialment rellevants perquè van dotar La Familiar d'un caràcter clarament obrerista, imbuïnt-la d'un cooperativisme amb

⁸² AGSGB. Fons Asociaciones... Exp. 10441. «Reforma de reglamento de la Sociedad Cooperativa "La Familiar" de San Pedro de Torelló», pàg. 64r-66r.

⁸³ CASANOVAS PRAT, Josep. *El cooperativisme...*, op. cit. pàg. 80.

un rerefons alliberador, que anava més enllà del simple pragmatisme o de la resistència; d'un cooperativisme compromès que s'entenia com una autèntica via d'emancipació de la classe treballadora i de defensa dels seus interessos.

El fragment que obre aquest subcapítol, que reafirmava la neutralitat política i religiosa de l'entitat –en el sentit de no alinear-se, com a cooperativa, amb cap partit, sindicat o confessió– però assegurant, alhora, el seu compromís social i polític amb la defensa dels interessos col·lectius i del cooperativisme, és un clar exemple d'aquesta postura, generalitzada entre les cooperatives osonenques.⁸³ Ho és també el fet que, com s'acaba de veure en el capítol anterior, s'animés la unió amb altres entitats cooperatives o que la denominació oficial de l'entitat passés a ser molt més explícita: de Societat Cooperativa La Familiar a Cooperativa Obrera de Consum La Familiar.

Al·legoria femenina de la cooperació protegint a uns obrers (Autor: Alfons Vila i Franquesa, "Shum". Font: *Acción cooperatista*, núm. 478, 1 de juliol de 1932, pàg. 8)

113

De la mateixa manera, definint la cooperativa com una societat de responsabilitat limitada, aquestes modificacions van limitar el «servicio de distribución exclusivamente a sus asociados y sin fines gananciales»; uns socis que eren identificats, únicament, com a caps de família obrers. Precisament per això, per tal de facilitar l'entrada a la cooperativa de l'element treballador, el procés de filiació també es va flexibilitzar el 1930. La figura del soci protector es va eliminar i, al seu lloc, es va introduir la del soci aspirant: un individu –home o dona major d'edat i cap o representant de família– que, tot i no comptar amb els mitjans econòmics suficients per reunir el capital inicial necessari segons el reglament, podria comprar a la botiga, pagant al comptat i rebent un excés de percepció del 3 % sobre el seu consum. Quan l'estalvi generat d'aquesta manera fos suficient, l'aspirant podria ser proposat com a soci efectiu.

Introduïdes en un context de protesta social i política arran de la caiguda de la dictadura de Primo de Rivera (1923-1930), aquestes modificacions són una prova fefaent que La Familiar s'havia consolidat com el centre neuràlgic de l'obrerisme santperenc. Al capdavant, i en paraules d'Antoni Gavalrà, la cooperativa s'havia convertit en un espai de sociabilitat que havia engendrat un fort sentiment de classe entre els seus membres.⁸⁴ Un fet que situaria La Familiar en una posició rellevant, dins la vida social i política santperenca, durant la convulsa dècada de 1930.

⁸⁴ GAVALDRÀ, Antoni. «El cooperativisme, una manera de ser» a RÍQUER, Borja de (dir.). *La memòria dels catalans*. Barcelona: Edicions 62, 2025, pàg. 867-869.

⁸⁵ TORRENTS JUNCÀ, Joan. *En terra de carlins. Evolució, fets i anècdotes de la darrera carlinada a la Vall del Ges (1872-1875)*. Torelló: Associació d'Estudis Torellonencs, 2021, pàg. 215-216.

5.2. ELS ANYS REPUBLICANS (1931-1936)

5.2.1. LA FAMILIAR, IMPULSORA DE LA SEGONA REPÚBLICA

Tal com s'acaba d'esmentar, un dels principis fonamentals de l'ideari cooperativista de La Familiar era la independència política i religiosa de l'entitat, un aspecte recollit de manera clara en tots els seus estatuts i reglaments. Una neutralitat que va afavorir la convivència de persones amb ideologies polítiques ben diverses dins de la cooperativa. Per exemple, per una banda, hi havia carlistes com Pere Rierola Prat, procedent d'una nissaga familiar plenament legitimista,⁸⁵ i d'altres que eren membres de la Joventut Catòlica Obrera, com Àngel Prat Rosell, Antoni Prat Segurañas o Josep Segurañas Viñolas.⁸⁶ I, per altra banda, també s'hi trobaven figures com Ramon Roger Freixa i Adolf Guix Fiol, membres actius de la Confederació Nacional del Treball (CNT) i principals líders anarcosindicalistes de Sant Pere.⁸⁷

⁸⁶ Els tres apareixen ocupant diversos càrrecs de l'entitat durant les dècades de 1910 i 1920. AGSGB, Fons Asociaciones, Caixa 259. Exp. 6319 (Juventud Católica Obrera).

⁸⁷ Adolf Guix Fiol, fins i tot, havia estat detingut per la seva militància, el 1921. Des d'aquí s'ha d'agrair a Josep Castells Casellas per aquesta informació: «En San Pedro de Torelló. Detención importante», *La Publicidad*, núm. 14908, 9 de gener de 1921, pàg. 3.

La presència dels primers, probablement, responia a la visió social de l'Església catòlica i a motius estrictament pragmàtics, vinculats als avantatges econòmics associats a la militància cooperativista. Pel que fa als segons, cal matisar que, tot i que l'anarcosindicalisme havia mostrat certa desconfiança envers el cooperativisme, aquest recel s'havia anat diluint durant la dècada de 1920, quan les cooperatives van demostrar la seva utilitat tant en els conflictes socials de l'època com en el paper de refugi davant la repressió de la dictadura de Primo de Rivera (1923-1930).⁸⁸ Ramon Roger Freixa havia estat un soci fundador de La Familiar, mentre que Adolf Guix Fiol en formava part, com a mínim, des de 1927. Per tant, probablement tots dos van viure en primera persona aquesta evolució de l'anarcosindicalisme vers el cooperativisme.

Tot i la neutralitat i independència orgànica de La Familiar, el seu marcat caràcter obrerista fa pensar que una part significativa de la seva base social, així com els principals dirigents, s'identificaven amb opcions polítiques d'esquerres i republicanes, alineades amb la defensa dels interessos de la classe treballadora. Una bona demostració d'això és el rol que van jugar els membres de La Familiar en la proclamació de la Segona República a Sant Pere de Torelló, un paper idèntic al que van tenir les cooperatives d'altres municipis osonencs.⁸⁹

Com és àmpliament sabut, l'adveniment de la Segona República va ser conseqüència de l'esfondrament del règim de la Restauració borbònica i de la monarquia d'Alfons XIII, sustentats per un sistema polític marcat pel domini oligàrquic, el torn dinàstic, el caciquisme, el frau i la corrupció electoral, i que, en els darrers anys, s'havia mantingut gràcies

a mecanismes dictatorials. Aquesta descomposició es va accelerar a partir de 1930 i, finalment, la monarquia va caure després de la victòria de les candidatures antidinàstiques a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 i de la mobilització popular que en va seguir.⁹⁰

A Sant Pere de Torelló, aquests comicis locals es van celebrar enmig d'una gran efervescència política, dominada per la voluntat d'acabar amb anys d'administració local caciquista –identificada amb el secretari de l'Ajuntament, Josep Solà Castañer.⁹¹ Enric de Bellmunt descrivia l'ambient com un "incendi", en el qual:

«[...] hem pogut admirar d'uns dies en aquesta part, un canvi quasi radical en la majoria de les discussions dels veïns, car ja no interessa tant l'esport com certs fets polítics que en els diferents indrets d'Espanya s'han desenrotllat.

Ja tothom a veus altes xarroteja i esbalota, comenta i critica; ja no és l'intel·lectual i l'il·lustrat qui es preocupa dels múltiples i vergonyants fets que abominen les planes de l'història; que som tots els catòlics, els demòcrates i els proletaris, la alta societat i la baixa i, en una paraula, tots els que ens fem un dret a la vida moral».⁹²

Enmig d'aquesta atmosfera, quatre van ser les candidatures que es van formar: una de tradicionalista –tot i que es retiraria una setmana abans de les eleccions–, una de catòlica, una de catalanista republicana impulsada per la Joventut Republicana –alineada amb el Partit Catalanista Republicà (PCR), una escissió plenament republicana i liberal

⁸⁸ GARAU ROLANDI, Miguel. «3. El desenvolupament del cooperativisme...», *op. cit.*, pàg. 111-114.

⁸⁹ CASANOVAS PRAT, Josep. «Les cooperatives de consum a Osona: centres obrers impulsors de la Segona República» a SANTESMASES I OLLÉ, Josep (dir.). *Republicans i republicanisme a les terres de parla catalana. Actes del VI Congrés de la*

CCEPC (Barcelona, 2, 3 i 4 de novembre de 2006). Barcelona: Cossetània Edicions, 2008, pàg. 385-394.

⁹⁰ BOSCH I CUENCA, Pere. *La República Catalana. Dies que han fet Catalunya. 14 d'abril de 1931*. Barcelona: Rosa dels Vents-Penguin Random House, 2022.

⁹¹ RIEROLA, Pere. «Sant Pere de Torelló. Les futures eleccions municipals a St. Pere de Torelló», *La Veu del Ter*, núm. 32, 25 d'octubre de 1930, pàg. 5; RIEROLA, Pere. «Sant Pere de Torelló. Política local», *La Veu del Ter*, núm. 34, 22 de novembre de 1930, pàg. 6 i PARÉS, Ventura. «Sant Pere de Torelló. Sempre hi ha qui és oportú», *Diari de Vich*, núm. 258, 20 de març de 1931, pàg. 2.

⁹² E[NRIC]. DE B[ELLMUNT]. «Sant Pere de Torelló. L'incendi», *La Veu del Ter*, núm. 35, 6 de desembre de 1930, pàg. 5-6.

Al·legoria de la República
(1931) (Autor: desconegut.
Font: Arxiu Nacional de
Catalunya)

118

de la Lliga Regionalista— i una d'esquerres.⁹³ La victòria dels catalanistes republicans va ser absoluta, ja que van obtenir els sis llocs corresponents a la majoria. Els tres llocs restants, reservats per a les minories, es van repartir entre els catòlics i les esquerres.⁹⁴ La victòria del PCR va ser anàloga a bona part dels municipis osonencs, tot i que aquesta hegemonia inicial li seria arrabassada, de seguida, per una Esquerra Republicana de Catalunya (ERC) en creixement.⁹⁵

Dos dies després d'aquesta victòria, el 14 d'abril, i igual que en molts altres municipis catalans, la República fou proclamada a Sant Pere de Torelló amb una mobilització ciutadana. L'acte va estar precedit per la congregació d'una multitud al cafè La Flor de Maig, des d'on es van seguir els esdeveniments polítics a través de la ràdio. Des d'aquell punt, una manifestació es va dirigir cap a l'ajuntament, on es va hissar la bandera republicana i es van cremar retrats de les autoritats monàrquiques. L'endemà, declarat festa nacional, es va organitzar

⁹³ RIEROLA, Pere. «Sant Pere de Torelló. Les eleccions municipals», *La Veu del Ter*, núm. 42, 28 de març de 1931, pàg. 6 i R[IEROLA], P[ere]. «Sant Pere de Torelló», *La Veu del Ter*, núm. 44, 25 d'abril de 1931, pàg. 5.

⁹⁴ *Ibidem* i PARÉS, Ventura. «Sant Pere de Torelló. Eleccions», *Diari de Vich*, núm. 276, 14 d'abril de 1931, pàg. 2.

⁹⁵ TRESERRA PUJOAN, Montserrat. «Osona, una comarca cap a la dreta? Anàlisi del comportament electoral: 1931-1936 i 1977-1982» a D. A. *El comportament electoral a l'Estat espanyol (1977-1982)*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill, Edicions de la Magrana, 1984, pàg. 195-252.

un ball de sardanes i una cercavila amenitzada pels acords d'«Els segadors» i «La Marsellesa» per celebrar la fita.⁹⁶

En tot això, quin paper van jugar els membres de La Familiar? Una ullada als membres que compostarien el primer ajuntament republicà⁹⁷ ho deixa ben clar, ja que d'un total de 9 representants, 5 d'ells eren socis de la cooperativa:

- **Isidre Ribas Pujol (alcalde): soci fundador i secretari el 1928.**
- **Josep Graceras Marguí (primer tinent d'alcalde): soci fundador i vicepresident el 1927.**
- Bonaventura Parés Espona (segon tinent d'alcalde)
- **Antoni Prat Segurañas (regidor síndic): fill de soci fundador (Àngel Prat Rosell) i vicesecretari el 1929.**
- Carles Fàbregas Vaqué (regidor)
- **Josep Fageda Fiol (regidor): soci**
- Ramon Font Cassany (regidor)
- **Pere Vergés Prat (regidor): soci**
- Manel Berned Badia (regidor)

Cal destacar, doncs, que el primer alcalde santperenc de la Segona República, de 1931 a 1933, va ser Isidre Ribas Pujol, torner, militant del PCR —el partit que, en aquell moment, aglutinava el republicanisme catalanista, tant a Sant Pere com a Osona—⁹⁸ i, sobretot, soci fundador de La Familiar. Així, tot i que la cooperativa, com a entitat, no va participar directament en els fets descrits, és innegable que la implicació dels seus socis va ser clau en la configuració del republicanisme a Sant Pere.

⁹⁶ R[IEROLA], P[ere]. «Sant Pere de Torelló», *La Veu del Ter*, núm. 44, 25 d'abril de 1931, pàg. 5 i «La proclamació de l'Estat Català i de la República», *Diari de Vich*, núm. 277, 16 d'abril de 1931, pàg. 1.

⁹⁷ DALMAU FONT, Agustí. «Sant Pere de Torelló, de la Segona República a la Guerra Civil (1)», *La Grevolosa. Revista Cultural de Sant Pere de Torelló*, núm. 3, 2002, pàg. 10-12.

⁹⁸ CASANOVAS PRAT, Josep. «Les cooperatives de consum...», *op. cit.*, pàg. 388 i CASELLAS, Oriol. *Història d'Esquerra a Vic*. Vic: Fundació Josep Irla, 2014, pàg. 17-21.

119

Això també es va evidenciar en unes altres eleccions menys conegudes: les de jutges i fiscals municipals del 7 de juny de 1931. Un mes abans d'aquesta data, el Govern Provisional de la República, presidit per Niceto Alcalá-Zamora, havia destituït tots els titulars i suplents d'aquests càrrecs i, per a les poblacions de menys de 12.000 habitants, s'havia decidit que els nous llocs fossin escollits mitjançant eleccions democràtiques.⁹⁹ A Sant Pere, els elegits van ser Joan Alabern Casals, com a jutge titular, i Josep Campàs Molas, com a suplent,¹⁰⁰ dins d'una candidatura d'esquerres. Si bé no consta que cap dels dos fos soci de La Familiar, sembla que la seva victòria no hauria estat possible sense el suport dels membres d'aquesta entitat. Almenys això afirmava Pere Rierola Prat, qui, com a associat de la cooperativa, devia estar ben informat:

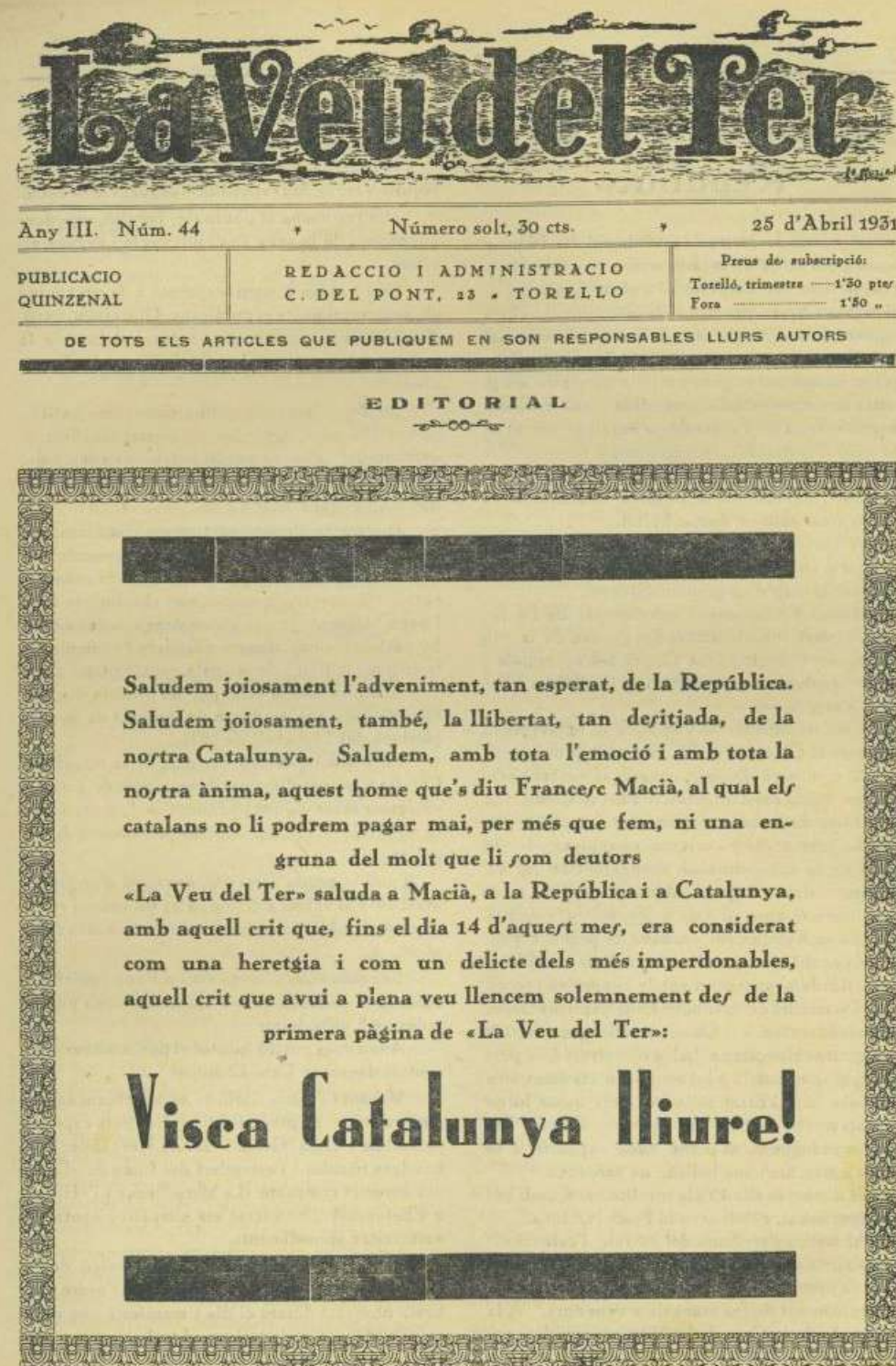
«En les eleccions celebrades el diumenge passat lluitaren tres candidatures, una per al partit catalanista republicà, una altra dels tradicionalistes i una que podríem dir-ne d'extrema esquerra apoïada [sic] per elements de la Cooperativa "La Familiar".

»Aquesta última és la que triomfà amb disset vots de majoria sobre la candidatura tradicionalista, l'altra es quedà força enrere de les dues.

Número de *La Veu del Ter*, de Torelló, celebrant la proclamació de la Segona República (Font: *La Veu del Ter*, núm.44, 25 d'abril de 1931, pàg. 1)

⁹⁹ PÉREZ TRUJILLANO, Rubén. «Las reformas judiciales del primer bienio republicano (1931-1933)», *Historia Constitucional*, núm. 25, 2024, pàg. 399-469, esp. pàg. 419.

¹⁰⁰ «Relació de jutges i suplents del partit elegits per sufragi universal», *Gazeta de Vich*, núm. 3899, 30 de juny de 1931, pàg. 3.

»Hem de fer constar que el Sr. Alabern, elegit jutge no mereix el calificatiu [sic] d'extremista perquè fins avui tothom el coneix per persona independent de tota tendència política, això tal volta ajudà molt a obtenir el triomf a la candidatura dita extremista, en la qual figurava».¹⁰¹

Aquests elements de La Familiar que Rierola identificava –entre l'exageració i el to pejoratiu– com «d'extrema esquerra», segurament, eren els que, l'agost de 1931, constituïrien el Sindicat Únic de Treballadors de Sant Pere de Torelló, una agrupació anarcosindicalista que devia reunir alguns anarquistes i les tendències més esquerranoses del republicanisme santperenc. No en va, creuant noms, s'ha pogut constatar que almenys 11 socis de la cooperativa formaven part del nucli fundador d'aquest sindicat: Llorenç Balart Peroliu, Josep Fornols Puig, Joan Guix Fiol, Miquel Isern Vives, Miquel Jofré Crosas, Lluís Plana Martí, Joan Puig Arau, Joan Puig Carol, Ramon Roger Freixa, Joan Serrasolsas Santaaulària i Manel Verdaguer Raulet.¹⁰²

Igualment, durant el mateix estiu de 1931, es fundaria el grup d'ERC de Sant Pere¹⁰³ –el partit republicà d'esquerres que, com se sap, seria hegemònic a la Catalunya i Osona republicanes–, la primera junta directiva del qual també estaria formada per 5 socis de la cooperativa: Miquel Jofré Crosas (president i, alhora, també membre del Sindicat Únic), Lluís Domènec Brugué (vicepresident), Josep Viñolas Codina (secretari), Joan Roger Prat (tresorer) i Joan Puig Arau (vocal i, alhora, també membre del Sindicat Únic).¹⁰⁴ A part, un bon nombre de socis de la cooperativa devien formar la massa social d'ERC a Sant Pere: el 1935, se n'han pogut rastrejar els noms d'una vintena, sota la firma

de «grup d'esquerrans», contribuint a una subscripció d'aquest partit a favor dels presos polítics pels Fets d'Octubre de 1934.¹⁰⁵

En definitiva, no és casualitat que, de cara a les eleccions municipals del 14 de gener de 1934, l'anomenada «Coalició d'Esquerres» – que perdria davant la candidatura dretana Unió Administrativa Santperenca – estigués formada per Josep Viñolas Codina, Francesc Balart Peroliu i Josep Jofré Crosas, tots tres socis amb càrrecs directius de la cooperativa.¹⁰⁶

Segell del Sindicat Únic de Treballadors de Sant Pere de Torelló (1931) (Font: Arxiu Municipal de Sant Pere de Torelló)

¹⁰¹ R[IEROLA], P[ere]. «Sant Pere de Torelló», *La Veu del Ter*, núm. 47, 13 de juny de 1931, pàg. 6.

¹⁰² AGSGB. Fons Asociaciones. Caixa 517. Exp. 15152 (Sindicato Único de Trabajadores).

¹⁰³ «Actes del partit», *L'Opinió*, núm. 14, 19 de juny de 1931, pàg. 3 i «Esquerra Republicana de

Catalunya a comarques. Ausona», *L'Opinió*, núm. 45, 25 de juliol de 1931, pàg. 2.

¹⁰⁴ AGSGB. Fons Asociaciones. Caixa 583. Exp. 16905 (Grup de l'Esquerra Republicana). El grup es va fundar, legalment, el 25 de maig de 1934, tal com consta en l'acta de constitució si bé, com s'acaba de veure, ja funcionava des de l'estiu de 1931.

¹⁰⁵ «Per als amics empresonats», *La Humanitat*, núm. 941, 24 de febrer de 1935, pàg. 4. Els subscrits i socis de la cooperativa eren Josep Viñolas Codina, Lluís Domènec Brugué, Miquel Jofré Crosas, Joan Serra Planas, Jaume Verdaguer Raulet, Josep Fornols Puig, Joan Puig Arau, Lluís Plana Martí, Josep Vaqué Campàs, Gaspar Ricart Viñeta, Josep Jofré Crosas, Ramon Targarona

Arxé, Pius Jordana Freixa, Ramon Camps Raulet, Esteve Solé Freixas, Josep Solà Mundó, Josep Rosell Casas, Joan Roger Prat, Jaume Vila Barraca, Joan Fornols Puig i Josep Graceras Marguí.

¹⁰⁶ «Noticiari comarcal», *La Veu del Ter*, núm. 108, 14 de gener de 1934, pàg. 7.

5.2.2. LA NORMALITAT REPUBLICANA

Les notícies i documents referents a La Familiar durant la Segona República són, més aviat, escassos. Tanmateix, el 1947 un grup de socis recordava com, durant aquells anys, «[a]ctiva y fecunda fue la labor realizada por las diversas Juntas Directivas de la Cooperativa [...], en el sentido de proporcionar a sus asociados, el máximo de ventajas para dejarles a cubierto de cualquier contingencia de las muchas que a menudo nos depara la vida».¹⁰⁷

En la línia d'aquesta cita, no és descabellat pensar que La Familiar, com a part del moviment cooperativista català, va viure el seu moment daurat durant els anys de la Segona República. No debades, el nou règim va crear un ambient propici per al desenvolupament del cooperativisme, no només pel vincle que l'unia amb el republicanisme, sinó també perquè, durant aquells anys, es va desenvolupar una legislació específica per al moviment cooperatiu. En aquest sentit, i en primer lloc, va promulgar-se una Llei de cooperatives d'àmbit estatal que, per primera vegada, superava el marc generalista de la

Llei d'associacions de 1887 per brindar un règim jurídic propi a les cooperatives.¹⁰⁸

En segon lloc, atès que Catalunya va dotar-se d'un règim d'autogovern a través de l'Estatut de 1932, la Generalitat –amb el destacat cooperativista Joan Ventosa i Roig com a conseller d'Economia i Agricultura–¹⁰⁹ també va promulgar diverses lleis catalanes sobre cooperativisme al llarg de l'època republicana, com la Llei per crear una caixa de crèdit agrícola i cooperatiu, la Llei de bases de cooperació, la Llei de sindicats agrícoles, la Llei de cooperatives i la Llei de mutualitats. Com bé ha destacat Daniel Vallès Muñio, aquesta acció normativa va permetre posar al dia el marc legal cooperatiu i donar més seguretat jurídica a les entitats catalanes.¹¹⁰

En definitiva, durant la Segona República, el cooperativisme català va arribar en el seu moment de màxima maduresa gràcies al suport institucional i a una legislació favorable, però també a la pròpia dinàmica del moviment, que es va diversificar i adaptar organitzativament.¹¹¹

Tornant al context santperenc, s'han preservat alguns documents que testimonien aquest bon moment del cooperativisme en el cas concret de La Familiar. Per exemple, una ullada als balanços de l'any 1931, els últims que s'han pogut localitzar, reafirma aquesta percepció:

¹⁰⁷ Arxiu particular Anna Maria Prat. «MEMORIA relativa a la Sociedad Cooperativa "Unión de Cooperadores de San Pedro de Torelló" que los suscritos someten a la Superioridad», 31 de març de 1947.

¹⁰⁸ PINO ABAD, Miguel. «Los antecedentes a la Ley de Cooperativas de 9 de septiembre de 1931», *CIRIEC-España. Revista Jurídica de Economía Social y Cooperativa*, núm. 40, 2022, pàg. 11-40.

¹⁰⁹ ROTGER DUNYÓ, Agnès. *Joan Ventosa i Roig. Impulsor del cooperativisme, de Catalunya a Mèxic*. Barcelona, Valls: Fundació Roca i Galès, Cossetània Edicions, 2012.

¹¹⁰ VALLÈS MUÑO, Daniel. «El cooperativisme i l'agricultura en l'actuació normativa del Parlament de Catalunya» a VALLÈS MUÑO, Daniel; VELO FABREGAT, Elisabet (dirs.). *Acció normativa de la Generalitat republicana*. Vol. I. Barcelona: Departament de la Presidència, Generalitat de Catalunya, 2024, pàg. 375-414.

¹¹¹ GARAU ROLANDI, Miguel. «3. El desenvolupament del cooperativisme...», *op. cit.*, pàg. 115-118.

Taula 5. Balanços de La Familiar (1931)

1931 (primer semestre)	
Actiu	Diner metàl·lic a caixa: 7.062,71 ptes.
	Mercaderies: 20.726,55 ptes.
	Mobiliari: 4.267,75 ptes.
	Utensilis: 4.824,24 ptes.
	Immoble: 36.000 ptes.
	Secció pa: 175,50 ptes.
	Saldo deutor de proveïdors (Pujol, Subirachs y Cia.): 3.025,06 ptes.
	Saldo deutor de socis: 5.994,40 ptes.
	Total actiu: 82.077,20 ptes.
Passiu	Estalvis de socis: 35.550,40 ptes.
	Creditors: 16.896,10 ptes.
	Baixes a liquidar: 1.297,77 ptes.
	Amortitzacions: 1327,13 ptes.
	Mutualitat (saldo creditor): 9.984,85 ptes.
	Estalvi col·lectiu: 17.020,95 ptes.
	Total passiu: 82.077,20 ptes.
Patrimoni net	Total patrimoni net: 0 ptes.

1931 (segon semestre)	
Actiu	Diner metàl·lic a caixa: 5.199,27 ptes.
	Mercaderies: 22.242,70 ptes.
	Mobiliari: 4.673,55 ptes.
	Utensilis: 4.824,24 ptes.
	Immoble: 36.000 ptes.
	Secció pa: 209,95 ptes.
	Saldo deutor de proveïdors (Pujol, Subirachs y Cia.): 5.026,05 ptes.
	Saldo deutor de socis: 7.027,30 ptes.
	Total actiu: 85.203,06 ptes.¹¹²
Passiu	Estalvis de socis: 36.749,74 ptes.
	Creditors: 14.459,79 ptes.
	Baixes a liquidar: 1.297,77 ptes.
	Amortitzacions: 1.776,78 ptes.
	Mutualitat (saldo creditor): 11.995,65 ptes.
	Estalvi col·lectiu: 18.923,33 ptes.
	Total passiu: 85.203,06 ptes.
Patrimoni net	Total patrimoni net: 0 ptes.

Font: AGSGB. Fons Asociaciones. Caixa 387. Exp. 10441 (Sociedad Cooperativa La Familiar). Balanços dels semestres indicats, pàg. 69r i 75r.

¹¹² Si bé, amb aquestes quantitats, al document original l'actiu s'eleva a 82.077,20 ptes., en realitat la suma és de 82.076,21 pessetes.

Com es pot veure, La Familiar creixia i continuava oferint els seus serveis amb normalitat i bona marxa, principalment el de proveïment de productes de consum, amb el forn de pa propi. Durant aquells anys, a la botiga i al forn, els gèneres eren facilitats, definitivament, per dependents assalariats de la cooperativa, entre els quals, almenys el 1936, hi havia Josep Jofré Crosas, Pere Molas Puig i Antoni Prat Segurañas.¹¹³ Segons el reglament interior de 1934 (vegeu capítol VI, en el text 5 de l'annex documental) –un document que s'analitzarà, extensament, més endavant–, aquests empleats estaven sota la supervisió del Consell Directiu i tenien com a prioritat atendre els socis i les seves famílies amb respecte, amabilitat i eficàcia. A més, havien de portar un registre clar i rigorós de les operacions, ja que cada dijous sumaven i anotaven les compres setmanals i en rendien comptes al Consell Directiu. Els empleats, a més, eren responsables tant de les mercaderies com dels diners sota la seva custòdia, i en cas de furt o frau, podien ser acomiadats i se'ls podien exigir responsabilitats legals.

De la mateixa manera, la secció de mutualitat, analitzada en el capítol anterior a través dels reglaments de 1933 i 1935, va seguir augmentant les seves prestacions i demostrant el seu paper fonamental a la cooperativa. Fins i tot, segons recordaven els socis de 1947, es van arribar a oferir serveis gratuïts de clínica i consultori per als socis i els seus familiars.¹¹⁴

Els mateixos socis de 1947 també rememoraven la creació d'un servei de préstecs en cas de necessitat. Aquesta funció, de fet, es recollia en l'esmentat reglament interior de 1934 (vegeu capítol VII, en el text 5 de l'annex documental), que establia un sistema similar al d'una

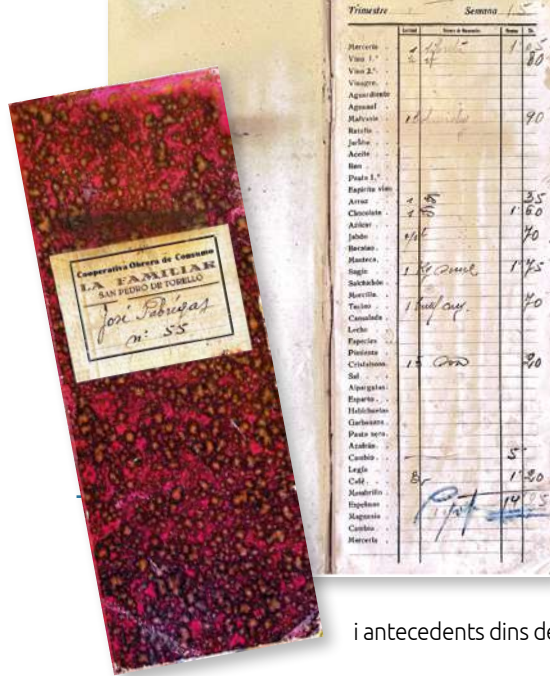
caixa d'estalvis, exclusivament per als associats. Així, cada soci podia obrir voluntàriament un compte d'estalvi, amb un màxim acumulable de 300 pessetes, les operacions del qual quedaven registrades en una llibreta personal. Els comptes s'alimentaven automàticament de l'excés de percepció generat pel consum, sempre que el soci hagués completat prèviament una aportació mínima de 300 pessetes en títols. A l'hora de retirar diners, es permetia disposar immediatament del 50 %, mentre que l'altra meitat es podia obtenir al cap de 15 dies. Ara bé, els socis amb deutes pendents amb la cooperativa no podien efectuar cap reintegrament fins a haver liquidat els seus saldos negatius.

¹¹³ APSPT. Padró municipal d'abril de 1936. Tots tres consten com a «dependent», sent el seu patró la «Unió de Cooperadors».

¹¹⁴ Arxiu particular Anna Maria Prat. «MEMORIA relativa...», op. cit., pàg. 2.

Libreta de fons individual de Josep Capdevila Prat (1935)
(Font: Encarnació Capdevila)

Libreta de consum de Josep Fàbregas Juvanteny (1932) (Font: Arxiu Municipal de Sant Pere de Torelló)

El conjunt dels fons recollits era gestionat per la cooperativa i invertit en valors segurs i rendibles amb un interès anual fix del 3 %, calculat per semestres vençuts. A tot això, els socis tenien la possibilitat de demanar préstecs sense interessos, aportant com a garantia els seus títols de la cooperativa, qualsevol altra garantia material o, simplement, la seva reputació

i antecedents dins de l'entitat.

Entre els serveis de la cooperativa durant els anys republicans, tampoc es pot oblidar la funció d'oci, recreació i sociabilitat que encara duia a terme, eminentment, al cafè. En aquesta línia, es pot citar l'organització d'un concert de sardanes a la cooperativa, a càrrec de La Principal de Llagostera, durant la Festa Major de 1935, una activitat que, tal vegada, ja s'havia celebrat els anys anteriors.¹¹⁵

Però, més enllà dels serveis oferts, una altra mostra prou clara de la bona salut de la cooperativa santperenca durant la dècada de 1930 és el fet que, durant aquests anys, es van emprendre obres d'ampliació i millora de l'edifici. Així, a principis de 1933, es va reclamar a l'Ajuntament el pagament d'uns danys valorats en 215,20 pessetes, resultat de l'alineació del que seria el futur carrer Doctor Pere Ginebra, a la part nord de la cooperativa.¹¹⁶

Més endavant, el 13 d'agost de 1934, sota la presidència de Jaume Raullet Bascú, es va sol·licitar un permís per a la construcció del mur que, encara avui, dona accés al pati de la cooperativa. Tenint en compte que les obres no es van aprovar fins al 26 de febrer de 1935, el més possible és que el mur s'alcés en algun moment d'aquest any. Més endavant, el 8 de juliol de 1936, s'aprovaria la construcció d'un edifici de planta baixa i pis, de 171,50 metres quadrats, a la mateixa zona del pati. Ara bé, l'esclat de la Guerra Civil, pocs dies després, hauria paralitzat aquest projecte.¹¹⁷

Fora dels serveis i les millores immobiliàries, durant la Segona República, les relacions amb altres agrupacions cooperativistes també van continuar, tot i que, aparentment, de manera mínima. El 7 de novembre de 1931, per exemple, una delegació de La Familiar es va desplaçar fins a La Casa del Poble de Torelló per assistir a un míting cooperativista impartit per Joan Rovira Marquès¹¹⁸ i Josep Duran i Guàrdia,¹¹⁹ si bé va ser un acte aïllat que no es tornaria a repetir. En aquest sentit, i a diferència d'una cooperativa torellonenca totalment polititzada amb l'organització de mítings cooperativistes, socialistes i sindicalistes,¹²⁰ no consta que a l'entitat de Sant Pere s'organitzessin actes d'aquest tipus.

Tres homes armats i amb escuts protegeixen el cooperativisme de la reacció (Autor: Lluís Ardiaca i Alés. Font: Acció cooperatista, núm. 530, 30 de juny de 1933, pàg. 8)

¹¹⁵ «Sant Pere de Torelló. Festa Major», *Torelló*, núm. 27, 12 de setembre de 1935, pàg. 12.

¹¹⁶ AMSPT. Llibre d'actes de 1933. Acta del ple del 2 de març de 1933, pàg. 31v-32r.

¹¹⁷ AMSPT. 6.4.1. Expedients d'obres de particulars (1934-1938). Lligalls «Cooperativa 3/34» i «Cooperativa popular 2/36».

¹¹⁸ Sobre aquest cooperativista, veg. MIRÓ, Ivan; DALMAU, Marc. *Joan Rovira Marquès. El cooperativisme obrer i col·lectivista*. Barcelona, Valls: Fundació Roca i Galès, Cossetània Edicions, 2014.

¹¹⁹ «Noticias informativas. En la Casa del Pueblo de Torelló», *Acción cooperatista*, núm. 445, 13 de novembre de 1931, pàg. 3.

¹²⁰ VILA SERRA, Lluís. *Història de la Cooperativa de Torelló*. Torelló: Ajuntament de Torelló, 2005, pàg. 39-48.

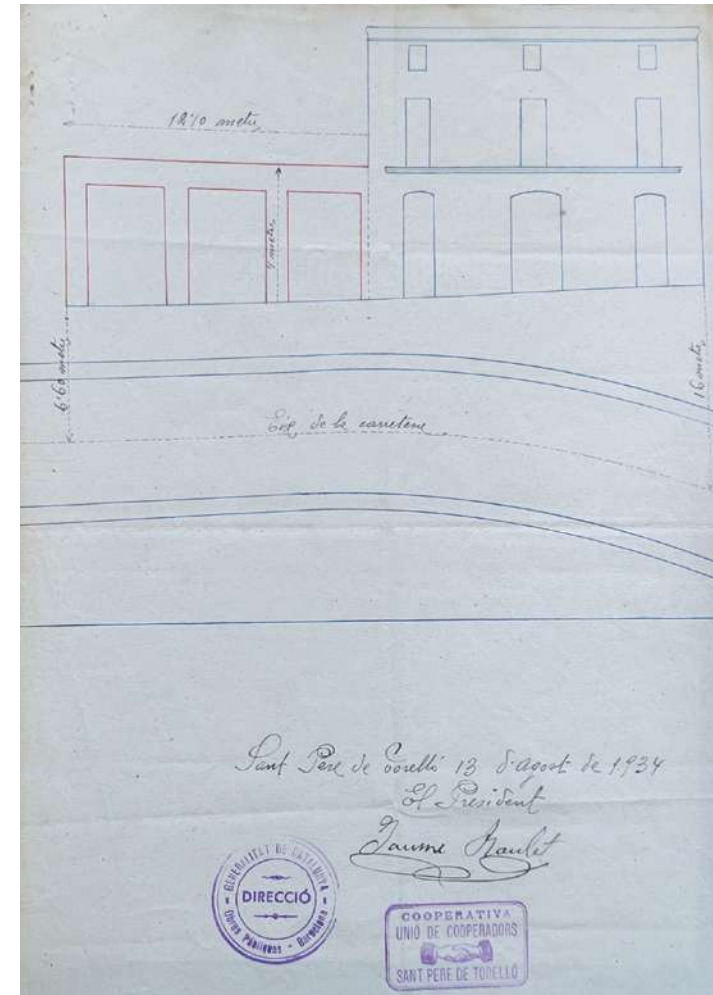
A partir de finals de 1932, també es poden rastrejar alguns contactes de La Familiar amb la Federació Comarcal de Cooperatives de Vic. Almenys, durant el setembre de 1932, la cooperativa santperenca va assistir a reunions d'aquesta entitat comarcal per elegir els delegats que haurien d'assistir al IV Congrés Nacional de Cooperatives, celebrat a Bilbao.¹²¹ El setembre de 1934, aquest encontre es repetiria de cara al V Congrés Nacional, que s'hauria hagut de dur a terme a Madrid el mes següent¹²² però que, finalment, fou suspès arran de la revolució d'octubre de 1934. L'any següent, quan es va poder celebrar, la cooperativa santperenca estava representada per la delegació osonenca, encapçalada per Joan Blancafort, Josep Ferrarons, Emili Llobet, Josep Lladó Quintana,¹²³ Josep Busquets, Ramon Gil i Joan Ausiró.¹²⁴

Finalment, cal destacar la implicació de La Familiar en qüestions polítiques i socials de la vida local santperenca, cosa que demostraria la seva influència ascendent en el poble. En aquest context, destaca especialment la intervenció de La Familiar en una qüestió polèmica: la proposta de l'Ajuntament de Vic, a partir de l'estiu de 1932, de captar l'aigua del riu Ges per portar-la fins a la capital osonenca. El projecte, que va provocar una forta oposició, va unir els tres ajuntaments de la Vall del Ges i va mobilitzar la societat civil per posar-hi fre. Una resposta conjunta que va ser clau per frenar la iniciativa cap al 1933.¹²⁵

A aquest respecte, l'11 d'octubre de 1932, La Familiar –a través del seu president, Francesc Balart Peroliu–, juntament amb un bon grapat d'entitats polítiques, culturals i benèfiques de Sant Pere, així com desenes de particulars, va presentar una instància a l'Ajuntament

¹²¹ «Reuniones comarcales para la organización de la asistencia al Congreso Nacional. En Vich», *Acción cooperatista*, núm. 487, 2 de setembre de 1932, pàg. 2; «Sección federativa. Federación Comarcal de Vich. Reunión del día 11 de septiembre», *Acción cooperatista*, núm. 490, 23 de setembre de 1932, pàg. 4.

¹²² «Federación Comarcal de Vich. Reunión del día 30 de septiembre de 1934», *Acción cooperatista*, núm. 597-598, 19 d'octubre de 1934, pàg. 2.

Croquis per a la construcció del mur d'accés al pati de la cooperativa (1934) (Font: Arxiu Municipal de Sant Pere de Torelló)

¹²³ Sobre aquest cooperativista i socialista manlleuenc, veg. CASANOVAS PRAT, Josep. *Josep Lladó i Quintana*. Barcelona, Valls: Fundació Roca i Galès, Cossetània Edicions, 2005.

¹²⁴ «Las sesiones del IV [sic] Congreso de Cooperativas de España», *Acción cooperatista*, núm. 627, 10 de maig de 1935, pàg. 3.

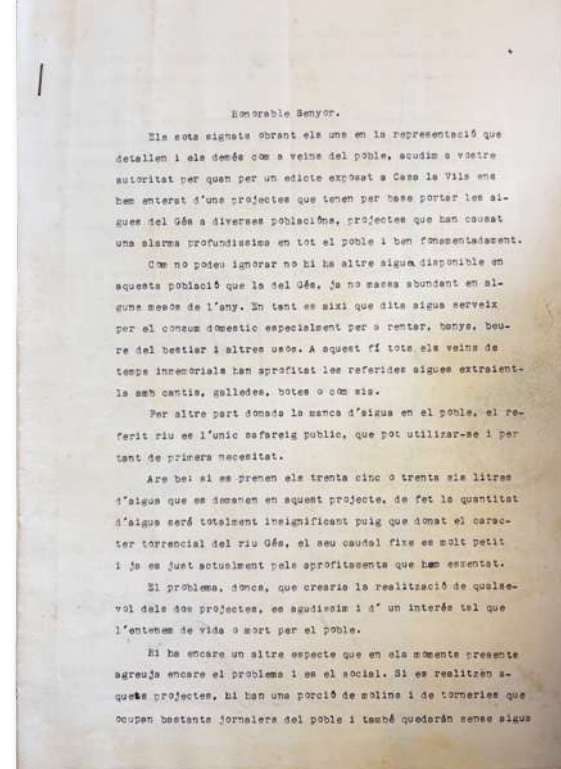
¹²⁵ FONTSERÉ ANDRÉS, Mariona. «La segona república a Torelló». *Festa Major de Torelló* 2021, s/n, 2021, pàg. 18-39.

presidit per Isidre Ribas Pujol. En l'escrit, els signants expressaven la seva ferma oposició al projecte, ja que argumentaven que eixugaria un riu ja de per si prou irregular i amb un cabal escàs, fet que comportaria greus conseqüències socials. És a dir, no tan sols privaria els veïns i veïnes d'un recurs essencial per a les activitats quotidianes –com rentar, banyar-se, donar de beure al bestiar o fer la bugada–, sinó que també paralytaria molins i torneries que funcionaven gràcies a la força motriu de l'aigua, provocant l'atur forçós de desenes de treballadors.¹²⁶

Si bé l'Ajuntament va acceptar la instància i va formalitzar també la seva oposició al projecte, el 5 d'abril de 1933 encara se'n va presentar una de nova, altre cop firmada per les mateixes entitats i particulars –en aquell moment, el president de la cooperativa era Josep Graceras Marguí–. En el nou text es criticava que l'Ajuntament santperenc hagués prohibit una manifestació pública contra el projecte, i se'l convidava a dimitir si finalment s'aprovava. A més, s'animava a unir forces a tota la Vall del Ges per fer-hi front, i es reivindicava que «el riu Ges ens perteneix [sic] per dret natural i que, contra tot intent de desposseïment injust, esmerçarem tots els mitjans que siguin necessaris». Finalment, es denunciava que l'Ajuntament de Vic pretenia tirar endavant la proposta mitjançant “baixes maniobres polítiques”.¹²⁷

¹²⁶ AMSPT. Llibre d'actes de 1932. Acta del ple del 19 d'octubre de 1932, pàg. 12v-15r. Les entitats que van sumar-se a la iniciativa, a través de les signatures dels seus presidents, eren la Societat Coral La Unió (Joan Serrasolsas, que també era membre de la cooperativa), l'Orfeó Bellmunt (Jaume Puig), la Joventut Catòlica Obrera (Josep Noguera), el Sindicat Únic de Treballadors (Joan Casas) i la Germanat de Sant Roc (Pere Vaqué).

¹²⁷ AMSPT. Llibre d'actes de 1933. Acta del ple del 6 d'abril de 1933, pàg. 34r-35v.

Instància de denúncia del projecte de portada d'aigües del Ges fins a Vic, amb la firma de Francesc Balart Peroliu i el segell de la cooperativa (Font: Arxiu Municipal de Sant Pere de Torelló)

5.2.3. LA UNIÓN DE COOPERADORES DE SANT PERE DE TORELLÓ

Com s'ha explicat al capítol 3, la Cooperativa Samperense es va veure obligada a dissoldre's arran dels canvis legislatius introduïts pel règim republicà. Pel que fa a La Familiar, tampoc va restar al marge d'aquestes novetats normatives: per adaptar-se a la Llei de cooperatives del 9 de setembre de 1931, va optar per modificar els estatuts i canviar el nom de l'entitat pel d'Unió de Cooperadors de Sant Pere de Torelló. Aquesta decisió es va prendre el 26 de desembre de 1932, tal com consta en una comunicació a Claudi Ametlla Coll, governador civil de Barcelona:

«EXCMO. SEÑOR

El que suscribe Don José Graseras Marguí, en calidad de Presidente del Consejo Directivo de la Sociedad Cooperativa "La Familiar", de esta población, a

Segell de la Unió de Cooperadors de Sant Pere de Torelló (1934) (Font: Arxiu Municipal de Sant Pere de Torelló)

V.E. con el debido respeto expone:

»Que en virtud de haberse acogido esta Sociedad a la Ley de Cooperativas de 9 de Septiembre de 1931, ha tenido a bien por acuerdo de su Asamblea General de 26 de Diciembre pasado de cambiar su denominación por la de "Unión de Cooperadores de San Pedro de Torelló".

»Lo que se complace en comunicar a V.E. a los efectos consiguientes.

Viva V.E. muchos años.

San Pedro de Torelló 5 Febrero de 1933

José Graseras

EXCMO. SR. GOBERNADOR CIVIL DE LA PROVINCIA DE BARCELONA».¹²⁹

Tot i aquesta comunicació, els canvis no es van aplicar de manera immediata degut a contratemps burocràtics. Així ho evidencia una carta del 24 de gener de 1933, escrita per Joan Duran i Guàrdia i Francisco Campos –secretari i president, respectivament, de la Federació de Cooperatives de Catalunya– i adreçada a la Federació de Cooperatives d'Espanya. En aquest escrit, els dos cooperativistes expressaven el seu malestar pel comportament anòmal de la Subcomissió de Cooperació del Ministeri de Treball, que estava

¹²⁹ AGSGB. Fons Asociaciones... Exp. 10441. Comunicació de Josep Graseras Marguí al governador civil de la província de Barcelona, del 5 de febrer de 1933, pàg. 76r.

bloquejant expedients i exigint modificacions en els reglaments de cooperatives catalanes que, segons ells, ja s'ajustaven plenament a la llei. Com a exemples, citaven els casos de la Germanor Calellenca, de Calella (el Maresme), i de la Unió de Cooperadors de Sant Pere, a qui s'havia impedit presentar recursos contra les observacions de modificació fetes per la subcomissió.¹²⁹

Durant un temps, i mentre no es resolía aquest problema, la cooperativa va alternar els dos noms,¹³⁰ tot i que de facto ja va començar a utilitzar el d'Unió de Cooperadors, com si fos definitiu, a partir de 1933.

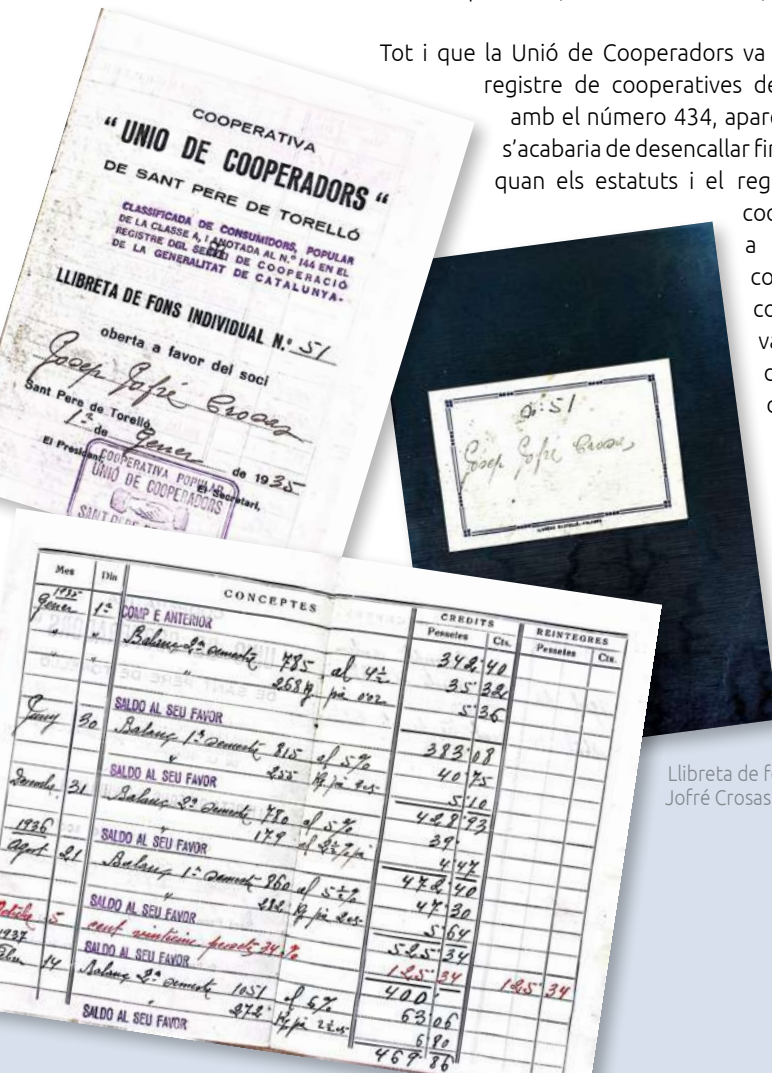
Tot i que la Unió de Cooperadors va acabar sent inscrita al registre de cooperatives del Ministeri de Treball amb el número 434, aparentment, la qüestió no s'acabaria de desencallar fins al setembre de 1934, quan els estatuts i el reglament interior de la cooperativa, ara adaptats a la Llei de bases de cooperació i a la Llei de cooperatives catalanes, van ser aprovats per part del Consell Superior de la Cooperació de la Generalitat.¹³¹ A partir d'aquell moment, i d'acord amb la legislació catalana, la Unió de Cooperadors

de Sant Pere de Torelló seria classificada com a «Cooperativa de Consumidors Popular» de tipus a), referent a aquelles destinades «al proveïment de queviures i articles d'ús domèstic, adquirits o produïts en comú».¹³²

Una breu visió d'aquests estatuts i reglament interior –inclosos en el registre del Consell Superior de Cooperació amb el número 144– (vegeu text 5 de l'annex documental) posen a la vista que es tracta del document intern més complet dels primers anys d'història de la cooperativa santperenca.

En el seu primer capítol, aquests nous estatuts oficialitzaven el canvi de nom de la cooperativa i la dotaven de plena personalitat jurídica, domiciliant-la al número 2 del passeig Joan Maragall. A més, reafirmava la diversitat de funcions econòmiques, benèfiques i culturals de l'entitat, la seva voluntat d'associació, federació o fusió amb altres cooperatives i la neutralitat política i religiosa –de fet, es prohibia qualsevol discussió sobre aquestes temàtiques al local. Una neutralitat que, altre cop, es puntualitzava que no estava renyida amb el compromís en la resolució de problemàtiques econòmiques i socials des d'una «orientació democràtica».

Després d'obrir els serveis de la cooperativa a persones no sòcies com a eina de propaganda, el segon capítol va democratitzar l'ingrés com a membre, permetent-hi qualsevol persona –home o dona, fos o no cap de família– a partir dels 16 anys, amb el compromís de complir els estatuts i acords i de subscriure 10 pessetes inicials en el moment de l'ingrés, així com tres títols nominatius de 100 pessetes cadascun.

Llibreta de Fons individual de Josep Jofré Crosas (1935) (Font: Maria Jofré)

¹²⁹ «Dos cartas», *Acción cooperatista*, núm. 508, 27 de gener de 1933, pàg. 3.

¹³⁰ *Acción cooperatista*, núm. 527, 9 de juny 1933, pàg. 2.

¹³¹ ANC. Fons Generalitat de Catalunya – Departament d'Agricultura – Consell Superior de la Cooperació (ANC1-1-T-574). Acta de la reunió celebrada pel Consell Superior de la Cooperació el 17 de setembre de 1934, pàg. 5.

¹³² Llei de Cooperatives. *Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 81, 22 de març de 1934, pàg. 1698.

Aquest desemborsament, més flexible que en el reglament de 1929, es podia fer de cop o mitjançant una quota setmanal mínima d'una pesseta, anotada a la llibreta d'estalvis, amb un termini màxim de tres anys. Mentre no s'arribés a les 300 pessetes, la sòcia o soci no podria retirar cap quantitat del seu compte individual, a excepció de casos de necessitat justificada.

A partir d'aquell moment, els socis i sòcies, en nombre il·limitat però mai inferior a 50, assumien deures com comprar regularment a la botiga, oferir els serveis decidits en assemblea i assistir als actes, reunions i assemblees –sota amenaça de multa en cas d'inassistència injustificada. A canvi, gaudien de drets com gaudir dels avantatges econòmics, socials i culturals que oferia l'entitat, tenir veu i vot a les

assemblees, integrar-se als òrgans directius i, sobretot, una sortida voluntària de la societat molt més permissiva que abans, amb la liquidació dels seus títols en només un mes.

L'incompliment dels estatuts o acords, els abusos de confiança o frau, l'exercici de comerç privat competidor, el descrèdit de l'entitat mitjançant difamacions i les faltes de conducta –com emborratxar-se, protagonitzar «escenes indecoroses», renegar, insultar o alterar greument la pau i la concòrdia entre els associats– podien comportar l'expulsió de la cooperativa. L'associat expulsat recuperava els seus crèdits amb un descompte del 15 % destinat al fons social, excepte en casos de frau o malversació, on es perdia tot dret de crèdit i es podien exigir responsabilitats legals. L'expulsió, però, podia ser recorreguda davant l'Assemblea General i si calia, com a novetat, davant la Federació de Cooperatives de Catalunya i el Consell Superior de la Cooperació.

Pel que fa al capítol tercer, establia que els mitjans econòmics que finançaven la cooperativa eren variables i estaven conformats pel capital social –format pels títols nominatius de 100 pessetes–, part de l'excés de percepció i el fons de reserva resultant, les multes i les possibles donacions, llegats i subvencions.

Tot seguit, el capítol quart regulava les assemblees generals, que s'havien de convocar, per part del Consell Directiu, cada dos mesos després del tancament d'un exercici. Les convocatòries es feien amb 30 o 15 dies d'antelació, i les assemblees eren presidides pel Consell Directiu, tret que es demanés una mesa escollida pels socis. Aquests,

Mainada, treballadores i treballadors de la torneria de Francesc Ribas (1918-1920) (Autor: desconegut. Font: AGRUPACIÓ FOTOGRÀFICA DE SANT PERE DE TORELLÓ. *Sant Pere de Torelló, abans-d'ahir*. Sant Pere de Torelló: Ajuntament de Sant Pere de Torelló, 2003, pàg. 119)

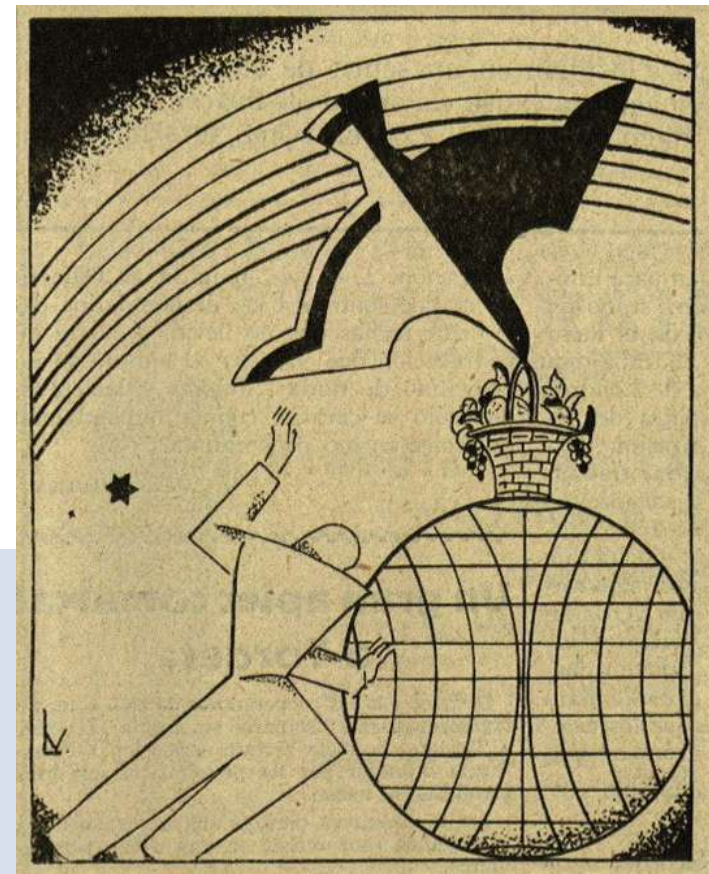
de fet, també podien proposar temes per a l'ordre del dia, amb dos mesos d'antelació i el suport d'una desena part dels associats. Els acords es prenién per majoria simple, en votació ordinària, nominal o secreta, i no es permetia delegar el vot. Sota les mateixes normes, les assemblees extraordinàries –les úniques que podien modificar els estatuts– es convocaven, amb 48 hores d'antelació, per ordre del Consell Directiu o dels revisors de comptes o per petició justificada de, com a mínim, un 20 % dels socis.

El capítol cinquè establí que l'excés de percepció es calculava amb balanços i inventaris semestralment –cada 1 de gener i 1 de juliol– i es repartia així: un 20 % al fons de reserva –15 % si aquest ja igualava el capital subscrit en títols pels socis–, un 30 % al fons social i el 50 % restant a repartir entre els socis segons el consum efectuat. Les operacions amb no socis es comptabilitzaven de manera separada, i un 15 % del seu excedent es destinava al fons de reserva i el 85 % restant al fons de mutualitat.

El capítol sisè establí un consell directiu per gestionar la cooperativa, format pels mateixos 8 càrrecs que s'han anat veient i amb unes funcions especificades, per a cadascun, al títol tercer del reglament interior. Els càrrecs directius eren obligatoris, gratuïts, renovables per meitats cada any –en votació personal i secreta– i amb possibilitat d'un sol mandat consecutiu. El Consell, reunint-se ordinàriament cada setmana, representava a la cooperativa, vetllava pel compliment dels estatuts, reglaments i acords, fixava les despeses d'administració, gestionava els proveïments, contractava o destituïa els dependents i corregia faltes. A més, el

mateix capítol creava una nova comissió d'inspecció de comptes, amb 3 membres escollits anualment en Assemblea General per dur a terme els inventaris i balanços semestralment.

Finalment, el vuitè capítol regulava la dissolució de la cooperativa, que es podia produir si el nombre de socis baixava de 50, si es registraven pèrdues que impedisin assolir els seus fins, o per decisió expressa de l'Assemblea. Un cop acordada la dissolució, la Junta Directiva o una comissió designada s'encarregaria de la liquidació. Si hi havia superàvit, un cop satisfetes totes les obligacions pendents, es repartiria entre els socis i es destinaria també a obres culturals o benèfiques.

Al·legoria sobre el poder de la cistella de la compra, en referència al llibre homònim escrit per la cooperativista britànica Honora Enfield (Autor: Fritz Lewy "Ly". Font: *Acción cooperatista*, núm. 530, 30 de juny de 1933, pàg. 2)

5.2.4. DONES SANTPERENQUES I COOPERATIVISME

Al llarg de les darreres pàgines, la lectora o lector es pot haver preguntat, repetidament, quin va ser el paper de les dones santperenques durant les primeres dècades de La Familiar i la Unió de Cooperadors de Sant Pere de Torelló. La pregunta no és trivial, ja que posa de manifest una aparent contradicció inherent al cooperativisme de consum d'aquells anys.

I és que, fins ara, només han aparegut noms d'homes en l'organització d'una activitat que —encara fins no fa gaire— estava profundament feminitzada, d'acord amb les concepcions patriarcals i la divisió sexual del treball del moment: el proveïment de productes bàsics, que quedava enquadrat dins del rol assignat a les dones com a mestresses de casa, responsables de l'administració de la llar, de l'economia domèstica i de la criança.

En contraposició a aquest treball domèstic no remunerat, l'àmbit fabril, el món productiu del treball «real» assalariat, estava reservat

idealment als homes. I diem «idealment» perquè la realitat històrica demostra que, en plena compatibilitat amb les tasques reproductives, el treball femení, percebut com a socialment inferior i més precari, va ser ben present i essencial per a la industrialització catalana, malgrat les mesures legislatives i les concepcions dominants que el veien com una amenaça i una cosa indesitjable —ja fos perquè trencava la reclusió femenina a l'esfera privada o perquè generava, als ulls dels obrers, una competència i un risc de precarització laboral.¹³³

Tot això pot ajudar a entendre el fet que la divisió sexual del treball també es reproduïa socialment dins de les cooperatives. És a dir, per una banda, els homes eren els «cooperativistes», els encarregats de la «feina de veritat», com l'administració i planificació interna, les gestions burocràtiques, les comandes, les vendes, la comptabilitat, la sociabilitat i la recreació... En definitiva, gaudien d'un reconeixement social que queda plasmat a la documentació. Per altra banda, les dones eren les «consumidores», les encarregades d'anar a la botiga i omplir la cistella, una activitat invisibilitzada sobre el paper.¹³⁴

Així doncs, ens hem d'imaginar una botiga de La Familiar i de la Unió de Cooperadors ocupada, bàsicament, per les esposes dels socis durant les seves compres diàries. Unes dones treballadores que, en la gran majoria de padrons consultats, consten com a encarregades de «sus labores» o «domésticas» —és a dir, mestresses de casa—, una categoria que, en la majoria de casos, oculta un treball informal,¹³⁵ que, pel cas santperenc, es devia realitzar o bé a les fàbriques tèxtils veïnes o bé a les torneries locals. L'únic padró que ajuda a sostenir aquesta darrera afirmació és el confeccionat l'abril de 1936,¹³⁶ ja que

¹³³ BORDERÍAS, CRISTINA; BORRELL-CAIROL, Mònica; TUSELL, Tura. «El trabajo de las mujeres en el mercado laboral catalán, 1900-1936» a OTERO CARVAJAL, Enrique; RODRÍGUEZ MARTÍN, Núria (eds.). *La mujer moderna. Sociedad urbana y transformación social en España, 1900-1936*. Madrid: Catarata, 2022, pàg. 185-217; SERRALLONGA URQUIDI, Joan. «Tom I. La vida i la mort...», *op. cit.*, pàg. 59-67.

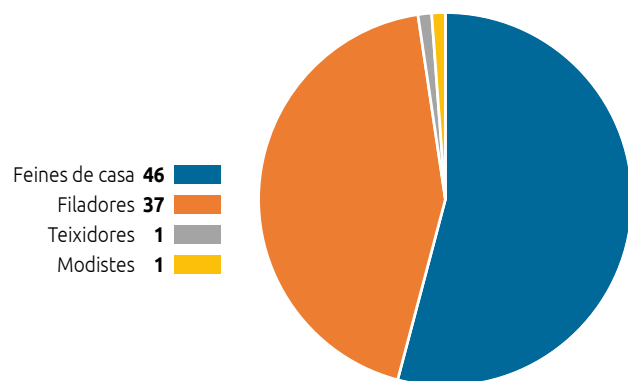
¹³⁴ DALMAU TORÀ, Marc; MASIP, Mar. *El moviment feminista cooperatiu. L'Agrupació Femenina de Propaganda Cooperatista (1931-1939)*. Barcelona, Valls: Fundació Roca i Galès, Cossetània Edicions, 2022, esp. pàg. 11-21.

¹³⁵ SARASÚA, Carmen. «Trabajo y trabajadoras en la España del siglo XIX», *Working Papers*, núm. 7, 2005, 24 p.

és el primer en plasmar, més o menys de forma real, l'activitat laboral de les dones santperenques.

D'aquesta manera, consultant aquest document per trobar-hi les esposes de 85 homes que apareixen en un llistat de socis de la Unió de Cooperadors el 1937¹³⁷—l'únic que s'ha pogut localitzar de la dècada de 1930—¹³⁸ s'observa el següent:

Gràfic 6: Professions de les esposes dels socis de la Unió de Cooperadors (1937)

Certament, una mica més de la meitat de les dones (54,11 %) eren classificades com a responsables de les «feines de casa», tot i que, de nou, cal ressaltar que és possible que moltes d'elles exercissin

¹³⁶ APSPT. Padró municipal d'abril de 1936.

¹³⁷ D'un total de 95 socis homes, se n'han descartat 8 de solters i 2 de vidus.

¹³⁸ AMSPT. Carpeta Cooperativa La Familiar. Es tracta d'un document sense data, probablement confeccionat durant els anys 50, titulat «Relación de socios

un treball no reconegut a les torneries locals. A continuació, un destacat 43,53 % eren filadores a les fàbriques tèxtils de poblacions veïnes, sobretot a Fabra i Coats de Borgonyà (32,94 %), seguida de la de Josep Salvans de Torelló (4,70 %), la Colònia Imbern o El Pelut d'Orís (2,35 %), Almeda, Sindreu i Companyia de Vilaseca (1,18 %), Pericas, Boixader i Companyia de la Coromina de Torelló (1,18 %) i Valldeperas de Torelló (1,18 %). Per desplaçar-se fins a aquestes indústries veïnes existia, precisament, un servei cooperatiu d'autobús.¹³⁹ Finalment, una era teixidora a l'empresa d'Esteve Serra de Sant Pere de Torelló (1,18 %) i una altra, modista (1,18 %).

Com es deia abans, aquestes dones devien ser les encarregades de les compres a la botiga de La Familiar, tot i estar excloses de participar plenament en les seves activitats i organització. D'aquesta manera, ja els estatuts de 1920 només permetien que les dones es fessin sòcies de La Familiar si eren vídues de socis—n'heretaven els drets—i, tot i així, si tenien un fill major de 16 anys, era ell qui podia ocupar el lloc. Altres

de la Cooperativa "La Familiar" de SAN PEDRO DE TORELLÓ, y que en la actualidad representan el patrimonio de sus antecesores por fallecimiento de éstos». Al final del document es fa constar que el «censo corresponde al año 1937, últimos datos que se encuentran en el edificio».

¹³⁹ La Humanitat, núm. 694, 1 de febrer de 1934, pàg. 7.

La dona, encarregada de realitzar les compres a la botiga de la cooperativa, en una capçalera d'Acción cooperatista (Acción cooperatista, núm. 687, 3 de juliol de 1936, pàg. 1)

dones vídues o caps de família també podien esdevenir sòcies, però, igual que les anteriors, no tenien dret a participar directament en les activitats de la cooperativa. Aquestes tasques havien de ser assumides per algun fill major de 16 anys o, si aquest no volia, per un altre soci, sempre que hi estigués d'acord. No en va, paradoxalment en el capítol sobre els drets dels socis, s'afirmava explícitament que «las mujeres no prestarán servicios a la sociedad [cooperativa]».

Per La Familiar, aquest hauria estat el cas, per exemple, de les santperenques Magdalena Arxé Font, Concepció Espona Juvanteny o Teresa Illa Castañer, totes elles sòcies entre 1927 i 1929 a raó de la defunció dels seus marits, Joan Puig Serrallonga, Francesc Solà Serrallonga i Ramon Miarons, respectivament.

Tal com han assenyalat Marc Dalmau i Mar Masip, tot i que aquesta forma de representació indirecta de les vídues podia considerar-se una mesura prou avançada per a l'època, no es pot obviar que la seva adopció responia, principalment, a motius pràctics: assegurar que la titularitat societària es mantingués dins del nucli familiar del soci difunt.¹⁴⁰

Els reglaments reformats de 1929 –i la seva modificació de 1930– no millorarien pas la cosa ja que, a part de continuar la mateixa limitació societària, també estipulaven, directament, que «las mujeres no tendrán voz ni voto en la Sociedad [cooperativa]». L'única excepció prevista era per a les vídues sense fills o amb fills menors de 16 anys, que sí que podien assistir a les assemblees.

¹⁴⁰ DALMAU TORÀ, Marc; MASIP, Mar. *El moviment feminista cooperatiu...*, op. cit., pàg. 21.

Postal de propaganda cooperativista de La Regeneradora Villanovesa (Vilanova i la Geltrú), on una dona, la Tuyen, enumera les bondats de les cooperatives enfront dels botiguers (dècada de 1930) (Autor: desconegut. Font: Biblioteca Nacional de España)

L'adveniment de la Segona República va marcar un punt d'inflexió en aquesta situació. Certament, durant els anys anteriors i en algunes cooperatives de Barcelona, les dones ja havien començat a participar en tasques complementàries, havien estat contractades com a treballadores i havien assistit a actes de propaganda cooperativista. Algunes, àdhuc, tot i que de manera excepcional, havien arribat a impulsar aquestes iniciatives, com és el cas de Regina Lamo o Micaela Chalmeta.¹⁴¹ Ara bé, no seria fins a l'arribada del nou règim republicà que la participació femenina dins del moviment cooperativista es dispararia —encara que amb limitacions—, especialment a través de la creació de seccions femenines, majoritàriament barcelonines. Aquestes seccions, finalment reunides sota l'Agrupació Femenina de Propaganda Cooperatista, emprendrien una tasca activa en la promoció de grups femenins cooperativistes, mitjançant accions de propaganda, activitats formatives i la lluita per aconseguir una plena representació dins del moviment.¹⁴²

Sens dubte, la influència d'aquest corrent favorable i el fet que la Llei de cooperatives de 1931 reconegués, per primera vegada, les dones com a sòcies de ple dret va contribuir decisivament a un canvi de perspectiva dins de la cooperativa santperenca. Així, els estatuts de la Unió de Cooperadors de 1934 van establir que podia ser-ne membre qualsevol persona major de 16 anys, «sigui quin sigui el sexe de l'aspirant». A més, l'article 42 recollia de manera explícita el reconeixement de «la capacitat legal de les dones solteres o casades per a figurar com a inscrites en la seva llista d'associats, amb tots els drets i obligacions que confereixen aquests estatuts». Fins i tot el reglament de la secció de socors mutus de 1935 incloïa els parts com a situació susceptible de

cobertura, fet que suposava un avenç significatiu en la consideració de les necessitats específiques de les dones.

Ara bé, entre el reconeixement legal i la pràctica quotidiana hi havia encara una distància considerable. Així, en l'esmentat llistat de socis de 1937, d'un total de 99 membres, només hi figuraven quatre dones: Maria Arxé Aguilar, Francisca Arxé Carol, Maria Esturí Targarona i Rosa Seguranyes Vinyoles. El fet que totes fossin viudes fa pensar que, molt probablement, havien accedit a la condició de sòcies a través dels seus difunts marits, perpetuant així els límits de gènere encara presents en la realitat cooperativista del moment.

¹⁴¹ Sobre aquestes figures, veg. DUCH PLANA, Montserrat. *Micaela Chalmeta*. Barcelona, Valls: Fundació Roca i Galès, Cossetània Edicions, 2009 i DALMAU TORÀ, Marc; MASIP, Mar. *El moviment feminista...*, op. cit., pàg. 35-46.

¹⁴² *Ibidem*, pàg. 46-81.

5.3. ELS ANYS A LA REREGUARDA (1936-1939)

5.3.1. LA COOPERATIVA EN RELACIÓ AMB EL NOU PODER REVOLUCIONARI

L'esclat de la Guerra Civil, el 18 de juliol de 1936, i l'ambient revolucionari que en va seguir, va sacsejar profundament la vida política, social, econòmica i cultural de Sant Pere de Torelló. Sense anar més lluny, i com és prou conegut, a partir de l'11 d'octubre de 1936, el poble passà a dir-se Bellserrat, fet que obligà també a rebatejar la cooperativa com a Unió de Cooperadors de Bellserrat. Tot i que Agustí Dalmau ja va apuntar alguns d'aquests fets en una sèrie d'articles que s'aniran citant al llarg d'aquest capítol, la història de la Guerra Civil a Sant Pere encara està poc estudiada, i aquí només es podrà tractar parcialment a través del cas de la cooperativa.

En aquest sentit, una primera constatació és que la Unió de Cooperadors, seguint el seu compromís democràtic i coherent amb

Segell de la Unió de Cooperadors amb el canvi de nom de la localitat a Bellserrat (Font: Arxiu Municipal de Sant Pere de Torelló)

la tendència del cooperativisme català i osonenc,¹⁴³ va alinear-se clarament amb el bàndol republicà. Ho testimonia, per exemple, el fet que, a finals de 1936, la cooperativa donés 300 pessetes per als hospitals de sang de Vic i Manlleu, així com 200 pessetes més per a una «subscripció províctimes del feixisme» impulsada per la Federació de Cooperatives de Catalunya.¹⁴⁴ Encara l'octubre de 1938, va aportar 173 pessetes a favor de les cooperatives afectades per bombardejos.¹⁴⁵

Fins i tot, segons recordava Assumpció Vergés, Dolors Ibárruri *La Pasionaria* hauria pronunciat un discurs des del balcó del cafè de la cooperativa durant la seva visita a Sant Pere,¹⁴⁶ el 15 de desembre de 1938, amb motiu de l'acomiadament de les brigades internacionals que s'hi havien instal·lat.¹⁴⁷

De la mateixa manera, segons la causa general franquista, l'edifici de la cooperativa també va ser escenari, junt amb l'edifici requisat

¹⁴³ CASANOVAS PRAT, Josep. *El cooperativisme...*, op. cit., pàg. 111-121.

¹⁴⁴ «Secció federativa. Comentario semanal», *Acció cooperatista*, núm. 708, 27 de novembre de 1936 i «Subscripció pro víctimes del feixisme», pàg. 2 i *Acción cooperatista*, núm. 709, 4 de desembre de 1936, pàg. 1.

¹⁴⁵ «Cinquena llista de les aportacions obligatòries d'una pesseta per associat i voluntàries, destinades a les cooperatives damnificades pels bombardeigs», *Acció cooperatista*, núm. 803, 7 d'octubre de 1938, pàg. 2.

¹⁴⁶ Entrevista a Assumpció Vergés, a càrrec de Sílvia Plana (Sant Pere de Torelló, 3 de juliol de 2017). Des d'aquí s'ha d'agrair a Sílvia Plana per haver-nos facilitat la transcripció de l'entrevista.

¹⁴⁷ Sobre aquest episodi –del qual es van descobrir unes fotografies inèdites recentment, veg. BELLA, Emili. «Retorn a Bellserrat», *El Punt Avui*, 15 de desembre de 2023. Consultable en línia: <https://www.elpuntavui.cat/politica/article/2365632-retorn-a-bellserrat.html>

Donació de 200 pessetes de la Unió de Cooperadors per a la subscripció províctimes del feixisme (*Acción cooperatista*, núm. 709, 4 de desembre de 1936, pàg. 1)

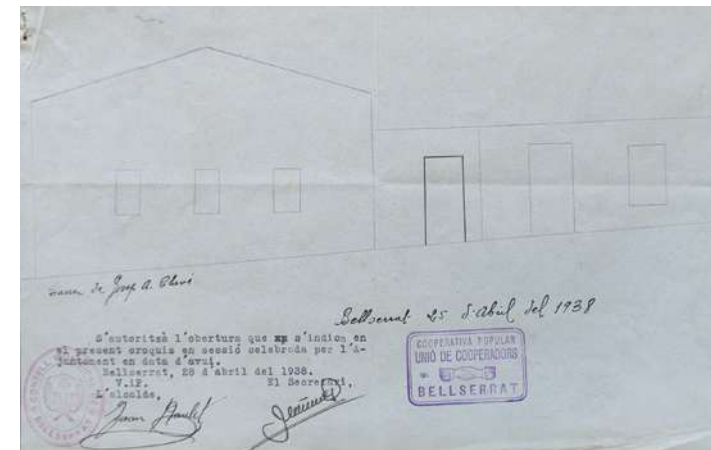
Subscripció pro vícti- mes del feixisme	
Suma anterior	40.421'27
«U. C. B.», Sucursal 39 i . . .	50'00
«U. C. B.», Sucursal 37 . . .	100'00
Popular Const. Tuberías, Vilanova	75'00
«Económica Bagurena» . . .	200'00
«Unió Cooperadors», Sant Pere Torelló	200'00
«U. C. B.», Sucursal 8	502'50
«Obrera Santvicentina», Sant Vi- cent Castellet	56'00
«Unió Cooperadors», Vil. Torelló.	100'00
Pau Torrero, Catat	10'00
«Económica Ripollense», Ripoll .	99'00
«U. C. B.», Suc. 15 (2ª entrega)	65'00
Suma que segueix	41.878'77

de la rectoria, de reunions del Comitè Local de Milícies Antifeixistes, l'òrgan revolucionari que, en els primers mesos de la Guerra Civil i sota l'hegemonia de la CNT, va assumir el poder efectiu al poble. Això s'entén si es té en compte que la cooperativa era el principal centre obrer santperenc i que entre els seus socis hi figuraven els principals dirigents del Comitè: per ERC, Miquel Jofré Crosas; i per la CNT, Adolf Guix Fiol, Josep Noguera Compte, Ramon Roger Freixa –principal líder de l'agrupació– i Isidre Vaqué Bufí.¹⁴⁸

En relació amb aquests últims, tot sembla indicar que els anarcosindicalistes van intentar controlar la cooperativa durant la guerra. Apunta cap a aquesta direcció el citat llistat de socis de 1937,

on consten afiliats, com a mínim, 18 individus del Sindicat Únic de Treballadors, molts dels quals no apareixen com a membres de la cooperativa fins aquell moment.¹⁴⁹ A més, el 1938, la presidència (accidental) de la cooperativa va recaure en un cenetista: Joan Gol Guasch. El seu nom consta en un permís d'obres que, l'abril de 1938, es va sol·licitar per tal d'obrir un accés al cafè de la cooperativa des del carrer Anselm Clavé.¹⁵⁰ A més, quatre mesos més tard, Gol Guasch va assistir al VI Congrés de la Federació de Cooperatives de Catalunya com a delegat de la Unió de Cooperadors de Bellserat.¹⁵¹

La presidència accidental de Gol Guasch resulta especialment curiosa, ja que no era nascut a Sant Pere de Torelló ni hi tenia cap vincle conegut abans de la seva arribada, a principis de 1934. Nascut a Barcelona el 1902 i «técnico de plástica» de professió, probablement havia passat llargues temporades exiliat a França per la seva militància. No en va,

¹⁴⁸ AHN. Fondos Contemporáneos: Causa General. Causa General de la Provincia de Barcelona. Partido Judicial de Vich (Barcelona). San Pedro de Torelló (Barcelona) (FC-CAUSA_GENERAL,1600, Exp.18), pàg. 21-22.

¹⁴⁹ Els nouvinguts eren Joan Fageda Fiol, Josep Font Feu, Josep Fornols Pujol, Josep Noguera Compte, Josep Puig Arau, Josep Rosell Casas, Isidre Vaqué Bufí, Josep Vaqué Campàs, Josep Verdager Aiguabella, Pere Vergés Prat i Josep Vilaró Faja. Els que sí que ja eren membres anteriorment eren Josep Fornols Puig, Adolf Guix Fiol, Joan Guix Fiol, Miquel Isern Vives, Lluís Plana Martí, Joan Puig Arau i Manel Verdager Raulet.

¹⁵⁰ AMSPT. 6.4.1. Expedients d'obres de particulars (1934-1938). Lligall «Cooperativa popular 2/36».

¹⁵¹ «Credencials rebudes segons dictamen de la Ponència», *Acció cooperatista*, núm. 803, 12 d'agost de 1938, pàg. 2.

Permis i croquis de les obres d'obertura d'un accés al cafè de la cooperativa des del carrer Anselm Clavé, amb la firma de Joan Gol Guasch com a president accidental (1938) (Font: Arxiu Municipal de Sant Pere de Torelló)

el seu fill, Andreu Gol Vilart, fruit de la relació amb Germana Vilart Tomàs, va néixer el 1932 a Argenteuil, prop de París.¹⁵² Tot i que es desconeixen els motius exactes de la instal·lació de Gol Guasch a Sant Pere, és plausible pensar que, com en el cas d'Esteve Pallarols Xirgu a Torelló,¹⁵³ hi fos enviat per la CNT per reforçar l'organització obrera local al voltant d'aquesta organització. Igual que Pallarols –tot i que sense adoptar el mateix protagonisme que aquest–, Gol Guasch no es va destacar en la política local fins a l'esclat de la Guerra Civil, ocupant un segona alcaldia de l'Ajuntament i el lideratge de la cooperativa, possiblement, per influir sobre l'element obrer que hi estava aplegat. Va morir el 18 d'abril de 1939 al camp de concentració franquista de Miranda de Ebro (Burgos), d'una congestió pulmonar.¹⁵⁴

Sigui com sigui, tenint en compte el caràcter esquerrà de bona part dels socis i directius de la Unió de Cooperadors –fos per la militància a la CNT o a ERC, la principal força política d'esquerrades de Sant Pere–, no és estrany que aquests figuressin en el Comitè Local de Milícies Antifeixistes, així com en altres òrgans de poder, com la justícia municipal, que fou ocupada per tres membres de l'entitat: Pius Jordana Freixa (jutge municipal suplent), Miquel Jofré Crosas (fiscal municipal) i Francesc Viñolas Roviró (fiscal municipal suplent).

La presència de socis de la cooperativa també va ser constant a l'Ajuntament, que aniria recuperant el seu poder institucional, enfront del Comitè, a mesura que avançava la guerra –tot i que, de manera particular, ja que la CNT va conservar presència i influència en el consistori municipal al llarg de tot el conflicte. Així, en el primer ajuntament de la guerra, instituït el 27 de juliol de 1936 sota el control

del Comitè, l'alcaldia va ser ocupada per Josep Viñolas Codina –secretari (1931, 1932) i president (1935) de la cooperativa–, la segona alcaldia per Josep Jofré Crosas –dependent de la botiga i ostentador d'alguns càrrecs directius entre 1934 i 1935– i una regidoria per Francesc Balart Peroliu –soci fundador, vicetresorer (1920 i 1928), tresorer (1929), vicesecretari (1931) i president (1932)–, tots ells d'ERC. Quan el 16 d'octubre es va nomenar un nou consistori, per acords dels diferents partits i sindicats antifeixistes i arran d'un decret de la Generalitat, Viñolas Codina i Jofré Crosas van ser elegits com a consellers representants d'ERC, ocupant l'alcaldia segona i tercera, respectivament.¹⁵⁵

A partir del juliol de 1937, els elements d'ERC van excloure's del consistori municipal santperenc per motius desconeguts, provocant que el govern municipal quedés controlat per individus de la CNT i la Unió de Rabassaires¹⁵⁶ –una situació particular que contrasta amb la pèrdua d'influència anarquista que s'estava produint a Catalunya en aquell moment. Encara en aquest ajuntament va haver-hi presència d'un soci fundador de la cooperativa, amb el líder cenetista Ramon Roger Freixa com a regidor.

El 1938 hi ha més canvis a l'Ajuntament i, de nou, amb presència constant de socis de la cooperativa. Així, el gener, entraren al consistori, per la CNT, Josep Noguera Compte i Joan Puig Arau –vocal de la junta de La Familiar, el 1925– i, per ERC, Viñolas Codina i Joan Raulet Arau. Aquest últim, que esdevindria alcalde, havia estat tresorer (1927), vicetresorer (1928) i vocal (1932) de la cooperativa. El 17 d'agost de 1938 es va produir una reconfiguració del govern municipal, i tot i que Raulet Arau i Viñolas Codina van dimitir, foren substituïts, en representació d'ERC,

¹⁵² APSPT. Padró municipal d'abril de 1936. Vivia al número 21 del carrer Josep Vilanova, junt amb la seva esposa, el seu fill i el seu pare, Miquel Gol Martí, també nascut a Barcelona el 1886.

¹⁵³ FONTSERÈ ANDRÉS, Mariona. *Esteve Pallarols. L'acràcia impossible*. Treball de recerca de batxillerat inèdit, tutoritzat per Laura Ferret. Torelló: Institut Cirviànum, 2019, pàg. 35-36.

¹⁵⁴ Arxiu Municipal de Miranda de Ebro. Registre civil, pàg. 55. Des d'aquí s'ha d'agrair a l'Associació per a la Recuperació de la Memòria Històrica (ARMH) per haver-nos facilitat aquest document.

¹⁵⁵ DALMAU FONT, Agustí. «Sant Pere de Torelló, de la Segona República a la Guerra Civil (6)», *La Grevolosa. Revista Cultural de Sant Pere de Torelló*, núm. 8, 2004, pàg. 5-10.

¹⁵⁶ DALMAU FONT, Agustí. «Sant Pere de Torelló, de la Segona República a la Guerra Civil (7)», *La Grevolosa. Revista Cultural de Sant Pere de Torelló*, núm. 10, 2005, pàg. 8-13.

Assistents al VI Congrés de la Federació de Cooperatives de Catalunya, on Joan Gol Guasch va actuar com a delegat de la Unió de Cooperadors de Bellserrat (1938) (Autor: Carlos Pérez de Rozas. Font: Arxiu Fotogràfic de Barcelona)

per Josep Molas Espona –president (1922), secretari (1923 i 1930) i vicetresorer (1930) de la cooperativa– i, altre cop, Josep Jofré Crosas. Per la seva part, la CNT va reemplaçar Noguera Compte per Joan Gol Guasch –que passaria a ser alcalde segon fins al gener de 1939.

Finalment, en l'últim ajuntament de la guerra, format el 16 de gener de 1939, els socis de la cooperativa van continuar-hi sent presents a través de Ramon Roger Freixa –que va esdevenir alcalde– i Joan Sayós Solanich, per la CNT; i Josep Jofré Crosas i Molas Espona –alcalde segon–, per ERC.¹⁵⁷

5.3.2. PROVEIR EN TEMPS DE GUERRA

Més enllà de la presència de cooperativistes als òrgans de poder local, és interessant fer una ullada al funcionament de la Unió de Cooperadors en un context bèl·lic que va provocar escassetat i acaparament d'aliments, junt amb una espectacular pujada dels preus.

En aquest sentit, com ha assenyalat Josep Casanovas, les cooperatives osonenques van continuar abastint amb certa normalitat els seus socis. Hi contribuï especialment l'experiència i el bon funcionament del sistema de compres en comú impulsat per la Federació Comarcal de Cooperatives de Vic, que va experimentar un creixement en el nombre

de cooperatives afiliades, atretes per la possibilitat d'assegurar-se el proveïment a través d'aquesta entitat supralocal. Aquest va ser, precisament, el cas de la Unió de Cooperadors de Bellserrat que, tot i haver mantingut contactes previs amb la federació comarcal, tal com s'ha vist, s'adherí formalment a la seva secció econòmica a mitjan 1937.¹⁵⁸ De fet, en el V Congrés de la Federació de Cooperatives de Catalunya, celebrat el juliol d'aquell any, la cooperativa santperenca ja constava com a representada per Josep Ferrarons, secretari de la federació osonenca.¹⁵⁹ Segons dades d'aquesta federació, en aquell moment, la Unió de Cooperadors tenia 110 socis, 6 dependents i generava 234.652 pessetes en vendes.¹⁶⁰

Amb tot, la Unió de Cooperadors no va ser aliena a la política de racionament i control dels proveïments de l'Ajuntament santperenc. Així, el consistori va prohibir, sota pena de multa, la venda d'aliments a forasters per tal d'evitar-ne l'escassetat, així com l'obligatorietat d'una autorització del Departament de Proveïments per treure queviures del poble. De la mateixa manera, a partir de l'1 de març de 1937, es va implementar el sistema de racionament sobre el pa i la carn de xai i vedella.¹⁶¹

De fet, repassant la documentació relativa a aquest racionament (vegeu taula 6), s'ha pogut observar que la Unió de Cooperadors, entre 1937 i 1939, va haver de comprar alguns productes a través de la intermediació de l'Ajuntament, tals com arengades, arròs, bacallà, carn, carxofes, cigrons, lleixiu, mongetes, pasta, prunes, sabó, sardines, sucre, raïm, taronges, vi, xocolata, carbó i llenya –aquests dos últims productes, provinents de finques rústiques requisades, també eren adquirits al consistori santperenc per part de la cooperativa de Torelló:

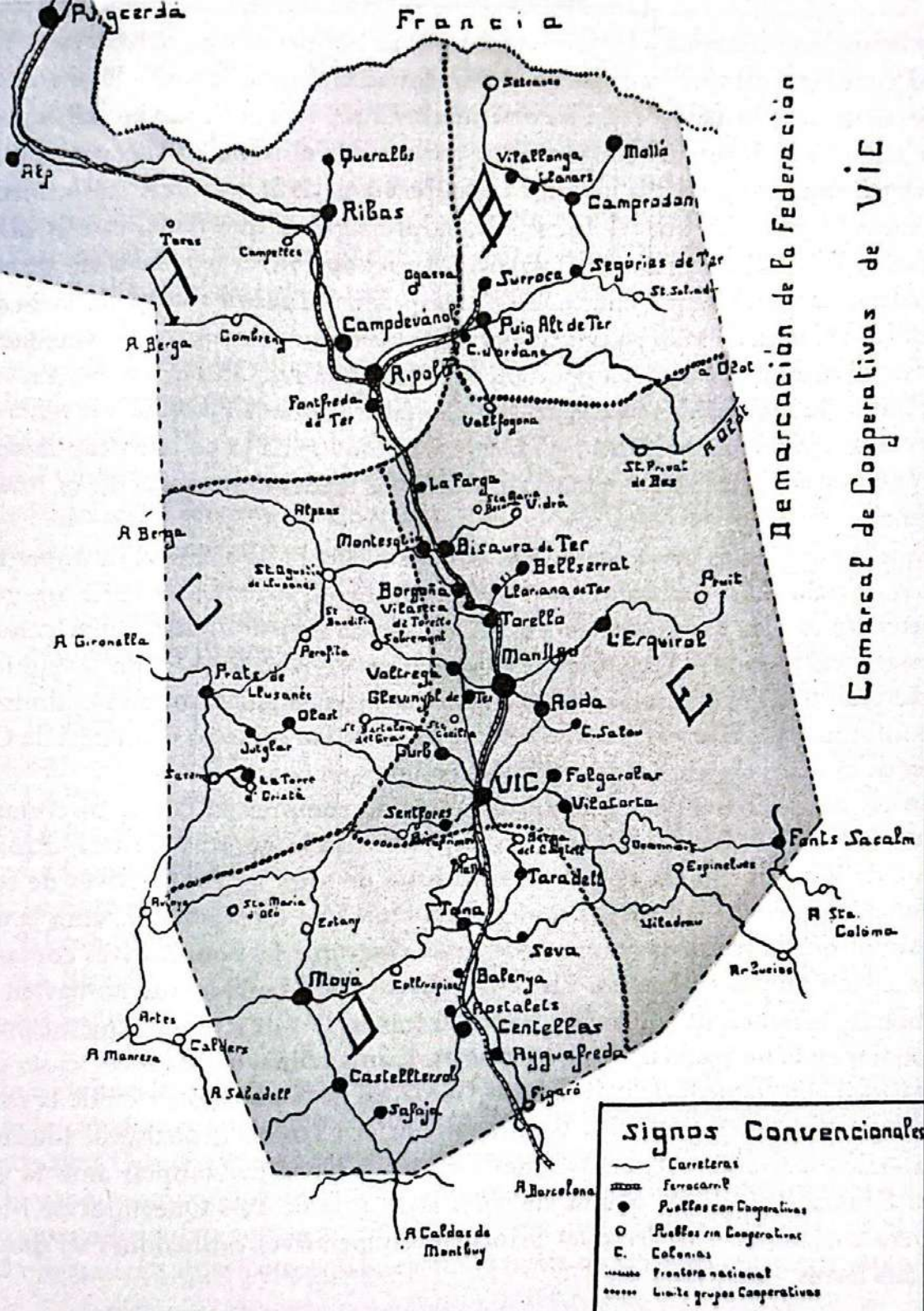
¹⁵⁷ DALMAU FONT, Agustí. «Sant Pere de Torelló, de la Segona República a la Guerra Civil (8)», *La Grevolosa. Revista Cultural de Sant Pere de Torelló*, núm. 11, 2005, pàg. 25-29.

¹⁵⁸ CASANOVAS PRAT, Josep. *El cooperativisme... op. cit.*, pàg. 106 i 118-119. L'adhesió a: «Federació Comarcal de Cooperatives de Vic», *Acció cooperatista*, núm. 739, 9 de juliol de 1937, pàg. 2.

¹⁵⁹ «Conclusions de la ponència de credencials», *Acció cooperatista*, núm. 741, 23 de juliol de 1937, pàg. 5.

¹⁶⁰ J. C. «Osona i Ripollès. Ahir i avui de les cooperatives de consum», *Avui*, núm. 1477, 5 de febrer de 1981, pàg. 28.

¹⁶¹ AMSPT. Llibre d'actes de 1936-1939. Actes del 4 de desembre de 1936, 19 i 26 de febrer de 1937, 1 de març de 1938 i 26 de desembre de 1938.

Taula 6. Compres de cooperatives a l'Ajuntament de Bellserat (1937-1939)

Deutor	Data	Concepte	Preu
Cooperativa (Torelló)	03/08/1937	9,5 càrregues de llenya de roure	384,00 ptes.
La Cooperativa [de Bellserat]	13/08/1937	11 càrregues de carbó	440,00 ptes.
Unió de Cooperadors	13/08/1937	No especificat	152,00 ptes.
Cooperativa de Bellserat	16/11/1937	53 kg d'arròs, 53 kg de sucre i 62 kg d'oli	565,40 ptes.
Cooperativa de Bellserat	20/11/1937	3000 kg de llenya	219,00 ptes.
Cooperativa de Bellserat	20/11/1937	2 càrregues de carbó	90,00 ptes.
Unió de Cooperadors	24/11/1937	53 kg de sucre, 54 kg de cigrons i 70 kg de bacallà	1164,50 ptes.
Cooperativa [de Bellserat]	23/12/1937	100 kg de cigrons, 52 kg de sucre, 52 kg d'arròs i 52 kg de mongetes	1354,20 ptes.
Cooperativa [de Bellserat]	04/01/1938	53 kg de cigrons, 5 arroves de sardines, 400 arengades i 66 kg de sucre	784,55 ptes.
Unió de Cooperadors	23/02/1938	46 pastilles de xocolata	124,20 ptes.
Cooperativa [de Bellserat]	15/03/1938	25 kg de cigrons, 10 lliures de carn i 10 kg de sucre	247,50 ptes.
U. de Cooperadors	05/04/1938	140 kg de taronges	210,00 ptes.
Cooperativa [de Bellserat]	27/05/1938	2 kg de sucre	11,00 ptes.

Mapa de l'àmbit d'actuació de la Federació Comarcal de Cooperatives de Vic (1936-1937) (Font: CASANOVAS PRAT, Josep. *El cooperativisme a Osona*. Vic: Eumo Editorial, 1998)

Cooperativa La Familiar [sic]	22/06/1938	Vi i carxofes	4185,00 ptes.
Unió de Cooperadors	14/07/1938	85 kg de prunes	510,00 ptes.
Unió de Cooperadors	19/07/1938	20 ampolles de lleixiu	18,50 ptes.
Unió de Cooperadors	09/08/1938	Pasta, sucre i sabó	478,75 ptes.
Unió de Cooperadors	19/08/1938	103 kg de pasta	334,75 ptes.
Unió de Cooperadors	29/08/1938	103 kg de pasta	334,75 ptes.
Unió de Cooperadors	06/09/1938	35 kg de bacallà	192,50 ptes.
Unió de Cooperadors	12/09/1938	Raïm i pasta	718,75 ptes.
Cooperativa [de Bellserat]	15/10/1938	83 kg de cigrons, 59 kg de mongetes i 59 kg de sucre	1159,20 ptes.
Cooperativa de Torelló	27/02/1938	2000 kg de llenya	260,00 ptes.
Unió de Cooperadors	06/10/1938	2000 kg de llenya	140,00 ptes.
Unió de Cooperadors	06/10/1938	103 kg de pasta	334,75 ptes.
Unió de Cooperadors	06/10/1938	56 kg de bacallà	308,00 ptes.
Unió de Cooperadors	17/12/1938	103 kg de pasta	334,75 ptes.
Unió de Cooperadors	02/01/1939	103 kg de pasta	334,75 ptes.
Unió de Cooperadors	30/01/1939	110 kg de pasta	357,50 ptes.

Font: AMSPT. Caixa 03.06.01.05 – Racionament. Comptes.

Per contrapartida, l'Ajuntament de Bellserat va haver d'adquirir altres proveïments –sobretot productes animals i agrícoles– a la Unió de Cooperadors i a dues altres cooperatives formades durant la guerra: la Cooperativa La Unió de Carnissers i el Sindicat Agrícola Cooperatiu de Bellserat, membre de la Federació de Sindicats Agrícoles de Catalunya. Tal com consta en l'aprovació de certes factures, aquests productes haurien servit per abastir l'hospital local i els refugiats bascos instal·lats a Bellserat:

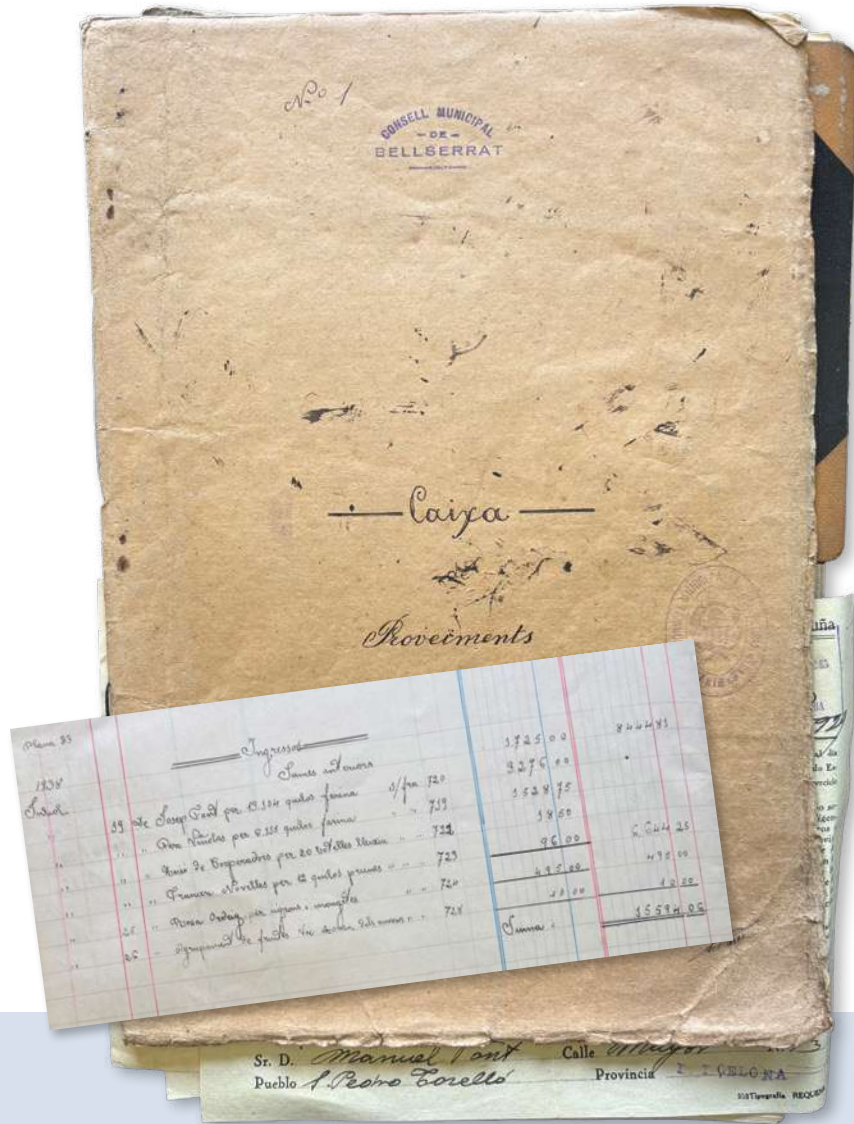
Taula 7: Compres de l'Ajuntament de Bellserat a cooperatives (1937-1939)

Creditor	Data	Concepte	Preu
Cooperativa La Unió de Carnissers	26/11/1937	Carn de xai, ossos i altres	48,20 ptes.
Sindicat Agrícola Cooperatiu	10/12/1937	Patates, ous, etc.	11.428,80 ptes.
Cooperativa La Unió de Carnissers	24/02/1938	Fetge, ossos i freixures de vedella i freixures de xai	101,80 ptes.
Unió de Cooperadors	24/02/1938	Carn i ossos	93,10 ptes.
Cooperativa La Unió de Carnissers	07/04/1938	Fetges, freixures i greix	31,55 ptes.
Unió de Cooperadors	07/04/1938	Diversos comestibles	130,00 ptes.
Cooperativa La Unió de Carnissers	30/06/1938	Fetge, freixures de vedella i ossos	319,90 ptes.
Unió de Cooperadors	30/06/1938	Diversos articlesw	234,75 ptes.

Cooperativa La Unió de Carnissers	28/07/1938	Ossos de vedella i fetge (per a refugiats)	219,30 ptes.
Unió de Cooperadors	28/07/1938	Ossos pelats, sal, espardenyes, etc. (per a refugiats)	314,30 ptes.
Cooperativa La Unió de Carnissers	11/08/1938	Freixures, ossos i carn (per a refugiats)	101,70 ptes.
Unió de Cooperadors	11/08/1938	Diferents comestibles, escombres i espardenyes (per a refugiats)	306,25 ptes.
Unió de Cooperadors	22/12/1938	Transport de llenya	220,00 ptes.
Cooperativa La Unió de Carnissers	01/02/1939	Carn (per a l'hospital)	778,50 ptes.
Sindicat Agrícola Cooperatiu	01/02/1939	Ous (per als refugiats)	13,15 ptes.
Unió de Cooperadors	01/02/1939	Comestibles i desinfectants (per als refugiats)	49,25 ptes.
Cooperativa La Unió de Carnissers	01/02/1939	Carn (per a l'hospital)	382,05 ptes.

Font: AMSPT. Llibres d'actes del Ple municipal de 1936-1939.

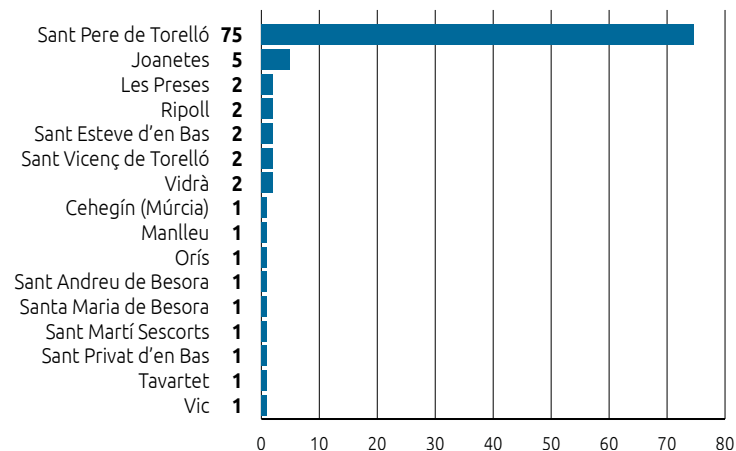
Tenint en compte aquest marc general, ja s'ha vist que, segons el llistat de socis confeccionat el 1937, la Unió de Cooperadors havia d'abastir unes 99 persones: 95 homes i 4 dones, de 42 anys de mitjana. Aquesta fotografia de la Unió de Cooperadors en un any concret, creuada amb l'esmentat padró municipal de 1936, permet extreure informació rellevant sobre el perfil de la seva massa social.

Provisió de 20 ampolles de lleixiu per part de la Unió de Cooperadors, registrat al llibre núm. 1. de la Caixa de Proveïments del Consell Municipal de Bellserat (1938) (Font: Arxiu Municipal de Sant Pere de Torelló)

Així, en primer lloc, i en comparació amb els 26 socis fundadors de 1920, cal subratllar que la filiació de la cooperativa havia experimentat un espectacular creixement del 281 % en 17 anys tot i que, a falta de censos de socis anteriors, és molt probable que el context de guerra hagués tingut un impacte rellevant en aquest increment. Entre els 99 socis i sòcies, ja només 11 eren socis fundadors,¹⁶² i almenys uns altres 3 provenien de la Cooperativa Samperense: Josep Fornols Puig, Martí Sánchez Sánchez i Esteve Solé Freixas.

Gràfic 7 : Origen dels socis i sòcies de La Familiar (1937)

Font: AMSPT. Padró municipal de 1936.

¹⁶² Aquests pioners eren Josep Candell Sanglas, Joan Fornols Puig, Josep Graceras Marguí, Joan Guix Fiol, Joan Padrós Gordell, Àngel Prat Rosell, Francesc Puig Arxé, Pere Pujol Corominas, Isidre Ribas Pujol, Gaspar Ricart Vinyeta i Josep Segurañas Viñoles.

Llibreta de crèdit de Jaume Bosch Pujol, on consta l'adquisició de vi, paté, safrà, figues, xocolata, conill i fil (1938) (Font: Joan Rubió)

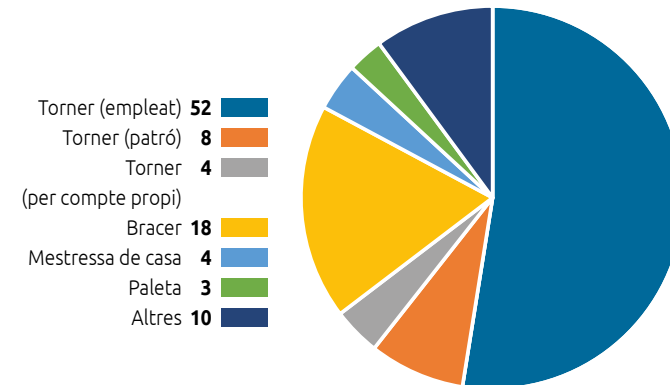
En segon lloc, com és d'esperar, la majoria dels membres eren nascuts a Sant Pere de Torelló o a Sant Andreu de la Vola, uns 76. A continuació, la segona població d'origen era el nucli veí de Joanetes (Garrotxa), amb 5 socis. De fet, sumant els darrers amb els de la resta d'entitats que, actualment, formen el municipi de la Vall d'en Bas (Garrotxa) (és a dir, 2 de Les Preses, 2 de Sant Esteve d'en Bas i 1 de Sant Privat d'en Bas), en resulta un total de 10. Tot seguit, vindrien els socis provinents de municipis osonencs més o menys propers, com Sant Vicenç de Torelló (2), Manlleu (1), Orís (1), Sant Martí Sescorts (1), Tavertet (1) i Vic (1). Finalment, tancarien l'estadística 5 persones del Ripollès (2 de Vidrà, 2 de Ripoll i 1 de Santa Maria de Besora)¹⁶³ i 1 de Cehegín (Múrcia).

En tercer lloc, pel que fa a l'ofici, queda palès l'extracte obrer dels socis, amb una majoria de torners empleats (52), sobretot a les fàbriques torellonenques de can Vidal (11) i can Torreta de Fortià Pujol (10), seguits dels tallers de Jaume Miarons (4), Artur Puigvert (4), Isidre Ribas (4), Josep Vergés (3), Pere Armengol (2), Joan Culí (2), Pere Bru (1), Pere Campàs (1), Santiago Illamola (1), Segimon Prat (1), Pere Pujol (1), Josep Ribas (1), Jaume Rierola (1), Francesc Serra (1), Josep Sorribas (1), Pere Vergés (1) i Ramon Viñeta (1).¹⁶⁴ A continuació, els torners per compte propi eren 4, mentre que els torners patrons, els que donaven feina a alguns pocs empleats, eren 8. Després dels torners, el següent grup ja eren els bracers (18), seguits d'altres ocupacions menors –4 mestresses de casa, 3 paletes, 1 dependent de la cooperativa, 1 agutzil, 1 barrinador, 1 carboner, 1 carreter, 1 ferrer, 1 forner, 1 llaurador, 1 xofer i 1 d'ofici desconegut.

¹⁶³ La divisió comarcal del moment incloïa tant Vidrà com Santa Maria de Besora al Ripollès, si bé actualment formen part de la comarca d'Osona.

¹⁶⁴ Acaba de completar la suma de 52 torners empleats 1 que es trobava aturat.

Gràfic 8 : Professions dels socis i sòcies de La Familiar (1937)

Font: AMSPT. Padró municipal de 1936.

Postal de propaganda cooperativista de La Regeneradora Villanovesa (Vilanova i la Geltrú), on les cooperatives són els tancs d'atac, amb aliments com a munició, contra la misèria del capitalisme (dècada de 1930) (Autor: desconegut. Font: Biblioteca Nacional de España)

LA LLARGA LLUITA PER LA RECUPERACIÓ DE LA FAMILIAR (1939-1964)

172

6.1. ELS ANYS DE LA PÈRDUA (1939-1946)

«Durante la guerra de liberación, y al quedar nuestra región bajo el dominio marxista, la Sociedad tuvo que adaptarse a la legislación de aquel momento. Entre sus componentes, como en todas partes en aquella desdichada época, los hubo, que en el campo de su acción individual llevaron una actuación desgraciada, siguiendo trayectorias equivocadas, cuya conducta individualista condenable en nuestro criterio no puede ser imputada a la Colectividad, en general».¹⁶⁵

Al nostre poble, la Guerra Civil va finalitzar el 6 de febrer de 1939, amb l'entrada de les tropes franquistes a Bellserrat –ara rebatejat com a San Pedro de Torelló–, fet que va marcar la fi de l'experiència republicana i l'inici de la dictadura franquista. Quan els socis de 1947 rememoraven aquells anys de conflicte, ho feien de la manera que encapçala aquest capítol, desvinculant la cooperativa de les activitats polítiques individuals que podien haver dut a terme els seus membres. El seu objectiu era, clarament, protestar contra una de les principals conseqüències que arribà amb la fi del conflicte: la il·legalització de la

¹⁶⁵ Arxiu particular Anna Maria Prat. «MEMORIA relativa a la Sociedad Cooperativa...», op. cit.

¹⁶⁶ En el cas santperenc, això s'ha pogut constatar amb la consulta dels processos sumariíssims d'alguns dels seus socis conservats a l'ATMT3, en els quals no es fa cap menció a la cooperativa.

¹⁶⁷ CASANOVAS PRAT, Josep. «Les cooperatives de consum d'Osona durant el franquisme i la transició democràtica (1939-1981)» a ARNABAT, Ramon; MARÍN, Martí (eds.). *Franquisme i transició democràtica a les terres de parla catalana. Actes del 2n Congrés de la CCEPC* (Palma, 16, 17 i 18 d'octubre de 1997). Valls: CCEPC, Institut d'Estudis Balearics, Fundació Pública Institut d'Estudis Ilerdencs, Cossetània Edicions, 2001, pàg. 691-702.

cooperativa i la confiscació del seu edifici. Per entendre aquest fet cal tenir en compte la naturalesa repressiva que va adoptar el franquisme en relació amb el cooperativisme.

Com assenyalava Josep Casanovas, l'arribada del règim dictatorial va representar un fort cop per al cooperativisme osonenc, que va patir la repressió en dues dimensions. D'una banda, va afectar directament a molts socis i dirigents de cooperatives, no pas pel seu paper cooperativista, sinó per la seva militància d'esquerres.¹⁶⁶ Així, molts van ser exiliats, empresonats o, fins i tot, executats, accions que no només van comportar la desaparició física de diversos cooperativistes, sinó també la instauració d'un clima de por que va paraitzar molts dels qui van sobreviure.¹⁶⁷

En aquest sentit, s'han identificat almenys 20 socis de La Familiar / Unió de Cooperadors de Sant Pere de Torelló reprimits pel franquisme, amb 3 executats, 2 internats en camps de concentració, 2 exiliats a França, 11 empresonats i 2 alliberats després de passar per un consell de guerra:

Acte franquista a l'edifici de la cooperativa, llavors convertit en la seu de FET y de las JONS i en un casino nacional. Són les fotografies més antigues de l'edifici que es conserven (1939) (Autor: desconegut. Font: Anna Maria Prat)

173

Taula 8. Socis de la cooperativa víctimes del franquisme

	Nom	Filiació	Núm. de causa de consell de guerra	Pena
1	Casas Miarons, Pere		9591	6 anys i 1 dia de presó major
2	Fàbregas Teixidor, Esteve		9589	6 anys i 1 dia de presó major
3	Gol Guasch, Joan	CNT		Internat i mort a camp de concentració de Miranda de Ebro
4	Guix Fiol, Adolf	CNT / FAI	9575	20 anys de reclusió temporal / Execució
5	Jofré Crosas, Josep	ERC	10786	12 anys i 1 dia de reclusió temporal
6	Jofré Crosas, Miquel	ERC		Exiliat a França
7	Jordana Freixa, Pius	ERC	9585	12 anys i 1 dia de reclusió temporal (indultat)
8	Mitjavila Torrents, Lluís		12769	Llibertat
9	Molas Espona, Josep	ERC / CNT	9601	Reclusió perpètua (commutat a 20 anys i 1 dia de reclusió major)
10	Morera Arboix, Josep	ERC / CNT	13076	Llibertat
11	Noguera Compte, Josep	CNT	1940	Reclusió perpètua (indultat)
12	Padrós Prat, Francesc		34723	1 any de presó menor
13	Plana Martí, Lluís	ERC	9597	20 anys de reclusió temporal
14	Prat Segurañas, Antoni			Internat a camp de concentració a Donostia
15	Raulet Arau, Joan	ERC / CNT	9590	Reclusió perpètua

¹⁶⁸ Tots 3 morts foren executats al Camp de la Bota i enterrats al Fossar de la Pedrera del cementiri de Montjuïc (Barcelona). Consultable en línia: https://banc.memoria.gencat.cat/ca/results/mapa_fosses/55.

16	Roger Freixa, Ramon	CNT	8497	Execució
17	Sánchez Sánchez, Martí	CNT	8596	15 anys de reclusió temporal
18	Vaqué Bufi, Isidre	CNT / FAI	1991	Execució ¹⁶⁹
19	Viñolas Codina, Josep	ERC		Exiliat a França
20	Viñolas Roviró, Pere		9578	12 anys i 1 dia de reclusió temporal

Font: elaboració pròpia a partir de la base de dades de socis i la llista de reparació jurídica de víctimes del franquisme (1938-1978). També AMSPT, AHN (Causa General) i Registre Civil de Miranda de Ebro.

D'altra banda, la repressió franquista també es va exercir sobre les cooperatives osonenques mitjançant la prohibició de la seva reobertura i, en la majoria de casos, la confiscació dels seus béns, tant mobles com immobles, en relacionar-les amb la militància esquerrana. Certament, algunes van poder continuar funcionant amb una certa normalitat –encara que profundament desnaturalitzades i sota el control del règim– gràcies a contextos particulars favorables, com va passar a Torelló o a Borgonyà.¹⁶⁹ Tanmateix, la gran majoria, simplement van desaparèixer o van patir greus dificultats per reprendre l'activitat.¹⁷⁰

La Unió de Cooperadors de Sant Pere de Torelló va ser una d'aquestes darreres. El mateix dia de l'entrada de les tropes franquistes a la població, seguint les ordres d'una junta provisional encapçalada

¹⁶⁹ A Torelló, el veí Artur Codinachs hauria pressionat a favor del manteniment de la cooperativa per assegurar-se el cobrament d'un deute que l'entitat havia contret amb ell. A Borgonyà, com s'ha dit, es tractava d'una falsa cooperativa tutelada pels empresaris de la colònia.

¹⁷⁰ CASANOVAS PRAT, Josep. «Les cooperatives de consum d'Osona durant el franquisme...», *op. cit.*

per Rafael Vaqué Rosell i sota el control de Manel Berned Badia –mestre, instructor militar i delegat del comandant de les forces d'ocupació de l'exèrcit franquista– es va prohibir l'activitat de la cooperativa i se'n va clausurar el local, situat al llavors rebatejat passeig de José Antonio Primo de Rivera. Com que era un dels edificis més grans del poble, va ser ràpidament ocupat per les noves autoritats: als baixos s'hi va instal·lar la seu i oficines locals de FET y de las JONS, el partit únic del règim, i a la primera planta s'hi va obrir un casino nacional.¹⁷¹

Aquesta ocupació, imposada per la força de les armes i de forma opaca i sense cap cobertura legal, es formalitzaria pocs mesos després sota l'empara de la Llei de responsabilitats polítiques del 9 de febrer de 1939; una norma que va institucionalitzar la repressió, amb caràcter retroactiu, contra totes les persones i col·lectius que havien donat suport al bàndol republicà, mitjançant sancions econòmiques i confiscacions de béns.¹⁷²

Així, en aplicació d'aquesta llei, el 2 d'octubre de 1939, la cooperativa va ser dissolta i declarada il·legal, amb l'argument que era una entitat vinculada al Front Popular –la coalició d'esquerres guanyadora de les eleccions de febrer de 1936, les forces de la qual eren considerades enemigues pel règim franquista– i al Comitè Local de Milícies Antifeixistes que havia actuat durant la guerra. Aquell mateix 2 d'octubre es va oficialitzar també el decomís de l'edifici i de tot el mobiliari, objectes i gènere de la cooperativa.

¹⁷¹ En relació amb aquest últim espai, entre 1939 i 1941 la cooperativa encara consta com a pagadora de la contribució industrial del cafè, tot i que no s'ha pogut esbrinar per què, ja que ja estava il·legalitzada com a entitat.

¹⁷² MORAN GIMENO, Neus. *L'espoli general. La requisa del patrimoni del moviment associatiu i obrer dels territoris de parla catalana (1939-1978)*. Barcelona: L'Avenç, 2024, pàg. 49-78.

Tot aquest procés va anar a càrrec de Ramon Viñeta Targarona, primer alcalde franquista de Sant Pere de Torelló, per delegació del Jutjat Especial Delegat de Catalunya de la Comisión Central de Confiscaciones. Curiosament, es tractava del mateix Ramon Viñeta Targarona que, l'any 1920 i provinent de la Cooperativa Samperense, havia estat un dels fundadors i primer president de La Familiar, i que molt probablement n'havia estat expulsat el 1930 arran del cas de malversació que s'ha narrat. Potser, més enllà de les motivacions polítiques, darrere el tancament de la cooperativa també van pesar velles rancúnies personals? Mai no ho sabrem del cert.

D'altra banda, i a part dels motius polítics i personals, també caldria considerar la possible pressió exercida pels botiguers locals per forçar la clausura de la cooperativa, ja que aquesta podia representar una competència significativa en aquells temps de postguerra i vaques magres. Això almenys pensaven els socis de 1947, els quals asseguraven que havien existit «finalidades que más que otra cosa perseguían la de anular la acción conjunto-económica cooperatista para dar más libre paso a fines lucrativos».¹⁷³

Sigui com sigui, la requisa es va argumentar així:

«[...] se constituye en la casa señalada de núm. 1 calle José Antonio de esta villa, edificio propiedad de la Cooperativa 'Unión de Cooperadores' y dedicado a Cooperativa de consumo entre sus asociados, cuya entidad por ser la casi totalidad de sus asociados inscritos, adheridos o simpatizantes a partidos del bloques [sic] del frente popular, y sus dirigentes los mismos

¹⁷³ Arxiu particular Anna Maria Prat. «Informe-Memoria,...», op. cit.

que dirigían y mangoneaban la política anarco-izquierdista del pueblo durante el período de dominación roja, está afectada por lo dispuesto en el art. 2º de la ley de Responsabilidades p[olíticas [...] Por lo tanto se procede a la incautación del indicado inmueble compuesto de bajos, primer piso y desván, que será destinado los bajos a oficinas de F.E.T. y de las J.O.N.S. y el primer piso a Casino Nacional».¹⁷⁴

Finalment, el mateix dia del decomís, es va elaborar un inventari dels objectes i del gènere que hi havia al local, que van quedar sota la custòdia de FET y de las JONS, que en passà a ser el dipositari.

D'acord amb la legislació franquista, el patrimoni confiscat a la cooperativa havia de ser transferit a la Delegación Nacional de Sindicatos (DNS), el sindicat vertical del règim. Abans, però, calia demostrar que l'entitat tenia un caràcter sindical o polític considerat hostil pel règim –marxista, anarquista, separatista, obrerista o vinculat a aquestes tendències– davant la Comisión Calificadora de Bienes Sindicales Marxistas (CCBSM). Aquesta comissió, dependent de la Presidència del Govern, podia denegar la cessió del patrimoni, sol·licitar més informació o aprovar-ne el traspàs, després d'un llarg i tediós procés burocràtic.¹⁷⁵

Aparentment, pel cas de la cooperativa santperenca, aquest procés de verificació davant de la CCBSM es va engegar el 1945. Així, el 5 de març d'aquell any, Francesc Pujol, secretari sindical comarcal, va demanar a la Delegació Sindical de Sant Pere, «con la mayor urgencia», certificats de les autoritats locals que fessin constar el caràcter «sindical marxista»

de la Unió de Cooperadors. Més de mig any després, el 6 d'octubre, era Rafael Aguilar, corresponsal de l'Administració Patrimonial de l'Administració Provincial Sindical de Barcelona, qui tornava a demanar amb urgència al cap local de FET y de las JONS una certificació «por la que se acredite de forma clara y concreta [...] el carácter sindical-marxista, anarquista o separatista» de la Unió de Cooperadors de Sant Pere de Torelló.¹⁷⁶

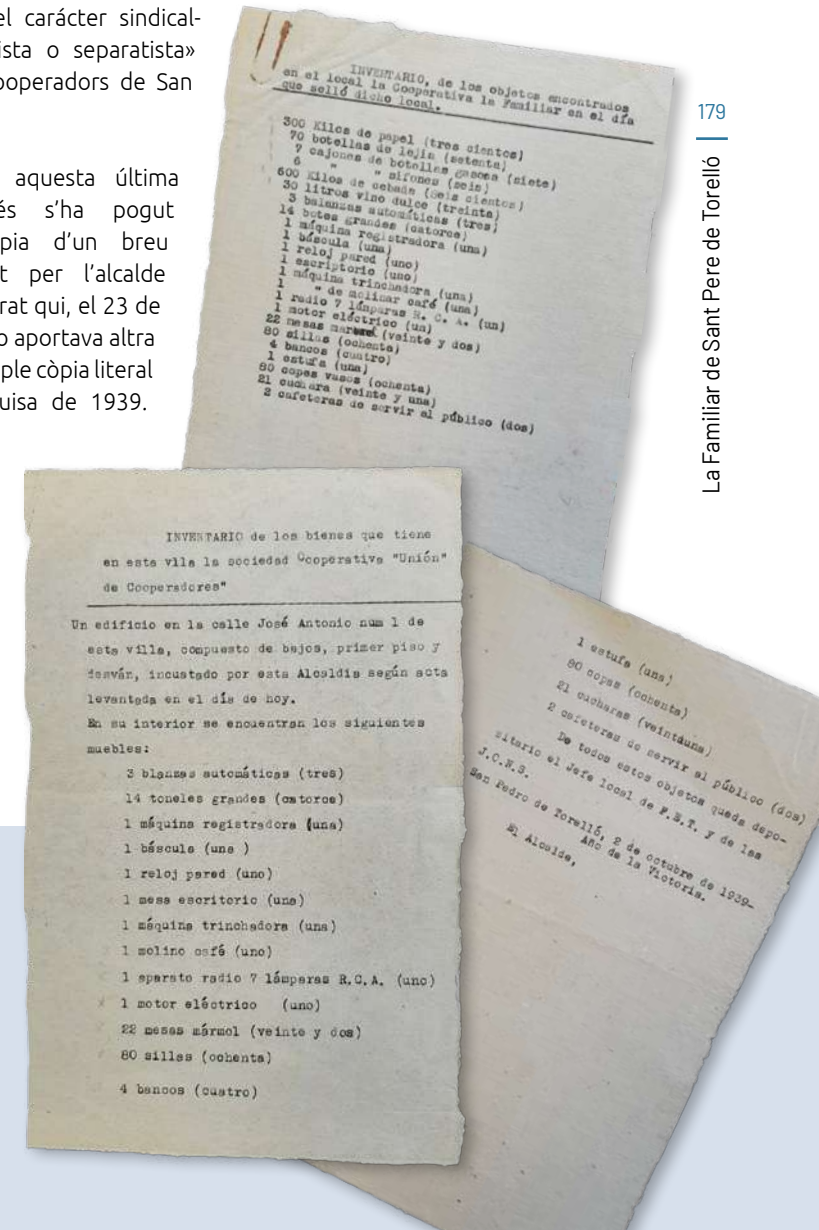
En relació amb aquesta última demanda, només s'ha pogut localitzar la còpia d'un breu certificat expedit per l'alcalde Llorenç Castells Prat qui, el 23 de febrer de 1946, no aportava altra prova que una simple còpia literal de l'acta de requisa de 1939. Segurament, degut a aquesta inconsistència de la documentació aportada, la CCBSM va acabar decidint, el 3 de juny de 1946, la denegació de la cessió a la DNS,

¹⁷⁴ AMSPT. Carpeta Cooperativa. Acta de requisa de 2 d'octubre de 1939.

¹⁷⁵ MORAN GIMENO, Neus. *L'espòli general...*, op. cit., esp. pàg. 190-202 i 165-172.

¹⁷⁶ AMSPT. Carpeta Cooperativa.

Inventaris dels objectes requisats a la Unió de Cooperadors (1939) (Font: Arxiu Municipal de Sant Pere de Torelló)

«por no coincidir en los informes [que la Unión de Cooperadores o Sociedad Cooperativa La Familiar de San Pedro de Torelló] tuviera carácter sindical marxista».¹⁷⁷

Amb aquesta denegació, s'obria la porta a la legalització de la cooperativa, a la represa de l'activitat i a la recuperació de l'edifici, que encara estava ocupat per FET y de las JONS i havia estat objecte, segons els socis de 1947, de «la labor de adaptación del Local a las conveniencias del momento, derribando departamentos y disponiendo de bienes que representan el esfuerzo mutuo de varios años de personas de condición humilde».¹⁷⁸ En aquest sentit, durant els anys de postguerra, l'edifici de la cooperativa hauria estat utilitzat com a magatzem de blat. Un negoci que, en una època marcada pel racionament i l'estraperlo, hauria permès l'enriquiment dels caps locals de FET y de las JONS.¹⁷⁹

6.2. ELS ANYS HEROICS (1947-1957)

6.2.1. LA TASCA INFRUCTUOSA DE LA COMISSIÓ REORGANITZADORA DE 1947

Durant la llarga dictadura franquista, i malgrat la intensa repressió exercida, el cooperativisme no va desaparèixer del tot. Al contrari, el règim el va assimilar, dotant-lo d'una simple vessant econòmica i pragmàtica i despullant-lo dels seus elements obreristes, autogestionaris i democràtics, i el va integrar dins el seu discurs i acció social corporativista, com una eina per guanyar-se el suport de les classes treballadores.¹⁸⁰

En aquest sentit, la nova Llei de cooperació del 2 de gener de 1942 i el seu reglament d'aplicació, aprovat l'11 de novembre de 1943, van integrar les cooperatives dins l'estructura sindical vertical del franquisme, sota el control de l'Obra Sindical de la Cooperació (OSC). Aquest organisme exercia una estricta supervisió sobre les cooperatives mitjançant un consell de vigilància, que controlava tots

¹⁷⁷ *Ibidem*

¹⁷⁸ Arxiu particular Anna Maria Prat. «MEMORIA relativa a la Sociedad Cooperativa...», *op. cit.*

¹⁷⁹ Entrevista a Lluís Casas, a càrrec de Sílvia Plana (Sant Pere de Torelló, 17 de novembre de 2016). Des d'aquí s'ha d'agrair a Sílvia Plana per haver-nos facilitat la transcripció de l'entrevista.

¹⁸⁰ MOLINERO, Carme. *La captación de las masas. Política social y propaganda en el régimen franquista*. Madrid: Cátedra, 2005.

els seus aspectes financers i administratius i, fins i tot, podia vetar els membres de les juntes directives escollits en Assemblée General. Un cooperativisme purament econòmic, tutelat i sense autonomia, buit de valors i principis cooperatius, en definitiva.¹⁸¹

Acceptant aquestes normes del nou règim i aprofitant que la cessió del local havia quedat aturada per la CCBSM, un petitíssim grup d'antics socis va començar a treballar per reactivar la cooperativa. Ho van fer amb el suport de la Unió Territorial de Cooperatives de Consum de Barcelona (UTCCB), un organisme dependent de l'OSC encarregat de promocionar i dirigir el cooperativisme de consum a nivell provincial.

Així, el 13 de març de 1947, Alfonso Cortinas Cinca, secretari d'aquesta entitat, comunicava que la Direcció Provincial de l'OSC havia autoritzat la formació d'una comissió reorganitzadora de la cooperativa santperenca que, en un primer moment, volia recuperar el nom d'Unió de Cooperadors. Els seus membres eren 3 antics socis de la cooperativa amb antecedents polítics gens sospitosos: Àngel Prat Rosell i Josep Segurañas Viñolas, ambdós socis fundadors i antics membres de la Joventut Catòlica de Sant Pere, i Pere Rierola Prat, soci des de 1927, carlista i futur primer alcalde democràtic de Sant Pere el 1979. La seva missió era aconseguir el màxim nombre de socis i, tot seguit, designar una junta que tramités la legalització de la cooperativa amb uns estatuts adaptats a la nova normativa franquista.¹⁸²

Amb la voluntat de començar el camí per a aquesta legalització, Prat, Segurañas i Rierola van redactar l'informe de 1947, reiteradament citat al llarg d'aquest llibre, amb la intenció de presentar-lo a les autoritats.

¹⁸¹ BLASCO GIL, Yolanda. «Legislación española de cooperativas en la posguerra», *IUSLabor*, núm. 1, 2025, pàg. 195-226.

¹⁸² Arxiu particular Anna Maria Prat. Certificat d'Alfonso Cortinas Cinca del 13 de març de 1947. A partir d'aquí, i tret que s'indiqui el contrari, el relat i les cites literals que segueixen beuen de la documentació d'aquest fons particular.

En aquest document exposaven una breu història de la cooperativa des dels seus inicis i argumentaven les raons que els havien dut a treballar per a la seva reobertura. Alineaven el seu projecte cooperatiu amb l'acció social del règim franquista i en destacaven la necessitat de contribuir, encara que fos modestament, a la difícil situació de postguerra mitjançant una entitat que combinés serveis de botiga, acció benèfica i activitats culturals:

«En la reorganización de la Cooperativa no se persigue otra finalidad que proporcionar a sus asociados, un servicio de distribución sin pronósticos de lucro, de los artículos necesarios para la vida y al propio tiempo coadyuvar a la tarea del Estado en su afán de protección a las clases humildes y productoras, combatiendo por todos los medios a su alcance los precios abusivos que en distintas ocasiones y ante la carestía son impuestos por gentes sin conciencia ni escrúpulos.

»Además para conseguir para sus asociados una superior condición espiritual, otra finalidad de la Entidad sería el establecer dentro de la misma obras de carácter benéfico y cultural, sometiéndolas en su implantación a la aprobación de la Superioridad de acuerdo con las Leyes vigentes.

Exemplar editat de la Llei de cooperació i el seu reglament d'aplicació (1942-1943) (Font: Joan Torrents Juncà)

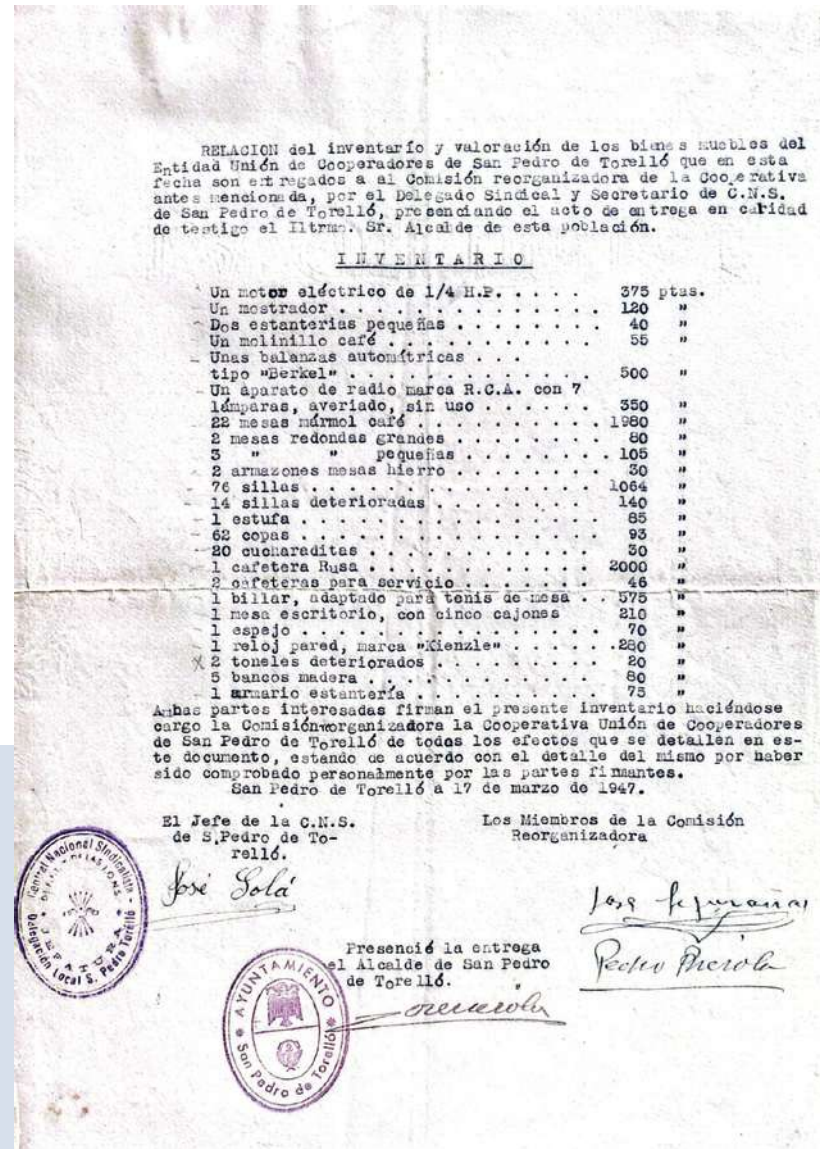
»Es todo cuanto han tenido que exponer en la presente memoria los que suscriben, que no cuentan con otro apoyo en el caso que nos ocupa, que el que la Superioridad tenga a bien otorgarle al servicio de la verdad y de la Justicia».

Igualment, una tasca preliminar que va emprendre la Comissió Reorganitzadora va ser la reintegració momentània dels objectes que havien pertangut a l'entitat, cosa que van aconseguir immediatament, el 17 de març de 1947. Que l'alcalde, en aquell moment, fos Josep Rierola Prat, germà de Pere, podria haver facilitat l'entesa.

Ara bé, de seguida es va fer evident que la recuperació de l'edifici de la cooperativa encara portaria molta cua. Sembla que, en algun moment de 1947, la Comissió Reorganitzadora hauria pogut accedir de nou a l'immoble però, immediatament, es va trobar amb obstacles. En una missiva del 23 de novembre de 1947, Ignacio de Olazábal, inspector provincial del Movimiento Nacional, ordenava a la Comissió que retornés les claus de l'edifici a la direcció local de FET y de las JONS. L'endemà, a més, i també per ordre d'Olazábal, la Comissió Reorganitzadora va haver de retornar tots els objectes que havia recuperat pocs mesos abans a Isidre Juventeny, cap local del Movimiento Nacional, amb el jutge de pau Rafael Vaqué i l'alcalde Pere Vilar com a testimonis. Aquest contratemps va paraitzar completament la Comissió Reorganitzadora, que ja no va fer cap més pas endavant.

Sembla que el problema principal consistia, d'una banda, en la necessitat de legalitzar novament la cooperativa i, de l'altra, en demostrar que tenia la propietat legítima de l'edifici. A aquests

entrebancs s'hi haurien afegit, a més, noves pressions per part dels comerços santperencs, segons afirmaven posteriorment alguns socis. Segons aquests, la tasca de la Comissió Reorganitzadora «se vio constantemente obstaculizada, por influencias que en todo momento perseguían la finalidad de anular toda tarea encaminada a crear la acción de conjunto-económica Cooperativa».

Acta de retorn dels objectes requisats a la Comissió Reorganitzadora (1947) (Font: Anna Maria Prat)

Article de Josep Ricart Torrents sobre les cooperatives de consum (Font: *El Correo Catalán*, núm. 12439, 22 de juliol de 1949, pàg. 1.)

186

En aquest sentit, resulta especialment revelador que, entre la documentació relativa a la recuperació de la cooperativa, es conservi un exemplar del diari *El Correo Catalán*, del 22 de juliol de 1949, que inclou un article del prevere Josep Ricart Torrents sobre les cooperatives de consum. En el text, Ricart defensava la funció social d'aquestes entitats i denunciava que, en aquell moment, l'oposició dels comerços locals representava el principal obstacle per al seu desenvolupament. A través de diverses estratègies, aquests negocis privats continuaven associant les cooperatives –segons Ricart, de manera injusta i infundada, tenint en compte la «depuració» legislativa ja escomesa– amb elements políticament desafectes, amb l'objectiu de desacreditar-les.¹⁸³ Molt probablement, els impulsors de la recuperació de la cooperativa de Sant Pere es trobaven immersos en aquest mateix clima d'hostilitat.

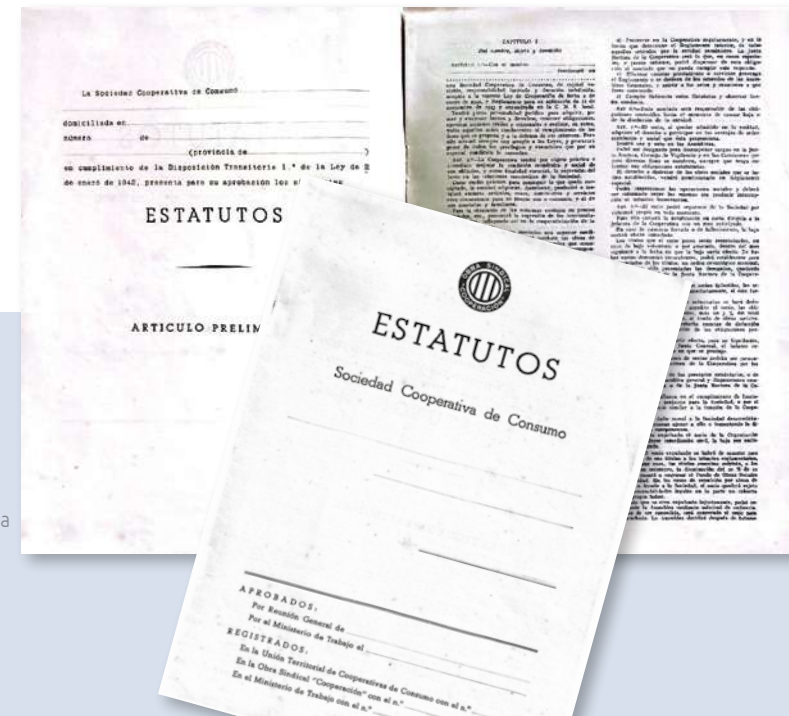
¹⁸³ RICART TORRENTS, José. «Las cooperativas de consumo», *El Correo Catalán*, núm. 12439, 22 de juliol de 1949, pàg. 1.

¹⁸⁴ Els antics socis eren Josep Candell Sanglas (soci fundador), Josep Fageda Fiol, Josep Fornols Pujol, Antoni Prat Segurañas, Josep Ribas Masgrau i Pius Freixa Peroliu. Pel que fa als nous, eren Joan Camps Raullet, Gaspar Fornols Pujol, Josep Graceras Corominas, Pere Guix Miarons, Francesc Solé Ribas, Arseni Soy Prat i Severí Vilaró Guiteras.

6.2.2. LES «FINTES» DE 1953 I 1957

Després del xàfec de 1947, el procés de legalització no es va reprendre fins a l'abril i maig de 1953, quan es va tramitar la sol·licitud per inscriure la cooperativa al Registre Oficial del Ministeri de Treball, ara amb uns nous estatuts adaptats a la legislació franquista. Aprovats en una reunió general del 15 de desembre de 1952, aquests estatuts eren un text genèric facilitat per la UTCCB, en el qual s'aplegaven els principis i el funcionament cooperatiu franquista. A part, es va elevar una instància al Govern Civil de Barcelona perquè s'autoritzés la reorganització de l'entitat.

En aquesta ocasió, va ser una nova comissió de catorze socis la que va impulsar aquestes accions, dels quals només Pere Rierola formava part de l'antiga comissió reorganitzadora de 1947. Pel que fa a la resta, eren una barreja d'antics socis i d'altres de nous.¹⁸⁴ A part, comptaven amb el suport d'algunes forces vives del poble, com el mossèn Hipòlit Dagés Moret, Josep Vergés Muntadas com a cap local del Movimiento Nacional o els regidors Josep Rierola Prat –com s'ha vist, també exalcalde–, Pere Campàs Molas i Josep Puigoriol Aumatell.

Estatuts genèrics de cooperatives de consum facilitats per la Unió Territorial de Cooperatives de Consum de Barcelona (s.d.) (Font: Anna Maria Prat)

187

Per si no fos prou, el nou grup de socis també va comptar amb el suport de Félix Sáez Dobón, un agent comercial madrileny i amic del santperenc Joan Guix Vila –fill d'Adolf Guix Fiol–, que disposava de contactes dins del Ministeri de Treball. És indubtable que, gràcies a la seva influència en el ministeri, l'expedient relatiu a la cooperativa va accelerar-se. Les cartes entre Sáez Dobón i Guix Vila, de maig de 1953, parlen per si soles:

«6 de mayo de 1953

Mi querido amigo:

»Recibí su muy atta. del 29 del pasado Abril e inmediatamente me personé en el Ministerio del Trabajo donde tengo muy buenos amigos y pude comprobar que no se había siquiera hecho expediente, pero antesdeayer [sic] se hizo este y se puso a la firma del Sr. Subsecretario que tardará en firmarlo unos 8 días, en total que dentro de este mes debido al "EMPUJÓN" que le he dado, lo tendrán Vds. despachado.

»Con recuerdos de todos para todos le saluda atentamente su amigo.»

«21 de Mayo de 1953

Querido amigo: fue en mi poder con fecha 19, una de V. con fecha 17 e inmediatamente me presenté en el Ministerio de Trabajo, y ayer 20 he conseguido la aprobación del asunto de

ese pueblo favorablemente, que ya se lo comunicarán a Vds. oficialmente uno de estos días; yo he hecho todo lo posible por esta resolución ministerial a la que creo que no siendo ya el "Caudillo" no puede nadie echarla abajo.

»El número del expediente es el 6213 que la vez pasada se me olvidó decírselo y le agradeceré que cuando les comuniquen oficialmente la aprobación, me lo diga, yo mañana porque hoy me pareció demasiado pronto, iré a influir para que la comunicación por ese pueblo salga pronto del registro.

»No le digo más por hoy, recuerdos para todos de todos y V. reciba mi afectuoso saludo de su amigo.»

«31 mayo de 1953

Estimado amigo: Por la presente le comunico que la resolución favorable de su expediente de Cooperativa ha salido despachada para Barcelona hace cuatro días; de las "gaitas" nada he hecho todavía por no haber podido ver al cliente.

Les saluda afectuosamente s.s. y amigo»

Tal com deia Sáez Dobón, el 20 de maig de 1953 la Direcció General de Previsió del Ministeri de Treball, un cop verificat que els estatuts s'ajustaven a la legislació franquista vigent i que s'havien completat tots els tràmits i requisits establerts, procedí a inscriure la cooperativa santperenca al Registre Oficial de Cooperatives. La inscripció es

Inscripció de
La Familiar al
Registre Oficial de
Cooperatives del
Ministeri de Treball
(Font: BOE, núm. 197,
16 de juliol de 1953,
pàg. 4279)

formalitzà amb el número 6213 i, finalment, sota la denominació La Familiar —i no pas Unió de Cooperadors, probablement per les connotacions associades a la Guerra Civil—, oficialitzant-se amb la seva publicació al *Boletín Oficial del Estado* (BOE) del 16 de juliol.¹⁸⁵ Amb aquest registre, només faltava que es convoqués una assemblea extraordinària per constituir, finalment, la cooperativa.

Ara bé, poc abans de la publicació d'aquest BOE, un nou entrebanc va paralitzar la reconstitució definitiva de La Familiar. El 17 de juny de 1953, Felipe Acedo Colunga, governador civil de Barcelona, va respondre la instància que havien enviat els catorze socis reorganitzadors amb un gerro d'aigua freda: ordenava a l'alcalde Pere Vilar que instruís un expedient per determinar qui era el propietari de l'immoble de la cooperativa i que, mentre no s'esclarís aquest assumpte, els interessats s'abstinguessin de dur a terme qualsevol activitat «por cuanto la Cooperativa La Familiar no tiene existencia legal».¹⁸⁶ Tot i que aquesta darrera afirmació era totalment falsa —s'acaba de veure com La Familiar havia

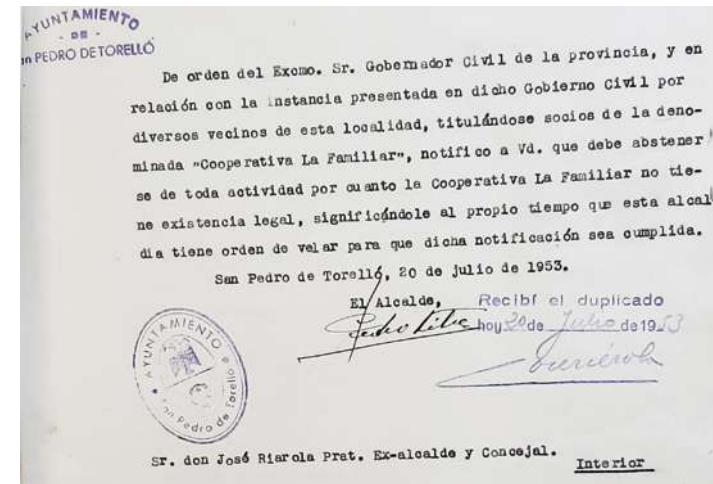
¹⁸⁵ Ordre de 20 de maig de 1953, de José Antonio Girón de Velasco, a *Boletín Oficial del Estado*, núm. 197, 16 de juliol de 1953, pàg. 4279.

estat registrada poques setmanes abans—, Pere Vilar es va encarregar d'enviar, el 20 de juliol de 1953 i a cadascun dels membres de la comissió de socis, una ordre prohibint-los qualsevol iniciativa.¹⁸⁷

De nou, en un informe posterior, els socis tornaven a assenyalar els botiguers de Sant Pere com uns dels responsables de tots aquests problemes. Literalment, en relació amb la legislació sobre cooperatives, es deia que:

Carta de l'alcalde Pere Vilar, del 20 de juliol de 1953, a l'excalde Jaume Rierola Prat, prohibint-li qualsevol activitat relacionada amb la reconstitució de La Familiar (1953) (Font: Arxiu Municipal de Sant Pere de Torelló)

¹⁸⁶ AMSPT. Carpeta Cooperativa. Ofici de Felipe Acedo Colunga, com a governador civil de Barcelona, del 17 de juny de 1953.

¹⁸⁷ AMSPT. Carta de Pere Vilar a Ramon Muntané, del govern civil de Barcelona, del 2 de juliol de 1953, demanant els noms dels socis que havien elevat la instància per prohibir-los qualsevol activitat. Igualment, a la mateixa carpeta es poden

trobar les cartes de Pere Vilar, de 20 de juliol de 1953, adreçades als següents membres de la comissió: Antoni Prat Segurañas, Josep Ribas Masgrau, Hipòlit Dagés Moret, Pere Guix Miarons, Francesc Soler Ribas, Josep Puigoriol Aumatell, Josep Graceras Marguí, Francesc Vaqué Rosell, Josep Fornols Pujol, Josep Rierola Prat, Gaspar Fornols Pujol, Josep Vergés Muntadas, Pere Fornols Prat i Pere Rierola Prat.

«[...] es evidente que muchos pueblos no pueden participar de los beneficios que la ley concede a todos los ciudadanos porque hay intereses personales en determinadas localidades que se oponen, siendo muy sensible que puedan las trabas de carácter local oponerse y entorpecer la Ley creada para encauzar, regular y acrecentar la actividad cooperativista dentro del campo de la economía Española.»

192

Sense poder oferir cap solució davant d'aquesta situació, la UTCCB va continuar, durant els mesos i anys següents, enviant comunicacions a la comissió de socis amb l'objectiu d'assessorar-los en el procés de constitució de la cooperativa, així com fent-los saber les darreres novetats del moviment a nivell provincial. La situació era realment paradoxal: mentre la UTCCB ja considerava i tractava a La Familiar com una cooperativa plenament regularitzada, tant el Govern Civil de Barcelona com l'Ajuntament de Sant Pere de Torelló sostenien que no tenia existència legal i, per tant, que no podia operar.

L'edifici de la cooperativa amb el jou i les fletxes, símbol de FET y de las JONS, a principis dels anys 60 (1959-1964) (Autor: col·lecció exclusiva F. Vergés. Font: Antoni Prat)

Encara el març de 1955, Pere Rierola i Antoni Prat van haver de comunicar a Narcís Amer, cap de la UTCCB, que els era impossible atendre cap de les circulars que estaven rebent, ja que La Familiar continuava inactiva i sense accés al seu patrimoni, bloquejat arran de la prohibició governativa de la seva activitat. La resposta d'Amer no podia ser més desmoralitzadora: «aún cuando nos son perfectamente conocidas las circunstancias concurrentes en esa Cooperativa, hoy por hoy, su modificación, como ya conocen Vds., escapa de nuestras posibilidades; lo que lamentamos extraordinariamente».

Aparentment, la situació va començar a desencallar-se a partir del març de 1957, quan Pere Rierola –ja com a president d'una autoproclamada junta rectora– va iniciar una intensa correspondència amb l'assessoria jurídica de la UTCCB, amb l'objectiu de convocar, finalment, una junta general de constitució de La Familiar, tot i que encara no s'hagués pogut recuperar l'edifici. Inicialment, aquesta reunió es preveia per

L'edifici de la cooperativa amb el jou i les fletxes, símbol de FET y de las JONS, en un dia de nevada (1962) (Autor: Josep Toribio Basco. Font: AGRUPACIÓ FOTOGRÀFICA DE SANT PERE DE TORELLÓ. *Sant Pere de Torelló, abans-d'ahir*. Sant Pere de Torelló: Ajuntament de Sant Pere de Torelló, 2003, pàg. 41).

193

al 31 de març d'aquell mateix any i l'assessor jurídic, en una mostra de cautela estratègica, recomanava presentar la sol·licitud de permís a l'Ajuntament només 48 hores abans de la convocatòria, «pues así no tendrán tiempo de maniobrar».

Amb tot, davant alguns dubtes legals, els socis de la cooperativa van decidir posposar la junta. Entre altres qüestions, els preocupava no saber com actuar davant l'ordre de 1953 que els prohibia dur a terme qualsevol activitat. Per l'assessor jurídic, simplement havien d'esgrimir, en primer lloc, que la CCBSM, el 12 d'agost de 1946, havia resolt que La Familiar no havia estat de condició «sindical-marxista»; i, en segon lloc, que aquesta havia estat inscrita al Registre Oficial de Cooperatives el 20 de maig de 1953 –cosa que, per fer més efecte, certificava Antonio Hernández Bernús com a president de la UTCCB.

Així, el 29 d'abril de 1957, Pere Rierola va presentar a l'Ajuntament la sol·licitud per celebrar la junta general de constitució de La Familiar, prevista per al 5 de maig en un local del passeig José Antonio Primo de Rivera, propietat de Joan Camps Tolosa. Tanmateix, l'alcalde Francesc Vergés Ordeig va desautoritzar la reunió, al·legant altra vegada la prohibició d'activitat dictada contra la cooperativa l'any 1953. Davant d'aquesta decisió, la mateixa UTCCB va presentar un recurs davant del Govern Civil que no va tenir recorregut. D'aquesta manera, la constitució de La Familiar quedava, de nou, congelada fins al 1964.

Postal acolorida amb l'edifici de la cooperativa, a mà esquerra i darrere els arbres, quan encara romania requisat (c. 1960) (Autor: F. Vergés. Font: Antoni Prat)

Comitiva de la inauguració de l'oficina de Caixa Manlleu a Sant Pere, ballant sardanes davant l'edifici de la cooperativa (1957) (Font: *Sant Pere de Torelló*. Manlleu: Caixa Manlleu, 2008)

LA FAMILIAR CONTEMPORÀNIA: UNA COOPERATIVA, MALGRAT LA SOCIETAT CANVIANT (1964-2025)

7.1. ELS ANYS DE LA RECUPERACIÓ, LA RECONSTITUCIÓ I LA REOBERTURA (1964-1965)

El 1957, mentre s'estava lluitant per poder celebrar l'esmentada reunió de constitució de La Familiar, es van produir novetats molt importants entorn de la propietat de l'edifici de la cooperativa. Com s'acaba de veure, el 1953, l'alcalde Pere Vilar havia rebut l'encàrrec d'esclarir qui era el legítim propietari d'aquest immoble i, certament, havia fet un pas en aquesta direcció: el secretari Jaume Cañellas Soldevila havia pogut constatar que no hi havia cap informació al respecte al Registre Fiscal d'Edificis i Solars de l'Ajuntament.¹⁸⁸

L'atzucac de la propietat no se solucionaria, doncs, fins al 6 de maig de 1957 quan, a instàncies de l'alcalde Francesc Vergés Ordeig, el Registre de la Propietat de Vic va poder certificar, finalment, que l'edifici era propietat de La Familiar, en haver adquirit el terreny que ocupava l'any 1923.¹⁸⁹ Un cop esclarit aquest assumpte, la recuperació de La Familiar va tirar definitivament endavant, tot i que lentament. No va ser fins al 3 de març de 1963 que el Govern Civil de Barcelona va ordenar que,

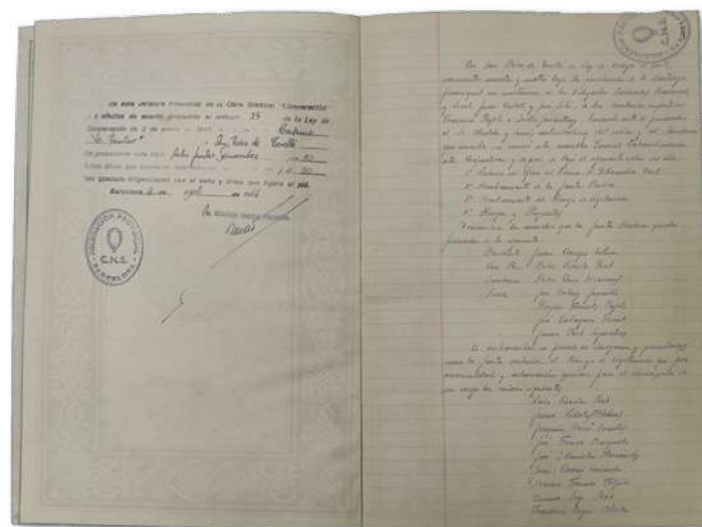
¹⁸⁸ AMSPT. Carpeta Cooperativa. Certificat de Jaume Cañellas Soldevila, secretari municipal, del 20 de juliol de 1953.

¹⁸⁹ AMSPT. Carpeta Cooperativa La Familiar. Certificat A.7.345.893 expedit per Joaquim Esposa Puigserinell, advocat i substitut del registrador de la propietat de Vic, del 6 de maig de 1957.

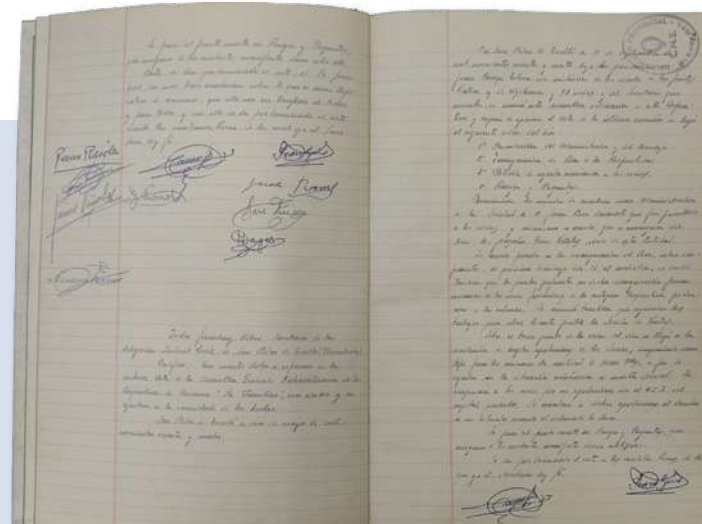
¹⁹⁰ AHCF. Còpia de certificat expedit pel Govern Civil de Barcelona a l'OSC de Barcelona, el 12 de desembre de 1963, enviada per aquesta última a La Familiar el 20 de maig de 1964.

a través de l'OSC, es reintegrés l'edifici a la cooperativa i que aquesta es constituís formalment.¹⁹⁰ Finalment, La Familiar recuperava el seu edifici i, gràcies a aquest fet, ja podia reconstituir-se.

Així, el 10 de maig de 1964, per fi es va celebrar una assemblea general extraordinària per reconstituir La Familiar i retornar-li l'edifici, que es valorava com un actiu de 500.000 pessetes. L'acte va aplegar uns 125 socis i es va basar, bàsicament, en el nomenament d'una junta rectora formada pels següents noms:

Acta de l'assemblea general de reconstitució de La Familiar i reintegració del seu edifici, amb el corresponent segell d'aprovació de la Central Nacional Sindicalista (CNS) (1964) (Font: Arxiu Històric de la Cooperativa La Familiar)

- Joan Camps Tolosa (president)
- Pere Rierola Prat (vicepresident)
- Pere Guix Miarons (secretari)
- Josep Ordeig Jaquetti (Vocal)
- Gaspar Fornols Pujol (Vocal)
- Josep Verdaguer Ricart (Vocal)
- Jaume Prat Segurañas (Vocal)

198

També es va constituir un consell de vigilància, un òrgan encarregat de fiscalitzar la cooperativa i que estava nomenat, directament, per l'OSC:

- Lluís Rierola Prat
- Jaume Viñolas Molas
- Joaquim Casas Viñolas
- Josep Freixa Busquets
- Josep Illamola Hernández
- Joan Ramos Quesada
- Nemesio Ferreiro Felpeto
- Arseni Soy Prat
- Francesc Dagés Abella

La mera existència d'aquest consell de vigilància és una bona mostra de la tutela franquista que atemptava contra l'autonomia de la cooperativa. I ho és també la nòmina d'autoritats franquistes que van assistir a l'acte i que havien supervisat la reconstitució de l'entitat: Josep Solà (delegat sindical local), Isidre Juventeny Ribas (secretari de la Delegació Sindical Local), Joan Castell (delegat sindical comarcal), Francesc Pujol (secretari de la Delegació Sindical

Comarcal), els alcaldes de Sant Pere i de Torelló, l'Ajuntament santperenc al complet, el mossèn, el jutge municipal i un brigada de la Guàrdia Civil. Igualment, va presidir l'acte Santiago Joaniquet Aguilar, cap de l'OSC de Barcelona, que va fer un petit parlament per explicar «lo que es una Cooperativa de consumo, que ello es en beneficio de todos y para todos».¹⁹¹

En qualsevol cas, la nova cooperativa va reprendre, finalment, la seva activitat amb un objectiu clar: en paraules de Joan Camps, «establecer un centro comercial en favor de sus socios».¹⁹² Segons un registre de 1964, en aquell moment l'entitat havia pogut aplegar 164 homes i 12 dones associades. La majoria –uns 137– eren nous membres, molts dels quals hereus i hereves dels drets d'antics cooperadors que ja no hi eren. Tanmateix, hi havia 39 individus que havien estat socis abans de la clausura,¹⁹³ entre ells encara 3 de fundadors: Francesc Puig Arxé (72 anys), Pere Pujol Corominas (69 anys) i Isidre Ribas Pujol (82 anys).

Per tal de donar servei a aquests socis i començar a generar ingressos, una de les primeres tasques empresa va ser la reobertura del bar, ara ubicat a la planta baixa de l'edifici. En una assemblea ordinària celebrada l'11 de setembre de 1964, es va nomenar Joan Bas Cararach com a administrador i Joaquim Casas Viñolas com a conserge encarregat del bar. Igualment, es va decidir que s'inauguraria el 13 d'aquell mateix mes, reservant «los puestos preferentes de dicha inauguración [...] a los socios fundadores de la antigua cooperativa predecesora a la actual».¹⁹⁴ Amb el permís corresponent de l'Ajuntament, la inauguració es va verificar tal com estava previst. El bar comptava amb billar i, com a novetat, amb un aparell de televisió.¹⁹⁵

199

La Familiar de Sant Pere de Torelló

¹⁹¹ AHCF. Acta de l'assemblea general extraordinària del 10 de maig de 1964. Igualment, les cròniques de l'acte a «San Pedro de Torelló», *Torelló*, núm. 166, 16 de maig de 1964, pàg. 2; «San Pedro de Torelló», *Torelló*, núm. 167, 6 de juny de 1964, pàg. 2 i «En San Pedro de Torelló», *Comarca* (Manlleu), núm. 208, 23 de maig de 1964, pàg. 2

¹⁹² AHCF. Llibre d'actes de 1964-1974. Acta de l'assemblea ordinària del 15 de maig de 1974, pàg.

32v. A partir d'aquí, totes les cites d'assemblees provenen d'aquest llibre.

¹⁹³ Eren Francisca Arxé Carol, Jaume Bosch Pujol, Joan Corominas Lenco, Josep Culí Serra, Rafael Domènech Güell, Esteve Fàbregas Teixidor, Joan Fageda Fiol, Josep Fageda Fiol, Josep Fornols Pujol, Pius Freixa Peroliu, Josep Jofré Crosas, Miquel Jofré Crosas, Vicenç Mayola Berga, Josep Miarons Comas, Llorenç Miarons Illa, Tomàs Miarons Pla,

Lluís Mitjavila Torrents, Pere Noguera Candell, Joan Padrós Prat, Serafí Padrós Seguí, Antoni Prat Segurañas, Joan Puig Arau, Francesc Puig Arxé, Pere Pujol Corominas, Josep Ribas Masgrau, Isidre Ribas Pujol, Pere Rierola Prat, Sebastià Rierola Prat, Joan Rubió Quintà, Francesc Solé Ribas, Ramon Targarona Arxé, Josep Vaqué Bufí, Josep Vaqué Campàs, Josep Verdaguer Aiguabella, Pere Verdaguer Reulet, Joan Verdaguer Viñeta, Josep Viñolas Codina, Jaume Viñolas Pla, Lluís Viñolas Prat.

¹⁹⁴ Acta de l'assemblea ordinària de l'11 de setembre de 1964, pàg. 2r.

¹⁹⁵ A les actes del 12 de juliol de 1967 i del 27 de gener de 1968 (pàg. 11r i 11v-12r) es va acordar, respectivament, arreglar la televisió «para [a]tender las quejas de numerosos socios» i fer millores al billar. L'adquisició del televisor es va acordar en reunió de la Junta Rectora del 25 de juny de 1967, tal com certificava Joaquim Ferreiro Sayós com a secretari.

En paral·lel, es van emprendre els primers treballs per obrir la botiga, evidentment, a la primera planta de l'edifici. Així, ja al juny de 1964, es va impulsar una rehabilitació de l'edifici per «dar cumplimiento a las necesidades que han surgido para la buena marcha de la apertura de los locales Comerciales de la misma». Aquest projecte de reformes, iniciat l'octubre de 1964 i amb un pressupost de 26.000 pessetes, va arreglar una part de la teulada i va renovar la façana –substituint el balcó per 6 grans finestrals– i va obrir un nou accés esglaonat a la primera planta a través del carrer Anselm Clavé.¹⁹⁶

Igualment, entre 1964 i 1965, delegacions de La Familiar van realitzar algunes visites a La Moral de Torelló i a la cooperativa de la colònia Lacambra de Masies de Voltregà, molt probablement per aprendre del funcionament de les seves botigues.¹⁹⁷ A principis de 1965, les gestions per reobrir la botiga van experimentar un impuls decidit. «Los de San Pedro están trabajando para equipar su tienda y ponerla en servicio muy en breve», deia la premsa sindical franquista.¹⁹⁸

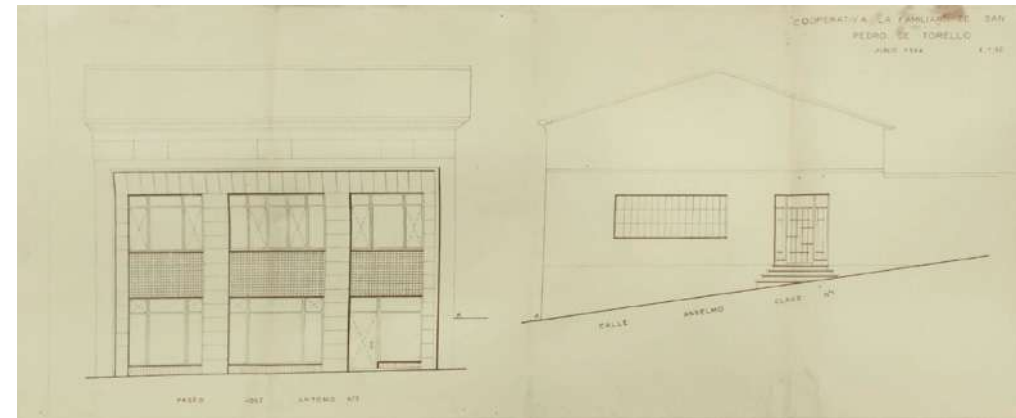
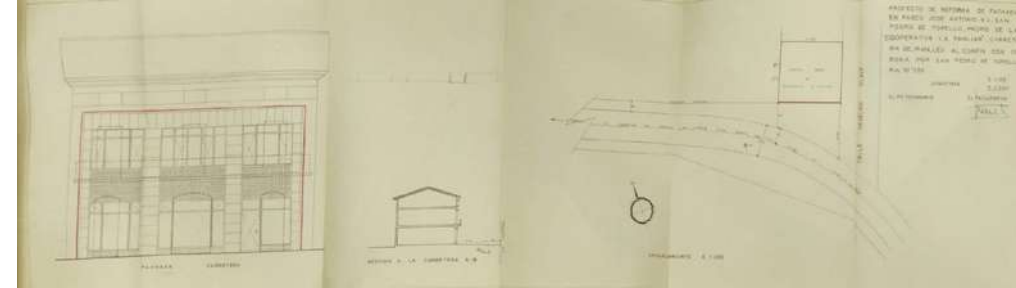
En concret, d'una banda, es van sol·licitar diversos pressupostos per a treballs de pintura, instal·lació elèctrica, ampliació del magatzem i altres reparacions al local, i es van iniciar les obres per instal·lar una cambra frigorífica de la casa Rifà Anglada de Manlleu, destinada a la carnisseria. Fins i tot es va encarregar un estudi per avaluar la viabilitat d'incorporar la venda de pa. D'altra banda, es van adquirir una caixa forta, balances i diversos aparells auxiliars, mentre que Joan Bas, en qualitat d'administrador, va començar a gestionar la compra del gènere. Finalment, es van convocar dues places de

¹⁹⁶ AHCF. Projecte de reforma del 4 de juny de 1964 i plec de condicions d'obres de la Diputació de Barcelona, del 20 d'octubre de 1964.

¹⁹⁷ «Cooperativa 'La Moral'. Nos han visitado los de San Pedro», *Torelló*, núm. 167, 6 de juny de 1964, pàg. 6; «Cooperativa 'La Moral'. Cooperativas

asistentes», *Torelló*, núm. 168, 20 de juny de 1964, pàg. 6 i «Cooperativa 'La Moral'. Agradables visitas», *Torelló*, núm. 181, 16 de gener de 1965, pàg. 1.

¹⁹⁸ «O. S. Cooperación», *Comarca* (Manlleu), núm. 225, 23 de gener de 1965, pàg. 2.

Plànols de la reforma realitzada entre 1964 i 1965 (Font: Arxiu Històric de la Cooperativa La Familiar).

L'edifici de la cooperativa acabat de reformar, el 26 de setembre de 1965 (Autor: Ignasi Vagué)

dependenta que van ser adjudicades, amb un període de proves de 3 mesos, a Maria Fontdevila Pujol i a Ramona Pujolassos Boix.¹⁹⁹

Un cop tot enllestit, la botiga va ser inaugurada el 19 de març de 1965, amb un acte que va consistir en la seva benedicció, un concert i una audició de sardanes a càrrec de La Principal de Llobregat. Així ho descrivia la crònica del setmanari *Torelló*:

«En el día señalado de San José fue inaugurado el autoservicio de la Cooperativa La Familiar de San Pedro de Torelló. El ambiente era efervescente y con asistencia masiva de la villa. Fueron bendecidas las instalaciones ante Junta, autoridades y gran número de invitados. En lugar preferente la Virgen de Bellmunt iluminada. El Sr. Párroco y tres monaguillos de gala

dieron gracia y vida al último paso de los afanes y desvelos de un grupo dirigente y unos socios generosos, llenos de entusiasmo y fe, precursores del éxito y el triunfo de tan bella obra social.

»Fue interpretado el himno nacional y luego hubo brindis y euforia en el café de la Entidad, mientras en la calle se bailaban sardanas. En el mostrador del bar una enorme y hermosa fotografía de San Pedro con Bellmunt de fondo.

Sencillamente formidable».²⁰⁰

Des d'aquell moment obria una botiga que, per primera vegada, comptaria amb un autoservei de compra pioner, i no pas la clàssica

202

En Fèlix Gala, amb un pla replet de gambes, durant un servei al bar de La Familiar. Al seu costat, la Filomena Planas i, al darrere, en Jaume Puig de can Mònic (1966) (Font: Montserrat Casas)

El bar de La Familiar en ple rendiment. De dreta a esquerra: Joaquim Casas, Montserrat Casas, Jaume Puig, Filomena Planas, Magda Casas i Fèlix Gala (1964) (Font: Montserrat Casas)

Cartell de la inauguració de la botiga de La Familiar (1965) (Font: Arxiu Municipal de Sant Pere de Torelló)

¹⁹⁹ Actes de les assemblees ordinàries del 29 de gener i 5 de març de 1965.

²⁰⁰ «Cooperativa 'La Moral'. ¡Hurra por San Pedro de Torelló!», *Torelló*, núm. 186, 27 de març de 1965, pàg. 6.

203

Cartell de la inauguració del pati de La Familiar (1965) (Font: Fons Impremta Pietx (Tipografia Balmesiana) – Arxiu Comarcal d'Osona)

atenció individualitzada des de darrere del taulell.²⁰¹ Pel que fa als productes, s'oferien des del servei de carnisseria fins a peixateria, passant per fruites, verdures, làctics, begudes, altres aliments bàsics i drogueria i perfumeria.

El darrer espai recuperat va ser el pati de la cooperativa, arranjat com a pista per a actes recreatius. En aquest sentit, Joan Camps Tolosa, el 12 de juny de 1965 i com a president, va demanar l'autorització a l'Ajuntament per «utilizar el patio anejo a sus locales, fachada oeste, para verbenas y fiestas populares y esparcimiento de sus socios y simpatizantes». L'alcalde Toribi Puig va remetre la sol·licitud al Govern Civil de Barcelona, tot recordant que «son prohibidos los ritmos excitantes y que dan ocasión a una serie de actos contrarios a la disciplina de costumbres y a la convivencia social»²⁰². Aconseguir el permís, la pista es va inaugurar el 29 de juny de 1965, amb un ball a càrrec de l'orquestra Tropical de Jesús Vallejo.

²⁰¹ El novembre de 1965, la cooperativa L'Amistat de Montesquiu va decidir adoptar aquest sistema després de veure que La Moral de Torelló estava treballant per adoptar-lo i que a La Familiar ja funcionava. MOLINA MORENO, José Antonio. *L'Amistat. Cooperativa obrera de consum*. Montesquiu. Ripoll: Maideu S.L., 2015, pàg. 98.

²⁰² AMSPT. Carta de Joan Camps Tolosa a l'Ajuntament, del 12 de juny de 1965 i resposta de Toribi Puig del mateix dia.

7.2. ELS ANYS DE LA NOVA CONSOLIDACIÓ (1964-1970s)

Tot i que la nova La Familiar es va centrar, exclusivament, en adequar l'edifici i engegar els serveis de botiga, bar i pista recreativa –deixant enrere la venda de pa, la mutualitat i la secció de préstecs–,²⁰³ això va suposar-li una inversió inicial molt destacable que va portar de bòlit a la nova junta rectora.

Inicialment, per fer front a l'elevat desemborsament econòmic per a l'obertura, es va optar per recórrer a les donacions voluntàries dels socis, amb l'objectiu d'evitar la contractació d'un préstec hipotecari. Aquests socis, per donar-se d'alta, havien hagut de pagar 1000 pessetes, i ja l'11 de setembre de 1964 es va acordar acceptar aportacions voluntàries amb un límit de 10.000 pessetes per soci, oferint una compensació del 45 % sobre el capital aportat i el dret a retirar-lo en qualsevol moment. Igualment, pocs dies després, Jaume Viñolas Molas, Lluís Rierola Prat, Josep Ordeig Jaquetti, Josep Verdager Ricart, Joaquim Casas Viñolas i Josep Fageda Fiol van contribuir amb un préstec de 50.000 pessetes cadascun.²⁰⁴

Tanmateix, a finals de 1965, i ja «con miras a [la] posible necesidad en un próximo futuro de solicitar créditos para cubrir los plazos de la construcción del nuevo local», es va constituir una comissió d'economia i crèdits que, a través de dos dels seus membres, podria autoritzar la petició de qualsevol crèdit bancari, pòlissa o lletra de canvi.²⁰⁵ Immediatament després, el maig de 1966, els socis van decidir

²⁰³ De nou, en línia amb la tendència seguida per les cooperatives osonenques, que van reduir la seva activitat. CASANOVAS PRAT, Josep. *El cooperativisme...*, op. cit., pàg. 145.

²⁰⁴ Acta de l'assemblea ordinària de l'11 de setembre de 1964 i de la reunió de la Junta Rectora del 20 de novembre de 1964.

²⁰⁵ Acta de l'assemblea ordinària del 2 d'octubre de 1965, pàg. 4v-5r. La comissió estava formada per Joan Camps Tolosa, Pere Rierola Prat, Gaspar Fornols, Josep Ordeig Jaquetti i Jaume Viñolas Codina.

consolidar tots els crèdits sol·licitats (el dels sis socis de 1964, un de 200.000 pessetes al Banco Popular i un altre de 300.000 al Banco Hispano-Americano), centralitzant-los en un sol préstec a llarg termini, i es va demanar un préstec hipotecari d'1.800.000 pessetes a la Caixa de Manlleu.²⁰⁶

En aquest sentit, si s'analitzen els balanços de 1964 a 1969 (vegeu taula 9), s'observa un paper rellevant de les aportacions voluntàries dels socis, en paral·lel a un notable increment de l'endeutament, especialment a través del crèdit hipotecari, que a partir de 1966 representava prop del 50 % del passiu total. Malgrat aquest augment del finançament extern, la cooperativa mantenia una estructura patrimonial sòlida, amb un pes important dels actius fixos (immobles i mobiliari) i un creixement significatiu de les existències, sobretot a partir de 1965 amb l'expansió de l'activitat comercial a través de la botiga i el bar. Ara bé, la liquiditat disponible es va reduir dràsticament, amb una davallada especialment alarmant el 1967. Aquesta manca de tresoreria s'explicaria, probablement, pel destí del líquid a pagaments de deutes i a inversions en immobilitzat i estocs, més que no pas per una disminució d'ingressos.

²⁰⁶ Acta de l'assemblea ordinària del 2 de maig de 1966, pàg. 6r-6v.

La cooperativa des del Mas Collell (1975)
(Autor: Ignasi Vaqué)

Taula 9: Balanços de La Familiar (1964-1969)

1964	
Actiu	Immables: 1.048.450,18 ptes.
	Mobiliari: 220.997,05 ptes.
	Caixa en metàl·lic: 190.045,75 ptes.
	Existències de mercaderies: 95.269,80 ptes.
Total actiu: 1.554.762,78 ptes.	
Passiu	Proveïdors de mercaderies: 61.240,84 ptes.
	Contractistes d'obres: 265.847,71 ptes.
	Crèdit de 6 socis: 300.000 ptes.
	Fons social obligatori: 145.000 ptes.
	Fons social voluntari: 235.000 ptes.
	Capital fundacional: 516.998,74 ptes.
Total passiu: 1.524.087,29 ptes.	
Diferència	30.675,49 ptes.

1965	
Actiu	Immables: 1.537.718,93 ptes.
	Mobiliari: 706.965,87 ptes.
	Caixa en metàl·lic: 173.919,91 ptes.
	Existències de mercaderies (bar): 104.929,51 ptes.
	Existències de mercaderies (botiga): 621.173,61 ptes.
	Total actiu: 3.144.707,83 ptes.
Passiu	Fons social fundacional: 516.998,74 ptes.
	Fons social obligatori: 160.200 ptes.
	Fons social voluntari: 260.000 ptes.
	Fons de Reserva Llei: 3.067,55 ptes.
	Proveïdors de mercaderies: 486.796,71 ptes.
	Contractistes d'obres: 376.198,43 ptes.
	Crèdit de 6 socis: 690.000 ptes.
	Crèdit hipotecari (Banc Popular): 200.000 ptes.
	Crèdit hipotecari (Hispano-Americano): 300.000 ptes.
	Total passiu: 2.993.261,43 ptes.
Diferència	151.446,40 ptes.

HELVA

SECCION HELADOS Y HORCHATAS: TELEFONOS 251 00 30 - 251 00 33
SECCION CARAMELOS DULCERIA: TELEFONO 251 00 32
AVENIDA BORBON, 44 y 46
BARCELONA (16)

25 de Enero de 1.972

FACTURA N.º 003899

Cooperativa La Familiar
P.º José Antonio, 2
SAN PEDRO DE TORELLO (Barna)

PAGO 60 días
Boo. H.A.
Vto. 25-3-72
AG. Ramires Massagué Bogatell, 61) 523 10

ENVIADO POR

CAJAS	BOLSAS	LATAS	KGS.	ARTICULO	PRECIO		IMPORTE	
					PESETAS	CTS.	PESETAS	CTS.
	1		4	Vene cianos	51		204	-
	1		4	Mentolins	50		200	-
	1		5	Eucalipto Mentol	51		255	-
	1		5	Peladilla Fantasia	56		280	-
			18	Total ptas. S.E.ú.O.			939	-
				EXENTOS DE I.T.E.				
				PORTES PAGADOS				
				1 bulto				
				P.L. 19 K				
				Envío libre según orden P. G.				
				10-2-70 B.O.E. 12-2-70				

NOTA: Esta Casa, no admite ninguna reclamación transcurridos 15 días de haber recibido la mercancía.

27-3-72 1.826

PAGUESE A LA ORDEN DE Cooperativa La Familiar
RECIBIMOS DE Avda. José Antonio, 2
GREGORIO VIZCAINO SAN PEDRO DE TORELLO

1966

Actiu

Inmobles: 1.651.989,73 ptes.

Mobiliari: 671.077,97 ptes.

Caixa en metàl·lic: 211.147,20 ptes.

Deutors: 21.284,17 ptes.

Existències de mercaderies (bar): 146.219,70 ptes.

Existències de mercaderies (botiga): 861.082,30 ptes.

Total actiu: 3.562.801,07 ptes.

Passiu

Fons social fundacional: 516.998,74 ptes.

Fons social obligatori: 159.800 ptes.

Fons social voluntari: 226.000 ptes.

Fons de Reserva Llei: 18.212,19 ptes.

Fons de Previsió Econòmica: 136.301,76 ptes.

Proveïdors de mercaderies: 420.267,56 ptes.

Contractistes d'obres: 300.712,81 ptes.

Crèdit hipotecari: 1.761.333 ptes.

Total passiu: 3.539.626,06 ptes.Diferència **23.175,01 ptes.**Factura de l'empresa de caramels Helva (Barcelona)
(1972) (Font: Arxiu Històric de la Cooperativa La Familiar)

1967	
Actiu	Immables: 1.687.512,23 ptes.
	Mobiliari: 677.286,67 ptes.
	Caixa en metàl·lic: 3.513,16 ptes.
	Deutors: 12.440,05 ptes
	Existències de mercaderies (bar): 143.998,30 ptes.
	Existències de mercaderies (botiga): 809.557,55 ptes.
	Total actiu: 3.334.307,96 ptes.
	Fons social fundacional: 516.998,74 ptes.
	Fons social obligatori: 161.300 ptes.
	Fons social voluntari: 184.000 ptes.
	Fons de Reserva Llei: 20.529,69 ptes.
	Fons de Previsió Econòmica: 157.159,27 ptes.
	Proveïdors de mercaderies: 297.807,69 ptes.
	Contractistes d'obres: 278.450,82 ptes.
	Crèdit hipotecari: 1.681.679 ptes.
	Total passiu: 3.297.925,21 ptes.
Diferència	36.382,75 ptes.

1968	
Actiu	Immables: 1.687.999,23 ptes.
	Mobiliari: 676.795,67 ptes.
	Caixa en metàl·lic: 50.059,64 ptes.
	Deutors: 5.322,28 ptes.
	Existències de mercaderies: 940.573,39 ptes.
	Total actiu: 3.360.750,21 ptes.
	Fons social fundacional: 516.998,74 ptes.
	Fons social obligatori: 162.300 ptes.
	Fons social voluntari: 157.000 ptes.
	Fons de Reserva Llei: 24.167,99 ptes.
	Fons de Previsió Econòmica: 249.133,69 ptes.
	Proveïdors de mercaderies: 388.813,17 ptes.
	Contractistes d'obres: 265.090,62 ptes.
	Crèdit hipotecari: 1.597.246,00 ptes.
	Total passiu: 3.360.750,21 ptes.
Diferència	0 ptes.

1969	
Actiu	Immables: 1.688.199,23 ptes.
	Mobiliari: 673.432,67 ptes.
	Caixa en metàl·lic: 6.599,10 ptes.
	Deutors: 1.120,28 ptes.
	Existències de mercaderies: 1.053.988,38 ptes.
Total actiu: 3.423.339,66 ptes.	
	Fons social fundacional: 516.998,74 ptes.
	Fons social obligatori: 160.300 ptes.
	Fons social voluntari: 148.000 ptes.
	Fons de Reserva Llei: 24.167,99 ptes.
	Fons de Previsió Econòmica: 249.133,69 ptes.
	Proveïdors de mercaderies: 303.959,01 ptes.
	Contractistes d'obres: 268.949,22 ptes.
	Crèdit hipotecari: 1.507.747,00 ptes.
	Crèdit hipotecari (Banc Popular): 244.084,01 ptes.
	Total passiu: 3.423.339,66 ptes.
Diferència	0 ptes.

Font: AHCF. Llibre d'inventari 1964-1969.

En la junta ordinària del 2 de maig de 1969, Pere Rierola encara havia d'exigir que «se intente enmendar la falta de fluidez del metálico» per, tot seguit, fer-se una nova crida a les aportacions voluntàries de socis –de fins a 2.000 pessetes no restituïbles fins al cap de 10 anys– «a fin de cubrir las necesidades y compromisos contraídos para poner en condiciones el local social. Pagos [que] hasta la fecha se han cumplido religiosamente».²⁰⁷

El pagament de les obligacions va provocar que, en un primer moment, no es pogués realitzar el repartiment de beneficis entre els socis ni a l'entitat –per ampliar els seus serveis més enllà de la botiga i el bar–, ja que aquests es destinaven exclusivament al fons de reserva i al fons de previsió econòmica. Ho deixava ben clar Joan Camps Tolosa, en un escrit annex als balanços de 1969 que havia de dirigir a l'OSC, en el qual reconeixia que:

«Esta Sociedad, Cooperativa de Consumo La Familiar, de San Pedro de Torelló, se ve imposibilitada de cumplir lo ordenado en los Estatutos, por lo que se refiere al reparto de excedentes, ya que su reciente reapertura, tal como demuestra el Inventario-Balance adjunto, le obligó a concretar unos créditos (Hipotecario y Voluntario de Socios) con el fin de poner su Local Social en disposición de servicio puesto que el estado de devastación en que le fue entregado no permitía ninguna de las actividades a que iba destinado.

»La penuria con que va cumpliendo sus compromisos la obliga a exigir de sus socios un verdadero cooperativismo, al que hasta

²⁰⁷ Acta de l'assemblea ordinària del 2 de maig de 1969. També hi ha un full solt, de l'agost de 1969, on Joan Camps Tolosa demana l'autorització per percebre aquestes donacions voluntàries.

Batalla de boles
de neu davant La
Familiar (1970)
(Autor: Ignasi
Vaqué)

la fecha estos han correspondido, y a solicitar de esa Unión Territorial de Cooperativas las más completas exenciones posibles en cuanto a derramas y otros gravámenes que no está en condiciones de poder satisfacer.»²⁰⁸

També ho feia explícit en un esborrany de carta, escrita durant aquells anys, demanant un crèdit –se suposa que mai concedit– de 2.200.000 pessetes al Ministeri de Treball, amortitzable en 20 anys:

«[...] para poder atender debidamente a sus 174 asociados, además de en el suministro de artículos de consumo, a la que está actualmente dedicada y para cuya actividad necesitaría una ampliación en los servicios, la Sociedad por mí representada tiene programados varios proyectos dirigidos a conseguir importantes mejoras sociales, a los que como españoles y trabajadores, cree que tienen cumplidamente derecho los que hasta la fecha han

²⁰⁸ AHCF. Esborrany de carta de Joan Camps Tolosa dirigida a l'OSC, sense data però, segurament, d'agost de 1969.

contribuido con su esfuerzo y espíritu cooperativista a sostener una lucha encaminada a obtener en los artículos de primera necesidad unos precios ajustados al máximo.

«A la obtención de este fin, en lo que a precios se refiere, ha sacrificado nuestra Cooperativa las aportaciones y los beneficios económicos que podían haber facilitado la consecución de los fines sociales, sala de espectáculos, biblioteca, subvenciones en necesidades y entierros, etc., con los que desde siempre ha tenido intención de favorecer a todos los componentes de nuestro organismo»²⁰⁹

Sigui com sigui, tal com es va dir en algunes juntes, la cooperativa seguia «un camino lento pero seguro» i anava «por buenos cauces».²¹⁰ I és que el bon funcionament i els ingressos que generaven la botiga i el bar aplanaven el camí per saldar els deutes. En el cas de la botiga, i com a incentiu de vendes, es va establir una quota fixa i obligatòria de 5 pessetes per cada membre de la família de cada soci. Aquesta quota donava dret a adquirir els productes al supermercat a preu de cost, amb un petit augment previ destinat a cobrir despeses generals.²¹¹ Així, durant l'exercici de 1967 es van recaptar al voltant de 4.000.000 de pessetes, un 30 % més que en l'exercici anterior, cosa que feia que la Junta Rectora fos optimista:

«Mai ens ha fallat la fe i la confiança de que la Cooperativa arribaria a ésser la primera entitat econòmica de la nostra població i que aniria en un constant i progressiu augment, doncs no en va és de sobre sapigut [sic] que [a] Sant Pere hi

²⁰⁹ AHCF. Esborrany de carta de Joan Camps Tolosa dirigida al Ministeri de Treball, sense data.

²¹⁰ Actes de les assemblees ordinàries del 5 de maig de 1967 i de l'11 de setembre de 1972, pàg. 9v i 28r.

²¹¹ Acta de l'assemblea ordinària del 15 de desembre de 1965, pàg. 5r-5v.

ha un bon nombre d'homes i famílies d'arraigades conviccions cooperativistes.

Per això i pels bons resultats que es palpen, creiem que es pot esperar amb franc optimisme un futur esplendorós de la Cooperativa La Familiar».²¹²

Fins i tot, en aquells mateixos anys, un santperenc anònim asseverava que al poble existien «societats ben montades [sic], com per exemple La Cooperativa La Familiar que és una gran força econòmica, que per el bon local de que disposa i per les seves bones instal·lacions dóna un caire de modernitat a la població».²¹³

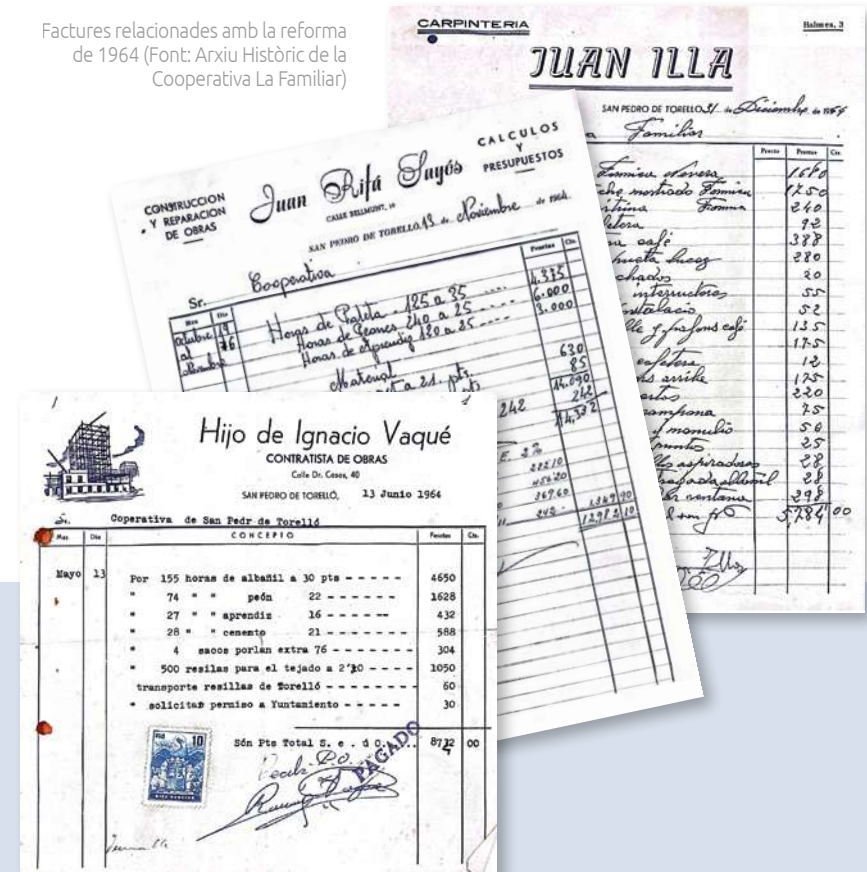
És una altra mostra de la solidesa que anava adquirint l'entitat el fet que, durant la discussió dels balanços de 1972, es ressaltés «la buena marcha de la Entidad comparando saldos de años anteriores» per, tot seguit, acordar la liquidació de diverses factures que encara es devien als contractistes. O també que, en la memòria de l'exercici de 1973, es conclogués que «las ventas e ingresos han sido lo suficientes para poder atender el pago de todas sus obligaciones (¡que son muchos! [sic])».²¹⁴

Més enllà d'aquest relat estrictament econòmic, cal destacar altres fets rellevants dels primers anys de funcionament de La Familiar contemporània, tots ells ocorreguts sota la presidència de Joan Camps Tolosa –qui més endavant esdevindria alcalde independent de Sant Pere, l'any 1980.

Per exemple, es van anar fent reparacions al local, com unes obres de

millora del bar, el 1968, per unes 6000 pessetes; l'arrebossat i pintat de parets i la recol·locació d'estanteries de la botiga de cara a les festes de Nadal de 1971 o l'obertura d'una porta a l'exterior el 1972. De la mateixa manera, es va renovar la indumentària dels treballadors del bar i la botiga els anys 1971 i 1973. Finalment, el pati de la cooperativa va continuar acollint actes de caire recreatiu i festiu: per exemple, el 29 de juny de 1966, amb motiu de la diada de Sant Pere, s'hi va celebrar un concert i ball a càrrec de l'orquestra Siracusa de Granollers i, pocs dies més tard, es va organitzar també un ball de revetlla per Sant Jaume.²¹⁵

Factures relacionades amb la reforma de 1964 (Font: Arxiu Històric de la Cooperativa La Familiar)

²¹² UN SOCI. «San Pere de Torelló. Asamblea General de la Cooperativa 'La Familiar'», *Torelló*, núm. 254, 25 de maig de 1968, pàg.2.

²¹³ UN SANTPERENC. «Sant Pere de Torelló. Festa Major», *Torelló*, núm. 260, 14 de setembre de 1968, pàg. 4.

²¹⁴ Acta de l'assemblea ordinària del 14 d'abril de 1973, pàg. 30r-30v i certificat de l'acta de 15 de maig de 1974.

²¹⁵ «Festividad de San Pedro», *Torelló*, núm. 214, 2 de juliol de 1966, pàg. 10 i AMSPT. Carpeta Cooperativa. Autorització pel ball de Sant Jaume, del 13 de juny de 1966.

7.3. ELS ANYS DE CANVI I DETERIORAMENT... I L'ANY DE LA REFORMA (1970s-2016)

Tot i la recuperació experimentada des de mitjan dècada de 1960 i inicis de la de 1970, La Familiar no tornaria a assolir la vitalitat cooperativista dels anys 1920 i 1930. A la fragilitat derivada de vint-i-cinc anys de tancament i a l'esforç econòmic necessari per reactivar la cooperativa, s'hi havien de sumar els profunds canvis que havia experimentat la societat catalana i santperenca a partir dels anys seixanta, com l'adopció de nous hàbits de consum i l'aparició de competidors poderosos en els sectors del supermercat i de l'oci recreatiu.²¹⁶

Tot això va comportar, com a resultat, que la gestió del servei de bar i supermercat deixés de ser cooperativa i que la seva explotació fos externalitzada, mitjançant el pagament d'un lloguer a la societat cooperativa per part d'un tercer. Així, la cooperativa va continuar formalment activa, però es va limitar a actuar com una junta encarregada de gestionar i llogar el seu patrimoni. Aquesta és, de fet, la situació que es manté actualment.

Pel que fa al bar, inicialment fou gestionat per Joaquim Casas Viñolas i Filomena Planas Viñolas i, l'any 1966, Josep Clapera Baroy en prengué el relleu, seguit més tard per Manuel Díaz Romero i Ramona Alonso Pérez. Més endavant, el 1970, el local fou llogat al soci Pere Comas Rius per un import anual de 150.000 pessetes. El 1972 l'espai es va passar a denominar Snack-Bar Cooperativa i, a partir de 1977, la gestió passà a mans de Santi Cuadrado Das Neves, que n'assumí l'explotació amb un

lloguer de 3.000 pessetes setmanals. Tot i que, en un principi, aquest darrer contracte acabava el 1981, el lloguer es va anar prorrogant fins ben bé el 2015. El 1990, *El 9 Nou* descrivia així l'ambient d'aquest espai:

«Els dos bars més característics i amb més història de Sant Pere són el del Centre Parroquial i el de la Cooperativa. [...] El bar de la Coope és el dels cafès reposats, les partides tranquil·les i les butaques per poder passar-hi l'estona sense presses. És l'altre establiment més característic de Sant Pere, que centra la seva activitat bàsicament als migdies. Disposa d'un ampli espai de butaques per fer-hi tranquil·lament el cafè i la copa, a més d'una terrassa que dona directament a l'avinguda Joan Maragall, que no és res més que la carretera que va a Torelló».²¹⁷

La terrassa i la botiga de La Familiar, en un dia d'estiu (1975) (Autor: Ignasi Vaqué)

²¹⁶ CASANOVAS PRAT, Josep. *El cooperativisme...*, op. cit. pàg. 154.

²¹⁷ «Centre i Cooperativa, els clàssics», *El 9 Nou*, núm. 1026, 18 de juny de 1990, pàg. 5.

Snack - Bar COOPERATIVA

Avda. J. Maragall, 2 - Tel. 858 40 54 - SANT PERE DE TORELLÓ

222

Anunci de l'Snack-Bar Cooperativa durant la dècada de 1990, encara regentat per Santi Cuadrado (Font: Programa de Festa Major de Sant Pere de Torelló de 1994)

Terrassa (1) i interior del bar de la cooperativa (2), amb Santi Cuadrado (3) i Lourdes Castells (4) servint a la barra (1984) (Font: Lourdes Castells)

223

La Familiar de Sant Pere de Torelló

Quant a la botiga, durant els primers anys, l'autoservei va estar gestionat directament per la mateixa cooperativa, mentre que el servei de carnisseria va anar a càrrec d'Enric Cucurull Comamala i el de peixateria, de Maria Rosa Camps Balart i, més endavant,

de Mercè Vinyoles, de cal Doctor. En algun moment a principis de la dècada de 1970, la cooperativa va traspasar la gestió de l'autoservei a l'empresa Planes Bones de Vic, tot i que va durar molt poc. A partir d'aquell moment, sota la gerència d'Enric Cucurull, tots els serveis –menys el de peixateria, que es va deixar d'oferir– van passar a ser gestionats per la cooperativa, la qual, el 1991, renovaria els estatuts

Anunci del supermercat i carnisseria Cooperativa La Familiar II SL, durant la dècada de 1990 (Font: Programa de Festa Major de Sant Pere de Torelló de 1994)

Interior de la botiga (2015)
(Font: Damià Bas)

per regir-se com una Societat Cooperativa Catalana Limitada, sota el nom de La Familiar SCCL. Fins i tot, en aquell moment, es va integrar la botiga en un sistema d'ofertes que oferia l'empresa Super Coop.

Ara bé, amb l'aplicació de l'impost sobre el valor afegit (IVA) i la seva harmonització amb la resta de països de la Comunitat Econòmica Europea (CEE), el 1992 es va decidir que el més convenient era separar la SCCL de la gestió de la botiga per, simplement, llogar-ne l'espai i l'explotació a una empresa mercantil amb un NIF propi, encapçalada per Ramon Cucurull Font.²¹⁸ Així es feia saber a l'acta del Consell Rector del 20 de juliol de 1993:

«Feta la Reunió a la Federació de Cooperatives de Consum de Catalunya, amb el President de la Confederació de Cooperatives de Catalunya i el Secretari de la Federació de Cooperatives de Consum, Sr. Lluís Rodà i Sr. Joan Tort, respectivament, ens han fet diferents propostes per mirar de solucionar la situació actual de la Cooperativa; semblant la més adient al Consell Rector, la de constituir un Contracte Mercantil amb el Sr. Ramon Cucurull, el qual a partir d'aquest moment serà el seu propi empresari, assumint la seva gestió amb tota la responsabilitat i sense emprar-se més amb la Cooperativa».²¹⁹

Tal dit, tal fet. El 1994 es va firmar un contracte de lloguer de 78.213 pessetes mensuals amb Ramon Cucurull i aquest va registrar l'empresa Supermercat La Familiar II Societat Limitada, que fins a l'actualitat ofereix l'autoservei de compra i carnisseria.²²⁰

²¹⁸ Comunicació personal de Ramon Cucurull Font, 2 de juliol de 2025.

²¹⁹ Acta de reunió del Consell Rector del 20 de juliol de 1993.

²²⁰ Ordre del dia d'una reunió del Consell Rector sense data de 1997.

En relació amb la gestió del patrimoni cooperatiu, i més enllà del lloguer dels espais, una de les problemàtiques que es va accentuar durant aquests anys va ser la reforma de l'edifici de la cooperativa. No en va, entre les dècades de 1980 i 2010, la degradació de l'immoble es va fer més que evident. I és que, més enllà de petites reparacions i modificacions, la darrera gran reforma que havia patit l'edifici era la de 1964, que va fer que les deficiències estructurals comencessin a ser preocupants i plenament visibles, tant a l'interior com a la façana.

En relació amb aquest assumpte, l'any 1991 la junta encapçalada per Joan Rubió Quintà va intentar signar un conveni amb l'Ajuntament de Sant Pere, aleshores presidit per l'alcalde Joan Camps Tolosa, per tal d'instal·lar

L'edifici de la cooperativa, en un estat bastant avançat de degradació (2009) (Font: Damià Bas)

un centre de dia per a la gent gran en un espai arrendat de la cooperativa. El conveni, amb una durada prevista de 34 anys, contemplava l'ampliació de l'edifici de la cooperativa fins al pati: a la primera planta s'hi ubicaria el centre de dia, mentre que el supermercat es traslladaria a la nova planta baixa guanyada al pati. Totes les despeses del projecte haurien anat a càrrec de l'Ajuntament. Tot i que l'acord va ser signat i aprovat en l'Assemblea General del 27 de gener de 1991, dos anys més tard, un decret d'alcaldia signat per Ramon Vaqué Rafart en va deixar sense efecte l'execució.²²¹

Més endavant, entre 1994 i 1996, la junta presidida per Manel Coromina Serrallonga va plantejar un projecte de reforma molt ambiciós que, amb un pressupost de 22.200.000 pessetes, hauria aterrat l'actual edifici per construir-ne un de nou amb dues plantes baixes a diferents nivells i dos pisos. Tot i que es va arribar a aconseguir una autorització d'obres per part de l'Ajuntament, al final el pla no va tirar endavant.²²²

Seccions longitudinal i de façanes del projecte de reforma de La Familiar (1994) (Autors: Jaume Bartrina Font i Joan Culí Casellas. Font: Arxiu Històric de la Cooperativa La Familiar)

²²¹ AHCF. Còpia de l'acord d'arrendament entre La Familiar i l'Ajuntament de Sant Pere de Torelló, de 1991, i decret d'alcaldia 7/93, firmat per Ramon Vaqué Rafart (alcalde) i Joan Rubió Quintà (com a secretari de La Familiar), deixant-lo sense efecte, el 4 de febrer de 1993.

²²² AHCF. Memòria descriptiva i d'oficis i plec de condicions facultatives del projecte de reformes de 1994, obra dels arquitectes Jaume Bartrina Font i Joan Culí Casellas.

La problemàtica es va perllongar durant anys. Aparentment, més enllà de l'elevada inversió que implicava la reforma de l'edifici, també generava preocupació l'impacte negatiu que podria comportar el tancament temporal de la botiga i el bar mentre duressin les obres.²²³ La situació no començaria a desbloquejar-se fins al 2013, amb l'arribada d'una nova junta, que va establir com a prioritat màxima la rehabilitació de l'edifici de la cooperativa. Els seus membres eren els següents:

- Lourdes Guix Bayerri (presidenta)
- Àngels Ordeig Ribas (vicepresidenta)
- Serafí Padrós Anglès (tresorer)
- Dolors Pujol Jordana (interventora)
- Neus Serrat Puigví (secretària)
- Severí Amat Carbonell (vocal)
- Margarida Plana Crosas (vocal)
- Ignàsia Molas Carrasco (vocal)
- Anna Maria Prat Feixa (vocal)

Després de diverses gestions, en una assemblea general extraordinària celebrada el 18 de desembre de 2015, es va acordar tirar endavant un projecte redactat per l'estudi Colomer Rifà de Torelló, amb un pressupost de 180.000 € i encomanat a l'empresa de construccions Camps de Tona. El finançament es va articular mitjançant donacions voluntàries dels socis –amb compromís de retorn i un interès del 2 %–, un préstec hipotecari amb Caixabank i una subvenció de l'Ajuntament de Sant Pere de Torelló.²²⁴ Aquest ajut municipal es va obtenir gràcies a la inclusió del projecte de rehabilitació de la cooperativa dins del Pla de Barris, un programa de millora del nucli urbà de Sant Pere finançat en un 75 % per la Generalitat de Catalunya i en un 25 % per l'Ajuntament, aleshores liderat per Jordi Fàbrega Colomer, d'Entesa per Sant Pere.

Les obres van començar l'11 de gener de 2016 i es van completar l'abril d'aquell mateix any.²²⁵ Sense alterar-ne l'estructura original –en cap moment es va enderrocar l'edifici històric–, la intervenció va suposar una modernització profunda i una millora significativa de les condicions

²²³ Comunicació personal de Neus Serrat Puigví, 26 de maig de 2025.

²²⁴ Acta de l'assemblea general extraordinària del 18 de desembre de 2015.

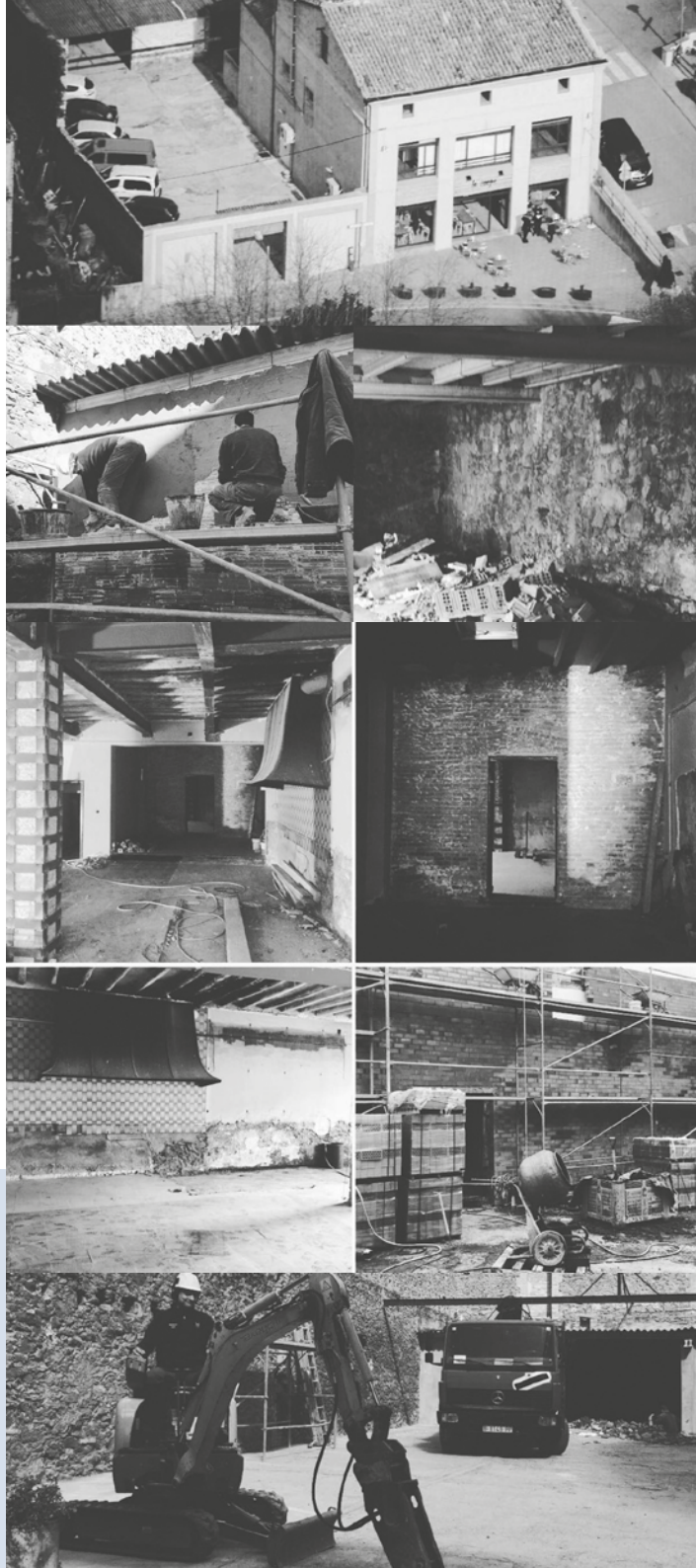
²²⁵ SOLDEVILA, Elisabet. «La junta de la Cooperativa de Sant Pere reforma l'edifici», *Torelló*, núm. 2118, 15 de gener de 2016, pàg. 2 i AGUILAR, Anna. «La 'Coope' de Sant Pere enceta etapa», *El Punt Avui*, 23 d'abril de 2016 [en línia].

Consultable a *El Punt Avui*

A la primera foto, a la taula, com a membres de la junta i d'esquerra a dreta: Josep Verdaguer (Jep Quel), Joan Rubio, Manel Coromines (Cels), Josep Cabanyes (Bonanit) i Alfons Noguera.

A la segona foto, entre els assistents, a primera fila i d'esquerra a dreta: Xavier Solanich, Joan Guix, Isabel Sánchez, Matilde Ayats, Josep Armengol i Joan Fageda. A segona fila: Gaspar Pujol, Joan Isern, Joan Culí, Vicenç Solà i Josep Devesa. Més enrere es poden veure a Ramon Bosch, Agustí Solà i Ramon Viñolas. Dempeus: Tomàs Vaqué, Ramon Pujol, Albert García, Serafí Padrós i Ramon Cucurull (Font: Arxiu Històric de la Cooperativa La Familiar) (dècada de 1990)

de seguretat de l'immoble, tant per a la botiga com per al bar. En aquest sentit, el supermercat va continuar sent gestionat per Ramon Cucurull, si bé, arran de la seva jubilació, el juny de 2025 va traspasar l'empresa a Artem Izumenko. Pel que fa al bar, des del 2016 i fins al 2019, va restar sota la gerència de Damià Bas Ordeig, amb el nom de La Coope SPT i reconvertint-se en un establiment de tipus vermuteria-hamburgueseria. A partir d'aquell darrer any i fins a l'actualitat ha estat gestionat per Rubén Aragón Sánchez i Ester Oya Álvarez.

En certa manera, La Familiar renaixia i encetava una nova època.

L'edifici rehabilitat de La Familiar, durant la cercavila de gegants i capgrossos de la Festa Major de 2023 (Font: Ajuntament de Sant Pere de Torelló)

Fulletó anunciant la inauguració del supermercat després de les obres de reforma (2016) (Font: Arxiu Municipal de Sant Pere de Torelló)

232

El 5 d'octubre de 2024, l'Ateneu Cooperatiu de la Catalunya Central va organitzar la Primera Trobada del Cooperativisme de la Catalunya Central. Aplegades i aplegats a Can Grau, a les Masies de Roda, centenars de persones vingudes d'arreu de la Catalunya interior vam compartir una jornada emotiva de celebració, posant en valor la tasca de desenes de cooperatives de tota mena: de cultura, comunicació, habitatge, energia, cures, agroalimentació, serveis, turisme i hostaleria.²²⁶

L'acte també va servir per retre homenatge a la trajectòria històrica de nou cooperatives centenàries i encara actives, entre les quals, com no podia ser d'altra manera, hi havia La Familiar de Sant Pere de Torelló. Vaig tenir la immensa sort de participar en aquest homenatge amb un breu parlament, que volia ser una reivindicació de la història cooperativista dels nostres pobles. Aquell dia vaig posar en valor el fet que, des d'una perspectiva històrica, formar part d'una cooperativa amb més de cent anys de vida era tot un mèrit. A més, vaig poder constatar que gairebé totes les nou cooperatives homenatjades comptaven amb un llibre que en recollia la història. La Familiar era, de fet, una de les poques excepcions. I vaig fer la promesa que, algun dia,

posaria remei a aquest buit. Ara que escric aquestes línies, puc dir amb satisfacció que, amb més o menys encert –això ho haurà de dir qui em llegeixi–, he complert aquella promesa.

Així, a través de les línies que em precedeixen, s'ha pogut oferir una visió global del cooperativisme de consum a Sant Pere de Torelló, des de les seves manifestacions més primerenques, amb la Cooperativa Samperense, fins a la seva forma més consolidada i madura: La Familiar

233

²²⁶ La crònica de l'acte es pot consultar en línia

Igualment, es va publicar un vídeo

Assistents santperencs a la Primera Trobada del Cooperativisme de la Catalunya Central, celebrat a Can Grau (Masies de Roda), el 5 d'octubre de 2024, on es va reconèixer la trajectòria centenària de La Familiar. D'esquerra a dreta: Ermen Llobet (de la COSPES), Montse Comas, Joan Torrents, Isabel Sànchez i Àngels Verdaguer (Font: Ateneu Cooperatiu de la Catalunya Central).

o, entre 1932 i 1939, la Unió de Cooperadors. Un cop fet aquest recorregut, no és agosarat afirmar que La Familiar constitueix una representació prou exemplar de la dinàmica que va caracteritzar el cooperativisme de consum català.

No en va, s'ha vist com aquesta cooperativa, a partir de la seva fundació el 1920 i fins a la Guerra Civil de 1936 a 1939, es va convertir en el principal centre obrer de Sant Pere, sobretot de torners. I ho va aconseguir no només per la tasca essencial de subministrament de productes de consum de qualitat i a preus accessibles —a través d'una botiga on, com s'ha vist, la presència femenina era la norma—, sinó també per la voluntat de millorar les condicions de vida mitjançant serveis com la mutualitat, el cafè recreatiu o el préstec cooperatiu. Tal com s'ha apuntat, La Familiar no era una excepció, sinó que s'inscrivía plenament en el moviment cooperativista osonenc i català, amb el qual va mantenir estrets i fructífers vincles de col·laboració.

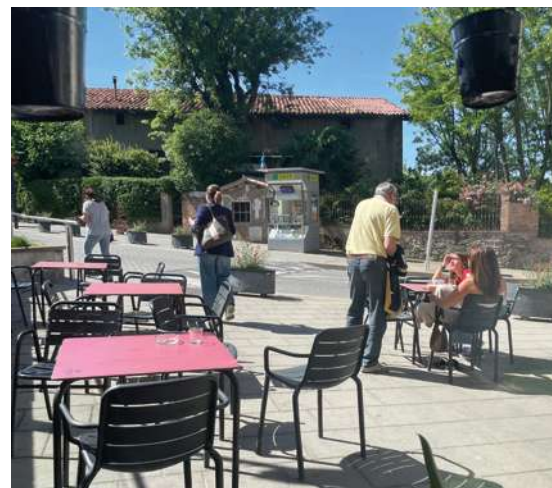
A part, la cooperativa també va ser una autèntica escola de democràcia i gestió de la cosa pública. En aquest sentit, no és casualitat que, a part de múltiples regidories, membres i directius de La Familiar acabessin encapçalant les alcaldies del nostre poble durant la Segona República i la Guerra Civil (amb Isidre Ribas Pujol, Josep Viñolas Codina, Joan Raulet Arau i Ramon Roger Freixa) i durant l'actual règim constitucional (Pere Rierola Prat i Joan Camps Tolosa).

Però no tot van ser èxits i facilitats en la història de La Familiar. L'entitat va haver d'afrontar de ple els estralls de la guerra i la repressió franquista, patint la prohibició de la seva activitat i la clausura i requisa del seu

Vista actual de la façana de la cooperativa, des de l'avinguda Joan Maragall, junt amb una escultura de promoció del comerç santperenc (2025) (Autor: Ramon Crespi)

Vista actual de la cooperativa des del parc Mas Collrell (2025) (Autor: Ramon Crespi)

Interior del bar La Coope SPT (2025) (Autor: Ramon Crespi)

Entrada del pati de la cooperativa (2020) (Autor: Damià Bas)

A la terrassa estant (2025) (Autor: Ramon Crespi)

El pati de la cooperativa, un dia fresc d'estiu (2020) (Autor: Damià Bas)

238

En Ramon Cucurull, a l'obrador de la carnisseria (2025) (Autor: Ramon Crespi)

La plantilla del Supermercat La Familiar II, al complet. D'esquerra a dreta: Míriam Ribas, Teresa Pujol, Ramon Cucurull, Jefa Pastor i Anna Reverter (2025) (Autora: Rosa Juncà)

Pagant a la caixa (2025) (Autor: Ramon Crespi)

La Teresa Pujol darrere el taulell de la carnisseria (2025) (Autora: Rosa Juncà)

239

immoble i mobiliari a partir de 1939. Un edifici que, cal recordar, havia estat construït a partir de 1923 gràcies a l'esforç col·lectiu dels seus socis i que va ser confiscat pel gaudi d'uns quants. Els anys posteriors van marcar l'inici d'una lluita tenaç, no només per recuperar aquell espai, sinó per reviuire la cooperativa i garantir la continuïtat de les seves funcions. La resiliència i la determinació d'un bon grapat de socis i sòcies van fer possible que La Familiar sobrevisqués, tot i que amb la cotilla de la legislació franquista i havent de limitar la seva activitat. Després de la segona obertura, l'any 1964, van aparèixer dos nous enemics. Per una banda, els canvis en els hàbits de consum i l'enfortiment de la competència privada, que van motivar una rebaixa considerable del funcionament cooperativista de La Familiar. Per altra banda, el pas implacable del temps i la degradació natural d'un edifici que ja s'acostava al segle de vida.

Amb la rehabilitació de l'any 2016 es va poder superar aquest darrer entrebanc. A partir d'aquell moment, es pot parlar, certament, d'una

tercera obertura i, gairebé, de l'inici d'una nova etapa per a La Familiar. No és cap exageració afirmar que la reforma ha insuflat nova vida, tant a l'edifici com a l'entitat, amb un bar jove, atractiu i dinàmic que acull visitants de Sant Pere i de tota la comarca, gràcies a la seva oferta gastronòmica i a les activitats culturals i lúdiques que hi tenen lloc. Alhora, la botiga –moderna, ben assortida amb productes bàsics i amb un servei de carnisseria i xarcuteria de primer nivell– continua sent un dels comerços de referència del nostre poble.

En definitiva, després de 105 anys, només queda desitjar molta més vida a La Familiar, a la «coope», a la nostra «compertiva». Per molts anys més!

Inici de les obres de reparació de la teulada de la cooperativa, afectada per la pedregada del 2 d'agost de 2024 (9 de juny de 2025) (Autora: Isabel Sánchez)

L'edifici de la cooperativa en època nadalenca (2019) (Autor: Damià Bas)

Aquest llibre no hauria estat possible sense la confiança que, ara fa gairebé cinc anys, l'Ateneu Cooperatiu de la Catalunya Central i el Museu del Ter de Manlleu van dipositar en mi, convidant-me a participar en el projecte «El fil de la cooperació». Sense el naixement d'aquesta iniciativa, és molt probable que mai m'hagués endinsat en la història del cooperativisme. Per això, no puc començar aquests agraïments sense esmentar la Mireia Franch, en Carles García i l'Alba Rojas, ànimes del projecte, així com en Gerard Vallejo, l'amic que em va acompanyar en els primers passos d'aquest camí.

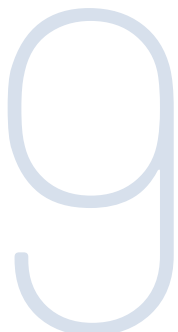
Igualment, tampoc em puc oblidar de les actuals sòcies i socis de la cooperativa que van creure en mi per encarregar-me la difícil tasca de recuperar la història de la seva entitat. Especialment, he de mencionar el profitós contacte que he mantingut, al llarg d'aquests anys amb en Damià Bas, la Laura Coll, la Montse Comas, la Isabel Sánchez, l'Àngels Verdaguier i la Maria Àngels Vilanova. Igualment, he d'agrair tota la tasca de gestió que han dut a terme en Pol Rifà, de Kult Coop, l'Aroa Vela, tècnica de Cultura i d'Esports i directora de la biblioteca de Sant Pere de Torelló, i en Jordi Fàbrega, actual alcalde de Sant Pere de Torelló.

Pel que fa a la col·laboració en el contingut mateix del llibre, la llista d'agraïments és llarga. En primer lloc, moltes gràcies a l'Agustí Dalmau, arxiver de Sant Pere de Torelló, per la seva ajuda i implicació sincera en aquest llibre. I, igualment, gràcies a l'Elisabet Soldevila per haver-me obert les portes del Setmanari Torelló –altra vegada– per consultar els seus números. En segon lloc, gràcies a totes aquelles persones –santperenques o no– que han compartit amb mi la seva informació sobre La Familiar, sigui a través de documents, fotografies o testimonis

orals. Així doncs, gràcies a la Maria Rosa Bufí, l'Encarnació Capdevila, la Montserrat Casas, la Lourdes Castells, en Santi Cuadrado, en Ramon Cucurull, la Irene Culí, la Maria Jofré, en Martí Magem, la Conxita Pla, en Ramon Polo, l'Anna Maria Prat, l'Antoni Prat, en Joan Rubió, en Josep Sayós, la Neus Serrat, la Concepció Torrents, l'Ignasi Vaqué, la Dolors Verdaguier i en Pius Vilaró. I, en aquesta línia, un especial agraïment també als meus pares, l'Alfons Torrents i la Rosa Juncà, per haver-me transmès els seus records sobre la cooperativa i haver-me ajudat en les tasques d'identificació i troballa de fons particulars. I, continuant amb la vessant familiar, gràcies al meu tiet, en Ramon Crespi, per haver passat un dia inoblidable tirant fotos a l'actual edifici de la cooperativa.

Quant a la revisió del text final, he de donar les gràcies, especialment, a en Josep Casanovas –també per haver-se prestat a prologar l'obra– i a en Daniel Raya i en Gerard Vallejo. Els seus comentaris han estat enormement profitosos per millorar la qualitat final del llibre.

Finalment, no puc deixar d'agrair el suport de totes les entitats i institucions implicades: la mateixa junta de la cooperativa La Familiar, l'Ateneu Cooperatiu de la Catalunya Central, el Museu del Ter de Manlleu, la Diputació de Barcelona, l'Ajuntament de Sant Pere de Torelló i l'Associació d'Estudis Torellonencs.

AGRUPACIÓ FOTOGRÀFICA DE SANT PERE DE TORELLÓ. *Sant Pere de Torelló, abans-d'ahir.* Sant Pere de Torelló: Ajuntament de Sant Pere de Torelló, 2003.

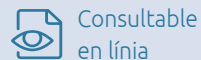
ALBAREDA SALVADÓ, Joaquim. *La Vall de Torelló en els segles XVIII i XIX.* Torelló: Ajuntament de Torelló, 1989.

ALBAREDA, Joaquim;
FIGUEROLA, Jordi; **MOLIST,** Miquel; **OLLICH,** Imma. *Història d'Osona.* Vic: Eumo Editorial, 1984.

ALBAREDA, Joaquim;
FIGUEROLA, Jordi. «Una visió de la comarca d'Osona: anàlisi del control social en una comarca d'economia dual» a **MIR CURCÓ,** Conxita (ed.). *Actituds polítiques i control social a la Catalunya de la Restauració (1875-1923).* Lleida: Editorial Virgili & Pagès, Estudi General, Institut d'Estudis Ilerdencs, 1989, pàg. 171-190.

ASSOCIACIÓ AMICS DE BELLMUNT. *Cinquanta anys de la carretera de Bellmunt, 1975-2025.* Sant Pere de Torelló: Associació Amics de Bellmunt, 2025.

BELLA, Emili. «Retorn a Bellserrat», *El Punt Avui*, 15 de desembre de 2023.

BERNAT, Pasqual; **COLOMER,** Pere; **SELLARÈS,** Josep. *Sant Vicenç de Torelló. Paisatge i història.* Sant Vicenç de Torelló: Ajuntament de Sant Vicenç de Torelló, Agrupació Cultural de Sant Vicenç de Torelló, 2015.

BLASCO GIL, Yolanda. «Legislación española de cooperativas en la posguerra», *IUSLabor*, núm. 1, 2025, pàg. 195-226.

BORDERÍAS, Cristina;
BORRELL-CAIROL, Mònica;
TUSELL, Tura. «El trabajo de las mujeres en el mercado laboral catalán, 1900-1936» a **OTERO CARVAJAL,** Enrique; **RODRÍGUEZ MARTÍN,** Núria (eds.). *La mujer moderna. Sociedad urbana y transformación social en España, 1900-1936.* Madrid: Catarata, 2022, pàg. 185-217.

BOSCH I CUENCA, Pere. *La República Catalana. Dies que han fet Catalunya. 14 d'abril de 1931.*

Barcelona: Rosa dels Vents-Penguin Random House, 2022.

CAMPÀS, Jaume. *La democràcia després de la dictadura. El Partit Carlí a la comarca d'Osona durant la Transició Democràtica.* Centelles: Ajuntament de Centelles, 2017.

CASANOVAS PRAT, Josep. *El cooperativisme a Osona.* Vic: Eumo Editorial, 1998.

CASANOVAS PRAT, Josep. «Les cooperatives de consum d'Osona durant el franquisme i la transició democràtica (1939-1981)» a **ARNABAT,** Ramon; **MARÍN,** Martí (eds.). *Franquisme i transició democràtica a les terres de parla catalana. Actes del 2n Congrés de la CCEPC (Palma, 16, 17 i 18 d'octubre de 1997).* Valls: CCEPC, Institut d'Estudis Balearics, Fundació Pública Institut d'Estudis Ilerdencs, Cossetània Edicions, 2001, pàg. 691-702.

CASANOVAS PRAT, Josep. *La Cooperativa de Manlleu: cent anys d'història. La Cooperativa Mútua de Pa i Queviures (1903-2003).* Vic: Eumo Editorial, 2004.

CASANOVAS PRAT, Josep. *Josep Lladó i Quintana.* Barcelona, Valls: Fundació Roca i Galès, Cossetània Edicions, 2005.

CASANOVAS PRAT, Josep. «Les cooperatives de consum a Osona: centres obrers impulsors de la Segona República» a **SANTESMASES I OLLÉ,** Josep (dir.). *Republicans i republicanisme a les terres de parla catalana. Actes del VI Congrés de la CCEPC (Barcelona, 2, 3 i 4 de novembre de 2006).* Valls: Cossetània Edicions, 2008, pàg. 385-394.

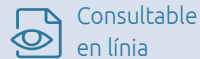
CASELLAS, Oriol. *Història d'Esquerra a Vic.* Vic: Fundació Josep Irla, 2014.

CATALÁN, Jordi. «Les depressions de l'economia catalana durant l'ascens i declivi de la segona revolució industrial, 1914-2015», *Recerques: història, economia, cultura*, vol. 72-73, pàg. 211-266.

CELADA, Rafael. *Aproximació a l'atlas [sic] cooperatiu de Catalunya fins 1936.* Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Treball; Institut per a la Promoció i la Formació de Cooperatives, 1989.

COLOMER, Pere. «Origen i desenvolupament d'una colònia industrial: els casos de Vila-seca i Borgonyà. 1880-1936» a **FRAGUELL**, Rosa Maria; **LLUSSÀ**, Rafel; **RIBAS**, Anna (eds.). *Nous usos per a antics espais industrials*. Girona-Manlleu: Universitat de Girona, Càtedra de Geografia i Pensament Territorial, Museu Industrial del Ter, 2003, pàg. 27-64.

COLOMER, Pere. «L'edifici de la Cooperativa de la colònia de Vila-seca: un patrimoni a punt de perdre's». *Història empresarial i colònies industrials*, 2013.

Cooperativa «La Moral», «La Casa del Poble» 1896-1996. Torelló: Impremta Puig.

DALMAU FONT, Agustí. *L'essència de Sant Pere de Torelló. Retalls i fets de la seva història*. Sant Pere de Torelló, Ajuntament de Sant Pere de Torelló, 1994.

DALMAU FONT, Agustí. «Sant Pere de Torelló, de la Segona República a la Guerra Civil (1)», *La Grevolosa. Revista Cultural de Sant Pere de Torelló*, núm. 3,

2002, pàg. 10-12.

DALMAU FONT, Agustí. «Sant Pere de Torelló, de la Segona República a la Guerra Civil (6)», *La Grevolosa. Revista Cultural de Sant Pere de Torelló*, núm. 8, 2004, pàg. 5-10.

DALMAU FONT, Agustí. «Sant Pere de Torelló, de la Segona República a la Guerra Civil (7)», *La Grevolosa. Revista Cultural de Sant Pere de Torelló*, núm. 10, 2005, pàg. 8-13.

DALMAU FONT, Agustí. «Sant Pere de Torelló, de la Segona República a la Guerra Civil (8)», *La Grevolosa. Revista Cultural de Sant Pere de Torelló*, núm. 11, 2005, pàg. 25-29.

DALMAU FONT, Agustí. «Sant Pere de Torelló, de la Segona República a la Guerra Civil (i 9)», *La Grevolosa. Revista Cultural de Sant Pere de Torelló*, núm. 13, 2006, pàg. 15-19.

DALMAU FONT, Agustí. «50 anys de la reobertura de la Cooperativa 'La Familiar'». *La Grevolosa. Revista Cultural de Sant Pere de Torelló*, s/n, 2014, pàg. 19.

DALMAU TORVÀ, Marc. *Gràfica cooperativa a Barcelona. Iconografia del cooperativisme obrer (1875-1939)*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, Marge Books.

DALMAU TORVÀ, Marc; **MASIP**, Mar. *El moviment feminista cooperatiu. L'Agrupació Femenina de Propaganda Cooperatista (1931-1939)*. Barcelona, Valls: Fundació Roca i Galès, Cossetània Edicions, 2022.

D. A. *Nuestra intervención en el asunto de la Cooperativa "La Familiar" de San Pedro de Torelló*. Vic: Imp. Bassols, 1930.

DUARTE, Àngel; **SERRALLONGA**, Joan. «Una aproximació a l'obrerisme osonenc en el darrer quart del segle XIX» a **FIGUEROLA**, Jordi (ed.). *Osona i Catalunya al segle XIX. Estudis d'història*. Vic: Eumo Editorial, 1990.

DUCH PLANA, Montserrat. *Micaela Chalmeta*. Barcelona, Valls: Fundació Roca i Galès, Cossetània Edicions, 2009.

DUCH PLANA, Montserrat; **PONS-ALTÉS**, Josep M. «Introduction» a **DUCH PLANA**, Montserrat; **PONS-ALTÉS**, Josep M. (eds.). *Social*

Alternatives in Southern Europe and Latin America. Solidarity, Mutual Aid, and Cooperation in Comparative Perspective (19th-21st Century). Nova York, Londres: Routledge, Taylor & Francis Group, 2024, pàg. 1-8.

Estatuts i reglament interior de la Societat Cooperativa «Unió de Cooperadors de Sant Pere de Torelló», abans Cooperativa Obrera de Consum LA FAMILIAR. Palamós: Imp. M. Lloréns, 1935.

ESTIVILL, Jordi; **DALMAU**, Marc. «L'estat de la qüestió sobre la història de l'economia social i solidària» a **DUCH**, Montserrat; **ARNABAT**, Ramón; **GAVALDÀ**, Antoni (eds.). *La Catalunya associada (1868-1938)*. València: Universitat de València, 2020, pàg. 257-292.

FERRER GIRONÈS, Francesc. *Joan Tutau i Vergés*. Barcelona, Valls: Fundació Roca i Galès, Cossetània Edicions, 2006.

FONTSERÈ ANDRÉS, Mariona. *Esteve Pallarols. L'acràcia impossible*. Treball de recerca de batxillerat inèdit, tutoritzat per Laura Ferret. Torelló: Institut Cirviànum, 2019.

FONTSERÈ ANDRÉS, Mariona. «La Segona República a Torelló». *Festa Major de Torelló 2021*, s/n, 2021, pàg. 18-39.

GABRIEL, Pere. *Fernando Garrido Tortosa. Agitació i escriptura política. La pulsio cooperativista*. Barcelona, Valls: Fundació Roca i Galès, Cossetània Edicions, 2019.

GARAU ROLANDI, Miguel. «3. El desenvolupament del cooperativisme a la Catalunya urbana» a **DUCH**, Montserrat; **ARNABAT**, Ramón; **GAVALDÀ**, Antoni (eds.). *La Catalunya associada (1868-1938)*. València: Universitat de València, 2020, pàg. 105-119.

GAVALDÀ, Antoni. «El cooperativisme, una manera de ser» a **RIQUER**, Borja de (dir.). *La memòria dels catalans*. Barcelona: Edicions 62, 2025, pàg. 867-869.

HOLYOAKE, Georges J. *Historia de los Pioneros de Rochdale. Orígenes del movimiento cooperativo internacional*. Pròleg de Marc Dalmau Torvà i presentació de Dante Cracogna. València: Montaber, 2020 [1857].

JOHNSON, Olive M. *The Cooperative Movement. An Infantile Disorder and an Old-Age Disease*. Nova York: New York Labor News Company (Socialist Labor Party), 1924.

LARGO JIMÉNEZ, Fernando. «Mutualismo en tiempos convulsos. El papel de la Federación de Mutualidades de Cataluña durante la República, la Guerra Civil y la Posguerra», *IUSLabor*, núm. 2, 2024, pàg. 216-235.

Ley de Cooperación de 2 de enero de 1942 (B. O. de 12 de Enero del mismo año) y Reglamento de 11 de noviembre de 1943 para la aplicación de la Ley de Cooperación (BB.OO. núms. 55 de 24 de febrero y 76 de 16 de Marzo de 1944). Madrid: Delegación Nacional de Sindicatos de FET y de las JONS, 1944.

MARTÍNEZ RIZO, Alfonso. *Cooperativismo. Reivindicación social sin violencia ni colaboración. Lucha en el terreno puramente económico*. Fulletó núm. 9 de la col·lecció «Divulgación Sociológica». Barcelona: Ediciones Mar, c. 1931.

MIRÓ, Ivan; **DALMAU**, Marc. *Joan Rovira Marqués. El cooperativisme obrer i col·lectivista*. Barcelona, Valls: Fundació Roca i Galès, Cossetània Edicions, 2014.

MOLINA MORENO, José Antonio. *L'Amistat. Cooperativa obrera de consum*. Montesquiu. Ripoll: Maideu S. L., 2015.

MOLINERO, Carme. *La captación de las masas. Política social y propaganda en el régimen franquista*. Madrid: Cátedra, 2005.

MORAN GIMENO, Neus. *L'espòli general. La requisa del patrimoni del moviment associatiu i obrer dels territoris de parla catalana (1939-1978)*. Barcelona: L'Avenç, 2024.

MORERA, Joan (coord.). *Borgonyà: una colònia industrial del Ter (1895-1995)*. Vic: Eumo Editorial, 1996.

PÉREZ TRUJILLANO, Rubén. «Las reformas judiciales del primer bienio republicano (1931-1933)», *Historia Constitucional*, núm. 25, 2024, pàg. 399-469.

PINO ABAD, Miguel. «Los antecedentes a la Ley de

Cooperativas de 9 de septiembre de 1931», *CIRIEC – España. Revista Jurídica de Economía Social y Cooperativa*, núm. 40, 2022, pàg. 11-40.

PLANAS, Fortián. *Mi actuación en la Cooperativa La Familiar de San Pedro de Torelló. Contestando*. Torelló: Imp. J. Soler, 1930.

RAYA CRESPI, Daniel. *130 anys de cooperativisme al Berguedà (1881-2011)*. Manlleu: Publicacions del Museu del Ter, 2024.

 Consultable en línia

Reglamento de la Hermandad de San Luís Gonzaga, instalada en San Pedro de Torelló. Vic: Imprenta y Librería de Juan Soler, 1886.

Reglamento de la Hermandad de San Pedro, fundada en San Pedro de Torelló. Partido de Vich – Provincia de Barcelona. Vic: Tipografía y Librería Católica de San José, 1888.

Reglamento reformado de la Sociedad Cooperativa «La Familiar» de San Pedro de Torelló. Asociación Obrera para el reparto de comestibles. s.l.: s.e., 1929.

Reglamento para el régimen de la Sección de socorros por enfermedad establecida en la Sociedad Cooperativa «Unión de Cooperadores» de San Pedro de Torelló. Palamós: Lloréns Castelló, 1933.

Reglament per el règim de la Secció de Socors per Enfermetats a favor dels associats de la Cooperativa Popular Unió de Cooperadors de Sant Pere de Torelló classificada al Registre amb el número 144. s.l.: s.e., 1935.

ROTGER DUNYÓ, Agnès. *Joan Ventosa i Roig. Impulsor del cooperativisme, de Catalunya a Mèxic.* Barcelona, Valls: Fundació Roca i Galès, Cossetània Edicions, 2012.

Sant Pere de Torelló. Manlleu: Caixa Manlleu, 2008.

SARASÚA, Carmen. «Trabajo y trabajadoras en la España del siglo XIX», *Working Papers*, núm. 7, 2005, 24 p.

SERRALLONGA URQUIDI, Joan. «Tom I. La vida i la mort a la Catalunya treballadora: Osona, 1880-1920» a **SERRALLONGA**

URQUIDI, Joan; **MARTÍN RAMOS**, Josep Lluís. *Condicions materials i resposta obrera a la Catalunya contemporània.* Sant Quirze de Besora: Associació cultural Gombau de Besora, 1992, pàg. 11-154.

SERRANO BLANQUER, Jordi. *Joan Salas Anton.* Barcelona, Valls: Fundació Roca i Galès, Cossetània Edicions, 2010.

TORRENTS JUNCÀ, Joan; **VALLEJO BOSCH**, Gerard. *La història del cooperativisme a la Catalunya Central. Un estat de la qüestió i reptes de futur.* Manlleu: Publicacions del Museu del Ter, 2021.

Consultable
en línia

TORRENTS JUNCÀ, Joan. *En terra de carlins. Evolució, fets i anècdotes de la darrera carlinada a la Vall del Ges (1872-1875).* Torelló: Associació d'Estudis Torellonencs, 2021.

TORRENTS JUNCÀ, Joan. *100 anys de cooperativisme a Sant Pere de Torelló.* Sant Pere de Torelló: Cooperativa La Familiar, 2023.

TRESERRA PIJOAN, Montserrat. «Osona, una comarca cap a la dreta? Anàlisi del comportament electoral: 1931-1936 i 1977-1982» a **D.A.** *El comportament electoral a l'Estat espanyol (1977-1982).* Barcelona: Fundació Jaume Bofill, Edicions de la Magrana, 1984, pàg. 195-252.

VALLÈS MUÑO, Daniel. «El cooperativisme i l'agricultura en l'actuació normativa del Parlament de Catalunya» a **VALLÈS MUÑO**, Daniel; **VELO FABREGAT**, Elisabet (dirs.). *Acció normativa de la Generalitat republicana.* Vol. I. Barcelona: Departament de la Presidència, Generalitat de Catalunya, 2024, pàg. 375-414.

VILA SERRA, Lluís. *Història de la Cooperativa de Torelló.* Torelló: Ajuntament de Torelló, 2005.

252

Archivo Histórico Nacional (AHN)

Archivo del Tribunal Militar Territorial Tercero (ATMT3)

Arxiu Comarcal d'Osona (ACOS)

Arxiu General de la Subdelegació del Govern a Barcelona (AGSGB)

Arxiu Històric de la Cooperativa La Familiar (AHCF)

Arxiu Municipal de Sant Pere de Torelló (AMSPT)

Arxiu Nacional de Catalunya (ANC)

Arxiu Parroquial de Sant Pere de Torelló (APSPT)

Arxiu de Revistes Catalanes Antiques (ARCA)

Biblioteca Nacional de Catalunya (BC)

Biblioteca Nacional de España (BNE)

Hemeroteca del Setmanari Torelló (HST)

Memòriaesquerra.cat (Fundació Irla)

Trencadís – Fons locals digitalitzats de la Xarxa de Biblioteques Municipals

Xarxa d'Arxius Comarcals – Premsa (Xacpremsa)

Arxius particulars:

- Damià Bas
- Maria Rosa Bufí
- Encarnació Capdevila
- Montserrat Casas
- Lourdes Castells
- Maria Jofré
- Antoni Prat
- Anna Maria Prat
- Joan Rubió
- Isabel Sánchez
- Josep Sayós Forn
- Ignasi Vaqué
- Dolors Verdaguer
- Pius Vilaró

253

La Familiar de Sant Pere de Torelló

Acció Cooperatista (1937-1938) (Barcelona)

Acción Cooperatista (1920-1936) (Barcelona)

Boletín Oficial del Estado / Gaceta de Madrid (1661-actualitat) (Madrid)

Comarca (1956-1967) (Manlleu)

El 9 Nou (1978-actualitat) (Vic)

El Cooperador Cooperatista (1906-1908) (Barcelona)

El Correo Catalán (1876-1985) (Barcelona)

Gazeta de Vich (1914-1931) (Vic)

L'Opinió (1928-1934) (Barcelona)

La Humanitat (1931-1939) (Barcelona)

La Publicitat (1922-1939) (Barcelona)

La Vanguardia (1881-actualitat) (Barcelona)

La Veu del Ter (1929-1934) (Torelló)

CRONOLOGIA

A continuació es relacionen algunes dates clau de la cooperativa La Familiar, així com d'altres relacionades amb el cooperativisme català, osonenc i de la Vall del Ges:

❖ **1840**

Aparició de la Societat Mútua de Teixidors de Barcelona, la primera experiència associativa de caràcter cooperatiu de Catalunya

❖ **1844**

Creació de la Rochdale Society of Equitable Pioneers (Rochdale, Regne Unit), considerada la primera cooperativa de consum moderna i inspiradora dels principis cooperativistes

❖ **1865**

Fundació de L'Econòmica de Palafrugell, considerada la primera cooperativa de consum moderna de Catalunya

❖ **1867**

Fundació de la cooperativa L'Antigua de Vic, la primera cooperativa de consum documentada a la comarca d'Osona

❖ **1869**

Promulgació de la Llei de lliure creació de societats per accions i de crèdit, primer marc legal mínim per a l'establiment de cooperatives a l'Estat espanyol

❖ **1887**

Promulgació de la Llei d'associacions, marc legal que va permetre l'extensió de les cooperatives

❖ **1896** (11 d'abril)

Fundació de la Cooperativa La Moral de Torelló

❖ **1899**

Creació de la Cambra Regional de Cooperatives Catalano-Balear, la primera coordinadora intercooperativista de Catalunya

❖ **1899**

Fundació de la Cooperativa de Sant Vicenç de Torelló

❖ **1903**

Primer rastre documental de la Cooperativa Samperense de Sant Pere de Torelló, establerta al número 1 del carrer Mas Collell (actual carrer Castanyer)

❖ **1903**

Fundació de la cooperativa L'Aliança de Vila-seca

❖ **1907** (9 de novembre)

Constitució legal de la Cooperativa Samperense, amb la nova seu al número 22 del carrer Gran (actual carrer Doctor Casas)

❖ **1910**

Fundació de la cooperativa La Fraternitat de Sant Vicenç de Torelló

❖ **1910**

Primer rastre documental de la cooperativa La Unió d'Amics de Vila-seca

❖ **1911**

Fundació de La Familiar Borgoñense de Borgonyà

❖ **1918** (8 de juny)

Creació de la cooperativa de segon grau La Triple Unió, integrada per La Casa del Poble (Torelló), La Fraternitat (Sant Vicenç de Torelló) i La Unió d'Amics (Vila-seca)

❖ **1920** (18 de febrer)

Fundació de la cooperativa La Familiar, amb seu al número 1 del carrer Josep Vilanova

❖ **1920** (1 de març)
Constitució legal de la cooperativa La Familiar

❖ **1920**
Institució de la Federació Regional de Cooperatives de Catalunya

❖ **1923** (17 de juny)
Adquisició d'un terreny segregat del Mas Collell, propietat del barceloní Lluís Clapés i de Niubó, per construir-hi un edifici propi per a La Familiar

❖ **1924** (22 d'octubre)
Constitució legal de la Federació Comarcal de Cooperatives de Vic

❖ **1924-1925**
Obres de construcció del local i nou domicili social de La Familiar, al número 2 de l'Avinguda Joan Maragall

❖ **1927**
Implantació de la mutualitat de La Familiar

❖ **1929** (14 de març)
Aprovació d'un nou reglament de La Familiar

❖ **1929** (desembre)
Inauguració d'un saló de billar al cafè de La Familiar

❖ **1929-1930**
Posada en marxa d'un forn de pa propi de La Familiar

❖ **1930** (7-8 de setembre)
Ingrés de La Familiar a la Federació Provincial de Cooperatives de Barcelona

❖ **1930** (21 d'octubre)
Aprovació de certes modificacions al reglament de La Familiar, que canvia el nom de l'entitat a Cooperativa Obrera de Consum La Familiar

❖ **1931** (12 d'abril)
Creació de la cooperativa de segon grau Unió Cooperativa Obrera Panificadora de Torelló, integrada per La Casa del Poble (Torelló), La Fraternitat (Sant Vicenç de Torelló) i La Unió d'Amics (Vila-seca)

❖ **1931** (16 d'abril)
Constitució del nou ajuntament republicà de Sant Pere de Torelló, amb cinc regidors socis de La Familiar —d'un total de nou—, i amb Isidre Ribas Pujol, soci fundador de la cooperativa, com a alcalde

❖ **1931** (9 de setembre)
Promulgació de la Llei de cooperatives d'àmbit estatal

❖ **1932** (21 de març)
Dissolució de la Cooperativa Samperense

❖ **1932** (20 de maig)
Obertura de L'Econòmica de Pere Bufí, economat hereu de la Cooperativa Samperense

❖ **1932** (26 de desembre)
Canvi de nom de la cooperativa La Familiar, que passa a dir-se Unió de Cooperadors de Sant Pere de Torelló

❖ **1934** (17 de febrer)
Promulgació de la Llei de bases de cooperació catalana

❖ **1934** (17 de març)
Promulgació de la Llei de cooperatives catalana

❖ **1934** (27 de novembre)
Aprovació dels nous estatuts i reglaments interns de la Unió de Cooperadors de Sant Pere de Torelló

❖ **1935** (13 de juliol)
Dissolució de L'Econòmica de Pere Bufí. Desapareix l'últim romanent del que havia estat la Cooperativa Samperense

❖ **1936** (18 de juliol)
Esclat de la Guerra Civil de 1936 a 1939. Al cap de pocs mesos, la cooperativa modifica el seu nom per Unió de Cooperadors de Bellserat

❖ **1937**
Integració de la Unió de Cooperadors de Bellserat a la Federació Comarcal de Cooperatives de Vic

❖ **1939** (6 de febrer)
Entrada de les tropes franquistes a Sant Pere de Torelló. La cooperativa és clausurada i se'n prohibeix l'activitat. El seu edifici és ocupat per encabir-hi la seu local de FET y de las JONS i un casino nacional

❖ **1939** (2 d'octubre)
Il·legalització i dissolució de la Unió de Cooperadors, així com confiscació de tots els seus béns mobles i immobles, en aplicació de la Llei de responsabilitats polítiques

❖ **1942** (2 de gener)
Promulgació de la Llei de cooperació franquista

❖ **1947** (3 de juny)
Formació d'una comissió reorganitzadora de la Unió de Cooperadors, formada per Àngel Prat Rosell, Josep Segurañas Viñolas i Pere Rierola Prat

❖ **1953** (20 de maig)
Inscripció de la cooperativa La Familiar, amb el número 6213, al Registre Oficial de Cooperatives de la Direcció General de Previsió (Ministeri de Treball), amb uns nous estatuts adaptats a la legislació franquista

❖ **1964** (10 de maig)
Reconstitució de La Familiar i recuperació de l'edifici de la cooperativa

❖ **1964**
Remodelació de la façana i accessos a la botiga a través del carrer Anselm Clavé

❖ **1964** (13 de setembre)
Reobertura del bar de La Familiar

❖ **1965** (19 de març)
Reobertura de la botiga de La Familiar

❖ **1965** (29 de juny)
Reobertura del pati de La Familiar com a pista per a activitats recreatives

❖ **1983** (9 de març)
Promulgació de la Llei 4/1983, de 9 de març, de cooperatives de Catalunya, la primera legislació autonòmica sobre cooperativisme després de la dictadura franquista (modificada amb les lleis 29/1985, 13/1991 i 14/1993)

❖ **1997** (16 de maig)
Dissolució de La Moral de Torelló i cessió del seu edifici a l'Ajuntament

❖ **2002** (5 de juliol)
Promulgació de la Llei 18/2002, de 5 de juliol, de cooperatives (modificada amb la llei 13/2003)

❖ **2015** (9 de juliol)
Promulgació de la Llei 12/2015, del 9 de juliol, de cooperatives, legislació sobre cooperativisme vigent avui en dia

❖ **2016**
Obres de rehabilitació de l'edifici de La Familiar

❖ **2017**
Constitució de l'Ateneu Cooperatiu de la Catalunya Central

❖ **2020**
Centenari de la constitució de La Familiar

❖ **2023**
Centenari de l'adquisició de l'edifici de La Familiar

TAULES

**Taula 10. Socis i sòcies de la Cooperativa Samperense
(c. 1903-1932)**²²⁷

	Nom	Lloc de naixement	Any de naixement	Carrer de residència	Professió	Anys com a soci
1	AMAT MOLAS, Clara	Sant Pere de Torelló	1875	Badrena, 4	Mestressa de casa	1930-1932
2	BARTRINA (CALM), Josep	Sant Privat d'en Bas	1884	Gran (actual Doctor Casas), 4	Bracer	1913 – 1932
3	BORONAT VILA, Ramon	?	?	?	?	1922 – 1923
4	BUFI (FÀBREGAS), Segimon	Sant Pere de Torelló	1861	Gran (actual Doctor Casas), 57	Torner	1906- 1932
5	BUFI (FONT), Pere	Sant Pere de Torelló	1881	Plana Llisa de Dalt (actual Bellmunt), 19	Torner	1910-1932
6	CASAS (DALMAU), Ramon	Sant Pere de Torelló	1880	Plana Llisa de Dalt (actual Bellmunt), 10	Torner	1906-1913
7	CASAS (BALART) / (PUJOL), Josep	Sant Pere de Torelló / Sant Pere de Torelló	1833 / 1844	Colomer (actual Josep Vilanova), s. n. / Plana Llista (de Dalt) (actual Bellmunt), 8	Torner / Teixidor	1903-1906
8	CASTANÉ, Joan	Sant Pere de Torelló	1870	?	Bracer	1903-1904
9	CODINA FÀBREGA, Josep	Sant Pere de Torelló	1857	Mas Collell (actual Castanyer), 3 (1907)	Industrial	1904- 1929
10	COROMINAS (SERRAT) / (NOGUERA), Josep	Joanetes / Sant Pere de Torelló	1863 / 1879	Plana Llista de Dalt (actual Bellmunt), 10 / Gran (actual Doctor Casas), 51	Jornaler / Torner	1903-1905

²²⁷ Entre parèntesis, s'indica el segon cognom possible obtingut a partir dels padrons municipals quan aquest no consta a la documentació de l'AGSGB. Quan només es disposava d'un cognom i, consultant el padró, s'han trobat dos perfils que podien encaixar, s'ha decidit relacionar les dues possibilitats. En negreta, es destaquen els socis fundadors.

11	CREUS BALLS, Maria	Vilanova de Sau	1856	Doctor Casas, 26	Mestressa de casa	1931-1932
12	CULÍ (ESCARRÀ), Francesc	Sant Pere de Torelló	1862	Alsinar (actual Bellmunt), s. n.	Teixidor	1903 – 1905
13	CULÍ (SERRA), Lluís	Sant Pere de Torelló	1887	Alsinar (actual Bellmunt) s. n.	Torner	1905
14	CUNILL (PRAT), Romà	Sant Pere de Torelló	1854	Mas Collell (actual Castanyer), 16	Teixidor	1904-1905
15	FONT (CASTAÑER), Pere	Sant Pere de Torelló	1852	Doctor Casas, 19	Comerciant	1915
16	FONT (VERGÉS), Pere	Sant Pere de Torelló	1884	Doctor Casas, 19	Sabater	1915
17	FORN BONAY, Josep	Sant Pere de Torelló	1862	Plana Lliça (de Dalt) (actual Bellmunt), 5 (1907)	Industrial	1903-1930
18	FORN CREUS, Josep	Sant Pere de Torelló	1888	Doctor Casas, 26	Bracer	1916-1932
19	FORNOLS (PUIG), Josep	Sant Pere de Torelló	1875	Bellmunt, 102	Bracer	1916-1917
20	FRANQUESA (GILIS), Josep	Sant Pere de Torelló	1867	La Font, s. n.	Traginer	1904-1905
21	MAJORAL (FERRER), Bartomeu	Sant Pere de Torelló	1855	Colomer (actual Josep Vilanova), 20	Jornaler	1903-1919
22	MAJORAL (FORN), Josep	Sant Pere de Torelló	1895	Vilanova, 25	Torner	1919 – 1920
23	MASNOU (TORNER), Salvador	Vilanova de Sau	1865	Bellmunt, 11	Bracer	1903-1906
24	MIARONS PRAT, Jaume	Sant Pere de Torelló		Carrer La Mongia (actual Verdaguer), 5	Torner	1903-1909
25	MORA (GRILLÓ), Joan	Sant Boi de Lluçanès	1864	Castanyer, 11	Jornaler	1903-1907
26	PADRÓS (GORDELL), Gaspar	Sant Pere de Torelló	1877	Doctor Casas, 44	Jornaler	1928-1932
27	PARÉS (GUITERAS), Francesc	Sant Pere de Torelló	1882	Balmes, 10	Torner	1905-1914
28	PIÑOL (TORRENTS), Celedoni	Montclar (Berguedà)	1888	Castanyer, 2	Torner	1917-1919
29	PLANAS (ROQUÉ) / (ROQUÉ), Josep	Sant Pere de Torelló / Sant Pere de Torelló	1866 / 1868	Major, 8 / Balmes, 5	Torner / Torner	1903-1907
30	PRAT, Jaume	?	?	?	?	1910-1911
31	PRAT (COROMINA), Segimon	Sant Pere de Torelló	1877	Sant Feliu, 15	Torner	1903-1907
32	PRAT (FÀBREGAS), Josep	Sant Pere de Torelló	1861	Josep Vilanova, 18	Torner	1905

33	RIBAS (PUJOL), Francesc	Sant Pere de Torelló	1877	Josep Vilanova, 27	Torner	1904-1905
34	ROGER (SADERRA), Esteve	Sant Pere de Torelló	1851	Plana Llista (de Baix) (actual Badrena), 7	Teixidor	1903-1907
35	ROSELL (VILARRASA), Antoni	Les Masies de Sant Pere de Torelló	1878	Les Masies de Sant Pere de Torelló	Bracer	1903-1909
36	ROVIRA (MOLAS), Ramon	Sant Pere de Torelló	1874	Sant Rafael, 6	Jornaler	1904-1932
37	SALA (CASALS), Ramon	Sant Pere de Torelló	1845	Bellmunt, 27	Llaurador	1904
38	SALA (DOMÈNEC), Jaume	Sant Pere de Torelló	1880	Bellmunt, 27	Torner	1904-1905
39	SÁNCHEZ SÁNCHEZ, Martí	Cehegín (Múrcia)	1894	Sant Feliu, 4	Bracer	1928-1932
40	SELLABONA (PIELLA), Joan	Sant Pere de Torelló	1859	Sant Rafael, 5	Torner	1905-1906
41	SERRA (CASALI), Josep	Sant Pere de Torelló	1879	Castanyer, 14	Torner	1903-1907
42	SERRALLONGA (PLANAS), Nazari	Sant Pere de Torelló	1874	Josep Vilanova, 44	Torner	1904-1914
43	SOLER (FEIXAS), Esteve	Sant Pere de Torelló	1877	Doctor Casas, 46	Torner	1913-1918
44	TOLOSA (TEIXIDOR), Pere	Sant Pere de Torelló	1858	Bellmunt, 15	Jornaler	1903
45	VERDAGUER (CLOTA) / (SOLÀ), Joan	Sant Pere de Torelló / Sant Pere de Torelló	1882 / 1873	Doctor Casas, 29 / Doctor Casas, 67	Jornaler / Torner	1915-1918
46	VERGÉS (NOGUÉ), Josep	Sant Pere de Torelló	1883	Sant Rafael, 7	Torner	1924
47	VILAGELIU (ROVIRA), Jaume	Santa Maria de Besora	1867	Carrer Sant Feliu, 3	Ferrer	1903-1914
48	VIÑETA (TARGARONA), Ramon	Sant Pere de Torelló	1883	Bellmunt, 58	Torner	1917-1920
49	VIÑOLAS (CASAS), Pau	Sant Pere de Torelló	1852	Verdaguer, 14	Jornaler	1903-1905

Font: elaboració pròpia a partir d'AGSGB. Fons Asociaciones. Caixa 220. Exp. 5372 (Sociedad Cooperativa Samperense) i els padrons municipals de 1900, 1910 i 1924 i censos electorals de 1906-1921 (AMSPT).

Taula 11. Càrrecs directius de la Cooperativa Samperense (1907-1932)

Càrrec	Persones
President	Josep Codina Fàbrega (1907-1929)
	Segimon Bufí Fàbregas (1929-1930)
	Pere Bufí Font (1930-1932)
Vicepresident / President segon ²²⁸	Jaume Vilageliu Rovira (1912)
	Segimon Bufí Fàbregas (1916) (1928-1929) (1931-1932)
	Pere Bufí Font (1930)
Secretari	Jaume Vilageliu Rovira (1907)
	Jaume Miarons Torné (1907-1909)
	Josep Forn Bonay (1912) (1916)
	Josep Forn Creus (1928-1932)
Vicesecretari / Secretari segon ²²⁹	Pere Bufí Font (1912)
	Josep Forn Creus (1916)
Tresorer ²³⁰	Jaume Vilageliu Rovira (1907-1909)
	Pere Bufí Font (1916-?)
	Segimon Bufí Fàbregas (1907-1909)
	Nazari Serrallonga Planas (1912)
	Josep Vergés Nogué (1924)

Comptador	Pere Bufí Font (1928-1931)
	Martí Sánchez Sánchez (1928-1930)
	Ramon Rovira Molas (1930-1931)
	Josep Bartrina Calm (1932)
Vocals	Bartomeu Majoral Ferrer (1907-1909) (1912) (1916)
	Ramon Casas Dalmau (1907-1909) (1912)
	Ramon Rovira Molas (1907-1909) (1912) (1916) (1928-1930)
	Francesc Parés Guiteras (1912)
	Josep Bartrina Calm (1916) (1928-1930)
	Esteve Soler Feixas (1916)
	Gaspar Padrós Gordell (1928-1932)
	Martí Sánchez Sánchez (1931-1932)
	Antoni Rosell Vilarrasa (1907-1909)
	Segimon Bufí Fàbregas (1912)
Distribuïdor de mercaderies	Martí Sánchez Sánchez (1928-1930)
	Josep Bartrina Calm (1931)
	Ramon Rovira Molas (1932)
Gerent	Josep Forn Bonay (1907-1930)

Font: elaboració pròpia a partir d'AGSGB. Fons Asociaciones. Caixa 220. Exp. 5372 (Sociedad Cooperativa Samperense)

²²⁸ Tot i que els estatuts de 1907 no consideraven l'existència d'una vicepresidència, a partir de 1912 apareix a la documentació.

²²⁹ Altre cop, aquesta figura no estava considerada en els estatuts de 1907, però apareix almenys el 1912 i el 1916.

²³⁰ En aquest cas, tot i ser un càrrec d'existència obligatòria segons els estatuts de 1907, el 1912 desapareix de la documentació per tornar a aparèixer, únicament, el 1916. Possiblement, la seva funció es devia delegar a algun altre càrrec de la Junta Directiva.

Taula 12. Socis fundadors de La Familiar²³¹

Nom	Lloc de naixement	Any de naixement	Lloc de residència	Ofici
ARXÉ AGUILAR, Josep	Sant Pere de Torelló	1872	Josep Vilanova, 44	Bracer
BALART PEROLIU, Francesc	Sant Pere de Torelló	1891	Badrena, 11	Torner
CANDELL REDORTRA, Joan	Sant Pere de Torelló	1892	Verdaguer, 9	Torner
CANDELL SANGLAS, Josep	Sant Pere de Torelló	1886	Doctor Casas, 71	Torner
CASAS (VILANOVA), Lluís	Sant Pere de Torelló	1866	Verdaguer, 3	Bracer
FORNOLS PUIG, Joan	Sant Pere de Torelló	1872	Josep Vilanova, 31	Torner
GRACERAS (MARGUÍ), Josep	Sant Esteve d'en Bas	1875	Ges, 6	Bracer
GUIX FIOL, Joan	Sant Pere de Torelló	1888	Balmes, 5	Torner
MIARONS PRAT, Jaume	Sant Pere de Torelló	1866	Verdaguer, 1	Torner
MIARONS RIBA, Tomàs	Sant Pere de Torelló	1867	Bellmunt, 34	Torner
MORA (GRILLÓ), Joan	Sant Boi de Lluçanès	1864	Sant Feliu, 25	Bracer
NOGUERA (NOGUÉ), Alfons	Sant Pere de Torelló	1898	Verdaguer, 21	Paleta
PADRÓS GORDELL, Joan	Sant Pere de Torelló	1876	Bellmunt, 32	Bracer
PIÑOL (TORRENTS), Lliser	La Quar (Berguedà)	1890	Doctor Casas, 34	Torner
PRAT ROSELL, Àngel	Sant Pere de Torelló	1878	Doctor Casas, 24	Comerciant
PUIG ARXÉ, Francesc	Sant Pere de Torelló	1892	Josep Vilanova, 46	Torner

²³¹ Entre parèntesis, s'indica el segon cognom possible obtingut a partir dels padrons municipals quan aquest no consta a la documentació de l'AGSGB.

PUJOL (COROMINAS), Pere	Sant Pere de Torelló	1895	Doctor Casas, 8	Torner
RAULET (BASCÚ), Jaume	Sant Pere de Torelló	1876	Doctor Casas, 43	Serrador
REVÉ, Josep	?	?	?	?
RIBAS PUJOL, Isidre	Sant Pere de Torelló	1882	Josep Vilanova, 27	Torner
RICART VIÑETA, Gaspar	Sant Pere de Torelló	1869	Josep Vilanova, 9	Torner
ROGER (FREIXA), Ramon	Torelló	1891	Major, 2	Sabater
SEGURAÑAS (VIÑOLAS), Josep	Sant Pere de Torelló	1892	Sant Feliu, 17	Torner
VIÑETA TARGARONA, Ramon	Sant Pere de Torelló	1884	Doctor Terricabras, 11	Torner
VIÑETA (TARGARONA), Jaume	Sant Pere de Torelló	1888	Doctor Terricabras, 11	Torner
VIÑOLAS (ROVIRÓ) Pere	Sant Pere de Torelló	1890	Doctor Casas, 13	Torner

Font: AGSGB. Fons Asociaciones. Caixa 387. Exp. 10.441 (Sociedad Cooperativa La Familiar) i padrons municipals de Sant Pere de Torelló de 1924 i cens electoral de 1920 (AMSPT).

Taula 13. Càrrecs directius de La Familiar (1920-1938)

Càrrec	Persones
President	Ramon Viñeta Targarona (1920) (1922)
	Pere Viñolas Puig (1921)
	Josep Molas Espona (1922)
	Vicenç Mayola Berga (1923)
	Lluís Pujol (1924) (1925)
	Josep Arxé Aguilar (1927)
	Francesc Puig Arxé (1928)
	Miquel Isern Vives (1929)
	Josep Fàbregas Juvanteny (1930)
	Lluís Domènech Brugué (1931)
	Francesc Balart Peroliu (1932)
	Josep Graceras Marguí (1933)
	Jaume Raulet Bascú (1934)
	Josep Viñolas Codina (1935)
	Joan Gol Guasch (accidental) (1938)
Vicepresident	Josep Arxé Aguilar (1920)
	Lliser Piñol (1921)
	Josep Peix (1922)
	Manel Verdaguer Raulet (1925)
	Josep Graceras Marguí (1927) (1932)
	Joan Guix Fiol (1928)
	Jaume Verdaguer Raulet (1929)
	Gaspar Arxé Aguilar (1930)

Secretari	Josep Capdevila Prat (1931)
	Josep Vaqué Bufí (1936)
	Joan Candell Redortra (1920)
	Josep Segurañas Viñolas (1921) (1922)
	Josep Molas Espona (1923) (1930)
	Josep Riera (1922)
	Pere Miarons Forn (1924) (1925)
	Ramon Viñeta Targarona (1927)
	Jaume Miarons Prat (1927)
	Isidre Ribas Pujol (1928)
	Josep Candell Sanglas (1929)
	Ramon Camps Raulet (1930)
	Josep Fornols Puig (1930)
	Josep Viñolas Codina (1931) (1932)
	Joan Fornols Puig (1931)
Vicesecretari	Lluís Bartrina Calm (1934)
	Joan Fornols Puig (1920)
	Francesc Puig Arxé (1921)
	Jaume Parés (1922)
	Josep Viñolas Roviró (1925) (1929)
	Miquel Jofré Crosas (1927)
	Agustí Miarons Forn (1928)
	Josep Salvans Guix (1928)
	Antoni Prat Segurañas (1929)
	Pere Miarons Forn (1930)

Tresorer	Francesc Balart Peroliu (1931)
	Josep Planas Margenet (1931)
	Ramon Targarona Arxé (1932)
	Tomàs Miarons Riba (1920)
	Joan Fageda Masoliver (1921)
	Josep Arxé Aguilar (1922)
	Ramon Camps Raulet (1924) (1925)
	Joan Raulet Arau (1927)
	Vicenç Mayola Berga (1928) (1932)
	Agustí Miarons Forn (1928)
	Francesc Balart Peroliu (1929)
	Pere Miarons Forn (1929)
	Jaume Puig Arxé (1930)
	Joan Roger Prat (1931)
	Francesc Balart Peroliu (1920) (1928)
	Lluís Casas Vilanova (1921)
	Segimon Espona Orri (1922)
	Joan Guix Fiol (1922)
Vicetresorer	Jaume Verdaguer Raulet (1922)
	Josep Arau Font (1925)
	Vicenç Mayola Berga (1927)
	Joan Raulet Arau (1928)
	Jaume Vilaró Faja (1929)
	Jaume Puig Arxé (1929)

Vocals

Josep Molas Espona (1930)
Pere Vergés Espona (1931)
Agustí Miarons Forn (1932)
Joan Padrós Gordell (1920) (1931) (1932)
Gaspar Ricart Viñeta (1920) (1931)
Josep Candell Sanglas (1921)
Francesc Ricart Viñeta (1921) (1927) (1928)
Joan Puig Arau (1925)
Pere Pujol Corominas (1925)
Manel Verdaguer Raulet (1927) (1928)
Toribi Targarona Arxé (1928) (1929)
Jaume Vilaró Faja (1928)
Joan Puig Carol (1929)
Josep Fornols Puig (1929) (1930)
Josep Viñolas Roviró (1930)
Vicenç Mayola Berga (1931)
Ramon Targarona Arxé (1931)
Joan Raulet Arau (1932)

Font: elaboració pròpia a partir d'AGSGB. Fons Asociaciones. Caixa 387. Exp. 10.441 (Sociedad Cooperativa La Familiar)

TEXT 1. ESTATUTS DE LA COOPERATIVA SAMPERENSE (1907)

Aquest document és una còpia transcrita dels primers (i, segurament, únics) estatuts de la Cooperativa Samperense, de l'any 1907. Escrits a mà, foren enviats per duplicat el 14 d'octubre de 1907, per part de Josep Codina Fàbrega, al Govern Civil de Barcelona, llavors regentat pel conservador Àngel Ossorio Gallardo, amb l'objectiu d'aconseguir l'autorització per a constituir la cooperativa, tal com manava la Llei d'Associacions de 1887. Més enllà d'aquest document, no s'ha pogut localitzar cap exemplar d'impremta d'aquests estatuts.

ESTATUTOS DE LA COOPERATIVA SAMPERENSE

Título I. De la denominación, domicilio y objeto de la Sociedad

Artículo 1º: Bajo la denominación "Cooperativa Samperense" se crea una asociación de carácter cooperativo de consumo que estará domiciliada en este pueblo de San Pedro de Torelló calle de Mascollell número uno; y tendrá por objeto suministrar toda clase de comestibles y bebestibles y demás artículos de primera necesidad o de mera utilidad para la vida a los precios corrientes en el mercado, en las justas condiciones de peso y medida y en las mejores de calidad que sea posible.

Título II. Del capital social – Del balance y de la Distribución de Ganancias

Artículo 2º: Cada socio pagará por derecho de entrada cincuenta pesetas, 25 para proporcionar los muebles necesarios y 25 en concepto de acción. En caso de no poder ser satisfechas en el acto las podrá satisfacer en dos o más veces a discreción de la Junta.

Artículo 3º: Todo socio forzosamente a [sic] de formar un capital por medio de una cuota semanal que no bajará de 0'50 pesetas, hasta tener de fondo 25 pesetas, obtenidas las cuales podrá ponerse 0'25 pesetas por semana, hasta llegar a 50 duros o 55 en caso de no haber satisfecho las 25 pesetas de los muebles.

Artículo 4º: Todo socio tendrá en su poder una libreta en la que se anotará la entrada, las cuotas y la ganancia prima que se haya obtenido durante el trimestre.

Artículo 5: El balance a que se refiere el número anterior será practicado por la Junta que llevará el correspondiente libro anotando en él su resultado tanto de ganancia como de pérdidas, a lo que deberán sujetarse todos los socios, repartiendo estas a proporción de lo que cada uno tenga consumido.

Artículo 6: Para la distribución de las gan[an]cias se tendrá en cuenta el capital que cada socio tenga dentro de la sociedad, juntamente con las mercancías consumidas, no estando en ganancia alguna hasta que tenga la cuarta parte de la ganancia producida por su consumo y así relativamente hasta llegar al máximo, en cuyo caso percibirá las todas cuatro cuartas partes, como percibirá la mitad el que tenga la mitad del capital y las tres cuartas partes el que tenga las tres cuartas partes del capital máximo.

Artículo 7: De las ganancias que no entran en la repartición se formará un fondo general destinado a socorrer a los pobres de la misma sociedad, y proporcionarse algún local propio y al fomento de alguna industria para proporcionar trabajo a los socios.

Artículo 8: Para determinar lo correspondiente a cada socio se sumarán el valor de todas las mercancías consumidas por los socios, luego se sumará el capital general y este se distribuirá proporcionalmente a las mercancías que los socios hubieren consumido y la parte que le pertenezca se le entregará en la forma preceptuada en estos Estatutos. Los gastos que las mencionadas operaciones ocasionen serán a cargo del socio que las realice con su salida.

Título III. De los socios: De sus derechos y obligaciones

Artículo 9: Esta asociación constará de un número de socios indefinido sujetos todos a las prescripciones de estos Estatutos.

Artículo 10: Para ingresar a la Sociedad es necesario llevar buena conducta, solicitarlo a la Junta y observar el cumplimiento de lo preceptuado en estos artículos.

Artículo 11: Cuando un individuo haya solicitado la entrada, la Junta cuidará de poner en público por espacio de quince días el nombre del solicitante, pasados los cuales en Asamblea General se determinará su entrada siempre y cuando sea aprobada por las tres cuartas partes de todos los individuos que compongan la Sociedad.

Artículo 12: El socio que tenga diez cuotas retiradas será excluido de la Sociedad en el caso que en la octava vez hubiese sido amonestado por la Junta.

Artículo 13: Ningún socio podrá hacer uso para su consumo de las cantidades depositadas por medio de cuotas a no ser su caso de necesidad que deberá comunicarlo y justificarlo ante la Junta Directiva.

Artículo 14: El socio que gaste todo el capital de la casa, incluso las cuotas, quedará excluido de la sociedad excepto en el caso previsto en el artículo anterior.

Artículo 15: Ningún socio tendrá derecho a reclamar del fondo social o general sino en los casos siguientes: 1º Cuando se separase para formar otra cooperativa análoga y pruebe su existencia. 2º Cuando un socio sea separado de la Sociedad por incumplimiento de los Estatutos y en cuyos casos se le entregará los fondos que le correspondan en el improrrogable plazo de un mes y 3º Cuando cambiara de localidad, en cuyo caso solo se le abonará la cuarta parte de lo que le pertenece.

Artículo 16: Los socios no podrán entablar cuestiones políticas ni religiosas cuando hieran el ideal de algún consocio, y este se muestre violentado por dichas cuestiones. Tampoco se podrá blasfemar y armar bronca dentro del local social.

Artículo 17: Todo socio multado tendrá recurso de alzada ante la Asamblea General obligando su decisión y si no la cumpliera será expulsado de la Sociedad.

Artículo 18: Los fondos que se recojan por imposición de multas servirán única y exclusivamente para socorrer a los asociados pobres.

Título IV. Del régimen y administración de la Sociedad

Artículo 19: Para dirigir, administrar y representar esta sociedad habrá una Junta Directiva y un Gerente nombrado por el consentimiento de las tres cuartas partes de los socios.

La Junta Directiva estará compuesta de un Presidente, un Secretario, un Tesorero, un Contador, tres Vocales y su Distribuidor de mercancías. Este y el secretario serán permanentes; y los demás se cambiarán cada tres meses formando así cuatro turnos al año.

Artículo 20: El Gerente cuidará de la dirección de la Sociedad de acuerdo con la Junta Directiva. Cuidará igualmente de las compras y de dar los precios, ordenar los pagos o verificarlos él mismo. Su cargo será permanente.

Cuando un cargo es permanente, el que lo renuncie deberá avisar con tres meses de anticipación.

Artículo 21: Será obligación de la Junta Directiva vigilar el cumplimiento de estos Estatutos, pudiendo imponer multas a infracciones leves, y en las graves llamar reunión o Asamblea General para que esta decida por mayoría de votos.

Artículo 22: El Expendedor tendrá la estricta obligación de ser puntual en las horas de despacho. La expendición la verificará del siguiente modo: Dará la preferencia al primero que llegue. Facilitará al secretario nota de lo expendido que a la vez hará de cobrador, pues el expendedor no tendrá derecho a cobrar las mercancías que expendan. En la expendición de las mercancías observará una completa imparcialidad y en caso que hiciera diferencia perjudicando a la casa, o algún socio será destituido después de haberle avisado una o dos veces, pidiéndole pagar el daño que haya ocasionado si este es menor, y si este tiene carácter de grande será expulsado de la sociedad.

Artículo 23: La Junta será la encargada de vigilar los abusos que pudiera cometer el Expendedor y oír las quejas que contra este formulen los particulares.

Artículo 24: Será obligación de los individuos de Junta estar en su sitio correspondiente y en caso de no poder asistir lo pondrán en conocimiento del Presidente.

El individuo de Junta sin motivo justificado y probado faltare tres días consecutivos en la expendición de comestibles será excluido de la Sociedad.

Artículo 25: La Junta será la única competente para corregir las faltas que se cometan dentro de la sociedad y como ningún socio podrá reprender a otro, sino que deberá recurrir a la Junta notificándole sus quejas.

Artículo 26: La Junta llevará un libro en el que anotará las faltas de alguna gravedad que cometan los socios, a fin de que en su día si se presentasen dos solicitudes para lograr un puesto sea preferible el que más bien se haya portado.

Título V. De la reforma, interpretación de los Estatutos y disolución de la Sociedad

Artículo 27: Los presentes Estatutos no podrán modificarse sino en Asamblea General convocada por la Directiva.

Artículo 28: Si surgieran diferencias, fueren relativamente a la letra o al espíritu de los Estatutos se dirimirán en Asamblea General.

Artículo 29: Dicha Sociedad podrá ser disuelta en los siguientes casos: 1º Cuando en tres balances consecutivos se observen pérdidas con cargo a los fondos generales y 2º Cuando solo queden tres socios en la Asociación; tanto en uno como en otro caso la mayoría puede determinar la disolución de la Sociedad repartiéndose lo que haya; en la forma ya explicada, o sea a prorata [sic] entre los socios en razón del capital aportado a la sociedad.

El Organizador
José Codina

Presentado en duplicado ejemplar a los efectos del art. 4º de la Ley de Asociaciones de 30 de Junio de 1887

Barcelona, 26 de Octubre de 1907

El Gobernador,
Ángel Ossorio

TEXT 2. ESTATUTS DE LA SOCIETAT COOPERATIVA "LA FAMILIAR" DE SANT PERE DE TORELLÓ (1920)

Aquest document és una còpia transcrita dels primers estatuts de La Familiar, de l'any 1920. Mecanografiats, foren enviats per duplicat el 18 de febrer de 1920, per part de Ramon Viñeta Targarona i Joan Candell Redortra, al Govern Civil de Barcelona, llavors regentat pel conservador Francisco Maestre Laborde-Boix, amb l'objectiu d'aconseguir l'autorització per a constituir la cooperativa, tal com manava la Llei d'associacions de 1887. Més enllà d'aquest document, no s'ha pogut localitzar cap exemplar d'impremta d'aquests estatuts.

ESTATUTOS DE LA SOCIEDAD COOPERATIVA "LA FAMILIAR" DE SAN PEDRO DE TORELLÓ

CAPÍTULO 1º. DENOMINACIÓN DE LA SOCIEDAD, DURACIÓN Y DOMICILIO

Artº. 1º.- Con el nombre de "Cooperativa Familiar" se crea en San Pedro de Torelló una Sociedad Cooperativa de consumo, con objeto de proporcionar a los socios y sus familias los géneros más comunes para la vida a precios fijos y sin alteraciones de calidad.

Artº. 2º.- La duración de esta sociedad será indefinida.

Artº. 3º.- Su domicilio será en una parte de los bajos de la casa número uno de la calle de "Josep Vilanova".

Artº. 4º.- Podrá extenderse esta sociedad en la elaboración de géneros y hasta fabricación de ellos cuando lo permitan sus capitales; pero deberá tomarse acuerdo por las dos terceras partes tras un voto de los socios que constituyan la Sociedad.

Artº. 5º.- Esta Sociedad no tiene ideal político. Podrán ser socios todos los cabezas de familias del término municipal que tengan trabajo fijo o eventual y personas reputadas de buena conducta.

CAPÍTULO 2º.

Artº. 1º. – Para llevar a efecto lo expuesto en el capítulo primero se creará un capital de doscientas pesetas por cada socio que deberá ingresar en el término de dos años (salvo una desgracia justificada, en cuyo caso dará por escrito conocimiento a la Junta directiva y esta acordará lo más conveniente cuyo fallo será indiscutible).

Artº. 2º.- A los dos meses de haber entrado como socio deberá haber entregado a la Sociedad la cantidad de veinticinco pesetas. En caso de incumplimiento se entenderá que renuncia a ser socio, y el capital entregado, el cual pasará a formar parte del capital a los efectos del siguiente artículo.

Artº. 3º.- Todo socio pagará semanalmente una cuota de diez céntimos de peseta por gastos de escritorio y compra de muebles y conservación y amortización de los mismos hasta que la Sociedad tenga los muebles convenientes; y los socios que entren después de haberse formado la sociedad, se pondrán al corriente del capital de cuotas de este artículo como los fundadores salvo que se rectificara en sentido contrario este

artículo. Esta cuota no sirve para el capital repartible de ahorro, de manera que se da a la Sociedad sin derecho a reclamación.

Artº. 4º.- Para crear el capital de las doscientas pesetas de que habla el artículo 1º de este capítulo, se recibirán las cantidades en las partidas que al efecto aporte el socio.

Artº. 5º.- Los ahorros que obtengan los socios dentro de la Cooperativa, se añadirán al capital recibido según el artículo anterior hasta formar el capital definitivo o total de las doscientas pesetas.

Artº. 6º.- Si fuera menester aumentar el capital de la Sociedad a más de doscientas pesetas por socio, deberá mediar acuerdo especial en Junta general extraordinaria, cuyo acuerdo será tomado por las dos terceras partes más un voto de los socios para que sea eficaz.

Artº. 7º.- Ningún socio podrá retirar el capital procedente de ahorros hasta que tenga ingresadas las doscientas pesetas; salvo caso de desgracia en la familia o bienes, en cuyo caso se atenderá al artículo 1º de este capítulo.

CAPÍTULO 3º. RENOVACIÓN DE LA JUNTA

Artº. 1º.- La Junta Directiva constará de ocho individuos: Presidente, Vicepresidente, Tesorero, Vice-tesorero, Secretario, Vice-secretario y dos vocales, renovándose por mitad cada medio año, o sea uno de cada cargo, cesando siempre los más antiguos.

Artº. 2º.- La Junta será elegida por reunión general por papeleta escrita en votación enteramente personal y secreta el cuarto domingo del mes de Mayo si toman parte la mitad más uno de los socios, y si no asistiera este número se repetirá la votación el primer domingo del mes de Junio, sea cual fuere el número de asistentes. Esta misma regla servirá para las elecciones que deberán celebrarse el cuarto domingo del mes de Noviembre o el primer domingo del mes de Diciembre.

Artº. 3º.- Los nuevos individuos de Junta tomarán posesión el día dos de Enero y el día dos de Julio respectivamente, después de haber pasado el Balance la Junta saliente, y haberlo puesto de manifiesto dentro el local de la Sociedad.

Artº. 4º.- La Junta saliente dará a la entrante detalles de todo cuanto esta le pida.

Artº. 5º.- Todos los cargos son honoríficos, gratuitos y obligatorios.

Artº. 6º.- Junta tiene derecho a poner un reglamento interior para la buena marcha de la Sociedad, dentro los límites del presente.

CAPÍTULO 4º. JUNTA DEL JURADO

Artº. 1º.- Además de la Junta directiva que habla al artículo anterior habrá otra Junta llamada del Jurado. Esta Junta se compondrá de tres individuos: Presidente, Vocal y Secretario, con voz y voto y servirá para solucionar los conflictos que surgieren ya entre la Junta Directiva, ya entre los socios, ya entre la Junta y los Socios.

(A) Formarán esta Junta tres socios de los fundadores y serán los que tengan más capital en la Sociedad, y en el caso de que varios tuvieran iguales capitales, serán los de más edad, y si hubiere que uno de los tres fuere pariente, amigo o enemigo de alguno de los litigantes será restituido por otro de los socios fundadores que tenga más capital y en capitales iguales el de más edad y así sucesivamente.

(B) Los cargos de esta Junta son incompatibles con todo otro cargo dentro de la Sociedad.

CAPÍTULO 5º. OBLIGACIONES DE LA JUNTA DIRECTIVA

Artº. 1º. – Esta Junta se reunirá una vez a la semana y además siempre que sea necesario y acordará las compras que deban efectuarse. Acordará el tanto por ciento que deba cargarse sobre el precio de compra de las mercaderías y procurará la buena marcha de la Sociedad.

Artº. 2º. – Para las reuniones generales y particulares se avisará con una semana de anticipación; las extraordinarias con 48 horas, y en estas solo se podrá tratar de un asunto determinado.

Artº. 3º. – Todos los socios vienen obligados a prestar sus servicios a la Sociedad. La Junta nombrará los necesarios y por el tiempo que acordare y no por riguroso turno sino por grupos al fin de que sirviendo todos sea dado el mejor servicio posible.

Artº. 4º. – La Junta acordará los días y horas en que estará abierto el local para las ventas, que variará según las estaciones del año; cuando el local esté abierto habrá siempre dos individuos de la Junta.

Artº. 5º. – La Junta tendrá autoridad competente para expulsar o amonestar a cualquier que se embriagare, blasfemare o que con palabras o acciones molestar a cualquier persona del local de la sociedad.

Artº. 6º. – La Junta podrá convocar para reunión extraordinaria siempre que lo considere necesario, atendiéndose al artículo 2º de este capítulo.

Artº. 7º. – Llevará libro de actas que firmará debidamente.

CAPÍTULO 6º. OBLIGACIONES DE LO SOCIOS

Artº. 1º. – Cumplir estrictamente el presente reglamento y por consiguiente sugetarse [sic] al mismo y al interior.

(A) Acudir al local de la sociedad puntualmente cuando lo ordene la Junta.

(B) Cumplir todos los encargos que por la Junta le sean confiados.

(C) Servir bien y con esmero a sus consocios.

(D) Los encargados de la venta abrirán puntualmente las puertas del local y cada uno expend[erá] los artículos de la sección de su cargo.

Artº. 2º. – Respetarán mutuamente sin dar lugar a quejas.

Artº. 3º. – Procurarán comprar todos los géneros a la Sociedad.

Artº. 4º. – No adquirir géneros para las familias que no sean socios.

Artº. 5º. – Tomar la parte proporcional según su consumo de los géneros que se averiaren o bien cuando sufrieran alza o baja: Esto se hará cuando lo ordenara la Junta Directiva.

CAPÍTULO 7º. DERECHOS DE LOS SOCIOS

Artº. 1º. – Todo socio que se crea perjudicado en sus derechos o intereses, o por otro socio insultado, pedirá justicia por escrito a la Junta Directiva, y si lo fuera por un socio de esta, podrá acudir igualmente a la Junta del Jurado, cuyas Juntas resolverán.

Artº. 2º. – Todo socio podrá disponer de sus ahorros a favor de la persona que le parezca, ya en testamento ya en pliego cerrado que entregará a la Junta para que lo archive. En caso de faltar estas disposiciones, será heredera su esposa; a falta de esta, sus hijos por orden de primogenitura y sexo, y a falta de estos, aquel que le corresponda según los usos y costumbres del País.

Artº. 3º. – Si falleciera un socio, podrá la viuda continuar en su puesto; pero si tuviera un hijo mayor de 16 años, podrá ocuparlo este; pero aunque sea socio el hijo, no se le entregarán los intereses de su padre fallecido sin el permiso escrito y con testigos de su madre.

Artº. 4º. – Las mujeres no prestarán servicios a la sociedad.

Artº. 5º. – Todo socio tendrá una libreta en la que se anotarán los capitales aportados en la Sociedad, tanto en metálico como los ahorros derivados de los balances semestrales, y otra libreta que presentará cuando vaya a proveer, para anotar sus compras, sin la cual no se le entregará género alguno.

Artº. 6º. – Diez de los socios podrán pedir por escrito Junta General si hay motivo bastante para ello y la Junta la concederá dentro de 15 días encuentra razonada la instancia o petición.

CAPÍTULO 8º. CONDICIONES GENERALES

Artº. 1º. – INGRESO DE SOCIOS PARA DESPUÉS DE FORMADA LA SOCIEDAD. Para ingresar a la Sociedad Cooperativa, un aspirante a ello, deberá ser presentado por escrito por dos socios, se pondrá de manifiesto por 8 días en la tabla de anuncios, y si no hay reclamación alguna, la Junta está facultada para su admisión, y si hubiera reclamación en contra, durante los días de estar al manifiesto, se convocará Junta General y entrará si hubiera mayoría de votos a su favor.

Artº. 2º. – En la misma forma podrán ingresar las viudas o mujeres cabeza de familia, pero si tienen un hijo que llegue a los 16 años, viene este obligado a servir en la Sociedad para los cargos que se le señalen, y si no quisiera hacerlo, quien le represente se pondrá de acuerdo con un socio para que este supla la falta del primero.

Artº. 3º. – El socio que, sin causa justificada, se separase de la Sociedad, no podrá hacer uso de su capital hasta que hayan transcurrido tres meses de su separación (habiéndola presentado por escrito) y si fueran varios los que se separen se les entregará el capital por riguroso turno de tres meses en tres meses y por antigüedad en la Sociedad, o bien por sorteo si se presentaran varios a un mismo tiempo y así sucesivamente se liquidará uno cada tres meses si hubiera fondos para ello, y si no los hubiera, se les entregará la mitad en dinero y el resto en mercancías, pero si el estado de la Caja de la Cooperativa fuere tan precario, podrá la Junta entregar el capital registrado a su favor todo en mercancías. El que se separare en el curso del semestre no tendrá derecho a los ahorros que se hayan producido durante el mismo.

Artº. 4º. – El socio que voluntariamente se separe de la Cooperativa, para ingresar de nuevo se atenderá a lo expuesto en el párrafo 1º de este Capítulo y pagará además de lo establecido en el art.º3 del Captº. 2º, la cantidad de cincuenta pesetas salvo que por reunión general quedara anulado este precepto en fecha anterior al nuevo ingreso del socio.

Artº. 5º. – El socio que defraudare o malversare fondos de la Sociedad, será expulsado de la misma y perderá todo su capital, sin derecho a reclamación alguna, sinó [*sic*] repara los daños y perjuicios, que haya ocasionado, sometiéndose al criterio de la Junta del Jurado.

Artº. 6º. – Igualmente será expulsado el socio que dentro del local maltratase de obra o de palabra a algún individuo de las dos Juntas.

Artº. 7º. – Los ahorros producidos según los balances semestrales se repartirán en la siguiente forma: El 25% a favor de la Sociedad para aumento del capital en que debe desenvolverse, y el 75% restante será repartido entre los socios a prorrata del importe de su consumación durante el semestre objeto del balance cuyo saldo se reparta, pudiendo ser aumentado el citado 25% siempre que sea conveniente y acordado en Junta general.

CAPÍTULO ÚLTIMO

Artº. 1º. – Cualquier duda en la interpretación de los artículos de este reglamento será resuelto en Junta general.

Artº. 2º. – Para la disolución de la Sociedad es necesario el acuerdo de las tres cuartas partes de los socios; haciéndose luego la liquidación satisfaciendo todos los acreedores y el resto será repartido entre los socios existentes.

TEXT 3. REGLAMENT REFORMAT DE LA SOCIETAT COOPERATIVA “LA FAMILIAR” DE SANT PERE DE TORELLÓ. ASSOCIACIÓ OBRERA PEL REPARTIMENT DE COMESTIBLES (1929)

Aquest document és una còpia transcrita dels reglaments reformats de La Familiar, de l'any 1929. Originalment mecanografiats, foren enviats per duplicat el 4 de març de 1929, per part de Miquel Isern Vives i Josep Candell Sanglas, al Govern Civil de Barcelona, llavors regentat pel militar Joaquim Milans del Bosch i Carrió. El reglament fou editat i imprès.

REGLAMENTO REFORMADO DE LA SOCIEDAD “COOPERATIVA LA FAMILIAR”

CAPÍTULO I. DENOMINACIÓN, OBJETO Y DOMICILIO DE LA SOCIEDAD

Artículo 1º: La denominación de ésta Sociedad, constituida en la calle de José Vilanova y domiciliada en la actualidad en el Paseo de Juan Maragall número dos en San Pedro de Torelló es la de “COOPERATIVA LA FAMILIAR” y se regirá en lo sucesivo por los Artículos que continuación se expresan.

Art. 2º: Tendrá por objeto la concentración de comestibles y cuantos artículos se crean útiles para el consumo de sus Asociados, así como la fabricación y transformación de los mismos cuando lo permitan sus capitales.

Art. 3º: Además será objeto de ésta Sociedad, siempre que las circunstancias lo permitan, el instituir dentro del seno de la misma secciones de cultura, socorros mutuos, instrucción o recreos lícito consideradas oportunas para mejorar moral y materialmente las condiciones de vida de sus Asociados.

Art. 4º: Siendo el carácter de esta Sociedad, puramente económico y cultural será completamente ajena a toda idea política, quedando prohibidas en absoluto toda clase de discusiones de ésta naturaleza dentro del seno de la misma.

CAPÍTULO II. PATRIMONIO SOCIAL

Artículo 1º: El Patrimonio de ésta Sociedad lo constituirán el ahorro social o de socios y el ahorro colectivo, así como también todos los bienes muebles e inmuebles que posea o pueda adquirir en lo sucesivo.

Art. 2º: Todo socio vendrá obligado a tener un ahorro de *quinientas pesetas* del que no podrá disponer, salvo el caso de estar en extrema necesidad, debiendo justificarlo cumplidamente ante la Junta Directiva la cual dispondrá la parte que pueda serle entregada. Se reserva la facultad esta Sociedad de disminuir el tipo de ahorro de *quinientas pesetas*, siempre que se considere necesario mediante acuerdo en reunión general de socios.

Art. 3º: Los Asociados que tengan mayor suma de ahorro que el fijado podrán si lo desean retirar el sobrante, avisando con ocho días de anticipación.

Art. 4º: Los ahorros que obtengan los Asociados dentro de la Cooperativa se añadirán al que acrediten hasta formar el definitivo.

CAPÍTULO III. DE LOS SOCIOS

Artículo 1º: Podrán ingresar socios en esta Sociedad, todos los cabezas de familia del término municipal que tengan jornal fijo o eventual y que sean personas reputadas de buena conducta.

Art. 2º: Para ser socio deberá solicitarse por escrito a la Junta Directiva a propuesta de dos socios que conozcan al solicitante y puedan informar de él.

Art. 3º: En las solicitudes de ingreso se harán constar los nombres, domicilio, profesión estado y edad del solicitante, las cuales serán expuestas durante quince días en las tablillas de anuncios de la Sociedad pasados los cuales la Junta acordará o no la admisión. De ser admitido la solicitud se archivará en debida forma.

Art. 4º: Acordada la admisión del socio se le entregará un ejemplar del presente reglamento, junto con una libreta de ahorro que constituirá el único resguardo y título de socio de la Cooperativa, en la que serán anotadas las imposiciones y extracciones que efectúe, así como todos los abonos y cargos que por diferentes conceptos hayan de serle anotados.

Art. 5º: Los Asociados de nuevo ingreso deberán satisfacer en concepto de entrada la cantidad de *veinticinco pesetas* que les serán anotadas en la libreta de ahorro y le formarán capital y además en el plazo de un mes la cantidad de *diez pesetas cincuenta céntimos* en concepto de Amortizaciones del Mobiliario e Inmuebles.

Art. 6º: No se permitirá el ingreso en esta Cooperativa a los individuos que por motivo justificado hayan sido expulsados de alguna otra Sociedad Cooperativa.

Art. 7º: Todos los Asociados vienen obligados a proveerse de todas las mercancías que para la venta y consumo de los mismos se provea la Entidad, bajo la pena de ser excluidos de la misma, perdiendo el ahorro que acredite el que sin causa justificada y avisado previamente por tres veces consecutivas por la Junta Directiva deje de cumplir este precepto.

Art. 8º: Los socios que al pasar el balance estén en descubierto de lo que hayan consumido solo se les asignará Exceso de Percepción sobre lo que tengan abonado.

Art. 9º: Todo socio además de la libreta de ahorro, tendrá otra que presentará cuando vaya a proveer para anotar sus compras y sin la cual no se le entregará género alguno, pudiendo la Junta Directiva si lo estima necesario suprimir la libreta de compras por otro procedimiento que mejor se adapte a las buenas normas de contabilidad y administración.

Art. 10: Los socios que se separen voluntariamente de la Sociedad sin causa justificada, no podrán retirar el ahorro que acrediten hasta después de transcurridos cinco años a contar de la fecha de la separación, pudiendo disminuirse el plazo que se señala siempre que sea acordado en reunión general de socios y las circunstancias lo permitan. Si fueren más de cinco los que quisieran separarse se les liquidará su cuenta en el término de tiempo fijado, por turno a uno solo que se designará por la suerte cada mes, pudiendo la Directiva en caso precario de la caja hacer una liquidación de géneros, debiendo los socios que quieran baja hacer la consumación que corresponda hasta agotar dicha existencia...

Art. 11: No estarán comprendidos en éste artículo próximo anterior, aquellos socios que por falta de trabajo u otras causas atendibles a juicio de la Junta Directiva tuvieren necesidad de levantar el domicilio de la villa de San Pedro de Torelló y ser baja en la Cooperativa, pues estos cobrarán inmediatamente su ahorro después de haber dado aviso a la Junta y si volvieran a ingresar de nuevo recobrarán los derechos que como socios tenían antes en lo referente a Mobiliario.

Art. 12: El que voluntariamente se separe de la Cooperativa en el transcurso del semestre no tendrá derecho al Exceso de Percepción que se obtenga en el correspondiente balance, y si quisiera volver e ingresar de nuevo pagará además de lo establecido en el artículo quinto de éste Capítulo, la cantidad de cincuenta pesetas.

Art. 13: Cuando un Asociado por causas justificadas haya agotado todo su ahorro, se le podrá hacer un préstamo de cincuenta pesetas que podrá devolver con una cantidad que la Directiva le destinará.

Art. 14: Cuando un Asociado diera lugar a sospechas de cometer o haber cometido algún fraude en la Sociedad, la Junta Directiva le hará comparecer ante ella y si de las averiguaciones practicadas resultara confirmada la sospecha será excluido irremisiblemente de la Sociedad, perdiendo todo el ahorro que acredite en aquel momento, sin perjuicio de pasar el tanto de culpa a los tribunales de justicia si la Directiva lo estima oportuno.

Art. 15: Serán excluidos de la Sociedad:

- 1.º Los que se negaren a cumplir el presente reglamento y los acuerdos tomados en reunión general.
- 2.º Los que promuevan alborotos, gritos y disturbios dentro de la casa social.
- 3.º Los que siendo deudores de alguna cantidad no hagan los posibles para pagarla pronto.
- 4.º Los que insulten a la Junta Directiva o algún empleado estando de servicio.
- 5.º Los que empleando la falsedad y calumnia causen perjuicio moral o material a la Cooperativa o a las instituciones que dentro del seno de la misma haya establecidas e induzcan a otros asociados a salirse de los preceptos de este reglamento o de los acuerdos tomados en reunión general.

Art. 16: El que sea excluido de la Sociedad por causa distinta de la señalada en el artículo 14, perderá una cuarta parte del ahorro que acredite que pasará a fondo de Mutualidad.

Art. 17: Todo socio que se crea perjudicado en sus derechos e intereses podrá acudir verbalmente o por escrito a la Junta Directiva; la que de común acuerdo con la Consultiva resolverá.

Art. 18: Diez de los socios podrán pedir por escrito junta General si hay motivo bastante para ello y la Junta la concederá dentro de quince días, si encuentra razonada la demanda o petición.

Art. 19: En caso de que algún socio concibiera algún proyecto de reforma que estimara útil a los intereses de esta Sociedad, lo comunicará a la Junta, la que si lo juzga oportuno lo propondrá en reunión general.

Art. 20: Si falleciera un socio podrá la viuda continuar en su puesto, pero si tuviera un hijo mayor de diez y seis años, podrá ocuparlo éste, pero aunque sea socio el hijo, no se le entregarán los ahorros de su padre fallecido sin el permiso escrito y con testigos de su madre.

Art. 21: Todo socio podrá disponer de sus ahorros a favor de la persona que le parezca, ya en testamento ya en pliego cerrado que entregará a la Junta para que lo archive. En caso de faltar estas disposiciones será heredera su esposa, a falta de ésta sus hijos por orden de primogenitura y sexo y a falta de éstos aquél a quien corresponda según los usos y costumbres del país.

Art. 22: Todo individuo que procedente de otra población haya estado afiliado en la Cooperativa, caso de haberla, y desee ingresar como socio en ésta, será admitido según los informes que del Presidente de aquella se reciban y se ajuste a las condiciones de este reglamento, quedando exento de permanecer los quince días reglamentarios en el manifiesto.

Art. 23: A fin de que la Junta pueda cerciorarse de que los aspirantes a ingreso reúnen las debidas condiciones para ser admitidos como socios, queda facultada para exigir la presentación de los documentos que estime convenientes.

CAPÍTULO IV. RÉGIMEN Y GOBIERNO

Artículo 1º: Esta Sociedad tendrá para su gobierno y dirección una Junta Directiva compuesta de ocho individuos: Presidente, Vicepresidente, Tesorero, Vicetesorero, Secretario, Vicesecretario, y dos Vocales, renovándose la mitad cada medio año, cesando los más antiguos, y siendo sus cargos gratuitos y obligatorios.

Art. 2º: Tendrá, además, otra Junta llamada Consultiva que se compondrá de Presidente y de tres vocales, renovándose la mitad cada medio año cesando los más antiguos y serán elegidos en reunión general.

Art. 3º: Las dos Juntas serán elegidas en reunión general el cuarto domingo del mes de Mayo en votación enteramente personal y secreta si toman parte la mitad más uno de los socios y si no asiste este número se repetirá la votación el primer domingo del mes de Junio, sea cual fuere el número de asistentes. Esta misma regla servirá para las elecciones a celebrar el cuarto domingo del mes de Noviembre o el primer domingo del mes de Diciembre.

Los días 10 de Julio y 10 de Enero respectivamente, la Junta en pleno designará los cargos, y los nuevos elegidos pasarán a tomar posesión de los suyos respectivos después de haberles dado los salientes cuenta del balance correspondiente y facilitado toda clase de detalles.

Art. 4º: La Junta directiva llevará los libros y contabilidad de la Sociedad con el mayor esmero posible, y pasará balance cada medio año, anotando el exceso de percepción resultante en el libro que llevará al efecto,

registrando además en las libretas de ahorro de los Asociados el tanto por ciento que corresponda a cada uno según el consumo que haya hecho.

Art. 5º: Será obligación del Presidente convocar Junta semanalmente y además, siempre que lo crea conveniente, cumplir y hacer que se cumpla el presente reglamento, asistir a los cobros y pagos que se efectúen y poner el V.º B.º en los recibos, siendo de exclusiva competencia del Vicepresidente estas atribuciones, en caso de enfermedad o ausencia del Presidente.

Art. 6º: El Tesorero tendrá a su cargo los fondos de la Sociedad de los cuales es el único responsable mientras obren en su poder, y para su custodia tendrá una caja con sus llaves correspondientes. No efectuará ninguna operación de cobro o pago sin el V.º B.º del Presidente. Llevará un libro de caja donde anotará con toda claridad posible las entradas y salidas de fondos y rendirá cuentas siempre que el Presidente o las Juntas lo crean conveniente. Substituirá al Tesorero en casos de ausencia o enfermedad, el Vicetesorero, siendo entonces las atribuciones y obligaciones de éste, las señaladas para aquél.

Art. 7º: El Secretario tendrá la obligación de llevar los libros Oficiales y administrativos de la Sociedad, debiendo ser auxiliado en sus tareas por el Vicesecretario, dando cuenta al presidente de cualquiera deficiencia que notara.

Art. 8º: Será obligación de los dos vocales el custodiar y dirigir las operaciones de compra de géneros para la Sociedad y de acuerdo con el Presidente y demás Junta fijarán el tanto por ciento que deba cargarse para las entregas a los Asociados.

Art. 9º: La Junta Consultiva tendrá la obligación de asistir a las sesiones de la Junta Directiva, siempre que sea invitada por ésta y aunque no lo sea dos veces al año por lo menos.

Art. 10: La Junta Consultiva podrá pedir los libros de la Sociedad siempre que lo crea conveniente y podrá resolver cuantos casos dudosos

les presente la Directiva. Así mismo podrá intervenir y resolver cuantas dudas se presentaren en la interpretación de este Reglamento y decidir sobre lo no previsto en el mismo siendo su fallo indiscutible.

Art. 11: Las dos Juntas tienen la obligación primordial de velar con voluntad y celo por los intereses de la Sociedad y para su buena marcha y régimen. A éste último fin podrán si lo creen necesario establecer reglamentos interiores, dentro de los límites del presente.

CAPÍTULO V. DE LAS JUNTAS GENERALES

Artículo 1º: Además de las Juntas generales a celebrar para la elección de las dos Juntas, se reunirá una en quince de Enero y otra en quince de Julio de cada año y en ellas se dará cuenta de los respectivos balances.

Art. 2º: También podrá celebrarse Junta General extraordinaria, siempre que lo acuerde la Junta Directiva, y en ellas no podrán tratarse más asuntos que los que figuren en la convocatoria.

Art. 3º: Todos los socios están obligados a asistir a las Juntas generales y los que no pudieron asistir, deberán avisarlo oportunamente, y quedarán sujetos a los acuerdos que en ellas se tomen que se harán constar en el libro de actas de la Sociedad. El socio que dejare de asistir sin haber justificado su falta pagará una multa de veinticinco céntimos que se destinará a fondo de socorros mútuos.

Art. 4º: Serán ejecutivos los acuerdos tomados en la primera reunión general por la mitad más uno de los socios y si no hubiere bastante número de votos para la validez de los acuerdos, el Presidente de la Directiva convocará otra reunión a los ocho días de la primera y sus acuerdos serán firmes y obligatorios sea cual fuere el número de asistentes.

Art. 5º: Todas las Juntas generales se anunciarán con ocho días de anticipación por lo menos en los tablones de anuncios de la Sociedad y

además se dará a cada asociado una papeleta escrita con la orden del día que se haya de tratar. Sin embargo las extraordinarias si la Directiva lo estima conveniente podrán anunciarse con cuarenta y ocho horas de anticipación.

Art. 6º: El socio que tenga un hijo que preste el servicio por el padre durante la permanencia en Juntas, tendrán voz él y el hijo en todas las reuniones generales, pero tendrán solamente un voto. Una vez terminado el servicio de Junta, será solamente el socio que tendrá voz voto y si no está el socio en la reunión podrá representarlo su hijo.

Art. 7º: Ningún socio podrá hacer uso de la palabra en las reuniones generales, sin habérsela concedido previamente el Presidente, con el fin de que reine el mayor orden en la deliberación de los asuntos y acuerdos de que se trate.

Art. 8º: Las mujeres no tendrán voz ni voto en la Sociedad, excepto las viudas sin hijos o con ellos pero que sean menores de diez y seis años, pues estas podrán asistir en las reuniones generales y hacer prevalecer su voto en todos los acuerdos.

Art. 9º: Los acuerdos tomados en reunión general se consignarán en el libro de actas de la Sociedad, haciéndose constar en las mismas los nombres de los socios asistentes y las suscribirán con sus firmas los componentes de las Juntas Directiva y Consultiva; siendo los referidos acuerdos ejecutivos y obligatorios para todos los Asociados, tanto ausentes como presentes.

CAPÍTULO VI. BALANCES SEMESTRALES

Art. 1º: Semestralmente en primero de Enero y en primero de Julio se hará un inventario general de todas las existencias de mercancías y valores que la Sociedad posea.

Art. 2º: Tres revisores de cuentas extras de las dos Juntas, tomarán nota de todos los géneros y valores en existencia, y después concurrirán para hacer el balance en unión del secretario.

Art. 3º: Los revisores de cuentas podrán hacer cuantas observaciones crean pertinentes para la buena marcha de la contabilidad y administración. Tendrán la obligación de examinar todos los libros y hojas de contabilidad cuantas veces lo crean conveniente y comprobarán el arqueo de caja.

Art. 4º: El balance se procurará hacerlo por secciones. Una vez hecho los revisores darán el conforme con sus firmas sea el resultado que sea, verbalmente harán un informe en la reunión general.

Art. 5º: Con el fin de que los revisores de cuentas sean aptos para su cometido, habrá con carácter permanente una lista de doce o más individuos que alternarán unos con otros, designados por las dos Juntas, siendo las listas aprobadas en reunión general.

Art. 6º: El exceso de percepción resultante en cada balance, será repartido en la siguiente forma: Un 20% de fondo colectivo a favor de la Cooperativa para disponer de él para toda clase de ventajas, un 5% destinado a fondo de Amortizaciones para Mobiliario e Inmuebles, un 25% destinado a un fondo de Mutualidad para socorros como por enfermedad, invalidez, paro forzoso, instrucción o recreo lícito. El cincuenta por ciento restante será devuelto a prorrata sobre el consumo que haya hecho cada Asociado, añadiéndosele a su cuenta de ahorro.

Art. 7º: En caso de resultar pérdidas en el balance los Asociados vendrán obligados a cubrir el crédito resultante mediante una rebaja correspondiente a su ahorro respectivo.

CAPÍTULO VII. EMPLEADOS

Artículo 1º: Esta Sociedad podrá tener uno o más empleados para el reparto de toda clase de comestibles, los cuales estarán bajo las órdenes de la Junta Directiva y condiciones estipuladas por ésta.

Es indispensable que los empleados guarden toda clase de respetos a los socios y sus familias y servicios las mercancías con toda amabilidad procurando que los compradores queden satisfechos de sus servicios.

Si algún socio o familia les faltase al respeto o insultase lo comunicarán al Presidente de la Directiva y este verá si conviene la intervención de la Junta.

Art. 2º: Los empleados darán cuenta clara y precisa de toda clase de operaciones que verifiquen, siempre que se lo pidan cualquiera de las dos Juntas.

Art. 3º: Siempre que se acuseña algún empleado como defraudador de la Sociedad, será juzgado bajo las condiciones del artículo catorce del capítulo tercero del presente reglamento. Si el tal empleado fuera hijo de algún Asociado, será responsable el socio con su ahorro.

Art. 4º: En caso de no disponer la Sociedad, de los tales empleados, todos los socios vendrán obligados a prestar sus servicios a la misma. La Junta Directiva nombrará los necesarios por el tiempo que acordara y no por riguroso turno sinó por grupos al fin de que sirviendo todos sea dado el mejor servicio posible, los cuales procurarán servir bien y con esmero a sus consocios.

CAPÍTULO VIII. DISPOSICIONES GENERALES

Artículo 1º: Esta Sociedad procurará formar parte de cuantas federaciones y grupos Cooperativos estime convenientes para la protección y bien de sus intereses.

Art. 2º: No podrá introducirse modificación alguna en el presente reglamento sin que se acuerde en Junta general por un setenta y cinco por ciento de socios presentes.

Art. 3º Socios Protectores: Podrán ingresar socios protectores de ésta Sociedad, los individuos de ambos sexos, mayores de diez y seis años de edad y que representen cabeza de familia, teniendo franca la entrada y quedando por consiguiente libres de todo servicio abonándoseles el tres por ciento de su consumo, con la condición indispensable de no hacerles entrega alguna que no sea pagada al contado. No tendrán los aludidos voz ni voto dentro de la Sociedad, no pudiendo ser incluidos en este artículo los que hayan sido expulsados de alguna otra Cooperativa o que hayan causado o causen baja en ésta sin motivo justificado a juicio de la Junta Directiva.

Art. 4º Disolución de la Sociedad: Para la disolución de esta Corporación será preciso el acuerdo de las tres cuartas partes de los socios que la constituyan. En tal caso realizadas las operaciones pendientes de cobros y pagos se nombrará exprofesa una Comisión que de acuerdo con la Junta Directiva, procederá a la Liquidación definitiva y en el supuesto de resultar sobrante será entregado a las obras de beneficencia o cultura que haya establecidas en la Localidad, por partes iguales.

Artículo Adicional: Este Reglamento fue aprobado en reunión general de socios celebrada en el día de la fecha.

San Pedro de Torelló tres de Marzo de mil novecientos veintinueve.

El Presidente, Miguel Isern

El Secretario, José Candell

Presentado en duplicado ejemplar a los efectos del art. 4.º de la Ley de Asociaciones de 30 de Junio de 1887

Barcelona, 14 de Marzo de 1929

El Gobernado, Milans del Bosch

TEXT 4. REFORMA DE REGLAMENT DE LA COOPERATIVA OBRERA DE CONSUM LA FAMILIAR DE SANT PERE DE TORELLÓ (1930)

Aquest document és una còpia transcrita de la reforma dels reglaments reformatats (valgui la redundància) de La Familiar, de l'any 1930. Mecanografiada, aquesta reforma fou enviada per duplicat el 10 d'octubre de 1930, per part de Josep Fàbregas Juvanteny i Josep Molas Espona, al Govern Civil de Barcelona, llavors regentat pel militar Ignasi Maria Despujol i de Sabater. Més enllà d'aquest document, no s'ha pogut localitzar cap exemplar d'impremta d'un reglament amb aquestes modificacions.

REFORMA DE REGLAMENTO DE LA SOCIEDAD COOPERATIVA "LA FAMILIAR" DE SAN PEDRO DE TORELLÓ

MODIFICACIÓN DEL NOMBRE:

En lo sucesivo esta sociedad se denominará "COOPERATIVA OBRERA DE CONSUMO LA FAMILIAR" de San Pedro de Torelló.

CAPÍTULO I. DENOMINACIÓN, OBJETO Y DOMICILIO

MODIFICACIÓN AL ARTº 1º: Con el nombre antes indicado funcionará una cooperativa obrera de consumo, que tendrá ilimitado el número de sus asociados, serán variables sus fondos sociales y tendrá carácter de responsabilidad limitada.

Tendrá su domicilio en el Paseo Maragall nº2, de San Pedro de Torelló.

ARTº 2º QUEDA REDACTADO EN LA SIGUIENTE FORMA: La finalidad de la cooperativa será efectuar un servicio de distribución exclusivamente a sus asociados y sin fines gananciales, de los artículos de consumo y de todos aquellos que se consideren necesarios para su hogar.

Emprenderá también la fabricación y transformación de cuantos artículos crean necesarios, ya sea de por sí con sus propios medios ya sea de común acuerdo con las demás cooperativas existentes.

ARTº 4º QUEDA REDACTADO EN LA SIGUIENTE FORMA: Siendo el carácter de esta cooperativa puramente económico y cultural, será completamente neutral a toda idea política y religiosa, aunque esta neutralidad no podrá entenderse como indiferencia de la entidad ante los problemas políticos y sociales en todo lo que representa la defensa de los intereses de la misma y los de la Cooperación en general.

CAPÍTULO III. DE LOS SOCIOS

Artº 1º QUEDA REDACTADO EN LA SIGUIENTE FORMA: Para ingresar en la cooperativa son indispensables las condiciones siguientes:

1º. Ser obrero entendiendo por tal cuantas personas vivan de un jornal o sueldo fijo o eventual.

2º. Ser cabezas de familia o tener la representación de la misma.

3º. Ser reconocidas como personas de buena conducta.

Artº 2º QUEDA REDACTADO EN LA SIGUIENTE FORMA: Existirán dos clases de asociados que se denominarán aspirantes y efectivos:

Socios aspirantes: Tendrán este carácter aquellos individuos que deseando formar parte de la cooperativa no puedan por sus medios económicos cumplir inmediatamente lo que determina el Reglamento para los socios efectivos.

Con el nombre de aspirantes podrán ingresar los individuos de ambos sexos mayores de edad y que representen familias o sean cabezas de la misma.

Percibirán el 3% de su consumo y las compras que efectúen serán al contado, abonándoseles el tanto por ciento sobre el total importe de su consumo al final del semestre y por medios de talones al portador.

Se les entregará una libreta de ahorro en la que se anotará cada semestre el ahorro obtenido sobre sus compras. Al acreditar el ahorro y amortizaciones señaladas como entrada a la sociedad para los efectivos que determina el artº 5º del presente Capítulo, siempre que el aspirante dé su conformidad a ello, será presentado para su ingreso en la forma que prescribe el artº 3º, Capítulo III.

En caso de negarse el aspirante a ingresar como efectivo se le reintegrará el ahorro que acredite y será dado de baja, procediéndose en igual forma caso de no ser admitido al ser presentado como socio efectivo.

Los aspirantes a ingreso quedan exentos de todo servicio no pudiendo intervenir en la administración de la entidad ni asistir a actos que afecten a asuntos internos de la misma mientras no tengan el carácter de efectivos.

El aspirante a ingreso que durante diez semanas consecutivas deje de proveerse de los artículos de consumo dentro de la sociedad se considerará dado voluntariamente de baja, perdiendo todo derecho a reclamación de lo que acreditase lo cual pasará al Fondo de Ahorro Colectivo.

ARTº 5º: Los asociados que cumplan lo que determina el presente artículo se les denominará socios efectivos.

Satisfarán la cantidad de veinticinco pesetas que les serán anotadas en su libreta de ahorro y le formarán su fondo individual y además en el plazo de un mes pagará la cantidad de diez pesetas cincuenta céntimos en concepto de amortizaciones de Mobiliario e Inmuebles.

ARTº 10 QUEDA ADICIONADO EL SIGUIENTE PÁRRAFO: Los socios que sean baja por expulsión o por cualquier otra causa, especialmente por alguno de los extremos que se indican en el artº 15, del presente Capítulo, se atenderán siempre por lo que respecto a su liquidación de fondo individual o de ahorro a lo que determina el párrafo anterior.

CAPÍTULO VIII

ARTº 3º SOCIOS PROTECTORES – QUEDA SUPRIMADO [sic] ESTE ARTÍCULO

San Pedro de Torelló, Septiembre 1930

Presidente, José Fábregas
Secretario, José Molas

Presentado en duplicado ejemplar a los efectos del art. 4.º de la Ley de Asociaciones de 30 de Junio de 1887

Barcelona, 21 de Octubre de 1930
El Gobernado, Ignacio Mª Despujol

TEXT 5. ESTATUTS I REGLAMENT INTERIOR DE LA UNIÓ DE COOPERADORS DE SANT PERE DE TORELLÓ (1934)

Aquest document és una còpia transcrita del estatuts i el reglament interior de la Unió de Cooperadors de Sant Pere de Torelló, de l'any 1934. Editats i impresos, foren aprovats definitivament, per part del Consell Superior de la Cooperació de la Generalitat de Catalunya, el 27 de novembre de 1934, en adaptar-se a la Llei de cooperatives catalana de 1934.

ESTATUTS I REGLAMENT INTERIOR DE LA SOCIETAT COOPERATIVA "UNIÓ DE COOPERADORS DE SANT PERE DE TORELLÓ", ABANS COOPERATIVA OBRERA DE CONSUM LA FAMILIAR

CAPÍTOL I. Denominació, objecte i domicili

Art. 1er: Sota la denominació de "Unió de Cooperadors de Sant Pere de Torelló", abans Cooperativa Obrera de Consum "La Familiar", funcionarà una Societat Cooperativa de consum o distribució amb

caràcter de responsabilitat limitada, de duració indefinida, acollida a la vigent Llei de Bases de Cooperació de data 17 de Febrer del 1934 i Llei de Cooperatives de 17 de Març del mateix any, dintre de la classificació de Cooperativa Popular.

Tindrà plena personalitat jurídica per a adquirir, posseir i alienar bens i drets, contreure obligacions, exercitar accions civils i criminals i realitzar, en resum, tots aquells actes conduents al compliment dels fins que es proposa i a la defensada de llurs interessos.

Art. 2^{on}: La finalitat de la Cooperativa serà millorar les condicions econòmiques i socials dels seus associats i persones de mitjans modestos en general, efectuant un servei de distribució, sense propòsit de guany, dels articles de Consum i de tots aquells que es considerin necessaris per a la llar.

Com a mitjà pràctic per a aconseguir el que queda consignat, l'entitat adquirirà, distribuirà, produirà i instal·larà quants articles, coses, subministres i serveis cregui convenients.

Per a l'obtenció de les màximes avantatges en preus, qualitats, etc. procurarà la supressió de mitjancers inútils i a tal fi podrà associar-se, federar-se o bé fusionar-se amb altres cooperatives que persegueixin els mateixos objectius, sense que això últim pugui invocar-se com cas de dissolució.

Per a conseguir, además, per als seus socis una superior condició espiritual, l'entitat crearà també les obres de caràcter social, benèfiques o culturals que consideri necessàries, que sotmetrà en l'aprovació corresponent del Consell Superior de la Cooperació, dividint-se en aquest cas en quantes seccions estimi necessàries.

Art. 3er: Essent el caràcter d'aquesta Cooperativa purament econòmic, benèfic i cultural, serà completament neutral a tota idea política i religiosa, i per tant, no exigirà de llurs associats cap declaració de les idees que professin.

No es considerarà com un manament a la neutralitat l'influir, en la resolució de tots els problemes econòmics socials o culturals amb una orientació democràtica.

Art. 4te: Mentre i tant l'Assemblea no disposi el contrari, la Cooperativa tindrà el seu domicili al Passeig de Joan Maragall, número dos, d'aquesta població.

Per tal de que abastin al major nombre de persones, els beneficis de la pràctica cooperativa, i com un mitjà d'atracció i propaganda, l'entitat "Unió de Cooperadors de Sant Pere de Torelló", podrà estendre les seves operacions i serveis a individus no socis, acollint-se a l'efecte al previst en l'article 13 de la Llei de Cooperatives de 17 de març d'enguany.²³²

CAPITOL II. De l'ingrés i exclusió de socis. Deures i drets.

Art. 5^{auè}: El nombre de socis serà il·limitat i i no inferior a cinquanta.

Per ingressar a la Cooperativa l'aspirant haurà de reunir les següents condicions i realitzar els tràmits que a continuació s'indiquen:

- a) Tenir l'edat de 16 anys complets, sigui quin sigui el sexe de l'aspirant.
- b) Dirigir demanda d'ingrés al Consell Directiu, comproment-se a complir [sic] els presents Estatuts i a sotmetre's als acords de les Assemblees generals.

²³² "Art. 13. Les Cooperatives de consumidors, a més del disposat a la Llei de Bases, hauran d'observar les següents prescripcions: [...] Tercera. – Que en cas de fer operacions de venda a persones alienes a la Societat, la comptabilitat d'aquestes operacions serà portada de manera que pugui determinar-se en tot moment el seu import.

c) Efectuar l'aportació en concepte de fons individual en la quantia i forma que assenyala l'article 11 del capítol 3er, que tracta dels mitjans econòmics de la Societat.

Admès l'associat, quedarà obligat als següents deures:

- a) Proveïr-se en la Cooperativa regularment i en la forma que determina el Reglament interior, de tots aquells articles que l'entitat distribueixi. El Consell Directiu serà el que en cassos especials i previ informe, podrà dispensar d'aquesta obligació a l'associat que no pugui complir amb aquest requisit.
- b) Efectuar quantes prestacions o serveis previngui el Reglament o es derivin dels acords de les Assemblees generals, i assistir als actes i reunions a que sigui convocat.

Art. 6^è: Tot associat serà responsable de les obligacions contretes fins el moment de causar baixa o de la dissolució de l'entitat.

Art. 7te: El soci, en quedar admès a l'entitat, adquireix el dret a participar de les avantatges d'ordre econòmic i cultural que aquesta proporcioni.

Tindrà veu i vot en les assemblees.

Podrà ésser elegit per a exercir els càrrecs del Consell Directiu o de les comissions que per diversos fins es nomenin, quan tinguin cobertes les seves obligacions estatutàries.

El dret a disfrutar de les obres socials que es trobin establertes vindrà condicionat en reglament especial.

Art. 8te: El soci podrà separar-se de la societat en tot moment per voluntat pròpia.

A l'efecte cursarà la notificació en carta dirigida al Consell, amb un mes anticipat.

En cas d'absència forçada o de defunció, la baixa surtirà [sic] efecte immediat.

Els títols que el soci posseeixi seràn reemborsats en cas de baixa voluntària o per absència dintre del més següent a la data en que la baixa surti efecte. D'haver-hi diverses demandes coincidents, podrà establir-se per al reembors dels títols un ordre cronològic mensual, segons hagin estat presentades les demandes, quedant així com a facultat del Consell Directiu.

Als drets-havents dels socis difunts, els seran reemborsats els títols immediatament.

Art. 9^è: Les expulsions de socis podran ésser pronunciades pel Consell pels motius següents:

Per incompliment dels preceptes estatutaris o dels acords de l'assemblea general i disposicions emanades del Consell.

Per abús de confiança en el compliment de funcions delegades amb perjudici per a la Societat, o per l'exercici de comerç similar a la funció de la Cooperativa.

Per causar un dany moral a la Societat desacreditant-la davant de persones alienes a ella o fomentant la divisió entre llurs components.

Art. 10: El soci expulsat s'haurà de sotmetre per el reemborsament dels seus títols als tràmits reglamentaris. En casos d'expulsió per abús de confiança o frau a la Societat, el soci quedarà subjecte a les responsabilitats legals en la part no coberta pel seu propi haver.

El soci que es cregui expulsat injustament, sols podrà recórrer davant de l'Assemblea mitjançant sol·licitut d'audiència. En cas d'ésser concedida serà convocat el soci per a ésser escoltat. L'Assemblea decidirà després d'haver-se retirat aquell i el Consell li comunicarà el resultat.

Cas de no conciliació, el soci o la societat hauran de recórrer a la Federació de Cooperatives de Catalunya i en darrera instància al Consell Superior de la Cooperació.

CAPITOL III. Dels mitjans econòmics

Art. 11: Per a complir els seus fins, la Cooperativa disposarà dels mitjans econòmics que a continuació s'indiquen:

Del capital social representat per títols nominatius de pessetes cent cada un.

Del tant per cent de l'excés de percepció que resulti dels exercicis practicats, d'acord amb el que disposa l'article 28 del capítol 5.ª.

Del fons de reserva que es crearà amb l'abans esmentat excés de percepció.

De l'import de les multes que puguin ésser imposades als socis per faltes comeses i l'import de les quals serà destinat al fons de reserva irrepartible.

De les donacions o llegats, subvencions, etc. que pugui rebre l'entitat, a títol gratuït, per és ser destinat a llurs fins socials.

Els mitjans econòmics de la Cooperativa seran variables, puix podran augmentar-se indefinidament mitjançant subscripcions de nous socis.

Tot associat vindrà obligat a subscriure tres títols de cent pessetes, efectuant una primera entrega de deu pessetes en el moment del seu ingrés.

Per a completar el desembors de les parts subscrites, es donarà a l'associat un plaç mínim de tres anys. No obstant, la Junta Directiva podrà fixar a l'indicat fi el pagament de quotes periòdiques.

Els títols que constitueixen el fons individual, podran alliberar-se mitjançant una imposició única, si aquesta és la voluntat del soci, o bé satisfent com a mínim el deu per cent del valor d'un títol, com abans s'indica, i cobrint el rest fins les trescentes pessetes, mitjançant el pagament de les quotes periòdiques que s'estableixin i els excessos de percepció que els corresponguin dels exercicis que s'efectuïn.

CAPITOL IV. De l'Assemblea general.— Modificació dels Estatuts

Art. 12: L'Assemblea general ordinària estarà constituïda amb tots els socis que es trobin al corrent de llurs obligacions estatutàries.

Es reunirà dintre dels dos mesos següents a la data en que hagi estat tancat l'exercici econòmic de la Societat.

Serà convocada amb quinze dies d'anticipació, mitjançant avís particular adreçat a cada un dels socis, en el qual constarà l'ordre del dia que s'hagi de discutir. El terme de convocatòria de les Assemblees deurà ampliar-se a trenta dies quan es tracti d'imposar noves obligacions als socis.

La Presidència de l'Assemblea es constituirà amb el Consell Directiu en funcions. En cas de sol·licitar-ho la majoria de l'Assemblea, es nomenarà una Mesa de discussió per a presidir-la, elegida entre els socis. No podrà presidir l'Assemblea un soci que desempeñi [sic] funció retribuïda en la Societat.

Per a que siguin vàlids els acords adoptats, hauran d'estar presents la meitat més un dels socis en ús de llurs drets estatutaris.

Art. 13: En l'ordre del dia figurarà en primer terme l'aprovació de la memòria del resultat econòmic de l'exercici transcorregut i el nomenament dels càrrecs de direcció quan hagin d'ésser renovats, el dictamen dels revisors de comptes i les proposicions d'interès general que presenti el Consell.

Art. 14: Cada soci en l'Assemblea sols té dret a un vot.

Art. 15: Als socis que deixin d'assistir a l'Assemblea els serà imposada una sanció de dies pessetes, el destí de les quals, serà el que determina l'article 11 paràgraf quart.

Els que haguessin comunicat per escrit el motiu justificat de la seva absència, adherint-se als acords que s'adoptin, quedaran exceptuats de la sanció i seran comptats com a presents.

Art. 16: L'Assemblea podrà ésser celebrada dintre o fora del local social, segons aconsellin les necessitats socials.

Art. 17: Els socis podran sol·licitar que sigui inclòs un assumpte en l'ordre del dia de l'Assemblea ordinària, presentant la proposició al Consell dos mesos abans de l'Assemblea i signada per la desena part dels associats com a mínim.

Art. 18: Els acords seran presos per majoria de vots, en votació ordinària o nominal. Quan es tracti d'assumptes de caràcter personal l'escrutini serà secret. No podrà votar-se per delegació en les assemblees generals directes.

Art. 19: Les decisions de l'Assemblea constituïda d'acord amb la Llei i amb els estatuts, obliguen a tots els socis.

Art. 20: L'Assemblea extraordinària pot ésser convocada pel Consell per la seva pròpia iniciativa, o bé perquè ho demanin per escrit justificant la petició, un nombre no inferior al vint per cent dels socis.

Art. 21: En les Assemblees extraordinàries regiran les mateixes normes que en les ordinàries.

Art. 22: Els revisors de comptes tenen facultat legal per a convocar assemblea extraordinària, quan ho creguin necessari i urgent en llurs funcions.

Art. 23: L'Assemblea extraordinària convocada regularment amb trenta dies d'anticipació, amb anunci de l'ordre del dia, té facultat per a modificar els estatuts en tot allò que no sigui contrari a la Llei ni als principis cooperatius.

Art. 24: Els socis que no acceptin les modificacions dels estatuts adoptades per l'Assemblea podran donar-se de baixa, sense que puguin obrar sobre ells les noves obligacions que suposi la reforma. No obstant, quedaran subjectes a les responsabilitats contraïdes anteriorment.

Art. 25: Els acords sobre modificacions dels Estatuts, hauran d'ésser presos per majoria de vots, que no sigui inferior a un terç dels associats.

Art. 26: Els acords de les Assemblees generals quedaran registrats en el llibre oficial d'actes de la Societat. El seu compliment és obligatori per a tots els socis.

CAPITOL V. Del resultat dels exercicis econòmics.— Balanç inventari.— Excés de Percepció.— Fons de reserva i fons de solidaritat.

Art. 27: Semestralment en primer de Gener i en primer de Juliol es farà, sota la direcció del Consell, un balanç inventari dels valors actiu i passiu de la Societat, de la comparació del qual serà deduït el sobrant o excés de percepció obtingut de les operacions socials.

Art. 28: Aquest sobrant té la significació d'una economia realitzada amb el sobrepeu dels articles distribuïts per la Societat, en virtut del qual es retornarà en part als compradors que l'han produït i en altra part passarà a nodrir fons de caràcter col·lectiu i irrepartible segons el percentatge següent:

50 per 100 als associats, en proporció a les compres efectuades a la Societat.

30 per 100 a les obres de solidaritat social, creades en profit dels socis.

20 per 100 al fons de reserva irrepartible, fins que aquest abasti una suma igual al volum del capital subscrit en títols pels socis.

Art. 29: Quan el límit màxim assenyalat per el fons de reserva sigui obtingut, la part atribuïda a la seva formació podrà ésser reduïda a un 15 per 100, aplicant-se la diferència als demés fons col·lectius o de mútua ajuda.

Art. 30: Mentres [sic] els títols subscrits pels associats no es trobin completament coberts, l'excés de percepció que els correspongui s'aplicarà a aquest fi.

Art. 31: Les operacions amb els no socis es portaran en compte separat per a determinar la seva quantia.

Art. 32: El sobrant que resulti de les operacions que s'efectuïn amb els no socis, serà aplicat a fomentar les obres socials que sostingui la Societat i a fons de reserva irrepartible.

CAPITOL VI. De la gestió administrativa.-Revisió de comptes

Art. 33: La gestió administrativa està encomanada a un Consell Directiu compost de 8 membres, que es renovaran a meitat de cada any. Seran reelegits en les seves funcions per una sola vegada consecutiva.

Art. 34: La distribució dels càrrecs i la seva respectiva funció vindrà consignada en el Reglament Interior.

Per a ésser elegit membre del Consell cal estar al corrent en el compliment de les obligacions estatutàries.

Art. 35: El Consell celebrarà reunió ordinària, per a atendre el treball de

direcció i de control de les operacions socials, una vegada per setmana. Demés, podrà fer-ho amb caràcter extraordinari tantes vegades com ho cregui necessari el President.

Art. 36: Per a que siguin vàlids els acords del Consell, han d'ésser adoptats per majoria de tots, assistint-hi la majoria de llurs components.

Art. 37: Per a l'inspecció de comptes l'entitat nomenarà una comissió formada per tres individus al menys, elegits anyalment per l'Assemblea general.

Dita comissió estarà facultada de per sí, per a convocar a l'Assemblea general en els cassos que consideri greus i urgents. Llurs components seran responsables personalment si es comprova que han fet deixació de llurs funcions o les han exercit amb negligència.

Art. 38: El Consell Directiu tindrà poders per a obrar en nom de la Societat i executar o autoritzar tots els actes u operacions relatius a llurs objectius.

En particular tindrà els següents:

Establir els reglaments per a la bona marxa de la Cooperativa i assegurar el seu compliment, prèvia l'aprovació de l'Assemblea general.

Fixar les despeses generals d'administració i curar dels aprovisionaments de totes classes.

Establir i acceptar amb terceres persones els contractes de treball per als serveis de la Societat.

Seguir en nom de la Societat, totes les accions judicials necessàries.

Art. 39: Els funcionaris i empleats seran nomenats i destituïts pel Consell Directiu o per la persona a la qual aquest delegui la direcció

tècnica dels serveis de la Societat. El nomenament de Director o Gerent el farà el Consell i haurà d'ésser ratificat per l'Assemblea.

CAPITOL VII. Disposicions generals — Caixa d'Estalvis — Préstecs gratuïts

Art. 40: Quan per una causa de canvi de domicili o de força major, sol·licités el seu ingrés a aquesta entitat un soci procedent d'una altra Cooperativa classificada com a popular i que tingui reconegut aquest mateix principi en llurs estatuts, serà sol·licitat a l'entitat de que procedeixi un informe sobre la seva moralitat, si aquest es favorable, se li donarà entrada sense límit d'edat amb plenitud de drets reglamentaris des de el seu ingrés.

Art. 41: En tots els documents que la societat utilitzi i particularment en aquells en que consti un compromís amb tercers figurarà la seva condició d'estar inscrita al Registre oficial de Cooperatives i el nombre d'inscripció.

Art. 42: La societat reconeix la capacitat legal de les dones solteres o casades per a figurar com a inscrites en la seva llista d'associats, amb tots els drets i obligacions que confereixen aquests estatuts.

Art. 43: Tots els càrrecs o funcions de representació o d'autoritat seran conferits per l'Assemblea o pel Consell Directiu que la representi. En ambdós cassos són revocables els nomenaments per acord de l'Assemblea.

Art. 44: La Societat admetrà a llurs associats imposicions voluntàries en comptes d'estalvi, que funcionarà, en el què es refereix a la quantia de les imposicions i interessos abonats als imponents, dintre dels límits establerts per a les caixes d'Estalvi del patronat del Govern.

Aquest fons seran reintegrables a la vista, en les condicions que fixi un reglament especial.

La inversió d'aquestes sumes per la Societat serà empleada en valors de fàcil realització i segura garantia.

Art. 45: Els socis podran sol·licitar préstecs sense interès de la Societat, per a atendre necessitats peremptòries, sigui amb garantia dels títols que posseeixin, sigui amb qualsevulla altra o la seva moralitat i antecedents.

Els susdits préstecs, en els quals haurà de figurar la forma i data del seu reintegrament, seran autoritzats pel Consell Directiu i sota la seva responsabilitat.

CAPITOL VIII. De la dissolució i liquidació

Art. 46: La Cooperativa serà dissolta quan concorrin les circumstàncies següents:

Cas que la Societat no reuneixi el mínim d'associats que el Reglament preveu.

Quan la disminució del fons social quedi reduïda a un mínim que impossibiliti el compliment dels fins de l'entitat i dita reducció previngui de pèrdues sofertes en els exercicis practicats.

Quan la dissolució sigui voluntat exprofessa de l'Assemblea extraordinària convocada a l'efecte. A l'efecte es tindrà que cel·lebrar l'Assemblea en les mateixes condicions que s'exigeixen per a la reforma d'Estatuts.

Acordada per l'Assemblea la dissolució, podrà ella de per sí facultar a la Junta per a efectuar l'aliquidació o bé optarà per nomenar una comissió especial de liquidadors. Aquesta haurà de començar la seva gestió en el termini d'un mes.

La comissió realitzarà tot el què representi l'actiu i amb ell complirà totes les obligacions pendents fins on arribi la responsabilitat limitada de la Societat.

En efectuar-se la liquidació, cas de resultar d'ella un superàvit, no es podrà adjudicar a cap associat un valor superior al que li correspondria si ell s'hagués separat voluntàriament de la Societat continuant aquesta el seu funcionament.

Les quantitats procedents dels fons de reserva obligatoris no podran ésser repartides entre els socis en cap cas, sinó que s'adjudicaran a l'obra benèfica o cultural que l'Assemblea acordi.

Sant Pere de Torelló, 10 de Novembre del 1934.

EL PRESIDENT, Jaume Raulet

EL SECRETARI, Lluís Bartrina

Josep Forno[[]s.— Jaume Miarons.— Josep Jofré.— Pere Rierola.

Hi ha un segell de la Cooperativa "UNIO DE COOPERADORS DE SANT PERE DE TORELLO"

REGLAMENT PER AL RÈGIM INTERIOR DE LA SOCIETAT COOPERATIVA "UNIO DE COOPERADORS DE SANT PERE DE TORELLO"

I. Dels socis

Art. 1er: Per a ingressar en la Cooperativa caldrà tenir l'edat de setze anys complerts i reunir les condicions que fixa el capítol segon del Reglament General.

Art. 2^{on}: Es dirigirà per escrit sol·licitud d'ingrés al President del Consell Directiu, el qual el comunicarà als demés components del mateix en la primera reunió que celebrin.

Art. 3er: La sol·licitud d'ingrés haurà d'ésser signada per l'interessat i dos socis en qualitat de proponentes, en la qual es farà constar el nom, cognoms, edat, estat, professió i domicili del sol·licitant, així com la seva conformitat i compliment amb les disposicions prescrites en els Estatuts.

Art. 4^{ts}: Serà exposada la sol·licitud d'ingrés durant quinze dies en el punt que l'Associació destini per a fixar anuncis. Transcorregut aquest termini, el Consell Directiu, prèvia la deguda informació, resoldrà l'admissió del sol·licitant. Si la resolució és afirmativa, serà comunicada a l'interessat, el qual haurà d'efectuar l'aportació en concepte de fons individual en la quantia i forma assenyalada en el Capítol III, article 11 del Reglament General, quedant admès intensament fins que en la primera Junta General sigui aprovada per aquesta la seva admissió definitiva.

Cas que no fos admès el sol·licitant per el Consell Directiu, podran els seus proposants recórrer davant de l'Assemblea General convocada d'acord amb el què es disposa en el Capítol IV, article 20 del Reglament general.

Art. 5^è: Per tal que en el termini mínim de tres anys tots els associats puguin acreditar un fons individual de trescentes pessetes, satisfaran setmanalment la quota mínima d'una pesseta, qual quantitat serà abonada al fons que acreditin fins a formar el definitiu.

Art. 6^è: Per a la realització del què s'expressa en l'article anterior, serà lliurada als socis una llibreta d'Estalvi en la que es consignaran, demés de la primera imposició d'entrada, les quotes que vagin satisfent i import corresponent als excessos de percepció de cada balanç que es verifiqui fins arribar a completar trescentes pessetes, qual fons serà distribuït, una vegada format, amb títols nominatius de cent pessetes cada un.

Art. 7^è: Cap soci podrà retirar del seu compte individual quantitat de cap mena, mentre no acrediti en la mateixa, trescentes pessetes.

Amb tot, aquell qui, obligat per imperiosa necessitat, volgués fer ús dels fons que la Societat li acredita, farà la petició per escrit al Consell Directiu, expressant els mòbils que l'obliguen a tal determinació extrema i de resultar verídiques les raons que exposi, serà complimentada, abans de deu dies, la seva petició.

De no deixar ferm un fons de vint-i-cinc pessetes, inclourà a la petició la seva baixa temporal o total de soci.

Art. 8^è: Les quantitats dels associats que dissortadament morissin, passaran a la persona que legalment les sol·liciti i acrediti dintre del termini de sis mesos ésser la seva hereva per mitjà de certificat.

Transcorregut dit termini, passaran llurs crèdits a augmentar el fons de reserva, classificant-se com un donatiu.

El dret-havent podrà, si aquesta és la seva voluntat, continuar al seu nom, dintre de la Societat, el compte del seu antecessor amb igualtat d'obligacions i drets que aquell tingués conferits, sempre que sigui aprovat en Assemblea general.

Art. 9^è: Serà exclòs de l'Associació en primera instància i en cas d'apel·lació per la Federació de Cooperatives i el Consell Superior de la Cooperació en última, el soci que en els locals de la Societat s'emborratxés, prorrogués escenes indecoroses, proferís paraules grolleres impròpies de tota persona ben educada, pertorbés de mode greu la pau i fraternal concòrdia que ha de regnar entre els associats, debilités el crèdit de la Societat o infringís algun dels presents Estatuts. El que fos exclòs per alguna de les causes que s'esmenten o per altres conceptes greus imprevistos en el paràgraf que precedeix, serà reintegrat dels seus crèdits pel Consell Directiu en el termini de trenta dies, descomptant-se-li el 15 per 100 del líquid resultant al seu favor, l'import del qual serà abonat als conceptes que s'indiquen en el Capítol III, art. 11 del Reglament general.

Art. 10: El soci que per la seva conducta donés lloc a la sospita d'haver comès algun acte de defraudació a la Societat serà cridat davant del Consell Directiu per tal de comprovar o esvair sospites. Si aquestes resultessin un fet provat, serà expulsat de la Societat amb pèrdua de tots els seus crèdits, sens perjudici d'exigir-li les responsabilitats legals a que s'hagués fet creditor.

Art. 11: Als drets-havents dels socis morts, els seran lliurats els crèdits immediatament, sense deducció de cap mena. En els casos de baixa voluntària o per absència el soci rebrà en el termini de trenta dies comptats a partir del dia en que donés avís, les quantitats que tingués registrades al seu favor. Si fossin varis els socis que es donessin de baixa, cobraran llurs respectius havers de trenta en trenta dies, seguint-se en aquest cas un torn rigorós en la presentació de les corresponents peticions de baixa.

Si fossin més de deu els socis que es donessin de baixa d'una sola vegada, quedaran subjectes pel que respecta a la forma de liquidació de llurs respectius crèdits, al que determini l'Assemblea general reunida a l'efecte.

Art. 12: El soci que voluntàriament i per pur caprici es doni de baixa de la Societat, cas de sol·licitar el reingrés a la mateixa, haurà d'aportar al fons social i com primera imposició, el 50 per cent del líquid retirat en separar-se.

No estaran compresos en el paràgraf anterior les baixes que obeeixin a una causa visible i justificada.

Art. 13: Per a la liquidació de baixa es tindrà a la vista la llibreta de compres de l'associat respectiu, deduït-se-li dels seus crèdits el saldo de bit total que aquella dongui, relatiu a gèneres retirats per aquell pendents de pagament fins a la data de la liquidació.

Art. 14: Per tal que el Consell Directiu pugui assegurar-se de que els aspirants a ingrés reuneixen les degudes condicions per a ésser

admesos com a socis, queda facultat per a exigir la presentació dels documents que estimi convenientes.

II. Proveïments

Art. 1er: Tots els associats estaran provistos d'una llibreta de compres, en la qual quedaran anotades en la setmana corresponent les que efectuin periòdicament dels articles que la Societat distribueixi.

Art. 2^{on}: Tot associat presentarà en el moment de verificar les seves compres, la llibreta corresponent, sense la qual no se li lliurarà gènere de cap classe.

Art. 3er: Tots els dijous de cada setmana es sumaran les fulles de les llibretes de compres relatives als gèneres retirats per cada un durant la setmana anterior, començant-se compte nou.

Art. 4te: L'import del retirat en gèneres el faran efectiu els associats des del divendres al últims següents en qual últim dia quedarà tancada la recaptació setmanal.

Art. 5^è: Cap soci podrà tenir pendents de liquidació més de dues setmanes consecutives sense autorització del Consell Directiu.

El que obligat per circumstàncies especials necessités més concessió de crèdit del que determina el paràgraf anterior, podrà ésser autoritzat pel Consell Directiu per a ésser-li lliurat a crèdit el que necessités fins abastar les dues terceres parts del fons registrats al seu favor. Passada l'anormalitat, procurarà el recurrent liquidar els seus atrassos el més abans possible.

Art. 6^è: El que fés ús del què es disposa en el últim paràgraf de l'article anterior sense autorització del Consell Directiu, serà avisat per aquest per escrit, dues vegades consecutives si cal per a que es posi al corrent, cas de no ésser acatada la segona amonestació, li serà comunicada

per escrit la seva exclusió de la Societat, que, dant subjecte pel que respecta a la liquidació del seu compte al que disposa l'article 9.º del primer apartat anterior.

Art. 7^è: Tots els associats per a poder proveir-se dels articles necessaris per mitjà de la llibreta de compres, caldrà que acreditin com a mínim un fons de cinquanta pessetes individual.

Mentres [sic] no tinguin registrat al seu favor el fons que anteriorment s'indica efectuaran llurs compres al comptat.

Podran efectuar llurs compres al comptat els socis que voluntàriament vulguin prescindir de la llibreta o fulla de proveïments.

Art. 8^è: Pels lliuraments al comptat, es tindrà a l'efecte un talonari numerat per duplicat, detallant en la part lliurada al comprador un per un els articles lliurats, anotant en la matriu corresponent l'import total motiu del lliurament; essent precis per part del comprador la presentació del taló cas de qualsevulla omissió, error o dubte.

Art. 9^è: El mateix procediment serà empleat per als lliuraments als no socis, els quals seran portats en compte separat per a determinar la seva quantia.

Art. 10: No podrà fer-se lliurament de cap mena als no socis que no sigui satisfet al comptat.

Art. 11: És obligació de tots els socis el proveir-se de tots els articles que per al consum dels mateixos destini l'entitat. Solament podran ésser dispensats d'aquesta obligació pel Consell Directiu els que demostrin, previ informe, no poder complir amb aquest requisit. Els que, sense causa justificada, infringeixin el que s'acaba de disposar, no tindran dret a disfrutar de les obres socials que la Societat tingui establertes.

Art. 12: Tot el disposat per el règim de proveïments podrà ésser modificat per altres procediments que millor s'adaptin a les bones

normes de comptabilitat i administració en virtut del que la Superioritat disposi, segons la Llei de Bases de la Cooperació.

III. Direcció Administrativa

Art. 1er: Aquesta Societat tindrà per el seu govern i direcció un Consell Directiu compost de vuit membres: President, Vicepresident, Tresorer, Vicetresorer, Secretari, Vicesecretari i dos Vocals, renovant-se la meitat cada any, cessant els més antics i essent els seus càrrecs gratuïts i obligatoris.

Art. 2^{on}: Seran elegits en Assemblea general reunida a tal efecte el tercer diumenge de mes de Desembre de cada any, en votació enterament personal i secreta, si hi assisteixen la meitat més un dels socis; si no hi assisteix aquest nombre, es procedirà a segona convocatòria als dos dies següents, procedint-se a la votació, sigui el que sigui el nombre d'assistents.

La mateixa regla servirà per a la designació de tres inspectors de comptes durant l'any.

Art. 3er: Per a ésser elegit membre del Consell serà precis reunir les condicions que assenyala l'últim paràgraf de l'article 34 del Reglament General.

Art. 4ta: El Consell Directiu en funcions, junt amb els elegits novament, designaran els càrrecs per a cada un en el termini de deu dies a l'elecció, quedant constituït el nou Consell internament fins a l'aprovació definitiva de l'Assemblea General que se celebrarà dintre els dos mesos següents a la data de tancament de l'exercici econòmic de la Societat, corresponent al segon semestre, de quin resultat donaran compte els sortints. Mentres [sic] duri el caràcter d'interinitat del nou Consell, aquest no tindrà atribucions de cap classe en la direcció de la

Societat, continuant l'antic Consell en les seves funcions fins que per l'Assemblea general sigui transferida la direcció al nou Consell.

Art. 5^è: Són atribucions del Consell Directiu:

- 1.ª Representar a la Societat i executar o autoritzar actes i operacions relatius als seus objectius.
- 2.ª Guardar i fer guardar el contingut dels Estatuts i acords de les assemblees generals.
- 3.ª Convocar reunions generals, presentant en elles els comptes d'administració i sotmetre a les mateixes quants assumptes cregui beneficiosos i d'importància per a la Societat.
- 4.ª Corregir les faltes que pogués cometre algun soci a tenor del què prescriuen els Estatuts, i en particular quantes atribucions se li confereixen en l'article 38 del Reglament general.

Art. 6^è: El Consell Directiu es reunirà almenys una vegada cada setmana en sessió ordinària, aixecant acta per a que després d'aprovaada en la sessió pròxima s'estengui en el llibre especial; hi haurà reunió extraordinària sempre que el President o la majoria del Consell ho creguin necessari.

Per a la validesa dels acords adoptats pel Consell serà precís que siguin presos per la majoria dels seus components.

Art. 7^è: Serà obligació del President assistir a la sessió ordinària setmanalment en el dia i hora que anticipadament es fixi, convocar les extraordinàries sempre que ho, cregui necessari, complir i fer que es compleixi el què estatutàriament sigui legislat; assistir als cobraments i pagaments que s'efectuïn i posar el Vist i Plau als rebuts, essent d'exclusiva competència del Vicepresident aquestes atribucions en cas de malaltia o absència del President.

Art. 8^è: El Tresorer tindrà al seu càrrec els fons de la Societat, dels quals és l'únic responsable mentres [sic] obrin en el seu poder, llevat de casos de provada força major, disposant per a la seva custòdia d'una caixa amb les seves claus corresponents. No efectuarà cap operació de cobrament o pagament sense el Vist i Plau del President. Portarà un llibre de Caixa en la qual hi anotarà amb tota claretat [sic] possible les entrades i sortides de fons, i setmanalment en la reunió del Consell passarà arqueig de caixa i demés sempre que el President o el Consell o creguin convenient.

Amb les mateixes obligacions el substituirà en casos d'absència o malaltia el vicetresorer.

Art. 9^è: El Secretari tindrà l'obligació de portar els llibres de comptabilitat i actes que, d'acord amb el què disposi la Superioritat, siguin necessaris, havent d'ésser auxiliat en les seves tasques pel vice-secretari, donant compte al President de qualsevulla deficiència que notin.

Art. 10: Els dos vocals tindran l'obligació de custodiar i dirigir les operacions de compra de gèneres per al consum de la Cooperativa d'acord amb el president i demés del Consell. A tal efecte, consultaran preus, comprovaran factures, repassaran els gèneres entrats al magatzem, examinaran la seva qualitat i en resum, efectuaran tots els treballs necessaris per tal de subministrar als associats els articles a preus els més mòdics possibles, dintre de la bona qualitat.

IV. Balanços semestral

Art. 1er: Semestralment en primer de Gener i primer de Juliol, es farà un Inventari general de totes les existències de mercaderies i valors que la Societat posseeixi.

Art. 2^{on}: Els revisors de comptes faran davant del Consell Directiu totes les observacions que creguin pertinents per a la bona marxa

de la comptabilitat i administració. Podran examinar tots els llibres i fulles de comptabilitat quantes, vegades ho creguin convenient i comprovaran l'arqueig de Caixa.

Art. 3er: Els revisors de comptes nomenats a l'efecte o en son defecte els components del Consell Directiu, prendran nota de tots els gèneres i valors que hi hagi en existència i després concorreran per a fer el balanç en unió del secretari.

Art. 4^{rt}: El recompte d'existències es procurarà fer-lo per seccions per a major claretat [*sic*]. Una vegada fet, els revisors donaran el conforme amb llurs signatures i informaran verbalment o per escrit davant de l'Assemblea general.

Art. 5^è: Per el càrrec de revisor de comptes serà condició precisa i indispensable que els designats o elegits sàpiguen llegir i escriure correctament, per tal de que siguin aptes per el seu comés.

Art. 6^è: L'excés de percepció resultant de cada balanç serà distribuït en la següent forma:

El 20 per 100 a fons col·lectiu o de reserva irrepartible.

El 30 per 100 a fons de Mutualitat per a auxilis com per malaltia, part, defunció, invalidesa i altres obres de mútua ajuda que la Societat cregui a bé establir prèvia la deguda aprovació per la Superioritat.

El 50 per 100 restant, serà retornat a prorrata sobre el consum que hagi fet cada u, afegint-se-li al seu compte de fons individual o al d'Estalvi i Previsió, si té coberta la seva aportació en títols.

Art. 7^è: L'excés de percepció corresponent a les operacions fetes per la Societat amb els no socis, passarà a fons de Mutualitat per tal de fomentar les obres d'ajuda mútua o benèfiques que la Societat tingui

establertes, i a fons de reserva irreparable en una proporció d'un 85 per 100 i un 15 per 100 respectivament.

V. De les Junes Generals

Art. 1er: S'anunciaran amb quinze dies d'anticipació en el punt en que l'Associació destini per a fixar anuncis, lliurant-se, demès, a cada associat una papereta escrita amb anunci de l'ordre del dia. Amb tot, les extraordinàries podran convocar-se amb quaranta vuit hores d'anticipació en cas necessari.

El terme de convocatòria de les Assemblees deurà ampliar-se a trenta dies quan es tracti de reforma d'Estatuts o d'imposar noves obligacions als socis, d'acord amb el què disposen els articles 12 i 23 del Reglament general.

Art. 2^{on}: Presidirà les Assemblees el Consell Directiu en funcions, o en cas de demanar-ho la majoria, seran presidides per una Mesa de discussió elegida entre els socis. No podrà presidir cap Assemblea general el que exerceixi funció retribuïda dintre de la Societat.

Art. 3er: Constituïda la Presidència, el President obrirà la sessió, durant el seu curs curarà de mantenir l'ordre degut de discussió, concedint la paraula a qui la demani i li toqui respecte del que es tracti. Cridarà a l'ordre al que s'excedeixi, fent que el parli s'amoitlli [*sic*] estrictament a la qüestió objecte del debat.

Art. 4^{rt}: Per a fixar els assumptes que s'han de discutir i son torn, s'ajustarà a l'ordre del dia que anticipadament sigui determinada. Els assumptes generals seran discutits quan l'Assemblea ho determini, a proposta del President o d'altre individu.

En l'Assemblea de modificació d'Estatuts no podran tractar-se altres assumptes.

Art. 5^è: Cap soci podrà fer ús de la paraula en les reunions generals, sense que li hagi estat concedida prèviament per la Presidència, per tal que la deliberació dels assumptes de què es tracti es faci amb el major ordre.

Art. 6^è: Les deliberacions de les proposicions presentades en les Assemblees generals quedaran limitades a tres torns en pro i tres en contra, i tot seguit el President preguntarà a l'Assemblea si es prèn en consideració o no, resolent-se en definitiva el què decideixi la majoria.

Art. 7^è: En les qüestions d'importància que es consideri convenient, les votacions seran nominals. En els demés casos podran ésser ordinàries en la forma que la presidència estimi oportú.

Seràn secretes per mitjà de papereta les votacions quan es tracti d'assumptes de caràcter personal.

Art. 8^è: Per als cassos d'empat, es tornarà a discutir la proposició o acord, objecte de la votació, consumint-se un nou torn per a major intel·ligència. Si altra vegada sortissin empatats els vots, es tornarà a discutir consumint-se altre torn, i si per tercera vegada resultés empat, decidirà la sort.

Art. 9^è: Els acords seran presos per majoria de vots dels socis presents.

Tots els acords de les Assemblees generals seran registrats en el llibre oficial d'actes de la Societat pel Secretari del Consell Directiu, autoritzant-les amb les seves signatures els components del mateix i Presidència de l'Assemblea cas de fer ús del què es disposa en l'article 2.º del present apartat.

Així mateix es farà constar en les actes que s'esmenten els noms dels socis assistents i absents que hagin justificat la seva absència d'acord amb el què determina l'article 15 del Reglament general.

VI. Empleats

Art. 1er: Aquesta Societat podrà tenir un o més empleats per el repartiment de tota classe de queviures i demés serveis, els quals estaran sota les ordres del Consell Directiu i condicions estipulades per aquest.

Art. 2^{on}: Els empleats donaran compte clar i precís de tota mena d'operacions que verifiquin, sempre que els ho demani algun membre del Consell Directiu o revisors de comptes.

És indispensable que els empleats guardin tota classe de respectes als socis i famílies, servint-los amb tota amabilitat, procurant que els compradors quedin satisfets dels seus serveis. Si se'ls faltés al respecte o fossin insultats per part d'algun soci o família en les seves funcions, ho comunicaran al President del Consell Directiu per a que obri en conseqüència i hi posi l'oportú remei si ho creu convenient.

Art. 3er: Els dijous de cada setmana sumaran les fulles de compra de tots els associats anotant en una fulla a l'efecte l'import total dels articles retirats durant la setmana per cada soci, començant compte nou per a cada un.

Escrupulosament [sic] anotaran en les casilles [sic] respectives els imports relatius als gèneres retirats pels socis cada dia. Quan els associats facin efectius els seus comptes anotaran llurs imports en la fulla de recaptació setmanal que tindran a l'efecte, així com l'import de saldos relatius a atrassos [sic] que deixin pendents els compradors.

Art. 4te: En la sessió setmanal ordinària del Consell Directiu, presentaran el compte del recaptat amb tot detall i, claretat [sic] màxima, fent quantes observacions siguin necessàries per el bon govern de la Direcció.

Art. 5^è: Els empleats recaptadors seran responsables de l'import de les mercaderies i del metàl·lic que rebin mentres [sic] obri en son poder i custòdia, pagant del seu compte qualsevulla falta que resultés, llevat dels cassos de provada força major.

Art. 6^è: Sempre que es comprovi a algun empleat que defrauda a la Societat, serà acomiadat immediatament de son càrrec, sens perjudici d'exigir-li les responsabilitats legals a que s'hagués fet creditor.

Art. 7^è: Cas de no disposar la Societat dels tals empleats tots els socis vindran obligats a prestar els seus serveis a la mateixa. El Consell Directiu nomenarà els necessaris i dictarà regles i normes per a que sigui donat el millor servei possible. El què es disposi en aquest cas per la direcció haurà d'ésser aprovat en Assemblea general.

Art. 8^è: A l'objecte de millor règim en les funcions dels empleats o dels qui es trobin en el seu lloc, tots els associats tindran un nombre de llibreta sobre el que es carregaran o abonaran les quantitats que per diferents conceptes retirin o abonin dintre de l'Entitat.

VII. Compte d'Estalvi i Previsió

Art. 1er: Amb el títol que precedeix funcionarà un compte sobre el qual podran els associats efectuar imposicions i extraccions a la seva lliure voluntat i en la forma i condicions que a continuació s'indiquen.

Art. 2^{on}: Podrà ésser retirat a la vista el 50 per 100 del total import del compte i als 15 dies la resta cas de convenir-li a l'imponent.

Art. 3er: Aquesta secció funcionarà i farà operacions solament i exclusiva amb els associats de la Cooperativa.

Art. 4^{rt}: L'associat que tingui coberta la seva aportació en títols o sigui un fons individual de trescentes pessetes, en passar balanç, li seran abonades les quantitats procedents de l'excés de percepció que li corresponguin sobre el consum que hagi fet, al seu compte d'Estalvi i previsió.

Art. 5^è: L'associat que debiti atrassos [sic] a la Societat, en la seva

llibreta o fulla de compres, no podrà fer reintegrament de cap mena, sobre el seu compte d'Estalvi i Previsió; i cas de verificar-los serviran les quantitats reintegrades per a liquidar primer els seus dèbits fins a cancel·lar-los completament.

Art. 6^è: Els reintegraments seran fets baix reduït signat pel reintegrant, sense qual requisit no serà lliurada quantitat de cap mena, venint obligat a presentar a l'acte la seva llibreta respectiva per a fer-hi la deguda anotació. Els que, no sàpiguen signar, imprimiran als rebuts les senyes dactilars amb el dit gros de la mà dreta.

Art. 7^è: Per al millor ordre es portarà per la Direcció un llibre especial amb doble foli per cada compte, qual llibre serà disposat de manera que quedin sempre a la vista els saldos líquids que tinguin registrats al seu favor els associats respectius.

Art. 8^è: No es permeterà [sic] a cap soci tenir en el compte d'Estalvi i Previsió major quantitat de trescentes pessetes.

Art. 9^è: El volum total del compte d'Estalvi i Previsió, serà invertit per la Societat en la forma assenyalada en l'article 44 del Reglament general.

Art. 10^è: Les imposicions en el compte d'Estalvi i Previsió gaudiran d'un interès anual fixe de tres per cent, computant-se per semestres vençuts.

VIII. Compte de Mutualitat

Art. 1er: El fons del compte de Mutualitat serà destinat solament i exclusivament a fins benèfics i obres d'ajuda mútua entre els associats de la Cooperativa, tals com caixa de malaltia, invalidesa, part, defunció, etc.

L'administració dels indicats fons s'ajustarà al que es legisli en reglament especial per a cada u.

Art. 2^{on}: S'abonaran al fons de mutualitat, demés del que estableix l'article 6e de l'apartat 4^{rt} del present reglament interior, el total íntegre dels Excessos de percepció resultants de les Seccions que amb caràcter recreatiu estableixi o tingui establertes la Cooperativa per al recreo de llurs socis i famílies.

Art. 3er: Igualment s'abonaran al fons del compte del present apartat, el 85 per 100 dels Excessos de Percepció procedents de les operacions que la Cooperativa realitzi amb els no socis, d'acord amb l'article 7e de l'apartat IV.

Art. 4^{rt}: El volum global del compte de Mutualitat, l'utilitzarà la Societat Cooperativa per a llurs operacions.

IX. Disposicions generals

Art. 1er: Essent el caràcter de la Cooperativa purament econòmic, benèfic i cultural, serà indispensable que els socis i demés concurrents als locals de la mateixa no entaulin discussions en les quals puguin apassionar-se els ànims respecte a qüestions d'escola determinada, ja sigui política o religiosa. Si algú s'extralimités en aquest sentit se li cridarà l'atenció i si no fes cas, es posarà en coneixement del Consell Directiu.

Art. 2^{on}: Cap soci per cap concepte ha de faltar al respecte als individus del Consell Directiu, del mateix mode que aquests procuraran no faltar a la consideració als demés socis.

Art. 3er: Si algun soci ha de fer alguna reclamació u observació referent a compres o sobre qualsevol altra cosa, podrà dirigir-se al President del Consell Directiu, o passar per la Secretaria a les hores oportunes per a expressar-la als individus de la Direcció que allí es trobin presents.

Art. 4^{rt}: Aquesta Societat procurarà formar part de quantes Federacions i grups Cooperatius estimi convenients per a la protecció i bé de llurs interessos.

Art. 5e: Queden terminantment prohibits dintre dels locals de la Societat els jocs no permesos per la Llei.

Art. 6^a: En els cassos que es presentin, imprevistos en els presents Estatuts, la resolució dels quals no admeteixi [sic] ajornament, queda facultat el Consell Directiu per a resoldre'ls d'acord amb la Llei i amb els principis Cooperatius. De l'exercici d'aquest dret en donarà compte la Direcció en la primera Assemblea general que es celebri.

Art. 7^a: Sempre que hi hagi necessitat d'efectuar obres en els locals de la Societat el pressupost de les quals sigui d'un import superior a mil pessetes, vindrà obligat el Consell Directiu a sotsmetre-ho [sic] a l'aprovació o reparos [sic] de l'Assemblea general.

Sant Pere de Torelló, 10 de Novembre de 1934.

EL PRESIDENT, Jaume Raulet
EL SECRETARI, Lluís Bartrina

Josep Fornols.— Jaume Miarons.— Josep Jofré. — Pere Rierola.

Hi ha un segell de la Cooperativa "UNIÓN DE COOPERADORS DE SANT PERE DE TORELLÓ".

CONSELL SUPERIOR DE LA COOPERACIÓ

APROVACIÓ DEFINITIVA

Estatuts registrats amb el n.º144 i definitivament aprovats pel Consell Superior de la Cooperació.

Societat classificada com a «Cooperativa de Consumidors Popular de la classe a), podent funcionar amb plena personalitat jurídica.

Barcelona, a 27 de Novembre de 1934.

Pel Consell Superior de la Cooperació: EL PRESIDENT ACCIDENTAL, Josep Farré.— EL SECRETARI, Joan Coloma.—

Hi ha un segell que diu: «Consell Superior de la Cooperació.— Generalitat de Catalunya».

340

TEXT 6. REGLAMENT PEL RÈGIM DE LA SECCIÓ DE SOCORS PER MALALTIA ESTABLERTA A LA SOCIETAT COOPERATIVA "UNIÓ DE COOPERADORS" DE SANT PERE DE TORELLÓ (1933)

Aquest document és una còpia transcrita del reglament de la mutualitat de la Unió de Cooperadors de Sant Pere de Torelló, de l'any 1933. Va ser editat i imprès.

REGLAMENTO PARA EL RÉGIMEN DE LA SECCIÓN DE SOCORROS POR ENFERMEDAD, ESTABLECIDA EN LA SOCIEDAD COOPERATIVA "UNIÓN DE COOPERADORES" DE SAN PEDRO DE TORELLÓ

Art. 1.º Esta sección, esencialmente benéfica, tiene por objeto el facilitar un subsidio en caso de enfermedad a los socios de la Cooperativa "Unión de Cooperaciones de San Pedro de Torelló", domiciliada en el Paseo de Juan Maragall, n.º 2.

Art. 2.º Todos los subsidios facilitados por esta sección irán a cargo del fondo de Mutualidad que acredite la Cooperativa.

341

Socios, deberes y derechos

Art. 3.º Serán considerados socios fundadores de la presente sección, con derecho a socorro, sin distinción de edad ni sexo, todos los que estando al corriente de sus obligaciones estatutarias, pertenezcan a la Cooperativa el día en que entre su vigor el presente Reglamento.

Art. 4.º Entrarán a percibir socorro al medio año, a contar desde la fecha de su entrada a la Sociedad, los socios de nuevo ingreso cuya alta su la misma sea posterior a la de entrada en vigor del presente reglamento, debiendo acreditar a su entrada a la Sociedad, por medio de certificado facultativo, su buen estado de salud y tener la edad de 17 años cumplidos sin pasar de los 45.

Art. 5.º Los subsidios se facilitarán a proporción del consumo que haya hecho cada uno, durante el semestre anterior, bajo la siguiente escala:

El socio que tenga registrado a su favor un consumo total al semestre de:

350 a 599 cobrará un subsidio diario de 2. Pts.

600 a 849 = 2.50

850 a 1090 = 3.

1100 a 1349 = 3.50

1350 a 1599 = 4.

1600 en adelante = 4.50.

Art. 6.º El socio que cumpla con todos sus deberes dentro de la Cooperativa y que por causa justificada no pueda hacer las 350 pts. de consumo al semestre, percibirá en caso de enfermedad, la cuota mínima de 2 pts. diarias. Para esto se recabará la aprobación de la Asamblea general reunida al efecto.

Art. 7.º No tendrán derecho a socorro las enfermedades venéreas o secretas, locuras, males que provengan de riñas, embriaguez y de haber hecho frente a animales dañinos sin necesidad o de haberse expuesto temerariamente a recibir daño.

Art. 8.º A todo socio enfermo que no esté comprendido en el artículo anterior, dado de baja por facultativo titulado, se le abonará el socorro que le corresponde según el art. 5º, a contar desde el día siguiente al de la presentación de la baja y durante tres meses de su enfermedad.

Si transcurrido este tiempo continúa su dolencia cobrará la mitad del subsidio durante tres meses más.

Las enfermedades que pasen de los seis meses señalados en los párrafos anteriores, serán socorridas a razón de 030 ptas. diarias de invalidez temporal.

Art. 9.º El socio que al darse de baja por enfermo, tenga de débito en su cuenta de compras dentro de la Cooperativa una cantidad superior a una tercera parte del fondo individual registrado a su favor, sin autorización del Consejo Directivo y por escrito, perderá el derecho a todo socorro.

Art. 10.º Perderá el derecho a socorro, el enfermo que quebrantando las prescripciones del médico se dedique a algún trabajo o diversión impropias de un enfermo.

Art. 11.º En el momento de darse de baja un socio de la Cooperativa, perderá todos sus derechos en esta Sección de socorro.

Art. 12.º El enfermo, una vez restablecido, deberá presentar el alta firmada por el médico, al Presidente del fondo de socorro el cual la pasará al secretario para su registro y efectos de liquidación.

Al socio enfermo podrán entregársele cantidades a cuenta durante el curso de su enfermedad.

Las órdenes de pago de subsidio deberán ser autorizadas con firmas de presidente y secretario del fondo de socorro, sin cuyo requisito no serán hechas efectivas por el cajero de la Sociedad.

Art. 13.º El socio enfermo no podrá salir de su casa, sin la autorización del facultativo y poniéndolo en conocimiento de los visitantes o enfermeros.

Art. 14.º Será expulsado de la Sociedad Cooperativa y juzgado como defraudador de la misma, el socio que el médico pueda acreditar que finge estar enfermo.

Administración del Fondo de socorro

Art. 15.º Para la administración de este Fondo se nombrará de entre los componentes del Consejo Directivo de la Cooperativa que tengan derecho a subsidio, una Junta compuesta de Presidente, Secretario y dos visitantes o enfermeros.

Los referidos cargos deberán ser aprobados por la Asamblea general que se celebra el tercer domingo de Enero de cada año.

Art. 16.º Será obligación del Presidente de este fondo, hacer cumplir el presente reglamento, para lo cual siempre se pondrá de acuerdo con los demás componentes del Consejo Directivo de la Cooperativa.

Art. 17.º Será obligación del secretario llevar un libro en el que anotará todos los asientos necesarios para el buen funcionamiento de esta sección de socorro.

Art. 18.º Los visitantes de enfermos vienen obligados al presentarse una baja, a visitar al enfermo a lo menos dos veces a la semana, debiendo dar cuenta al presidente si observasen alguna anomalía durante el curso de la enfermedad.

Artículo adicional. El presente reglamento aprobado en reunión general celebrada en el día de la fecha entrará en vigor el 1.º de Agosto de 1933.

San Pedro de Torelló, 10 de Mayo de 1933.

TEXT 7. REGLAMENT PEL RÈGIM DE LA SECCIÓ DE SOCORS PER MALALTIA A FAVOR DELS ASSOCIATS DE LA COOPERATIVA POPULAR UNIÓ DE COOPERADORS DE SANT PERE DE TORELLÓ (1935)

Aquest document és una còpia transcrita del reglament de la mutualitat de la Unió de Cooperadors de Sant Pere de Torelló, de l'any 1935. Editat i imprès, fou aprovat definitivament, per part del Consell Superior de la Cooperació de la Generalitat de Catalunya, el 18 de novembre de 1935.

REGLAMENT PER EL RÈGIM DE LA SECCIÓ DE SOCORS PER ENFERMETATS [SIC] A FAVOR DELS ASSOCIATS DE LA COOPERATIVA POPULAR UNIÓ DE COOPERADORS DE SANT PERE DE TORELLÓ CLASSIFICADA AL REGISTRE AMB EL NÚMERO 144

Article primer.—Aquesta Secció essencialment Mutualista tindrà per objecte el proporcionar un subsidi en cas d'enfermetat [sic] als socis de la Cooperativa Popular "Unió de Cooperadors de Sant Pere de Torelló", domiciliada en el Passeig de Joan Maragall n.º 2.

Art. 2n.—Tots els subsidis facilitats [sic] per aquesta Secció faran càrrec al fons de Mutualitat que acrediti la Cooperativa.

SOCIS, DEURES I DRETS

Art. 3er.—Seran considerats socis fundadors de la present Secció amb dret a subsidi sense distinció d'edat ni sexe, tots els que estiguent [sic] al corrent de les seves obligacions estatutàries, fassi [sic] un any que pertanyin [sic] a la Cooperativa el dia en què entri en vigor el present reglament.

Art. 4rt.—Tindran dret a subsidi, al cap de l'any, a comptar des de la data d'entrada a la Societat, els socis de nou ingrés quina alta a la mateixa sigui posterior a la d'entrada en vigència del present reglament.

Els de nou ingrés deuran acreditar, per mitjà de certificat facultatiu, el seu bon estat de salut i tenir l'edat de 16 anys complerts sense passar dels 35.

Art. 5è.—Als efectes de subsidi les enfermetats [sic] es classificaran en mals de Medicina i Cirurgia Major, i en mals de Medicina i Cirurgia Menor, quina classificació farà el metge de capçalera.

Es consideraran Majors les de medicina o Cirurgia que obliguin a fer llit, considerant-se Menors quan no obliguin a fer llit o deixin de fer-ho.

Art. 6è.—Els subsidis es pagaran a raó d'un 8% diari, sobre el consum setmanal que hagi fet cada d durant el darrer semestre per els mals classificats de Medicina i Cirurgia Major.

Per els mals classificats de Medicina i Cirurgia Menor serà calculat el subsidi diari a raó del 4% sobre el consum setmanal esmentat en el paràgraf anterior.

Art. 7è.—No tindran dret a subsidi les enfermetats [sic] produïdes per alcoholisme, tòxics, intent de suïcidi i baralles, quan no siguin, aquestes últimes en defensa pròpia.

Art. 8è.—A tot soci malalt no comprés en l'article anterior donat de baixa per Facultatiu títol·lat [sic] se li abonarà el subsidi corresponent segons l'article sisè, a comptar des del dia següent al de la presentació de la baixa, i durant tres mesos de la seva enfermetat [sic].

Si transcorregut aquest temps continua malalt, serà considerat com a invàlid i socorregut amb 0'50 pessetes diàries d'invalidesa.

El soci que deixi de proveir-se d'algun dels articles de consum que suministri [sic] la Cooperativa, no tindrà dret al subsidi d'invalidesa, exceptuant els socis que estiguin dispensat d'aquesta obligació pel Consell Directiu, d'acord amb el que determina l'article 56. dels Estatuts de la Societat.

Art. 9è.—El soci que al donar-se de baixa per malalt, tingui de deure en la llibreta de compres de la Cooperativa, una quantitat superior a una tercera part dels fons individual registrat al seu favor, sense estar autoritzat pel Consell Directiu, perdrà el dret a subsidi.

No obstant el disposat anteriorment, les quantitats que li pertocarien d'estar al corrent, podran ésser-li abonades a resquit [sic] del que degui.

Art. 10.—En les recaigudes d'una mateixa enfermetat [sic] i individu el malalt cobrarà el mateix subsidi que li corresponia al donar-se d'alta, essent-li comptats els dies de la primera volta als efectes del disposat en l'article 8è.

Art. 11.—Perdrà el dret a subsidi, el que trencant les ordres del Metge, es dediqui a treballs o diversions impròpies d'un malalt.

En les convallescències i mals Menors el malalt podrà en les hores corrents del dia visitar la Secció recreativa de la Cooperativa o altres

establiments particulars, sempre que compti amb el permís facultatiu.

No obstant li queda terminantment prohibit el sortir de casa a deshora així com a dedicar-se a cap classe de joc en els llocs que visiti durant el dia.

Art. 12.—En el moment de donar-se de baixa un soci de la Cooperativa, perdrà tots els drets en aquesta secció de socors.

Art. 13.—El malalt, una vegada restablert, deurà presentar l'alta signada per el Metge, al President del fons de socors el qual en farà entrega al Secretari pel seu registre i efectes de liquidació.

Al soci malalt podran entregar-se-li quantitats a compte durant el curs de la seva enfermetat [sic]

Els lliuraments de pagament deurant ésser autoritzats amb les signatures del President i Secretari del fons de socors, sense quin requisit no seran fets efectius per el caixer de la Societat.

Art. 14.—El soci malalt no podrà sortir de sa casa sense autorització del Metge, i posant-ho en coneixement dels visitadors de malalts.

Art. 15.—Tots els socis amb dret a subsidi tenen l'obligació estricta de vetllar per el bon funcionament d'aquesta secció, posant en coneixement del President o altre membre de Junta, qualsevols anomalia observada sobre la conducta d'un soci malalt.

Art. 16.—Tota denúncia degudament comprovada per la Direcció a tenor del disposat en l'article anterior, serà castigada amb la pena corresponent, essent responsables els dirigents en cas d'obrar amb negligència en aquest cas.

Seria igualment castigat d'acord amb la Llei i reglaments vigents de la Cooperativa, el que denunciés un malalt a base de calúnia o falsetats [sic].

Art. 17.—Serà exclòs de la Cooperativa, i considerat com a defraudador de la mateixa, el soci al qual se li provi provar que fingeix estar malalt.

Art. 18.—Tots els malalts podran ésser sotmesos a la inspecció d'un Metge nomenat per la Direcció en cas necessari.

Art. 19.—A les dotes que figurin inscrites com a socis de la Cooperativa, en els casos de matrimoni els serà lliurat un subsidi únic de cinquanta pessetes.

ADMINISTRACIÓ

Art. 20.—Per l'administració del fons de socors d'aquesta secció d'enfermetats [sic], i serà nomenada d'entre els components del Consell Directiu de la Cooperativa, una Junta composta de President, Secretari i dos Visitadors de malalts.

Seran renovats en els seus càrrecs cada any per meitat, siguent reelegibles en els mateixos per una sola vegada.

Art. 21.—Serà obligació del President d'aquesta secció fer complir el present reglament, per qual cosa es posarà d'acord amb els demés del Consell Directiu de la Cooperativa.

Art. 22.—El Secretari cuidarà de portar un llibre on hi seran anotades totes les notes necessàries per el bon funcionament d'aquesta secció.

Art. 23.—Els Visitadors de malalts vindran obligats al presentar-se una baixa, a visitar els malalts almenys una vegada a la setmana, donant compte al President si per ells fos observada alguna anomalia durant el curs de l'enfermetat [sic].

DISPOSICIONS GENERALS

Art. 24.—Qualsevol cas imprevist en el present reglament serà resolt
mediant Assemblea General d'acord amb les disposicions vigents.

Art. 25.—En cas d'epidèmia els associats amb dret a subsidi, es
sotmetran a la decissió [*sic*] que prengui en aquesta situació
l'Assemblea General.

Art. 26.—Tenint en compte el disposat en el paràgraf fet de l'article
2n. del Reglament General, de la Cooperativa, el present articulat,
aprobat en Assemblea General de 5 d'Abril i modificat en la de 2
d'Agost, entrarà en vigor en ésser aprovat definitivament pel Consell
Superior de la Cooperació.

Sant Pere de Torelló, 26 d'Agost de 1935.

Josep Viñolas
Jaume Raulet
Josep Morera
Josep Jofré
Toribi Targarona

Reglaments aprovats definitivament pel Consell Superior de la
Cooperació, amb data 18 de novembre del 1935.

